

5641

243

8-80

11 OCT 2009

21838

ԱՂՕԹՔԻ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՐԻ ԷՄԸՐԱՆՆ ԶՈՍՏԻՔ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՂԵՐՈՅԵՑ

Փրմ. ՅԱՂԱ. Թ. ԳՅՈՍՏՈՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1930

243

- 80

Handwritten notes in Armenian script on the green cover.

243
8-80

Handwritten in purple ink:
Shaykhan
1944

ԱՂՕԹՔԻ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՐ ԷՄԸՐԱՆ ՖՈՍՏԻՐ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
1930

ՏՊԱՐԱՆ ՍԵՂԱՄԷՐ

Handwritten in blue ink:
243
8-80

06.09.2013

51573-65/

93-90 1

1345-91

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Աղօթքի վրայ այս խորհրդածութիւնները եւ ուսումնասիրութիւնները խիստ ժամանակայարմար են: Մարդկութեան բարօրութեան նպաստող մարդկային միջոցներու եւ գործօններու խեղճութեան եւ անյարմարութեան այսքան ընդարձակ եւ այսքան համոզիչ ապացոյցներ երբեք եղած չեն: Գերմարդկային օգնութեան պէտքի այսքան լայնածաւալ զգացում երբեք եղած չէ: Քրիստոնեաներու երբեք այսպիսի հրաւերներ ուղղուած չեն աստուածային գործակցութիւն պահանջող գործեր ստանձնելու, եւ երբեք այսքան բացորոշ բաղձանք եղած չէ Աստուծոյ զօրութեան պահպանիչ եւ փրկարար գաղտնիքը գտնելու: Աղօթքի համար լայնատարած շահագրգռութիւն կայ: Այս կ'ապացուցուի այն աւագ կարեւորութեամբ որ խնդրին կ'ընծայուի ամէն երկրի ուղերձներով եւ քարոզներով, ինչպէս նաեւ այլազան լեզուներով գիրքի եւ տետրակի գրականութեան յարաճուն զանգուածով: Աղօթքի Կոչերու եւ Աղօթքի Սկումբներու բազմացումն ու Աղօթքի Խումբերու եւ Բարեխօսական Ընկերակցութեանց կազմութիւնը եւս նոյնանման վկայութիւն կը հայթայթեն: Քրիստոնեաներու մէջ ամէն տեղ, նոյն իսկ իրենց անձերը հաւատացեալ քրիստոնեայ չի կոչող շատերու մէջ, անկեղծ բաղձանք մը երեւան գալու վրայ է հասկնալու թէ աղօթքը ի՛նչ է, եւ աւելի խորապէս զբաղելու անոր կիրառումով:

Աղօթքի մասին բազմաթիւ նորագոյն գրութեանց մէջ հաւանօրէն ոչ մէկը աւելի կը յաջողի ցուցնել անոր բանաւորութիւնը քան հետագայ գլուխները: Անոնք կը պատասխանեն շատ մը պարկեշտ տարակուսողներու հարցումներուն որ անպատասխանի թողուած են: Նիւթին ամենօրեայ կարգաւորումը աղօթքի թանկագին դպրոց մը պիտի դարձնէ ուսումնասիրութիւններու այս շարքը: Այս կը ցուցնէ նիւթին շուրջ Փրոֆ. Ֆոստիքի երկասիրութեան զլխաւոր արժանիքներէն մէկը: Ի յայտ կը բերէ յստակ ճանաչումը այն պարզ եւ կեդրոնական իրողութեան — որ ըստ երեւութին դեռ չէ ճանչցուած այնքան — թէ աղօթքը բան մըն է, որուն իրականութիւնն ու զօրութիւնը աղօթելով միայն հնար է ստուգել: Քրիստոնեաներու մէջ վրդովիչ տկարութիւն մը կայ թէ մենք աւելի արագ յառաջ կը բերենք Քրիստոնէական գործունէութիւն քան Քրիստոնէական փորձառութիւն ու Քրիստոնէական հաւատք, թէ մեր հոգիներուն հրահանգումը եւ Աստուծոյ հետ մեր ծանօթութեան խորացումը անբաւական կը հանդիսանան մեզ պատրաստել ընդ առաջ երթալու համար մեր սերունդին պատեհութեան ու պատասխանատուութեան աննախընթաց ընդարձակման: Այս ուսումնասիրութիւնները եւ հոգեւոր հրահանգները, մարդոց օգնելով կազմել ամենէն փոխակերպող, սըրտապնդող եւ արդիւնաւոր այն ունակութիւնը — Քրիստոնէական աղօթքի ունակութիւնը — շատ բան ըրած պիտի ըլլան յաղթահարելու համար այս վտանգը:

ՃՈՆ Բ. ՄՈԹ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներածութիւն	Էջ 4
Բովանդակութիւն	6
Յառաջաբան	2
Թե Ի՛նչպէս Գործածելու և Այս Գիրքը	Էջ 1
✓ Ա. Աղօթքի Բնականութիւնը	31
✓ Բ. Աղօթք Որպէս Հաղորդակցութիւն Աստուծոյ Հետ	61
Գ. Աստուծոյ Հոգածութիւնը Անհասին Հասար	86
✓ Դ. Աղօթք և Աստուծոյ Բարութիւնը	111
✓ Ե. Արգելիներ և Դժուարութիւններ	143
Զ. Աղօթք և Օրհնիկն Իշխանութիւնը	177
Ը. Աղօթք Որպէս Տիրական Բաղձանք	208
Թ. Աղօթք Որպէս Ռազմադպրոց	239
Ժ. Աղօթքի Մեջ Անշահախնդրութիւն	272

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս գրքովը գրուած է այն յոյսով որ օգնէ շատ մտքեր շփոթեցնող նիւթ մը պարզելու: Աղօթքը կրօնքի հոգին է, եւ անոր մէջ թերացումը մակերեսային պակտութիւն մը չէ, զոր լեցնելու համար հոգեւոր կեանքը կարենայ հանդարտօրէն սպասել: Աղօթքի մէջ թերացումը նոյն ինքն կրօնքի կորուստն է՝ Յաւիտենականին հետ յարաբերութեան իր ներքին եւ ուժային երեւոյթին մէջ: Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնը դադրեցուցած ոեւէ մարդու կը մնայ միայն տեսական աստուածութիւն մը, եւ տեսական աստուածութիւն մը ոչ մէկ մարդ կը փրկէ մեղքէ եւ վիատումէ, եւ ոչ մէկ կեանք կը լեցնէ աստուածային խնամակալութեան զգացումով: Այսպիսի կենսական հետեւանքներ կենդանի Աստուած մը կը պահանջեն, որ իրապէս կ'զբաղի մարդոցմով:

Ներկայ գիրքը, այս կենդանի Աստուծոյ հետ յարաբերութեան արգելք եղող դժուարութիւնները բառնալ ջանալու պահուն, Սուրբ Գիրքը գործածած է իբր հիմ իր խորհուրդին: Բայց Սբ. Գիրքէն մէջ բերուած հատուածները զաղափար մը հաստատելու իբր փաստ չեն գործածուիր, այլ միշտ իբր նկարագրութիւն փորձառութեան մը զոր մարդիկ իրապէս ունեցած են Աստուծոյ հետ: Ասոր նման ուսումնասիրութեան մը մէջ Սբ. Գիրքը աշխատանոցային դասագիրք մըն է, որ կ'արձանագրէ բոլոր երեւոյթները Աստուծոյ հետ մարդու կեանքի եւ մարդու հետ Աստուծոյ յարաբերութեան:

Հ. Է. Ֆ.

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՒ Է ԱՅՍ ԳԻՐՔԸ

Տր. Ֆոստիքի այս աշխատասիրութիւնը կրնայ առանձինն ուսումնասիրուիլ անհատներու կողմէ, կրնայ ալ կարգերու կամ խմբակներու իբր դասագիրք ծառայել մասնաւոր անձի մը առաջնորդութեամբ: Գիրքը կը բաժնուի տասը շաբաթներու, եւ իւրաքանչիւր շաբաթ՝ մէն մի օրուայ յատուկ խորհրդածութիւններու: Ամէն շաբաթ կը նուիրուի Աղօթքի Նշանակութեան առնչակից մասնաւոր նիւթի մը քննութեան, եւ շաբթուան աւօրեայ ընթերցումներուն նպատակն է այն նիւթը պարզաբանել մանրամասնօրէն: Շաբաթական ուսումնասիրութիւններուն կը յաջորդէ մեկնաբանութիւն մը շաբթուան համար, յետոյ հարցումներու շարք մը իբրեւ թելադրութիւններ մտածումի եւ քննութեան:

Այս գիրքը գործածելու լաւագոյն կերպն է առաջին շաբաթէն սկսիլ ու օրէ օր կարգաւ կարդալ աւօրեայ ընթերցումներն ու բացատրութիւնները: Կարելի է շաբաթական մեկնութիւններն ուսումնասիրել աւօրեայ խորհրդածութիւններուն հետ, զոր օրինակ, շաբթուան առաջին օրուան ընթերցումէն ետքը նոյն շաբթուան մեկնութեան առաջին մասն ուսումնասիրել խնամով: Կարելի է նաեւ շաբթուան աւօրեայ ընթերցումներն աւարտել եւ յետոյ ուրիշ շաբաթ մը նուիրելով մեկնութիւններուն՝ մաս մաս ուսումնասիրել զանոնք աւօրեայ խորհրդածութիւններուն հետ:

Վերջապէս աւօրեայ ընթերցումներուն ու մեկնութիւններուն խնամով ուսումնասիրուելէն ետքը, պէտք է անցնիլ մտածման եւ քննութեան յատուկ թելադրութիւններուն: Այս գրքովը առանձին ուսումնասիրողին համար լաւագոյն կերպն է զգուշա-

թեամբ քննել թելադրութիւնները եւ իւրաքանչիւր հարցման համար զրաւոր պատասխան մը պատրաստել: Եթէ զիրքը խմբովին կ'ուսումնասիրուի, բաւական է բերանացի քննել հարցումները: Բայց հող իսկ ուսանողը շատ բան պիտի շահի իր պատասխանները զրի առնելով դասարանի վիճաբանութենէն առաջ կամ ետքը:

Այս կերպով կ'ուսումնասիրուի լման տասը շաբաթի վրայ տարածուող ամբողջ գիրքը: Շատ անձեր եւ խմբակներ աւելի օգտակար պիտի գտնեն գիրքը քսան եւ ոչ թէ տասը շաբաթէն լմնցնել, որպէս զի կարենան աւելի ժամանակ տալ իւրաքանչիւր շաբթուան ուսումնասիրութիւններուն, մեկնութիւններուն ու թելադրութիւններուն:

Լաւագոյն արդիւնքը ձեռք բերելու համար պէտք է շարունակ Աստուծոյ օգնութիւնն հայցել՝ գիրքն ուսումնասիրելու պահուն:

ԳԼՈՒԽ Ա

ԱՂՕԹՔԻ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրակսն ընթերցուածք

Առաջին Շաբաթ, Առաջին Օր

Անդամ մը Սամուէլ ձոնսընի հարցուցին թէ աղօթքի համար ամենազօրաւոր ապացոյցն ի՞նչ էր, և ան պատասխանեց. «Պարոն, աղօթքի համար ապացոյց չի կայ»: Մարդ կարդալու է միայն ձոնսընի խընդիրքները, ինչպէս ստորեւ տրուածը, տեսնելու համար թէ ան ասով աղօթքը անբանաւոր հռչակել չէր ուզեր. ան կ'ուզէր միայն չեչտել այն իրողութիւնը թէ աղօթեալը ամէն բանէ առաջ բնածին հակում մըն է: Անիկա չնչեղու և ուտելու նման գործողութիւն մըն է այն տեսակէտով՝ որ մարդիկ անոր անձնատուր կ'ըլլան մարդկային ըլլալուն համար, և յետոյ կը պատճառաբանեն զայն ըստ կարելւոյն: «Աղօթքը,» ինչպէս Քարլայլ կ'ըսէ բարեկամի մը ուղղած նամակի մը մէջ, «է և կը մնայ մարդուն հոգիին բնածին և ամենախորին մղումը»: Նկատեցէք աղօթելու այս տիեզերական ձգտումը, որ կը յայտնուի տաճարին նաւակատիքին առթիւ «Սողոմոնի աղօթքին» մէջ:

«Ու քու ժողովուրդէդ Իսրայէլէ չեղող, և հեռաւոր երկրէ մը քու մեծ անուանդ համար և զօրաւոր ձեռքիդ համար ու բարձր բազուկիդ համար եկող օտա-

րականն ալ եթէ գայ ու այս տան մէջ աղօթք ընէ, Դուն երկինքէն, քու բնակութեանդ տեղէն, լսես, և օտարականին քեզի ըրած ամէն խնդրուածքը կատարես, որպէս զի երկրիս ամէն ժողովուրդները քու անունդ ճանչնան, և քու ժողովուրդիդ Իսրայէլի պէս վախնան, և գիտնան թէ այս իմ չինած տանս վրայ քու անունդ կոչուած է:» Բ Մնաց. Զ. 32, 33:

Դիտելի է որ այս աղօթքը կ'ընդունի թէ աշխարհի ոեւէ մէկ ծայրէն եկող օտարական մը հաւանօրէն աղօթող մարդ մըն է: Մեր ուսման այս առաջին օրը մենք մեզի ըսինք թէ աղօթքի մասին խօսած ատեն մենք կը խօսինք, ինչպէս Սրբազան Մատեանը կը թելադրէ, մարդկային կեանքի բնական մէկ պաշտօնին մասին:

«Պայքար մըղող, տենչացող հոգիները բոցավառ եւ աղօթող սիրտերը Քու լոյսովդ կը վառին,

Եւ հըրեղէն լեզուներդ՝ կիսափայլուն կամ պայծառ՝ Մութ ցեղերու և աղօտ դարերու վրայ կը թառին:»

Աղօթք. Ով Տէր, Քու ձեռքերուդ մէջ են կեանքն ու մահը, Քու զօրութեամբդ կը պահուիմ ես, և Քու շնորհդ է որ ինծի կը խնայէ. գթութեամբ նայէ իմ վրաս: Ներէ ինծի որ մինչեւ հիմա ա՛յնքան զանցառու գտնուած եմ՝ Քու ինծի համար նշանակած պարտականութեան մէջ, և թող տուած եմ որ օրերն ու ժամերը, որոնց հաշիւը տալու եմ Քեզի, սահին անցնին առանց կամքդ կատարելու ճիգի մը: Յիշեցուր ինծի, ով Աստուած, որ ամէն մէկ օր Քու պարգեւդ է, և պէտք է որ գործածուի Քու պատուէրիդ համաձայն: Ուստի շնորհէ ինծի այնպիսի զղջում մը իմ զանցառութեանս վրայ, որ կարենամ շնորհ գտնել Քեզմէ, և Քու գեռ ինծի պարգեւելիք ժամանակը անցընել՝ Քու պատուի-

րանքներդ աշխուժիւ կատարելով, Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ: Ամէն: Սամուէլ Ճոնսոն (1709-1784):

Առաջին Ծաբար, Երկուրդ Օր

Եպիփտեա ոչ-քրիստոնեայ իմաստասէր մըն էր, և սակայն լսեցէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ: «Երբ դուռդ գոցած ու սենեակդ մթնցուցած ես, ինքնիրենդ մի ըսեր թէ առանձին ես: Աստուած սենեակիդ մէջ է:» Հիմա կարգաւ և տես՝ թէ Պօղոս ի՛նչպէս կը գնահատէ Աստուծոյ համար յայտնուած այս ծարաւը և Անոր ներկայութեան այս զգացումը, որոնց կը հանդիպինք բոլոր ժողովուրդներուն մէջ:

«Ով Աթենացի մարդիկ, ամէն կողմանէ խիստ կրօնասէր կը տեսնեմ ձեզ: Քանզի ես պտրտելով ու ձեր պաշտամունքը զննելով՝ սեղան մը գտայ, որուն վրայ գրուած էր, ԱՆԾԱՆՈԹ ԱՍՏՈՒԾՈՅՆ. ուստի զանիկա զոր դուք չճանչնալով կը պաշտէք, ես նոյնը ձեզի կը քարոզեմ: Աստուած, որ աշխարհը ստեղծեց և անոր մէջի բոլոր բաները, անիկա երկնից ու երկրի Տէրը ըլլալով, ո՛չ ձեռագործ տաճարներու մէջ կը բնակի, ո՛չ ալ մարդոց ձեռքով կը պաշտուի՝ բանի մը կարօտի պէս. քանզի ինքը կու տայ ամէնուն կեանք ու շունչ և ամէն բան. ու բոլոր մարդոց ազգերը մէկ արիւնէ ըրաւ, որ բոլոր երկրի երեսին վրայ բնակին, և որոշուած ժամանակներ հաստատեց, ու անոնց բնակութեան սահմանները՝ զԱստուած փնտռելու: Որ ըլլայ թէ խարխափելով զինք գտնեն, թէպէտեւ մեր ամէն մէկէն ալ հեռու չէ. վասն զի անով կ'ապրինք և կը չարժինք ու կանք, ինչպէս ձեր բանաստեղծներէն մէկ քանիններն ալ ըսին, Քանզի մենք անոր ցեղէն ալ ենք:» Դործ. ԺԷ. 22-28:

Նկատեցէք նշանակութիւնն այն իրողութեան թէ

աղօթք և երկրպագութիւն, ինչպէս տեսանք, տիեզերական են, թէ բոլոր ժողովուրդները «զԱստուած կը փնտռեն, որ ըլլայ թէ խարխալելով զինք գտնեն» կը պատմուի թէ տգէտ Ափրիկեցի կին մը, առաջին քրիստոնէական քարոզը լսելէ յետոյ, ըսաւ իր դրացիին. «Ահա, քեզի միշտ կ'ըսէի թէ ասոր նման Աստուած մը ըլլալու է» Ամէն մարդու անձին մէջ կայ տեղ մը ընդունակ՝ երկրպագելու և աղօթելու, ինչպէս նաեւ ըմբռնելու զԱստուած և Անոր սէրը: Ասիկա արդեօք մարդուն որոշիչ մէկ յատկութիւնը և անոր տիրացած ամենաազնիւ կարողութիւնը չէ՞: Հարց է սակայն թէ մենք ինչպէս կը վարուինք մեր ձիրքերուն այս ամենալաւին հետ:

Աղօթք. Ով Տէր Աստուած, շնորհք տուր մեզի որ Քեզ բաղձանք բոլոր սրտով, և որ այսպէս բաղձալով՝ կարենանք փնտռել և գտնել Քեզ, և այսպէս գտնելով Քեզ՝ կարենանք սիրել Քեզ, և Քեզ սիրելով՝ կարենանք ատել այն մեղքերը որոնցմէ Դուն ազատեցիր մեզ: Ամէն: Անսելմոս (1033-1109):

Առաջին Ծափաք, Երրորդ Օր

Աղօթքը շատերու մտքին մէջ մեծապէս վարկաբեկուեցաւ՝ պատերազմի միջոցին գործածուած ըլլալուն հետեւանքով: Մարդիկ զգացին որ անհեթեթ բան էր կռիւի դաշտին հակընդդէմ կողմերուն վրայ աղօթել և զԱստուած ցեղապետ մը ընել երկնից մէջ՝ յաղթութիւն շնորհելու համար, ինչպէս Արամազդ և Ապողոն կը շնորհէին իրենց սիրականներուն: Ընդունինք բոլոր նեղմիտ, դառն և անբանաւոր տարերքը որ այսպէս հրեւան կու գան պատերազմի մը միջոցին աղօթելու մէջ, բայց կոյր չըլլանք սա ծանրակշիռ իրողութեան նշանակութեանը առջեւ. Ուեհ ասեմ որ ազգային կեանքի մեջ

մեծ անվերաբեւեռ շրջան մը գայ, մարդիկ, որքան աչ սկեպսիկ լըլան, աղօթելու միջոցով կ'զգան իրենց ներսիդին: Ո՛րքան բնական է եղեկիելի ազազակը երուսաղէմի պաշարման միջոցին.

«Ով Տէր Աստուած Իսրայէլի, որ քերովքէներուն վրայ կը նստիս, երկրիս ամէն թագաւորութիւններուն վրայ Աստուած միայն դուն ես. երկինքը ու երկիրը դուն ստեղծեցիր: Ով Տէր, ականջդ խոնարհեցուր ու լսէ. ով Տէր, աչքերդ բաց ու նայէ, և լսէ Սենեքերի մի խօսքերը, որ զրկեց կենդանի Աստուածը նախատելու համար: Ով Տէր, իրաւցնէ Ասորեստանի թագաւորները ազգերը և անոնց երկիրը աւերէցին, և անոնց աստուածները կրակի տուին, վասն զի անոնք Աստուած չէին, հապա մարդու ձեռագործ, փայտ ու քար էին. անոր համար զանոնք կորսնցուցին: Եւ հիմա դուն, ով Տէր Աստուած մեր, ազատէ մեզ անոր ձեռքէն, որպէս զի երկրիս բոլոր թագաւորութիւնները գիտնան, որ Տէր Աստուած միայն դուն ես» Դ թագ. ԺԺ. 15-19:

Հիմա նկատեցէք ձգնաժամի մը մէջ աղօթելու նոյն հակումը, որ երեւան կու գար Եւրոպական պատերազմի ընթացքին: Ահաւասիկ հատուած մը Սկովտացիի մը նամակէն, որ կը նկարագրէ իր քաղաքին մէկ անհաւատը, որ երբեք եկեղեցի չէր երթար, և որ սակայն հիմա կը նստի եկեղեցիին մէջ և արցունք կը թափէ, երբ կը լսէ քարոզչին աղօթելը թագաւորին զինուորներուն և տունը մնացող զրկուածներուն համար: «Ահա ա՛յդ ատեն էր որ իմ բարեկամս հեկեկանք մը կ'ըլլէ: Կար վերջապէս բան մը, տիեզերական ուժերէն աւելի մեծ բան մը, օրէնքէն աւելի մեծ բան մը գլխացող աչքով և փրկարար բազուկով: Աստուած կար: Բարեկամիս որդին հոգակաւոր զօրագունդին մէջ էր, որ ասդին անդին նուաճումներ կ'ընէր, ոգորելով ճակատագրին

հետ : խեղճ հայրը անօգնական էր , և Աստուած միայն կար՝ որուն կրնար դիմել : Կեանքի մէջ երբեմն կու գայ պահ մը՝ ուր մարդ կ'զգայ թէ բնագոյն աւելի հզօր է քան տրամաբանութիւնը : Սկովտիոյ թեմական եկեղեցիներուն մէջ մեծ բանը քարոզն է , բայց այսօր տարբեր է . հիմա մեծ բանը աղօթքն է :» Ճգնաժամ մը այսպէս կը ցնցէ միշտ աղօթելու հակումը :

Աղօթք . Ով Տէր Աստուած Զօրութեանց , անոնց որոնք գացին մեզի համար պատերազմելու ցամաքի կամ ծովու վրայ , շնորհէ պաշտպանութիւն՝ վտանգի մէջ , համբերութիւն՝ նեղութեան մէջ , և չափաւորութիւն՝ յաղթութեան մէջ : Գթալից աչքով նայէ հիւանդներուն , վիրաւորուածներուն և գերեալներուն , անոնց վիշտերը նուիրագործէ իրենց համար , և անոնց սրտերը Քեզի դարձուր : Քու սիրելի Որդիիդ սիրոյն համար , ով Տէր , ներէ մեռնողներուն և ընդունէ զանոնք . զթա այրիներուն և հայրազուրկներուն , և մխիթարէ բոլոր սգացողները : Ով ողորմած Հայր , որ պատերազմները կը դադրեցնես ամբողջ աշխարհի մէջ , մեզի՝ Քու ժողովուրդիդ՝ շուտով վերադարձուր խաղաղութեան օրհնութիւնը , և շնորհէ որ ներկայ տաղնապները Քու փառքիդ ծառայեն Փրկչին թագաւորութիւնը տարածելու և բոլոր ազգերուն միութիւնը գործելու : Քու խօսքիդ , երկիւղիդ և սիրոյդ մէջ : Լսէ , ով Տէր , և պատասխանէ մեզի , Յիսուս Քրիստոսի սիրոյն համար : Ամէն :» Է . Հօբինս (1789-1882) :

Առաջին Ծափար , Զորոյ Օր

Հ . Քլէյ Թրըմպըլ կը պատմէ թէ Ամերիկայի Քաղաքային Պատերազմի ընթացքին , Յորթ Վակների մէջ տեղի ունեցած ահարկու ճակատամարտի մը միջոցին վիրաւորուած զինուորի մը հարցուց բանակին քարո-

զիչը . «Երբեք կ'աղօթէ՞ք :» «Երբեմն ,» եղաւ պատասխանը . «անցեալ շաբաթ գիշեր աղօթեցի՝ երբ Վակների մէջ կուռելու վրայ էինք : Կարծեմ ամէն մարդ կ'աղօթէր ինն :» Դիտելի է թէ ի'նչպէս աղօթելու մղումը անխուսափելիօրէն ինքզինք կը հարկադրէ՝ երբ յանկարծ ճգնաժամային վտանգ մը կու գայ կեանքի մը վրայ : Այս նպատակին համար կարդացէք ծովային փոթորիկի մը նկարագրութիւնը Սաղմոսերգունին կողմէ :

«Նաւերով ծով իջնողները , ու մեծ ջուրերու մէջ գործողները , անոնք Տէրոջը գործերը ու անոր հրաշքները կը տեսնեն անդունդին մէջ : Վասն զի ան կ'ըսէ , ու մրկալից հովը կը հանէ , որ անոր ալիքները կը բարձրացնէ : Երկինք կ'իջնէ ու անդունդը կ'իջնէ . անոնց անձերը նեղութենէ կը հալին . գինով մարդու պէս կը զողբղան ու կ'երերան , և անոնց բոլոր իմաստութիւնը կը հատնի : Այն ատեն Տէրոջ կ'աղաղակեն իրենց նեղութեան մէջ :» Սաղ . Ճէ . 23-28 :

Յիչեցէք ձեր կեանքի փորձառութեան կամ դիտողութեան մէջ այն պահերը՝ ուր դուք կամ ուրիշ մէկը , ճգնաժամի մը մէջ , անակնկալ դէպքէ մը մղուած է աղօթելու այս բնական հակումին : Նկատեցէք թէ ի'նչ կը նշանակէ որ աղօթելու այս մղումը լոկ դարաւոր և տիեզերական չէ , որ կը յայտնուի նաև մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ . — գոնէ ատեն ատեն : Ո՛րքան բնական և ո՛րքան ազնուական է Րիտլէ Նպիսկոպոսին հետեւեալ աղօթքը իր բանտարկութեան միջոցին , որուն յաջորդեց իր ողջակիզումը մարտիրոսութեան սիւնին վրայ :

Աղօթք . Ով երկնաւոր Հայր ամէն գիտութեան , իմաստութեան և ճշմարիտ զօրութեան , Քու միածին Որդիիդ՝ մեր Փրկչի Յիսուսի սիրոյն համար կ'աղաչեմ Քեզի , զթութեամբ նայէ թշուառ արարածիս վրայ , և Քու Սուրբ Հոգիդ շնորհէ իմ մէջս , որպէս զի ոչ միայն Քու

ըլլայ, այո, իմ հաստատունն բերդս, Քու Սուրբ Հոգւ-
ւոյդ զօրութեամբն ու կարողութեամբ: Աստուած օգնէ
ինծի: Ամէն: Մարտիրոս Լուտեր (1483-1545):

Առաջին Ծափար, Վեցերորդ Օր

«Ու երբ Դանիէլ իմացաւ թէ հրովարտակը ստո-
րագրուեցաւ, իր տունը գնաց, ու իր սենեակին մէջ
պատահանները դէպ ի նրուսադէմ բաց էին. ու օրը
երեք անգամ ծունկի վրայ գալով աղօթք կ'ընէր, ու
իր Աստուծոյն գոհութիւն կը մատուցանէր իր առջի
սովորութեան պէս:» Դան. 2. 10:

Մենք հոս յայտնապէս գործ ունինք աղօթքի մէջ
նոր տարրի մը հետ, որ մեր նախորդ խօսակցութեան
մէջ երեւան չէր եկած: Աղօթքը, Դանիէլի հաւատ, պիտի
վը բնագրական աղաղակը չէր միայն, յանկարծակիս սա-
նայեցողութեան կամ ճշդող պատասխանատուութեան միջոցով
իրեն կորցուած: Դանիէլ աղօթելու բնագրով ըրած էր
ինչ որ բոլոր ուշիմ մարդիկ կ'ընեն ուտելու բնագրով:
Անոնք զանց չեն ըներ ուտել, եթէ ստիպողական անօ-
թութիւնը չի պահանջէ այդ զանցառումը՝ իրենց կեան-
քը փրկելու, կամ մասնաւոր գործ մը բացարձակապէս
չստիպէ զիրենք չուտել: Անոնք յաւէտ կը ճանչնան ու-
տելը իբր մարդկային արարածներու բնականոն պէտք
մը, որուն պէտք է գոհացում տալ կանոնաւոր կերպով:
Այսպէս Դանիէլ ոչ միայն կ'աղօթէր վտանգի կամ պա-
տասխանատուութեան պարագաներու մէջ, այլ օրը ե-
րեք անգամ կ'աղօթէր: Մեզմէ քանինն՝ արդեօք աղօ-
թելու բնագրը քնացած կը պահեն՝ մինչեւ որ տագնապ
մը գործունէութեան կանչէ զայն: «Ով Տէր, ներդ-
րեալն մեզ Քեզ փնտռեցին. Քու պատիւը անոնց վրայ ե-
ղած առեւ աղաչանք ըրին:» Ես. Ի. 2. 16: Դիտեցէք թէ

ո՛րքան անպատշաճ է աղօթքի այս տեսակ գործա-
ծում մը:

Աղօթք. Ով բարութեան Հայր, ես հարկադրուած
եմ Քեզ փնտռել ամէն օր, և դուն թոյլ կու տաս որ ամէն
օր Քեզ գտնեմ: Ուր որ փնտռեմ Քեզ կը գտնեմ, տանս
մէջ, դաշտերուն մէջ, տաճարին մէջ և ճամբաներուն
վրայ: Ինչ որ ընեմ՝ Դուն իմ հետս ես, ուտեմ թէ խմեմ,
գրեմ թէ գործեմ, ձիով պտըտիմ թէ կարդամ, խորհր-
դածեմ թէ աղօթեմ, Դուն միշտ իմ հետս ես: Ուր որ ալ
ըլլամ կամ ինչ որ ալ ընեմ՝ չափով մը կ'զգամ Քու
չնորհքդ ու սէրդ: Եթէ նեղութեան ենթարկուիմ՝ Դուն
կը պաշտպանես զիս. եթէ ինծի նախանձին՝ Դուն կը
պահպանես զիս. եթէ անօթեմ՝ Դուն կը կերակրես
զիս, ինչ բանի որ պէտք ունենամ՝ Դուն կը չնորհես
ինծի: Ո՛հ, Տէր, ինծի հանդէպ այս բարեսրտութիւնդ
չարունակէ անդադար, որ բոլոր աշխարհ տեսնէ Քու
զօրութիւնդ, Քու չնորհքդ և Քու սէրդ, որոնց մէջ եր-
բեք չի լքեցիր զիս, և թշնամիներս անգամ տեսնեն որ
Քու չնորհքներդ յաւիտեան կը տեսնեն: Ճ. Նորտըն
(1548-1625):

Առաջին Ծափար, Յօրհանգի Օր

«Ասոր համար ծունկի վրայ գալով մեր Տէր Յիսուս
Քրիստոսի Հօրը առջեւ, ուրկէ ամէն ազգատոհմ երկին-
քի մէջ ու երկրի վրայ անուն կ'առնէ, կ'աղաչեմ որ տայ
ձեզի իր փառաց ձոխութեան չափով՝ զօրութիւնով հա-
տատուիլ իր Հոգիով ներսի մարդուն մէջ. որպէս զի
Քրիստոս հաւատքով ձեր սիրտերուն մէջ բնակի, և դուք
սիրով արմատացած ու հաստատուած ըլլաք, որ կարե-
նաք հասկնալ բոլոր սուրբերուն հետ մէկտեղ, թէ ի՛նչ է
լայնութիւնը ու երկայնութիւնը, եւ խորութիւնը ու
բարձրութիւնը. այսինքն ճանչնալ Քրիստոսի սէրը՝ որ

գիտութենէ գերազանց է, որպէս զի լցուիք Աստուծոյ ամէն լրութիւնով:» Եփես. Գ. 14-19:

Բաղդատեցէք այս տեսակ աղօթքը՝ պատահական հեղութեան մը մէջ արձակուած ջղաճգական աղաղակի հետ, և տեսէք թէ ո՛րքան մեծ է տարբերութիւնը: Հոս աղօթքը կը բարձրանայ, կը դառնայ՝ անհասխընդիր և հաստատ կեանքի ազնուական պահանջ մը: Անիկա հոգիին ուժերը կը հաւաքէ աղօթողին և բոլոր մարդոց վրայ Աստուծոյ օրհնութեան ստիպողական բաղձանքին մէջ: Ինչ որ հեթանոսին մէջ կը խլրտայ իբր անկարգ, անկանոն մղում մը, Պօղոսի մէջ եղած է խելացի, յարատեւող և լաւ ուղղուած սովորութիւն մը: Ինչպէս որ Աւստրալիացի բնիկի մը մօտ չիօթ և տկար խորհուրդի մը զօրութիւնը նեւտոնի մը մէջ ընդունակ կը դառնայ ըմբռնելու աստղերը՝ բռնող օրէնքները, այնպէս ալ աղօթքը ցեղին կամ անհատին մէջ կրնայ սկսիլ իբր անկանոն և ապաղդեցիկ մղում մը, բայց կրնայ մեծնալ ու դառնալ վստահելի և պահպանիչ զօրութիւն մը: Խորհեցէք թէ դուք ո՛րքան կ'ըմբռնէք ձեր կեանքին մէջ այս թաքուն ոյժը և ի՛նչ աստիճան արդիւնաւոր կերպով կը գործածէք զայն:

Աղօթք. Ով Աստուած, Դուն կեանք, գիտութիւն, բարերարութիւն և երանութիւն ես, յաւետեանական միակ ճշմարիտ Աստուած: Աստուած իմ և Տէր, Դուն իմ յոյս ես եւ իմ սրտիս ուրախութիւնը: Շնորհակալութեամբ կը խոստովանիմ որ Դուն զիս Քու պատկերովդ ստեղծեցիր, որպէս զի իմ բոլոր խորհուրդներս Քեզի ուղղեմ և Քեզ սիրեմ: Ով Տէր, չնորհէ որ լաւ ճանչնամ Քեզ, որ կարենամ միշտ աւելի սիրել, աւելի ունենալ, աւելի վայելել քեզ: Եւ որովհետեւ հոս՝ այս կեանքի մէջ չեմ կրնար լիովին հասնիլ այս երանութեան, չնորհէ որ այն գոնէ օր քան զօր աճի իմ մէջս, մինչեւ

որ իր կատարումին հասնի վերջապէս հանդերձեալ կեանքին մէջ: Թող Քու մասին գիտութիւնս աճի հոս և կատարեալգործուի հոն: Քեզի համար ունեցած սէրս թող մեծնայ հոս և հասունայ հոն. թող իմ ուրախութիւնս, որ յոյսով մեծ է հոս, վայելքի մէջ կատարեալ ըլլայ հոն: Ամէն: Անսելմոս (1033-1109):

Մեկնարանուրիւն Ծափուտն համար

Ա.

Երբ մէկը կը ձեռնարկէ ուսումնասիրել աղօթքին նշանակութիւնը և մշակել աղօթելու սովորութիւնը, իրեն համար լաւ է որ սկիզբէն հասկնայ թէ ինք գործ ունի իր կեանքի մէկ պաշտօնին հետ և ոչ թէ արհեստական յաւելուածի մը հետ: Կրէօնականի մէջ արմաւենիներ հասցնել անբնական գործ մը պիտի ըլլար: Անոնք երբեք սահմանուած չեն հոն աճելու, և բնաւ չեն կրնար աճիլ հոն, ի բաց առեալ արհեստական ստիպումի ներքեւ: Աղօթքի մշակումը նոյնպէս ստիպումի գործ մը պիտի ըլլար, եթէ ճշմարիտ չըլլար թէ աղօթելու ձգտումը ընդածին է մեր մէջ, և այնքան բնական որ մենք, մէկ կամ միւս կերպով, իսկապէս կ'աղօթենք, թերեւս անկանոն կերպով և առանց ազդեցութեան, և թէ մարդիկ միշտ աղօթած են ու պիտի աղօթեն հանապազ: Մարդը իբր «աղօթող կենդանի» մը սահմանել թէեւ ամէն ինչ չի պարփակեր, բայց ուղիղ է ստուգիլ: Հետեւաբար աղօթքին մշակումը օսար մը ներս չի բերեր, այլ հոգիին բնիկ մեկ փառաբան կը կրթի: Հարվըրտի Փրոֆ. Ուելլեմ Զէյմս այս մասին կը խորհէր երբ կը գրէր. «Իրական լուսաւորութեան այս օրերուն մէջ մենք չափ փառաբանութիւններ կը լսենք աղօթքի ազդեցութեան վրայ, և չափ մը պատճառներ

կը տրուին մեղի թէ ինչո՞ւ աղօթելու չենք, մինչդեռ ուրիշ պատճառներ ալ կը տրուին թէ ինչո՞ւ աղօթելու ենք: Բայց այս բոլորին մէջ քիչ բան միայն կ'ըսուի մեր աղօթելու պատճառին վրայ...: Պատճառը թէ ինչո՞ւ կ'աղօթենք՝ պարզապէս այն է որ չենք կրնար չաղօթել:»

Աղօթքը բնական կոչելու մեր արդարացումը մասամբ կը գտնուի անոր ընդհանրականութեան մէջ: Անիկա, մէկ կամ միւս ձեւով, կը գտնուի ամէն տեղ, ամէն դարու և բոլոր ժողովուրդներու մէջ: Ամենավատեցուցիչ պարագաներն անգամ չեն նուաճեր զայն, ոչ ալ աշխարհի բացէ ի բաց թշնամական տեսութիւնները կը խափանեն զայն: Պուտտայականութիւնը, տեսականորէն առանց Աստուծոյ կրօնք մը, տրամաբանօրէն արտաքսելու էր աղօթքը. բայց Պուտտայականութեան գերազօր գտնուած երկիրներու մէջ աղօթքը գոյութիւն ունի: Կոմբուկիոս, բաւական շեշտուած տգիտական մը, կ'ստիպէր իր աշակերտները շատ գործ չունենալ աստուածներուն հետ: Եւ այսօր Կոմբուկիոս ինքը աստուած մըն է, և միլիոնաւոր մարդիկ կը պաշտեն զայն: Աղօթքը ձգտումիս առջեւ առեւ խոյրնդոսներ կը փշրուին:

Ուղեւորը կը մագլցի Հիմալայայի նախաբլուրները և Հիւսիսային Հնդկաստանի Խոնդերուն մէջ կը լսէ հետեւեալ աղօթքը. «Ով տէր, մենք չենք գիտեր թէ ի՞նչ է մեզի համար բարին, բայց դուն գիտես. և անոր համար է որ կ'աղօթենք:» Հնագէտը կ'երթայ Ազատէկի աւերակներուն մէջ և կը կարգայ նեղութեան մէջ անոնց մատուցած աղօթքը. «Ով բարեգութ Տէր, շնորհէ որ այս պատիժը, որով պատժեցիր մեզ, չարութեան և յիմարութեան ազատ պահէ մեզ:» Պատմաբանը Յունաց երկիրը կը գտնէ բոլոր հին քաղաքակրթու-

թեանց նախատիպը, նախատիպ գոնէ ասոր մէջ՝ որ աղօթքը ամենուրեք է: Քսենոփոն իւրաքանչիւր օրուան արշաւանքը կ'սկսի աղօթքով: Պերիկլէս իր ամէն մէկ ուղերձը կ'սկսի աղօթքով: Յոյն ատենախօսութեանց մեծագոյնը՝ Դեմոսթենէսի «Պսակին վրայ», և յունական բանաստեղծութեանց բարձրագոյնը՝ Հոմերոսի «Իլիականը», աղօթքով կը բացուին: Երբ մէկը ամբոխին աւելորդապաշտական սովորութիւններէն կը դառնայ ամենաբարձր իմաստասիրական հոգիներուն, տեսնելու թէ անոնք ի՞նչ կ'ըսեն, կը լսէ Պլատոնի ձայնը. «Ամէն դատողութեան տէր մարդ կարեւոր գործի մը ձեռնարկելէ առաջ օգնութիւն պիտի խնդրէ աստուածներէն:» Եւ Պլատոնի խօսքէն դառնալով անոր գործին՝ պիտի գտնէք սա գեղեցիկ աղաչանքը, «Ով արքայ Արամազդ, շնորհէ մեզի բարին, անոր համար աղօթենք կամ ոչ. բայց մեզմէ հեռու պահէ չարը, թէեւ անոր համար աղօթենք:»

Եթէ մէկը այսօր Քրիստոնէութեան սահմաններէն անցնի Մահմետականութեան, ոչ միայն պիտի գտնէ օրական հինգ անգամ ձեւական աղօթք, երբ միւսեզգիւնը կը հրաւիրէ, այլպիտի կարգայ նաեւ հետեւեալին նման աղօթքի սահմանումներ Սուֆիի մը կողմէն. «Աղօթքի մէջ երեք աստիճաններ կան: Առաջինն այն է որ չըրթներով միայն կ'արտասանուի: Երկրորդն այն է երբ հոգին դժուարութեամբ, հաստատակամ ճիգով մը կը յաջողի իր խորհուրդները հաստատել աստուածային բաներու վրայ: Երրորդն այն է երբ հոգին դժուար կը գտնէ Աստուծոյ քովէն հեռանալ:» Եւ եթէ մէկը միւս բոլորէն դառնայ ու երբայցի ժողովուրդին նայի, պիտի տեսնէ թէ ի՞նչ միաձայն պնդումով մը կ'ըսեն անոնք. «Ով աղօթքի լսող, Քեզի պիտի գայ ամէն մարմին:» Սադ. Կե. 2: Մէկը, որ կ'ուրանայ իր մէջ

աղօթելու ձգտումը, ինքզինք կ'անջատէ մարդկային կեանքի տարրական գործողութեանց մէկէն:

Բ

Ասկէ զատ, աղօթքը բնական կոչելու ուրիշ արդարացում մը կը գտնուի այն իրողութեան մէջ թէ մարդկային ցեղը աղօթքէն աւելի բարձր պիտի չեղլէ երբեք: Աղօթքին թէ՛ տեսական և թէ՛ գործնական կողմերն ապացուցած են որ անիկա անսահմանօրէն կիրարկելի է մշակոյթի բոլոր աստիճաններուն: Անոր ամենախոնարհ ձեւերուն մէջ, ամենավայրի ժողովուրդներու ծոցը, աղօթքը և կախարդութիւնը իրարմէ չէին զանազանուեր: Աղօթել, ուրեմն, կը նշանակէր գործածել դիւթութիւններ՝ որոնք բռնի ձեռք կը բերէին աստուածներուն հաւանութիւնը: Եւ այս կարգի հեթանոսական սկիզբներէն մինչեւ Յիսուս՝ Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ, և կամ մինչեւ ծունկի եկած արդի դիտնականը, աղօթքը, բոլոր ուրիշ տարրական գործերու պէս, ընդունակ հանդիսացած է անսահման զարգացումի: Անիկա ջախջախուած չէ, այլ բարձրացած և աղնուագոյն ձեւեր զգեցած է հոգեւոր և մտաւոր յառաջացումներու միջոցով: Անիկա իր ընթացքը ձեւաւորած է գեաի մը պէս, մինչեւ իւրաքանչիւր սերունդի մը տաւորական ափունքը: Բայց շարունակած է յառաջ ընթանալ, իր սնունդը ստանալով այն ակերէն որոնք փոփոխուող ափերէն չեն աղբուր: Եւ ասիկա ոչ մէկ տեղ աւելի պարզ է քան Սրբազան Մատեանին մէջ: Բաղդատէ Սամիսոնի ողբովար աղօթքը երբ ան իր բազուկները փաթթեց Փղշտացիներուն ճաշարանին զլխաւոր սիւններուն շուրջ և աղաղակեց. «Ով Տէր Ննովա, կ'աղաչեմ, զիս յիշէ՛ ով Աստուած, միայն

այս անգամ ալ զիս ուժովցուր, որ Փղշտացիներէն իմ երկու աչքերուս վրէժը մէկէն առնեմ» (Դատ. Ժ. 2. 28), Ստեփանոսի ողբովար աղօթքին հետ, մինչ քարկոծուելու վրայ էր. «Տէր, այս մեղքը մի սեպեր առնոց»: Գործ. է. 59: Երկուքն ալ աղօթք են, բայց անոնք կու գան երկու տարբեր դարաշրջաններէ, որոնց միջեւ Աստուծոյ յայտնութիւնը և աղօթքին նշանակութիւնը անհունօրէն ընդարձակուած էին:

Թէ՛ Սուրբ Գրոց մէջ և թէ՛ անկէ դուրս աղօթքին յատկութիւնը կը պատշաճի սերունդին կամ անհատին ունեցած տեսակէտին լայնութեան կամ անձկութեան, և հոգիին վեհանձնութեան կամ դառնութեան: Սապաթիւ կ'ըսէ. «Աղօթքին պատմութիւնը կրօնական պատմութիւնն է»: Կշիռքին մէկ նժարին մէջ դիր հետեւեալը.

«Նոյն իսկ վայրագ

կուրծքերուն տակ

կան կարօտներ, իղձեր, ճիգեր

Բարւոյն համար, զոր չեն գիտեր.

Խարխալեն ծոցն աղջամուղջին

Անոնց ձեռքերն անօգնական,

Եւ Աստուծոյ հպմամբ Աջին՝

Վեր կը բերուին, կը զօրանան»:

Եւ միւս նժարին մէջ դրէք Դուրիճի խօսքը. «Աղօթելու գործը ամենաբարձր կորովն է որուն երբեք ընդունակ է մարդկային միտքը»: Եւ Շիդակոյի Համալսարանին նախագահ Հարփըր իր մահուան անկողինին մէջ կ'աղօթէ. «Երանի՛ թէ ինծի համար այս կեանքէն անդին կեանք մը ըլլայ, և այդ կեանքին մէջ՝ ինծի համար ընելիք գործ և կատարելիք պարտականութիւններ: Եթէ ոեւէ կերպով նախատուած հոգի մը կայ և վերաւորուած բարեկամ մը, երանի՛ թէ վնասը վերցուի, եթէ կարելի է»: Մարդկային հոգին երբեք

աղօթքէն աւելի վեր չի բարձրանար: Խոնարհագոյն մակարդակի վրայ մարդիկ կ'աղօթեն հարեւանցիօրէն, տղիտաբար և դառնապէս. բարձրագոյն մակարդակի վրայ մարդիկ կ'աղօթեն մտացիօրէն, հոգեւորապէս և վեհանձնաբար: Աղօթքը ոչ միայն ճիւղերակալն է իր բոլորակալութեան, այլ նաեւ անհուն իր յատկութեան: Մէկը կրնայ անձնատուր ըլլալ իր աղօթքին խորացումին և սրբագործումին, ինչու որ անիկա մարդկային կեանքին մէջ այնքան բնական է որքան մտածումը:

Գ.

Աղօթքին բնականութիւնը դարձեալ կը տեսնուի այն իրողութեան մէջ որ անիկա մեզմե խրախոսելու է: Առաջին ակնարկով կրնայ ըլլալ որ ոմանց փորձառութիւնը ասիկա ժխտել թուի: Անոնք աղօթքը դադարեցուցած են, առանց անոր շատ լաւ կ'զգան ու, երբ բոլորովին անկեղծ են, կը խոստովանին թէ աղօթքի չեն հաւատար: Բայց անոնք խոստովանելու են նաեւ թէ իրենց թերահաւատութիւնը իրենց գաղափարներուն մէջ միայն գոյութիւն ունի և ոչ իրենց հակառակներուն մէջ: Երբ ճնշիչ նեղութիւն կը հասնի անոնց վրայ, իրենց բնազդը լռիկ կ'աղօթէ:

Արդի սկեպտականութիւնը իր բոլոր կարելիքն ըրած է աղօթքը անբանաւոր դարձնելու համար: Անիկա դիտած է աշխարհը իբր մեքենայ մը, կանոնաւոր ինչպէս ինքնաշարժ մը, և անհակադէմքի՝ որպէս արեւի ելքը: Անիկա ինչ Աստուած որ կայ՝ դարձուցած է բանտարկեալ մը իր իսկ տիեզերքին օրէնքներուն մէջ, իր շահակներուն օգնելու անկարող: Անիկա ուրացած է այն ամէնը որ աղօթքը հնարաւոր կ'ընծայէ: Եւ սակայն

մարդիկ սկեպտիկ մտքին բոլոր խօսքերուն հաւատալով հանդերձ ունին դեռ իրենց աղօթքի պահերը: Արդիական հաստատեցող կոտորակով պարսպուած Արտէզեան ջրհորի մը ջուրին նման, աղօթքը դարձեալ կը ծորի և յանկարծ երեւան կու գայ: Բնութիւնն աւելի զօրաւոր է քան արուեստը, և մեր կեանքերուն մէջ սահող ստորերկրեայ հոսանքներ ելք մը կը պահանջեն ստիպողաբար: Երբեմն անձնական վտանգի ճգնաժամ մը ազատ կ'արձակէ այս թաքուն մղումը: «Տասը տարի չէի աղօթած», լսեց այս գրքին հեղինակը երկաթուղիի գործաւորի մը բացազանչելը, երբ անոր շոգեկառքը դեռ նոր ազատած էր դժբախտութենէ մը: «Բայց ա՛յն ասե՛ն աղօթեցի»: Երբեմն ճնշող պատասխանատուութիւն մը աղօթել կու տայ մարդոց գրեթէ իրենց կամքին հակառակ: Ռուսական պատերազմին միջոցին ճարտարական բանակին մէկ զօրավարը, Քոտոմա, սովոր էր ամէն առտու առանձնանալ՝ ժամ մը աղօթելու համար: Երբ պատճառը հարցուեցաւ, պատասխանեց. «Երբ մարդ մը իր բոլոր կարելիքն ըրած է, ա՛լ ուրիշ բան չի մնար՝ այլ միայն աստուածներուն օգնութիւնը»: Ուէ բան — վշտանդ, պատասխանատուութիւն, անձկութիւն, վիշտ — որ մեր գաղափարներէն մերկացնելով մեզ կը տանի մեր բնիկ հակումներուն, հաւանօրէն աղօթել պիտի տայ մեզի:

Ասիկա ճշմարիտ է ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու, նոյնպէս անհատներու համար: Միթէ պատերազմ մը, եւրոպայի դարհուրելի ընդհարումին նման, չի՞ պիտի մղէ մարդիկը Աստուծոյ մասին տարակուսելու և Անոր նկատմամբ իրենց լսած պատգամներուն չի հաւատալու: Սյուպիսի հակադրեցութիւն մը հեռուն դառնող հանդիսատեսներու մասին միայն ճշմարիտ է: Բոլոր տաղանապիւն մէջ, ուր զոհաբերութեան ծանր բեռներ կը

կրուին և ուր համբերութիւն, քաջութիւն և անձնուրացում կը պահանջուին, մարդոց վրայ հակազդեցութիւնը, ինչպէս դիտողներ նկատած են, ճշգրտօրէն նկարագրուած է Կարգինալ Մերսիէի հռչակաւոր հովուական նամակին մէջ. «Երկար ատեն աղօթքի անվարժ մարդիկ դարձեալ Աստուծոյ կը դառնան: Բանակին մէջ, քաղաքային աշխարհին մէջ, հասարակութեան մէջ և անհատական խիղճին խորը աղօթք գոյութիւն ունի: Այդ աղօթքը այսօր բառակոյտ մը չէ ունակութեամբ սորվուած, թեթեւօրէն չըթնեցող արտասանուած. անիկա կ'ուռի, կը բարձրանայ խռոված սրտէն, և Աստուծոյ ոտքերուն առջեւ կեանքի ճշմարիտ զոհի մը ձևը կ'առնէ:» Թէ՛ անհատին և թէ՛ ընկերութեան մէջ մեծ մեծ ցնցումներ, որոնք մարդկային կեանքին հիմունքը կը սարսեն և նախկին հակումները վեր կը հանեն, միշտ ազատ կ'արձակեն աղօթքի փակուած աղբերակունքը: Աղօթքը ամենասկեսիկ մարդուն կամ սերունդին մէջ միշտ ստորերկրեայ է, սպասողական դիրքի մէջ: Հենրի Ուարտ Պիչըր մեզի անգամ մը արտառոց օրինակէ աւելի բան մը տուաւ, երբ ըսաւ, «Ես կ'աղօթեմ այն սկզբունքով՝ որով գինին շիշին բերնէն դուրս կը նետէ խիցը: Ներքին խմորում մը կայ և պէտք է որ անոր համար բացուածք մը կենայ:» Մինչեւ անգամ Գոնթ, Աստուած, հոգի և անմահութիւն վտարող իր կրօնական դրութեամբ, իր աշակերտներուն կը պատուիրէր օրական երկու ժամ աղօթք, ինչու որ ինք աղօթելու գործը կ'ընդունէր իբր՝ մին մարդկային բնութեան տարրական գործերէն:

Հետեւաբար, երբ նկատի առնենք աղօթքին ընդհանրականութիւնը կամ անոր՝ մշակոյթի և իմացականութեան ամէն աստիճաններուն կիրարկելիութիւնը, և կամ այն իրողութիւնը թէ անիկա մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ թաքուն գոյութիւն ունի, կը հասնինք նոյն

եզրակացութեան. աղօթելը մարդկային կեանքին բնական մէկ գործունէութիւնն է: Հոս անցողակի միայն կրնանք նկատի առնել սա յայտնի պատճառաբանութիւնը կրօնքի ճշմարտութեան համար: Կրնա՞յ ըրիշտ որ ամեն մարդիկ, ամեն դարու և երկրի մէջ, անմահութեան եղած ըրիշտ «շարունակ խօսեցող շուն աշխարհի մը՝ ունիից պատասխան չի գար:» Եթէ կրնանք բանի մը մասին վստահ ըլլալ, արդեօք ատիկա այս պարագան չէ՞ թէ ուր որ մարդկային գործ մը յարատեւած է, ժամանակէն առանց յոգնելու և վնասումէ առանց ընկճուելու, վեհագոյն և ազնուագոյն հոգիներու մէջ բարձրանալով միշտ նրբագոյն ձևերու և ազնուագոյն գործածութեան, այն գործը կը համապատասխանէ Իրականութեան մը: Անօթութիւնը երբեք պիտի չի կրնար յարատեւած ըլլալ առանց կերակուրի, ո՛չ ալ շնչառութիւնը՝ առանց օդի, ո՛չ ալ մտաւորական կեանքը՝ առանց ճշմարտութեան, և ո՛չ ալ աղօթքը՝ առանց Աստուծոյ: Պըրք անգամ մը ըսաւ թէ դժուար է ազգի մը դէմ բռնի ամբաստանագիր մը հանել: Շատ աւելի դժուար է ամբողջ մարդկութեան դէմ ամբաստանութիւն մը պաշտպանել:

Աղօթքին բնականութեան թելադրած այս պատճառաբանութիւններէն կը փութանք անցնիլ հիմա մեր նպատակին աւելի մօտ նիւթի մը: Այն իրողութիւնը թէ աղօթքը մեր բնական հակումներէն մէկն է, վտանգ մը կը ցուցնէ անոր գործածութեան մէջ: Մեկն կը քողովէ որ աղօթքն ըրիշտ լոյս հսկում մը, հետեւաբար՝ ջղածգլխակ, պատահական, անընթաց: Մարդկային բնութեան ունէ ազնուական մէկ գործին մէջ, որ անմշակ կը թողուի, միշտ յղբերգութիւն մը գոյութիւն ունի: Սիրելու մղումն ընդհանրական է. բայց երբ թող տրուի որ անիկա լոկ

մղում մնայ, կը դառնայ վայրագ և հեշտական: Սէրը որ մեր ազնուագոյն քերթուածները կը ներշնչէ և մեր բարձրագոյն երաժշտութեան մէջ կը փառաբանուի, որ կը յօրինէ մեր Քրիստոնէական տունները և կը գեղեցկացնէ մեր ընտանեկան կեանքը, նախնական մղում մըն է մշակուած, ազնուացած, խոհմացած, բարեկարգ և նուիրագործուած: Մտածելու ձգտումն ընդհանրական է. բայց եթէ այդպէս թողուի, անիկա կ'ըլլայ վայրենիներու կամակոր և անպէտ միտքը միայն: Անոնց խորհելու կարողութիւնները լճացած են, դիպուածով միայն գործունէութեան կը կոչուին, լաւ չեն հասկցուիր, խնամքով չեն կրթուիր, ոչ ալ բանաւոր կերպով կը մշակուին: Այնպէս ալ աղօթքը ջղաձգական գործածութեան թողուելով կը մնայ անպէտ բան մը: Հարիւր եօթներորդ Սաղմոսին մէջ ծովային փոթորիկի մը ըզմայլելի նկարագրութիւնը կը վերջանայ համարով մը, որ դիւրայոյզ աղօթքի բնութիւնը ի յայտ կը բերէ. «...Անոնց բոլոր իմաստութիւնը կը հատնի: Այն ատեն Տէրոջ կ'աղաղակեն»: Սաղ. Ճէ. 27, 28: Եթէ աղօթքն անմշակ թողուի, մարդիկ կ'աղօթեն ա'յն ատեն միայն երբ իրենց իմաստութիւնը կ'սպառի: Ֆիզիկական ծայրագոյն վտանգի պահերուն մարդիկ, որոնք զԱստուած իրենց ամենօրեայ բարեկամը չեն ընել երբեք, իրենց նեղութեան մէջ Անոր կ'աղաղակեն: «Ան որ աղօթել սորվիլ կ'ուզէ,» կ'ըսէ Ճորձ Հըրպըրդ ազգութիւնէն, «ծովային ճամբորդութիւն մը թող ընէ:» Եւ Շէյքսպիր, Սաղմոսեգութիւն պէս գիտնալով մարդկային բնութիւնը, իր «Փոթորիկ»ին մէջ, երբ փոթորիկը կը պայթի, նաւաստիներուն աղաղակել կու տայ. «Ամէ'ն ինչ կորսուած է. աղօթքի՛, աղօթքի՛. ամէ'ն ինչ կորսուած է:» Բարոյական ծայրագոյն վտանգի մէջ ալ, ուր չարին հանդէպ գգուական վերաբերումը չար ունակու-

թեան մը յանգած է, մարդիկ գրեթէ միշտ կ'աղօթեն: Եւ մահուան ատեն մարդիկ ո՛րքան բնականօրէն կը խորհին Աստուծոյ մասին: Այսպէս Տիկին Գուլիքի կ'ըսէ մահամերձ Ֆալօթաֆի մասին. «Եւ ես, զայն սփոփելու համար, ըսի որ Աստուծոյ մասին չի խորհի: Կը կարծէի որ դեռ պէտք չի կար ինքզինքը այս կարգի խորհուրդներով նեղելու:»

Աղօթքը անբարեկարգ մղում մը մնալով՝ անխուսափելիօրէն կը դառնայ ջղաձգական և մոլեգին ունակութիւն մը: «Երբ հոգիս իմ ներսիդիս մարեցաւ, Տէրը յիշեցի» Յովն. Բ. 7: Մարդիկ, վաղեմի Յոյն թատերագակներուն պէս, յուսահատօրէն կը կնճռոտեն իրենց կեանքին ծրագրերը, մինչեւ որ վերջը, մարդկային ճարտարմտութեամբ և զօրութեամբ անլուծելի մեծ տագնապի մը մէջ, մեքենականութեամբ մը աստուած մը ճօճացնեն յուսահատական կացութիւնը փրկելու համար: Անոնք աղօթքը կը գործածեն իբրեւ վերջին ապաւէն, երբ ծայրագոյն տագնապի մը մէջ են: Մեզմէ քանինն՝ արդեօք այս կամ այն կերպով մեր անձերը մեղադրելու ենք՝ աղօթքի այս անկարգ անկանոն գործածութեան համար: Մեր կեանքին գերագոյն զօրութիւններէն մէկը այսպէս կը թողուի մղումի և պատահարի իշխանութեան, առանց ուսումնասիրուած ըլլալու անոր բնութիւնը և մշակուած՝ անոր գործածութիւնը:

Ե

Աղօթքի այս ձղաձգական գործածութեան աղետաւոր ազդեցութիւնը դիւրաւ կը տեսնուի: Նախ, անիկա բողոքովի կ'անհետն Աստուծոյ մասին Քրիստոնէական անհեղինակութիւն, եւ եւս կ'երբայ Անոր մասին հեքստոնտիկան մտածումի: Աստուած ուրիշ բան չըլլար, երբ ոչ՝ մեզի օգնե-

յու համար առեւ առեւ կրակելով զօրոքիւն մը: Ասիկա կուռքի մը խորանին առջեւ խոնարհող Հնդիկ կնոջ մը ըմբռնումն է: Անոր աստուածը զօրութիւն է, խորհրդաւոր և տիրական, որուն օգնութիւնը կը փնտռէ իր նեղ պարագաներուն մէջ: Հետեւաբար, երբ անոր պէս կ'աղօթենք, անկանոն կերպով Աստուծոյ զիմելով պատահական տագնապներու մէջ, մենք՝ ըստ էութեան, եթէ ոչ՝ ըստ ձեւին, դէպ ի հեթանոսութիւն ետ գացած կ'ըլլանք, և ասով կ'արժանանանք Լուտերի կըշտամբանքին, որ կը գտնուի սուրբերու աղօթելու մասին գրած իր քարոզին մէջ. «Մենք կը յարգենք զանոնք և կը դիմենք անոնց ա՛յն ատեն միայն, երբ մեր սրունքներուն և ձեռքերուն մէջ ցաւ մը ունինք կամ երբ մեր գրպանները թափուր են»: Բայց մարդկութեան լաւագոյն մասը Աստուածութեան նկատմամբ այս կարգի գաղափարէ մը բաւական հեռացած է արդէն: Քրիստոնեաներու Աստուածը կը փափաքի ամէն մէկուն ըլլալ ներքին և մնայուն բարեկամ մը, ամենօրեայ կեանքի մէջ մաքրագործող ներկայութիւն մը, Ա՛յն որուն բարոյական նպատակը շարունակ կը զսպէ և որուն սէրը կը պաշտպանէ: Մարդկային կեանքի մէջ կատարուած բոլոր յառաջացումներէն վեր ոչ մէկն այնքան նշանակալից է որքան Աստուծոյ շուրջ դարձող խորհուրդին յառաջացումը: Մենք ճշնոյդ եզնաքարչ սայլերէն եկանք հասանք սահմանաւոր ձեւընթաց կառախումբերու, ցեխաշէն խրճիթներէ՝ մայր եկեղեցիներու, մեծ թմբուկներէ՝ նուագախումբերու: Եթէ այս զարգացումները զանց ընէինք, տարօրինակ ժամանակագրական վրիպակներ պիտի նկատուէինք արդարացիօրէն: Եւ, սակայն, Աստուծոյ հանդէպ մեր վերաբերումին մէջ ո՛րքան յաճախ հին հեթանոսներ ենք մենք, մեր ժամանակէն ետքը ծնած: Մենք դէպ ի նախատիպ կրօնա-

կան յետաշրջութեան օրինակներ ենք: «Յամի Տեառն» թուականը կը գործածենք սխալմամբ, փոխանակ «Քրիստոսէ առաջ» գրելու, քանի որ զԱստուած կը գործածենք իբր մեզի օգնելու համար ատեն ատեն կանչուելիք զօրութիւն մը:

Նկատի ունեցէք նոր առակ մը հօր մը և իր երկու որդիներուն մասին: Որդիներէն մէկը իր հայրը կը համարէր իբր վերջին ապաստանարան մը իր ճգնաժամային պահերուն մէջ: Ան երբեք անոր չէր գար մտերմական խորհրդակցութեան համար. երբեք չէր փնտռեր անոր խրատը. իր փոքր դժուարութեանց մէջ երբեք չէր սփոփուեր անոր օժանդակութեամբ: Ասիկա իր հայրը իր մտերիմը չըրաւ: Գոչնճ գնաց և իր հօրը կը գրէր միայն՝ երբ զրամի պէտք ունենար: Վարկաբեկ եղաւ և իր հօրը դիմեց այն ատեն միայն, երբ օրինական օգնութեան պէտք ունեցաւ: Իր կեանքը կ'անցընէր՝ հօրը նկարագիրը կամ նպատակը բոլորովին առ ոչինչ գրելով, և անոր կը դառնար միայն, երբ ծայրայեղ անձկութեան մէջ իյնար: Միւս որդին իր կեանքին գերագոյն շարժառիթը կը տեսնէր իր հօրը սիրոյն մէջ: Ան ամենօրեայ երախտագիտութեամբ կը շարժէր, այնպէս որ անոր ուրախութիւնն ու գաղափարականն էր իր հօրը հաճելի ըլլալ: Ան իր հօրը մէջ մտերիմ մը ունէր, անոր կը վստահէր, անկէ խրատներ կ'ընդունէր, անոր մօտ կը մնար, և իր տագնապներուն մէջ իր հօրը կը դիմէր՝ երկար ունակութենէ մը ծնած բնականութեամբ նման Յիսուսի, որ անդադար աղօթելէ յետոյ վերջապէս ծունկի կու գայ Գեթսեմանիի մէջ: Կա՞յ արդեօք ուրիշ կասկած քե քե ո՛րեւեալ նուազոյն որդիութիւնը. եւ արդեօք առաջին Տիպոն ճշմարիտ պատկերը չե՞ Աստուծոյ հետ մեր յարաբերութեան, երբ թոյլ կու տանք որ աղօթքը ըլլայ պարզապէս պէսքի բնագոյնիւն եւ անձնակ աղաղակ մը:

Երկրորդ, աղօթքի այս գործածութիւնը, իբր լոկ ջղաձգական աղաղակ մը պատահական չազնայի մեջ արձակուած, զայն բոլորովին ետստիական կը դարձնէ: Մենք Աստուծոյ մասին կը խորհինք մի միայն մեր անձնական նեղութիւններն աչքի առջեւ ունենալով: Մենք Բարձրեալը երբեք չենք յիշեր՝ ի բաց առեալ երբ ուղենք գործ մը կատարել տալ անոր: Մեր աղօթքը չի դառնար երբեք մեր մէջ և աշխարհի մէջ Անոր մեծ նպատակներուն կատարումին շուրջ, ոչ ալ կը վերաբերի Անոր կամքին նուիրուած կեանքի մը: Մենք ծայրագոյն ետստիական մը մէջ զԱստուծոյ կը մոռնանք, մինչեւ որ մեր միտքը դայ թէ կրնանք անկէ բան մը փրցնել:

Ոմանք Աստուծոյ հետ կը վարուին այս տեսակէտով ինչպէս ուրիշներ՝ իրենց հայրենիքին հետ: Հայրենի երկրին հանդէպ այն վերաբերումը, որ դիւցազնական և զոհաբերական գործեր ներշնչած է ոմանց, ուրիշներու մէջ երեւան կու գայ բոլորովին ետստիական զիմակով: Աչքի առջեւ ունեցէք մարդ մը որ իր հայրենիքին համար ունէ բան չընէր, անոր խնդիրներով չի հետաքրքրուիր, քուէի իրաւունքի մասին անփոյթ է, ամէն հասարակական պատասխանատուութենէ փախուստ կու տայ, և մինչեւ անգամ տուրքերէ կը խուսափի: Մէկը պիտի կարծէր թէ այս մարդը երբեք չի խորհիր իր հայրենիքի մասին: Ընդհակառակը, առիթներ կան, ուր ան յանկարծ կը խորհի անոր մասին, օրինակ՝ երբ իր անձը կամ ինչքը յարձակումի ենթարկուի կամ իր իրաւունքները բռնաբարուին, այս նոյն մարդը կառավարութեան մօտ շոնդալից գիմում կը կատարէ պաշտպանութեան համար: Ան իր հայ-

րենիքի մասին ամէն մտածում իր անձնական մէկ տաղանապի պահուն կը վերապահէ: Անոր յարաբերութիւնը իր կառավարութեան հետ օգնութեան համար արձակուած ջղաձգական աղաղակներու մէջ կ'սպառի: Ան կը հայրապետ հշտարիս զուգահեռական մը կրօնի այն անարգ տեսիլ, որուն մեջ աղօթք, անկանոն եւ անկշակ թողուած, ուրիշ քան յի եքե ոչ՝ պատահական եւ ետստիական խնդիրք մը Աստուծոյ ուղղուած:

Ե

Մարդուն հոգիին ազնուագոյն գործերէն մէկը այսպէս անմշակ թողելու ամօթը կը շեշտուի, երբ աչքի առջեւ ունենանք աղօթքի մէջ վարպետներուն վկայութիւնը ի մասին անոր կարելիութեանց: Թէ ի՞նչ կրնայ նշանակել խորհուրդին զօրութիւնը՝ պէտք է տեսնել խորհողներուն մէջ: Թէ ի՞նչ կրնայ ընել աղօթքը՝ պէտք է տեսնել աղօթողներուն մէջ: Երբ անոնք կը խուսին, լեզուն անոնց համար անկարող կը թուի նկարագրել ունակական աղօթքին փրկարար և զօրացուցիչ ազդեցութիւնները: Ինչպէս մեր հոգեւոր երգերուն մէջ, ուր մենք կ'անտեսենք զաղափարներու աւելի մակերեսային տարբերութիւնները և պաշտամունքի էական ոգիին խորը կ'երթանք, Հայեր, Կաթողիկոսներ, Բողոքականներ, Հրեաներ և հեթանոսներ, մասնաւոր դաւանանքի և յարանուանական միութեան ամէն երանգէ մարդիկ՝ հեղինակներն են բոլորիս երգած երգերուն, այնպէս ալ աղօթքի մէջ միանամուռ կը համաձայնին հակընդդէմ զաղափարներու տէր մարդիկ: Բո՛ւ զօրական Լուսերը ո՛րքան կէտերու մէջ կը տարբերի Կաթողիկ Սուրբ Բեռնարդոսէ, և սակայն Լուսեր կ'ըսէ. «Այն հաւատքով որով Սուրբ Բեռնարդոս կ'աղօ-

թէ, կ'աղօթեմ նաև ես:» Ոչ միայն ազատական իմաստասէր մը, Սապաթիէ, կ'ըսէ. «Աղօթքը կրօնք է իրականութեան մէջ, այսինքն՝ աղօթքը իրական կրօնք է.» այլ և պահպանողական աստուածաբան մը Հարթման կ'ըսէ. «Աստուած ճշմարիտ աղօթքին շնորհած է մարդոց և աշխարհի համար ապագան կազմելու զօրութիւնը:» Եւ Կաթողիկէ բանաստեղծ մը Ֆրանսիզ Թումիսըն կ'ըսէ. «Աղօթքը սուրբերուն բուն սուրն է:» Նոյն իսկ բնագէտն Փրոֆ. Թինտալ, որ իր դարուն Քրիստոնեաներէն կը նկատուէր իբր աղօթքի ամենաոխերիմ հակառակորդը, կ'ըսէ. «Իմ մտքի սովորութիւնս է լրջօրէն միայն խորհիլ մարդիկը աղօթքի դրդող զգացումներուն մասին: Աղօթքը յաճախ անբանաւոր, նոյն իսկ արհամարհելի, իր մաքրագոյն ձեւերուն մէջ ցոյց կու տայ այնպիսի կարգեր կանոններ, զորս մեզմէ քիչեր կրնան անտեսել առանց բարոյական կորուստի:» Եթէ մարդկային կեանքին մէջ կայ տարբ մը, որուն անգնահատելի արժէքին համար ճոխ վկայութիւններ ունինք, այդ ալ աղօթքն է: Եւ այսպիսի բարձր գործածութեանց ընդունակ զօրութիւն մը թիւրիմաց և անմշակ թողուլ հոգեկան ողբերգութիւն մըն է արդարեւ:

Ահա, ուրեմն, մեր նիւթին ամփոփումը: Մեզմէ իւրաքանչիւրին խորքին մէջ կը գտնուի աղօթելու ձրգտումը: Եթէ թոյլ տանք որ անիկա լոկ ձգտում մնայ, պարզապէս նեղութեան մէջ արձակուած անձնասիրական, անուշիմ և պատահական ազդակ մը կը դառնայ: Բայց երբ հասկցուի և մշակուի, անիկա երեւան կը բերէ անսահման կարելիութիւններ:

Մատնութի և Բննութեան Համար Թեալոյութիւններ

Աղոթքը միեւնոյն ո՞ր աստիճան կրնայ բնական նկատուիլ ամեն դարու ժողովուրդներու:

Հետեւեալ մարդանքները աղօթքի ձեւեր են.

Երբ Ափրիկեցի մը ուխտավայր ճանչցուած չեղջակոյտին վրայ քար մը կը նետէ:

Երբ Պուտտայական մը աղօթանիւ մը կը դարձնէ:

Երբ Թիպէթցի մը աղօթքի դրօշակ մը կը կապէ ծառի մը:

Երբ Ամերիկացի մը դրան վրայ ձիու պայտ մը կը գամէ իբր բախտաբեր:

Տգիտութենէ և խորհրդաւոր պատահարներէ յառաջ եկած աղօթքներ և անծանօթ մեծ զօրութիւն մը ողորդելու փորձեր ո՞ր աստիճան կրնան փաստ նկատուիլ աղօթքի ընդհանրականութեան:

Աթենացիներուն շատ կրօնասէր ըլլալուն նկատմամբ Պողոսի յայտարարութիւնը այսօր ո՞ր աստիճան կրնայ կրկնուիլ ոչ-քրիստոնեայ երկիրներու մէջ:

Մեծ տագնապի մը միջոցին օգնութեան համար արձակուած ազադակը մինչեւ ո՞ր աստիճան ապացոյց մըն է աղօթքի բնականութեան: Ստեփանոսի աղօթքը Սամիսոնի աղօթքին չափ բնական էր: Երուսաղէմի պաշարումին առեւն Եզեկիայի աղօթքը բաղդատեցէք արդի պատերազմներու միջոցին մատուցուած աղօթքներու հետ: Աղօթքի բնականութեան համար փաստ մըն է արդեօք Սաղմոսերգուին նկարագրութիւնը ծովային փոթորիկի մէջ աղօթող մարդու մը մասին:

Աղօթքը աւելի՞ բնական է կարգ մը անհատներու և ցեղերու քան ուրիշներու: Անիկա աւելի՞ բնական է կիներու քան այրերու:

«Աղօթք» բառին ձեր գործածած իմաստով կ'աղօթեն բոլոր մարդիկ:

Աղօթքին ընդհանրականութիւնը ո՞ր աստիճան փաստ մըն է անոր իրականութեան:

Հակակշիռի եւ մշակումի պակասը ի՞նչ ազդեցութիւն ունի բնական նորք ձգտումներու վրայ:

Սէրը կամքէ անկա՞խ է թէ ոչ, մարդ կրնա՞յ հա- կակշռել և զարգացնել սիրոյ իր բնազդը:

Աղօթելու բնազդը մինչեւ ո՞ր աստիճան ընդունակ է զարգացումի և ուղղութեան:

Ի՞նչ բանի մէջ է որ կը թերանան բնական աղօթ- քի անմշակ բնազդներ: Ինչո՞ւ Քրիստոսեայի մը աղօթ- քները յաճախ ըստ էութեան հեթանոսական են ստու- գիւ:

Ի՞նչ էին որոշիչ տարրերը Դանիէլի աղօթքին մէջ (Դան. 2. 10), Պողոսի աղօթքին մէջ (Եփեսո Գ. 14-19):

Զղածդական և անմշակ աղօթքը կրնա՞յ անշահա- խնդիր ըլլալ:

Աղօթքը ի՞նչպէս կրնայ մշակուիլ: Ի՞նչ բան կ'ո- րոշէ աղօթքի զարգացումին սահմանը ուէ անհատի մէջ: Օրինակի համար, ի՞նչ գործողութիւն հարկ է ա- ղօթանիւի մը գործածութիւնը Ստեփանոսի աղօթքին նման աղօթքի մը հասցնելու համար:

ԳԼՈՒԻ Բ

ԱՂՕԹՔ ՈՐՊԷՍ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԵՏ

Օրական ընթերցումով

Երկրորդ Ծափար, Առաջին Օր

Մարդկային կեանքի մէջ բնական պաշտօն նկատու- ած աղօթքին խորհուրդը պէտք է որ հետեւեալ գործնական օգտակարութիւնն ունենայ մեզի համար. պէտք է որ պահէ մեզ անհաւատութեան կամ վհատու- թեան շատ զիւրաւ տեղի տալէ, երբ աղօթքի նկատ- մամբ դժուարութիւն ունենանք մեր անհատական փոր- ձառութեան մէջ: Սաղմոսերգուներէն գոնէ մէկը կ'զգար ասիկա:

«Աստուած իմ, Աստուած իմ, զիս ինչո՞ւ թողու- ցիր. զիս փրկելէն ու պողալուս խօսքերէն հեռու եղար: Ով իմ Աստուածս, ցորեկը քեզի կը կանչեմ, ու չես պատասխաներ. և զիշերը կը կանչեմ ու չեմ գաղարիր: Բայց դուն սուրբ ես, ով Իսրայէլի դովաբանութեանց մէջ բնակող: Մեր հայրերը քեզի յուսացան. յուսացան, ու փրկեցիր զանոնք: Բեզի աղաղակեցին ու աղատե- ցան. քեզի յուսացան ու չամչցան» Սաղ. ԻԲ. 1-5:

Դիտելի է որ այս սաղմոսերգուն աղօթքի նկատ- մամբ երեք դժուարութիւններ ունի: Ան չի կրնար

զԱստուած իրական տեսնել, անոր աղօթքը իր դժուարութեանց մէջ իրեն օգնութիւն չի բերեր. եւ նոյն իսկ աղօթքի մէջ յարատեւումը բանի մը չի ծառայեր: Այն ատեն կը յիշէ որ աղօթքը այնպիսի բան մը չէ, որով ինք պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով՝ փորձարկութիւններ կ'ընէ: «Մեր հայրերը քեզի յուսացան... ու փրկեցիր զանոնք:» Կը տեսնէ որ իր հայրերուն դիմումը վկայութիւնները ամէն դարու մէջ ապացոյց են աղօթքի զօրութեան: Հետեւաբար, բանաւորապէս կ'եզրակացնէ թէ լաւ կ'ըլլայ որ աղօթելու մէջ իր քանի մը ամսուան անհատական թերացումը ցեղին ընդհանուր փորձառութեան գէմ չի հանէ: Աչքի առջեւ ունենալով աղօթքին նշանակութիւնը բոլոր ժողովուրդներուն համար՝ կը տեսնէ որ դժուարութիւնն հաւանական է իր անձին շուրջ եւ եւ ոչ թէ աղօթիկն: Եւ հետեւաբար պարտք կը համարի աղօթքը հասկնալ, եթէ կրնայ, եւ նոյն գլխուն 22րդ համարին մէջ կ'սկսի յաղթական արդիւնքին պատմութիւնը. «Քու անունդ եղբայրներուս պիտի պատմեմ, ժողովին մէջ քեզ պիտի գովեմ:» Երանի՜ թէ Աստուած մեզ սաղմոսերգութիւն չափ իմաստուն ընէ և նոյնքան իրական յաղթանակ մը շնորհէ մեզի:

Աղոթք. Ով Աստուած, որ ես, որ էիր և որ պիտի
գաս, և որուն առջեւ սերունդներ կ'ելլեն ու կ'անցնին.
ամէն դարու մէջ ապրողները Քեզ կը փնտռեն և կը
տեսնեն որ Քու հաւատարմութիւնդ վախճան չունի:
Մեր հայրերը իրենց պանդխտութեան մէջ Քու առաջ-
նորդութեամբդ քալեցին և գութիդ վրայ կոթնեցան:
Դուն անոնց զաւակներուն ալ ցորեկը ամպ և գիշերը
հրեղէն սիւն եղիր: Մեր բազմադիմի փորձութեանց մէջ
Դուն միշտ մեզի մօտ ես. վիշտերու մէջ Դուն գութովդ
կ'ոգեւորես նուազած հոգին. մեր յաջողութեան և հան-

գըստուկեան մէջ Քու Հոգիդ է միայն որ կրնայ մեզ հպարտութենէ հեռու և խոնարհ պահել: Ով Դուռն, միակ աղբիւր խաղաղութեան և արդարութեան, վերցուր հիմա քօղը ամէն սրտէ, և մէկ հաղորդակցութեան մէջ միացուր մեզ մարգարէներուդ և սուրբերուդ հետ, որոնք Քեզի յուսացին ու չամէցան: Ոչ թէ մեր արժանաւորութեան, այլ Հնոր,քիդ համար լսէ մեր աղօթքը: Ամէն: Ճէյմս Մարթինս (1805-1900):

Եկրորդ Զարքար, Եկրորդ Օր

Այս շարքս փնկեմք գործնական արահատներէն մեկ
 փակին թէ սոյոթեցու մեր զօրութիւնը յիշ օգտագործեցու
 մեջ ինչո՛ւ կը թերաւանիք: Այդ նպատակին համար կար-
 դացէք մեր Տէրո՞վը կեանքին երկու երեւոյթմաները ներ-
 կայացնող հետեւեալ համարները. «Քանի որ ցորեկ է,
 պէտք է որ զիս շրկողին գործերը գործեմ. գիշերը կու-
 վայ, երբ մէ՛կը չկրնար գործել:» Յովհ. Թ. 4: «Եւ
 առաւօտուն շատ կանուխ ելլելով դեռ չի լուսցած՝ ելաւ
 ու գնաց անապատ տեղ մը, և հոն աղօթք կ'ընէր:»
 Մարկ. Ա. 35:

Քրիստոնէական կեանքի մէջ այս երկու ազդեցութիւններէն ո՞րը աւելի կը գնահատենք: Յայտնի չէ՞ որ մեր օրուան ամբողջ յատկանշական եռանդը գործիչութիւնը կը դառնայ: Եկեղեցիներու մէջ տիրող սովորական չեչտը ծառայութիւնն է, իսկ սիրական երգերն են «Աստուածորդին պատերազմի կ'երթայ,» «Ով զինուորներ Քրիստոսի, ոտքի ելէք,» և ասոնց նման ուրիշներ: Այդօթքի մէջ մեր թերացումը վերագրելի է մասամբ ընդհանուր տրամադրութեանը մեր սերունդին, որ գործի համար ունեցած իր սքանչելի եռանդին մէջ զանց ըրած է ադօթքի այն մշակումը, որմէ պէտք է որ վերջի վերջոյ կախում ունենան հոգիին ազնուագոյն յատկութիւններն:

ու զօրութեան խորագոյն աղբիւրները: Ո՞չ ապաքէն ա- սիկա է մէկ պատճառը որ սրատես դիտողներ կը նկա- տեն թէ ներկայ սերունդը նշանաւոր է գործնական ար- գիւնաւորութեամբ և հոգեւոր ծանծաղութեամբ: Չե՞նք կրնար արդեօք յուսալ մեր մէջ պահել այս գործօն դա- րուն լաւագոյն չահերը և նոյն ատեն ձեռք բերել «Աս- տուծոյ ներկայութեան վարժութիւնը»:

Աղօթք. Ամենակարող Հայր, մեր սրտերէն ներս մտիւր և մեզ այնպէս լեցուր Քու սիրովդ որ ամէն չար բաղձանք լքելով կարենանք Քեզի փարիլ, մեր միակ բարւոյն: Ով Տէր Աստուած մեր, Քու շնորհքիդ հա- մար ցուցուր մեզի թէ Դուն ի՛նչ ես մեզի. ըսէ մեր հոգիներուն, «Ես քու փրկութիւնդ եմ»: Մեզի խօսէ այնպէս՝ որ կարենանք լսել: Մեր սրտերը Քու առջևդ են: Բայ մեր ականջները որ ձայնիդ վազենք և Քեզի կառչինք: Կ'աղաչենք, ով Տէր, Քու երեսդ մեզմէ մի ծածկեր: Մեր նեղ հոգիները լայնցուր որ կարենաս ներս մտնել, և վերանորոգէ աւերակ տաճարները որ կարենաս բնակիլ անոնց մէջ: Ով երկնաւոր Հայր, ըսէ մեզ, Քու միածին Որդւոյդ՝ Յիսուսի Քրիստոսի՝ մեր Տէրոջ սիրոյն համար, որ կ'ապրի և կ'իշխէ Քեզի և Սուրբ Հոգւոյն հետ հիմա և յաւիտեանս: Ամէն: Սուրբ Օգոստինոս (354-430)

Յեկուղ Ծաբար, Երուղ Օր

Աղօթքի մեր կարողութիւնը մշակելու մէջ թերա- ցումը չատերու մօտ կ'երթայ կը յանգի՝ աղօթքի նշա- նակութեան մասին մանկական գաղափարներու, որոնք բոլորովին ջնջուած չըլլալով կը կաշկանդեն մեզ, և մեր աղօթքներուն անբանաւոր և անպէտ երեւոյթ մը կու տան: Մարդիկ կան որոնք դեռ աղօթքի մասին կը խոր- հին՝ երկնային Կաղանդ-Պապայի մը ուղղուած մանկա-

կան խնդրուածքներու իմաստով: Նկատի առնենք հե- տեւեալ երկու հատուածներու մէջ յառաջ բերուած ճշմարտութեան երկու երեւոյթները:

«Ու երբ նստաւ, կանչեց տառներկուքը ու ըսաւ անոնց. եթէ մէկը կ'ուզէ առաջին ըլլալ, ամէնուն յետինը պիտի ըլլայ և ամէնուն սպասաւորը: Ու տղայ մը առաւ կայնեցուց անոնց մէջ, և իր գիրկը առնելով զանիկա՝ ըսաւ անոնց, Ով որ այսպիսի տղոցմէ մէկը ընդունի իմ անունովս, զիս կ'ընդունի. և ով որ զիս ընդունի, չէ թէ զիս կ'ընդունի, հապա զիս զրկողը»:

Մարկ. Թ. 34-36:

«Երբ տղայ էի, տղայի պէս կը խօսէի, տղայի պէս կը խորհէի, տղայի պէս համարում ունէի. բայց երբ այր եղայ, տղայութեան բաները մէկգի ձգեցի»:

Ա. Կոր. ԺԳ. 11:

Երբ Քրիստոս անկեղծութեան և հեղութեան ման- կական բարեմասնութիւնները մեզի իբր գաղափարական կը ներկայացնէ, մեզմէ չի պահանջէր *synagoge* ըլլալ: Շատ տխմար աղօթքներ կը մատուցուին բարեմիտ բայց ոչ-մտացի մարդոց կողմէ՝ այն չքմեղանքով որ անոնք իրենց պարզամիտ վստահութեան մէջ մանուկներու նման են: Բայց մենք մեծցած մանուկներ ենք, և պար- տաւոր ենք մեր խելքը զործածել, աղօթքը պղտիկ- ցնող մանկական գաղափարներէն վեր ելլել, և ընդար- ձակել մեր ըմբռնումներն այն նշանակութեան մասին զոր Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնը կրնայ ունենալ կեանքի համար: Աղօթել Աստուծոյ իբր թէ ան Կա- ղանդ-Պապա մը ըլլար, մանկական է անշուշտ. բայց մէկը կրնայ տակաւին մանուկի նման ըլլալ իր հաւատքին մէջ և սակայն աղօթելու տարբեր տեսակ մը ընդգրկել:

«Իմ կեանքիս մէջ կեանք մըն ես Դուն,

Իմ հոգիիս աւելի մօտ.

Դուռն՝ քողարկուած ներկայութիւն

Անհունօրէն սուրբ, անաղօտ.

Զգացումի պատրանքներէն

Փախչելով ես Բեզ կը դիմեմ

Գտնել Բու ծոցդ յաւերժօրէն

Կեդրոնս անշարժ, ով անմահ վէմ:

Աղօթք. Ով երկնաւոր Հայր, հեղինակ և աղբիւր ամէն ճշմարտութեան, և անյատակ ծով ամէն գիտութեան, կ'աղաչենք Բու Սուրբ Հոգիդ լրկէ մեր սրտերուն մէջ և մեր մտքերը լուսաւորէ երկնային շնորհքիդ ճառագայթներով: Ով բարեգութ Հայր, ասիկա կը խնդրենք Բու սիրելի Որդւոյդ՝ մեր Փրկիչ Յիսուս Բրիստոսի սիրոյն համար: Ամէն: Րիտլէ Եպիսկոպոս (1500-1555):

Յերարդ Շաքար, Չորրորդ Օր

Ազօթելու մէջ տղայամտութիւնը գլխաւոր կերպով կը յայտնուի՝ Աստուծոյ բաներ խնդրելու տարապայման բաղձանքով և նոյն համեմատութեամբ ալ ուրիշ ամէն բանէ վեր Աստուծոյ բարեկամութիւնը բաղձալ թերանալով: Աստուծոյ հետ մեր յարաբերութեան մէջ պէտք է տեղի ունենայ նոյն զարգացումը, որ կը պատահի զաւկի մը և իր ծնողքին միջեւ բնական հաղորդակցութեան մէջ: Մանուկն սկիզբները կ'ողջէ իր ծնողքին նուէրները, Մանուկն սկիզբները կ'ողջէ իր ծնողքին նուէրները, և ծնողքին մասին կը խորհի գլխաւորաբար իր հանգիստին և հաճոյքին համար անոնց ըրած բաներուն չափով: Ան դեռ կարող չէ գնահատել իր ծնողքին անձնակա-նութեան արժէքը: Առողջ հասունութեան ապահով նշան է, սակայն, մանուկին հետզհետէ խորացող հասկացողու-թիւնը բուն ծնողքի մասին, — անոր յարաճուն ուրա-խութիւնը անոնց բարեկամութեան համար, երախտա-գիտութիւնը անոնց խնամքին համար, որդեգրումը

անոնց գաղափարականներուն, վստահութիւնը անոնց խորհուրդին վրայ, և հրճուանքը անոնց հաւանութեան համար: Մանուկը իր ծնողքէն բաներ խնդրելով՝ կ'ա-ծի, կը նոյնանայ իր ծնողքին սիրոյն հետ, անոնց իսկ սիրոյն համար:

«Մարդ մը երկու որդի ունէր, և անոնցմէ պզտիկը հօրը ըսաւ. Հայր, քու ստացուածքէդ ինծի իյնալու բաժինը տուր ինծի: Ան ալ բաժնեց անոնց իր ունե-ցածը: Եւ շատ օրեր չանցած՝ պզտիկ որդին բոլոր բա-նէրը ժողվեց ու հեռու երկիր մը գնաց, և հոն անա-ռակութեամբ ապրելով՝ իր ունեցածը փճացուց...: Եւ ինքզինքին գալով՝ ըսաւ. Քանի՜ բանուորներ կան իմ հօրս տունը հացով լեցուած, ու ես հոս սովամահ կը կոր-սուիմ. ելլեմ երթամ իմ հօրս, և ըսեմ անոր. Հայր, մեղանչեցի երկինքին դէմ ու քու առջեւդ. և ա՛յ ար-ժանի չեմ քու որդիդ ըսուելու. զիս քու վարձկաննե-րէդ մէկուն պէս ըրէ:» Աւակ. ԺԵ. 11-13, 17-19:

Նկատեցէք թէ ի՞նչպէս աղօթքը «Ինծի տու» էն «Զիս ըրէ» ի կը փոխուի: Մեղքի կամ վիշտի կամ գործ-նական բռնուն պայքարի փորձառութեամբ ճշմարիտ չա-փահասութեան մը հասած ըլլալով՝ մենք միշտ կը մի-տինք Աստուծոյ «Ինծի տու» աղաղակելէն «Զիս ըրէ» խորագոյն աղօթքին տարուելու: Մէկ խօսքով, կը դադ-րինք զԱստուած իր տալ կրցած բաներուն համար գնա-հատելէ, և կու գանք կը հասնինք նոյն ինքն. Աստուծոյ սիրոյն և Անոր անձնատուր ըլլալու բաղձանքին:

Աղօթք. Ով Տէր, շնորհէ ինծի Բու ծոցդ հանգչիլ՝ ամէն արարածներէ վեր, ամէն առողջութենէ և գեղեց-կութենէ վեր, ամէն փառքէ ու պատիւէ վեր, ամէն իշխանութենէ և բարձր աստիճանէ վեր, ամէն գիտու-թենէ և ճարտարութենէ վեր, ամէն հարստութենէ և արուեստէ վեր, ամէն համբաւէ ու զովեստէ վեր, ամէն

քաղցրութենէ ու հանգիստէ վեր, ամէն յոյսէ և խոստումէ վեր, Քու մեղի բաշխել կրցած բոլոր պարգեւներէն ու շնորհներէն վեր, մարդկային մտքին ընդունիլ և զգալ կրցած բոլոր ցնծութիւններէն վեր, հրեշտակներէն և հրեշտակապետներէն վեր, երկնային բոլոր զօրութիւններէն վեր, տեսանելի և անտեսանելի բաներէն վեր, Քեզմէ զատ ամէն բանէ վեր, ով իմ Աստուածս: Ինչ որ ալ Դուն Քեզմէ զատ շնորհս ինծի, կամ յայտնես, կամ խոստանաս, շատ պզտիկ ու շատ անբաւարար է, որչափ ատեն որ Դուն չես տեսնուիր և լիովին ձեռք չես բերուիր: Ինչու որ իմ սիրտս ստուգիւ չի կրնար ըստ արժանւոյն հանգչիլ, ոչ ալ բոլորովին գոհանալ, մինչեւ որ անիկա չի հանգչի Քու ծոցդ: Ամէն: Թովմաս Քեմիացի (1379-1471):

Երկրորդ Շաբաթ, Հինգեւորդ Օր

Աղօթքը ոմանց մէջ ձախողած է անոր համար որ անիկա աւելի պարսակաւորութիւն ւնի թուած է անոնց քաղցրութիւնը: Երբ անոնք անոր մասին մտածեն, կը մտածեն կատարուելիք պարտականութեան մը մասին: Ասոր հակապատկերը կու տան վաթսուներեքերորդ Սաղմոսին խանդավառ խօսքերը.

«Ով Աստուած, Դուն ես իմ Աստուածս. ես առտուանց քեզ կը փնտռեմ... Որովհետեւ քու ողորմութիւնդ կեանքէն աղէկ է, իմ շրթունքներս քեզ պիտի գովեն... Իբր թէ ձարպով ու պարարտութիւնով պիտի կշտանայ իմ անձս, ու ցնծութեան շրթունքներով պիտի գովէ քեզ իմ բերանս: Երբ անկողինիս բով պիտի գովէ քեզ իմ բերանս: Երբ անկողինիս վրայ քեզ կը յիշեմ, գիշերուան պահերուն մէջ քու վրայ քեզ կը յիշեմ, վասն զի ինծի օգնական եղար, վրայովդ կը մտածեմ, վասն զի ինծի օգնական եղար, ու քու թեւերովդ հովանաւորութեան տակ պիտի ցըն-

ծամ: Իմ անձս քեզի հետեւելով կը յարի. քու աջ ձեռքդ զիս պիտի պահէ:» Սաղ. ԿԳ. 1, 3, 5 — 8:

Աղօթքը հոս կրելի բեռ մը չէ, ոչ ալ կատարուելիք պարտականութիւն մը կամ Աստուծոյ վճարուելիք պարտք մը: Աղօթքը արտօնութիւն մըն է. անիկա բարեկամութեան, ընտանեկան սիրոյ, զուարթութեան, մեծ գիւրքերու, բարձր երաժշտութեան և նուրբ արուեստի նման՝ կեանքի պատեհութիւններէն մէկն է, զոր պէտք է երախտագիտութեամբ բռնել և ուրախութեամբ գործածել: Այն մարդը, որ կ'անտեսէ աղօթքին խոր նշանակութիւնը, ոչ այնքան մերժած կ'ըլլայ պարտականութիւն մը, որքան ինքզինք զրկած՝ կեանքի զերագոյն պատեհութենէն, այսինքն՝ Աստուծոյ հետ բարեկամութենէ:

Աղօթք. Ով Դուն աստուածային Հոգի, որ կեանքի բոլոր պատահարներուն մէջ կը զարնես դրանս, օգնէ ինծի որ կարենամ Քեզի պատասխանել: Ես չի պիտի ուզէի կուրօրէն քչուիլ ինչպէս աստղերն իրենց ընթացքին մէջ: Չի պիտի ուզէի որ հարկադրուէի Քու կամքդ կատարել ակամայ, Քու կանոններդ գործադրել տգիտաբար և Քու պատուէրներով հնազանդիլ անհամակիր ոգիով: Կ'ուզէի կեանքիս դէպքերն ընդունիլ իբր լաւ և կատարեալ պարգեւներ Քեզմէ: Նոյն իսկ իմանքի վիշտերը կ'ուզէի ընդունիլ իբրեւ քողարկուած շնորհներ դարձեալ Քեզմէ: Կ'ուզէի որ սիրտս միշտ բաց ըլլար ընդունելու — առտու, կէսօր, գիշեր, գարնան, ամրան, աշնան և ձմրան մէջ: Դուն ինծի ճառագայթով զաս թէ անձրեւով, Քեզ ցնծութեամբ պիտի ընդունիմ սրտիս մէջ: Դուն ինքդ աւելի ես քան ճառագայթը. Դուն ինքդ անձրեւին տեղը կը բռնես. ես Քեզ կը խնդրեմ և ոչ՝ պարգեւներդ: Չարկ դրանս և ես պիտի բանամ Քեզի: Ամէն: Ճորճ Մէթիսըն:

Երկրորդ Շաբաթ, Վեցերորդ Օր

«Արդ, կ'աղաչեմ, ամէն բանէ առաջ աղօթք ընել, խնդրուածք, աղաչանք, գոհութիւն ամէն մարդոց համար, մանաւանդ թագաւորներուն և բոլոր իշխանաւորներուն համար, որպէս զի խաղաղ ու հանդարտ կեանք վարենք բոլորովին աստուածապաշտութիւնով ու պարկեշտութիւնով: Վասն զի այն է աղէկը և ընդունելին մեր Փրկիչ Աստուծոյն առջեւ, որ կ'ուզէ որ ամէն մարդիկ փրկուին ու ճշմարտութիւնը ճանչնալու գան: Քանզի մէկ Աստուած կայ, ու մէկ միջնորդ Աստուծոյ ու մարդոց մէջտեղ, Քրիստոս Յիսուս մարդը...: Արդ, կ'ուզեմ որ այր մարդիկ ամէն տեղ աղօթք ընեն՝ սուրբ ձեռքեր վերցնելով, առանց բարկութեան ու երկմտութեան:»
Ա. Տիմ. Բ. 1-5, 8:

Աղօթքն իբր արտօնութիւն համարելու թերացումը մասամբ վերադրելի է այն իրողութեան թէ կրնանք աղօթել ուրիշ տեղէն, «ուրիշ տեղ» Աղօթքի դուռն այնքան անընդհատ բաց է որ մշտապատրաստ պատենուքնէ մը օգտուելու կը թերանանք: Լոյստոնի մէջ բազմաթիւ մարդիկ կան, որոնք Ուեսթմինսթըրի Աբբայ մարդիկ կան, որոնք տեսած չեն, մասամբ յարանին ներքնակողմը երբեք տեսած չեն, որ: Այս առթիւ նկատի առէք Օսթին Ֆելփսի հետեւեալ պատկերին յարմարութիւնը. «Հոռոմի Սբ. Պետրոս մայր եկեղեցիին գաւիթին մէջ անցք մը կայ, որ պատով գոցուած է և վրան խաչանշուած: Անիկա հարիւր տարուան մէջ է և վրան խաչանշուած: Անիկա հարիւր տարին անջորս անգամ միայն կը բացուի: Քանզի ինք տարին անգամ մը, Սբ. Ծննդեան Խթումին, Պապը կը մօտենայ անոր իշխանական շուքով, սպասաւորող բազմաթիւ կարդինալներով, և ոսկեայ մուրճի երեք հարուածով կ'սկսի խորտակել դուռը: Երբ անցքը կը բացուի, բազմաթիւ խորտակել զուռը: Երբ անցքը կը բացուի, բազմաթիւներ մայր եկեղեցիէն ներս կը մտնէ մինչեւ խո-

րանը, անցքէ մը՝ որմէ անոնց մեծամասնութիւնը երբեք այսպէս մտած չէր և անգամ մըն ալ պիտի չի մտնէ նոյն կերպով: Երեւակայեցէք որ Շնորհաց Գահին տանող ճամբան Սուրբ Դրան նման ըլլար անմատչելի, ի բաց առեալ քառորդ դարն անգամ մը: Ենթադրեցէք որ դուք կամ ես, կամ ուրիշ ուրիշ մեղաւոր տասը տարի առաջ արտօնուած ըլլայինք աղօթել և դեռ պէտք ըլլար որ տասնըինգ երկար տարիներ սահէին մինչեւ որ դարձեալ Աստուծոյ մօտենալ համարձակէինք, և որ առ առաւելն երկու երեք անգամ միայն աղօթել կարենալու յոյսն ունենայինք մեր ամբողջ կեանքին մէջ: Արդեօք ի՞նչ անձկութեամբ պիտի սպասէինք այդ Սուրբ Օրուան գալուստին:» Կրնայ ըլլալ որ պարզ անփութութեամբ և բարի բայց տկար տրամադրութեանց խաբուսիկ ազդեցութեամբ կը կորսնցնենք կեանքի մեծ արտօնութիւններէն մէկը, ինչու որ անիկա չափ հասարակ բան մըն է:

Աղոթք. Ով Տէր, տուր որ զիս պարփակող շնորհքը զգամ: Թող ընտանի դարձածը զանցառութեան չի մատնուի: Թող Քու բարութիւնդ տեսնեմ իմ ամենօրեայ հացիս մէջ, և իմ տանս հանդիստը Քու շնորհաց գահիդ տանի իմ խորհուրդներս: Ճ. Հ. Ծօռեթ:

Երկրորդ Շաբաթ, Եօթներորդ Օր

Աղօթելու մէջ թերացումի ուրիշ մէկ իրական պատճառը կը գտնուի անհամբերութեան մէջ: Քանի մը ջղաձգական և չտապոտ խոյանքներ կատարեցինք աղօթքի վրայ, բայց բարի հետեւանք մը չի տեսնելով անհամբերութեամբ անարժէք կոչեցինք գործը և լքեցինք զայն: Ենթադրեցէք որ մարդ մը նոյնպէս խոյանայ բարեկամութեան վրայ, և փորձի համար եղած քանի մը խօսակցութիւններ մէկդի դնելէ յետոյ վճռա-

կան կերպով եզրակացնէ թէ բարեկամութեան մէջ բան մը չի կայ վերջապէս: Բայց բարեկամութիւնը այսպիսի յախուռն և պատահական եղանակով չի փորձուիր իրապէս: Բարեկամութիւնը սովորութեամբ և յարատեւութեամբ ապրելիք կեանք մըն է յաւէտ, և անոր հետեւանքները տարիներու ընթացքին կը կուտակուին: Նոյնպէս աղօթքը Աստուծոյ հետ քարեկաւորութեան կուսակառուց կեանք մըն է:

«Եւ եղաւ որ տեղ մը աղօթք կ'ընէր. ու երբ դադարեցաւ, իր աշակերտներէն մէկը ըսաւ իրեն, Տէր, մեզի աղօթք ընել սորվեցուր, ինչպէս Յովհաննէս ալ իր աշակերտներուն սորվեցուց: Եւ ըսաւ անոնց, Երբ աղօթք կ'ընէք, ըսէք, Ով Հայր մեր, որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլլայ. քու թագաւորութիւնդ գայ. քու կամքդ ըլլայ ըլլայ, ինչպէս երկինքը՝ այնպէս ալ երկրիս վրայ. մեր ամէն օրուան հացը օրէ օր մեզի տուր. և մեզի ներէ մեր մեղքերը, քանզի մենք ալ կը ներենք այն ամենուն որ մեզի պարտական են. ու մեզ փորձութեան մի տանիր, հապա չարէն մեզ աղաւտէ:» Դուկ. ԺԱ. 1-4:

Դիտեցէք որ երբ աշակերտները Յիսուսի աղօթելը լսեցին, հասկցան թէ անոր նման աղօթելը իրենց հանգիպելիք կամ քշուելով մէջը տարուելիք և կամ մասնաւոր ներշնչումի մը պահուն ակնթարթի մը մէջ պատահելիք բան մը չէր: Այնպէս աղօթելը յարատեւ վարժութեամբ սորվելիք դաս մըն էր: «Աստուծոյ հետ հաղորդակցիլը մեծ արուեստ մըն է,» կ'ըսէր Թովմաս Քեմփացի: Մենք պիտի չսպասէինք որ ջուրի վրայ տենն անգամ մը փորձ ընելով չառ բան սորվէինք: Բայց տեսէք թէ ինչպէս կը գործածենք այս նրբագոյն գործիքը:

Շարթուանս ընթացքին քննութեան ենթարկուած

թերացումի այս եօթն իրական պատճառներէն ո՞րը ձեզի կը յարմարի: Անհատական թերացումը ցեղային փորձառութեան դէմ հանելը. գործին կարեւորութիւնը աղօթքի կարեւորութեան նախադասելը. աղօթքի մասին գայն անբանաւոր գտնելու աստիճան մանկամտօրէն խորհիլը. զԱստուած իր պարգեւել կրցած բաներէն նուազ գնահատելը՝ աղօթքը խոտան համարելու աստիճան. աղօթքը արտօնութենէ աւելի պարտականութիւն նկատելը. չառ սովորական պատեհութիւն մը ըլլալուն համար աղօթքը բանի տեղ չդնելը. քանի մը ջլածական փորձերէ յետոյ աղօթելու մէջ անհամբեր գտնուիլը:

Աղօթք. Ով Տէր, Քու առատ շնորհքովդ իջիր հոգիիս մէջ, դայն գրաւէ և հոն բնակէ: Կ'ընդունիմ թէ անիկա պարզուկ բնակարան մըն է այնքան փառայել վեհափառութեան մը համար, բայց այնպիսի բնակարան մը դոր Դուսն Քու ընդունելութեանդ համար կը զարդարես Քու խիղճնիդ չափ սուրբ և ջերմեռանդ փափաքներով: Մտիր, ուրեմն, հոն. զարդարէ և բնակութեանդ յարմար ըրէ դայն, քանի որ անիկա Քու ձեռքերուդ գործն է: Պարգեւէ ինծի Քու անձդ խիղճ, առանց որուն Քու բոլոր ստեղծածներդ ինծի տալու ալ ըլլայիր՝ իմ բաղձանքներս տակաւին չէին կրնար յագեցնալ: Տուր որ իմ հոգիս չարունակ փնտռէ Քեզ, և ես յարատեւեմ փնտռելու մէջ մինչեւ որ Քեզ գտնեմ և լիովին իմս ընեմ: Ամէն: Սը. Օգոստինոս (354 — 430):

Մէկնաբանութիւն Շարթուան Համար

Ա.

Երբ մարդ կ'սկսի աղօթքը լուրջի առնել, փափաքելով տեսնել թէ անով ինչ կարելի է ընել կեանքի մէջ,

պիտի գտնէ որ իր առաջին պէտքերէն մէկն է աղօթքի նշանակութեան մասին բաւականաչափ յստակ գաղափար մը: Շատ կեանքերու մէջ, այս խնդրին չուրջ բոլոր տեսական շփոթութեանց ետին կը գտնուի աղօթքի մասին իրական փորձառութիւն մը, որ շատ վրդու վիճ է:

Երբ մենք պիտի տղաք էինք, աղօթքը կենդանի կերպով իրական էր: Մենք կ'աղօթէինք այն պարզամիտ վստահութեամբ թէ մեր խնդրած բաները պիտի ունենայինք: Շատ տարբերութիւն էր ընդ թէ ի՞նչ էին այդ բաները. ինչու որ աղօթքը Աւատինի լամբարն էր, զոր չփելով Աստուծոյ հրեշտակները վար կը կանչէինք որ մեր հրամանը կատարեն: Աղօթքը բաց վճարագիր (յեֆ) մըն էր Ամենակարողին կողմէ ստորագրուած, զոր կրնայինք ըստ կամս լեցնել և աշխարհի ներկայացնել դո՛ւնձուելու համար: Աղօթքի մասին այսպիսի ըմբռնում մը նկարագրել կերպով կը յայտնուի այն խոստովանութեան մէջ, զոր Պրայթընցի Բոպերթսըն, Անգլիացի մեծ քարոզիչը, մեզի կու տայ իր մանկութեան վերաբերող հատուածի մը մէջ. «Երբ ես շատ դեռատի պատանի մըն էի», կ'ըսէ ան, «կը յիշեմ հօրս հետ սրսի երթալս և աղօթելս որ ամէն անգամ որ շուները որոշ կէտ մը հասնէին՝ հայրս կարենար դարնել թռչունը: Եւ որովհետեւ ան միշտ չէր յաջողեր դարնել, և երբեմն սխալ հարուածներ ալ կը պատահէին, իմ սիրտս կը խռովէր: Կարծեմ ես սկսեր էի երբեմն ցարակուսիլ աղօթքի ազդեցութեան վրայ, երբեմն ալ դաշտային զբօսանքներու օրինաւորութեան վրայ: Անգամ մըն ալ, կը յիշեմ, աղօթեցի ամօթահարութենէ խոյս տալու համար ա՛յն վայրկեանին՝ որ վարժարանին մէջ ուրիշ ինը տղոց հետ ես ալ բռնուեցայ անիրաւ տեղը պատժուելու համար: Ուսուցիչը, միւս ամէնքը խարազանելէ առաջ,

ըսաւ ինծի, մեծ շփոթութեան մատնելով ամբողջ աշակերտութիւնը. «Փոքրիկ տղայ, կը ներեմ քեզի մասնաւոր պատճառներով»: Եւ արդարեւ այդ վարժարանը գտնուած երեք տարիներու միջոցին երեք չի խարազանուեցայ: Այս միջադէպը երկար ատեն հանդարտեցուց միտքս: Կը կասկածիմ միայն՝ թէ ուէ օգուտ մը ըրա՛ւ ինծի, ինչու որ աղօթքը հմայեակ մը դարձեր էր: Ես Անտեսանելիին սիրականն ըլլալ կ'երեւակայէի: Գիտէի թէ հետս կը կրէի ուրիշներուն անծանօթ յուսուածութիւնը մը, որ զիս պիտի ազատէր ամէն վտանգէ: Բայց անիկա աւելի լաւ չըրաւ զիս. անիկա պարզապէս ապահովութիւն տուաւ ինծի, ինչպէս Հրեան ապահով կ'ղգար Աբրահամի սերունդը ըլլալուն համար, և կամ պատերազմի կ'երթար Տապանակին պաշտպանութեանը տակ, ոչ նուազ մեղանչելով հանդերձ բոլոր ատենս:»

Մեզմէ շատեր կրնան անցեալի մէջ ասոր նման փորձառութիւն ունեցած ըլլալ աղօթքի մասին: Բայց, ինչպէս Բոպերթսընի պատահեցաւ, լուրջ կասկածներ չուտով կը խանգարէին մեր միամիտ վստահութիւնը: Արդեօք ո՛րքան յաճախ կը չփէինք այս մոգական լամբարը, և հրեշտակներ չէին գար: Աղօթքի ազդեցութեան մասին մեր հաւատքը ո՛րքան ստեպ տեղի կու տար կասկածի և հուսկ գաղտնի ուրացումի: Եւ մինչ փորձառութիւնը կ'աւելնար, մենք վստահութիւն կ'ընծայէինք ոչ թէ աղօթքի, այլ նախատեսութեան, զործի, դրամի, և մեր բաղձացած բաները ձեռք բերելու նրբամտութեան: Յրետերիք Տրկլաս կ'ըսէր թէ իր գերութեան օրերուն սովոր էր ինք յաճախ աղօթել աղատութեան համար, բայց իր աղօթքին պատասխան չըստացաւ մինչեւ որ անիկա իր գարշապարներուն մէջ իջաւ և զինք փախուստի զրդեց: Մենք երթալով աւե-

իի կը հաւատանք այս տեսակ աղօթքի: Բայց այն ատեն
 ո՞ր կը մնայ այն հին վստահութիւնը որ պարզեւոր
 կ'սպասէր երկինքէն: Եւ արդարեւ, երբ անձկութեան
 մէջ աղաղակէինք այնպիսի բաներու համար որոնցմէ
 ամբողջապէս կախում ունենալ կը թուէին կեանքի ար-
 ժէքն և ուրախութիւնը, մեր հաւատքը կը տատամսէր
 մեր աղաչանքին զօրութեան և Աստուծոյ առեւտրոյթ
 անտարբերութեան պատճառաւ: Ու մէնք կ'ենթար-
 կուէինք թեւիսընի ճնշող կասկածին:

«Ով մայր, քու աղօթքդ այնքան հաւաստի
 Պիտի աղատէ որդիդ նաւաստի,
 Նոյն իսկ կ'աղօթես երբ հոս գլխիկոր
 Եւ ծանր կախորրան-պատանք մ'անսովոր
 Մարմինը անոր կը յանձնէ անդին
 Տամուկ, ընդարձակ ծոցը անդունդին:»

✠

Աղօթքի իբր բաներ ստանալու միջոցի մը մասին
 ծագող իրական յուսավրիպումը շատերու մէջ կը տանի
 երկու եզրակացութեանց մէկին կամ միւսին: Մարդ
 կամ բոլորովին կը հրաժարի աղօթելէ, և կամ աղօթել
 չարունակելով հանգերձ՝ նոր շարժառիթ մը կ'որոնէ
 այսպէս ընելու, բռնելու համար տեղը իր հին ակնկա-
 լութեան, որով որոշ արդիւնքներ կ'սպասէր Աստուծմէ:
 Մարդիկ սովոր էին ծագելներ գնել գերեզմաններու
 վրայ, ինչու որ կը կարծէին թէ մեկնող հոգիները կը
 վայելէին անոնց բուրմունքը: Այս նախապաշարումը
 թէեւ վաղուց թողուած է, սակայն մենք տակաւին ծա-
 դիկներ կը գնենք գերեզմաններու վրայ: Սակայն հին
 իրապաշտական պատճառին տեղ զգացողական շարժա-
 ռիթմը մը կը գնենք:

Այսպէս մարդիկ, որոնք ճիշդ իրենց խնդրածը
 ստանալու մանկական ակնկալութեամբ աղօթել սորված
 էին, յուսավրիպումով կ'իմանան իրենց պատրանքը:
 Բայց կը շարունակեն աղօթել նոր շարժառիթով մը:
 «Փոյթ մի ընեք, եթէ խնդրած բաներդ չստանաս»,
 կ'ըսեն անոնք աղօթքի մասին իրենց փորձառութեան
 այս երկրորդ աստիճանին մէջ: «Յիշէ որ ֆեզի հաւատ
 լաւ է աղօթել: Գործը ինքնին կ'ընդարձակէ համակ-
 րանքներդ, կը հանդարտեցնէ միտքդ, կը քաղցրացնէ
 տրամադրութիւններդ և կ'ընդլայնէ խորհուրդիդ հե-
 ոանկարը: Հրաժարէ այն մտածումէն թէ ուրիշ մէկը
 քեզի համար բան մը կ'ընէ երբ աղօթես, բայց յիշէ որ
 դուն չափ բան կրնաս ընել քու անձիդ համար: Մենք
 աղօթքի մէջ կը մեղմենք մեր նկարագիրը, կը հան-
 դարտեցնենք մեր անձկութիւնները, և կը մաքրագոր-
 ծենք մեր խորհուրդները: Աղօթքը օգտակար ինքնա-
 խօսութիւն մըն է, կազդուրիչ մենախօսութիւն մը,
 ինքնաթեկադրութեան ազնիւ մէկ ձեւը:» Ահա այս
 կերպով մարդիկ, աղօթքէն յուսավրէպ դառնալով իբր
 որոշ խնդրանքներ ստանալու միջոց մը, կը ջանան
 գոհանալ աղօթքով իբր իրենց մտքում անդրադարձ գոր-
 ծունեութեան: Ըստ իրենց՝ ասիկա է աղօթքին նշանա-
 կութիւնը հին առակով մը բացատրուած: Երկու տղաք
 դաշտ զրկուեցան՝ փորելով գտնելու համար պահուած
 դանձ մը: Հոն անոնք ամբողջ օրը աշխատեցան, բայց
 ի դուր: Եւ իրիկունը, յոգնած և յուսախաբ, տուն դա-
 լով հանդիպեցան իրենց հօրը: «Բայց յամենայն դէպս»,
 ըսաւ ան զանոնք մխիթարելու համար, «գուք անշուշտ
 բան մը շահեցաք — փորելը ինքնին շաւ փարձուքիւն
 ձրն եր:»

Բանին՝ արգեօք այսօր աղօթքի մասին կը խոր-
 հին իբր հոգեւոր մարդանքի ձեւի մը մասին, ինչ որ

Հորէյս Պուշնել կ'անուանէր «ուժաշտի ծանրութիւն-
ներով մարզանք»։ Անոնք բարեխօսական աղօթքի ու-
ժաշտիւր կը վերցնեն ոչ թէ անոր համար որ կը խոր-
հին թէ անիկա կ'օգնէ իրենց բարեկամներուն, այլ ա-
նոր համար որ անիկա իրենց համակրանքին կապերը
կը զօրացնէ։ Անոնք փորձութեան մէջ զօրութեան հա-
մար աղօթքի ուժաշտիւր կը վերցնեն՝ ոչ թէ անոր հա-
մար որ Աստուած օգնէ իրենց, այլ անոր համար որ
գործը ինքնին կ'ուժովցնէ զիրենք։ Աղօթքը անոնց
համար մտածակութեան մէկ ձեւն է։ Բայց այս կարգի
աղօթքը հաւանական չէ որ երկար տեւէ։ Խոհական
մարդ մը յանկարծ կանգ կ'առնէ «Ով Աստուած» աղա-
ղակելէ, պարզապէս իր ձայնին յատկութիւնը բարու-
քելու համար։ Ան կը խորշի այն եղանակէն, զոր Չարլս-
Բինկսլէ նամակի մը մէջ կը նկարագրէ իբր «ինքնիրեն
աղօթել ինքզինք փոխելու համար։ Ասով կ'ուզեմ ակ-
նարկել՝ աղօթքով ինքզինք բռնի վիճակի մը, ձեւի
մը, փորձառութեան մը մղել ջանալու հին դրութեան»։
Եւ կամ եթէ ան այս կարգի հոգեւոր մարզանքի անձ-
նատուր կ'ըլլայ, պարտի իր իսկական անունով կոչել
ինչ որ կ'ընէ։ Անոր ըրածը մտածութիւն է, ինքնախօ-
սութիւն է, բայց ոչ աղօթք։ Երբ մէկը հոգեւոր հրա-
հանգի համար անձնատուր կ'ըլլայ այս պարբերական
ինքնահաղորդակցութեան, երբ իր ինքնախօսութեան
մէջ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան իմաստ մը չի
գտնուիր յիշեցնելու Յիսուսի մեծ խոստովանութիւնը,
«Ես մինակ չեմ, հապա ես եւ հայրը» (Յովհ. Բ. 16),
անոր մտածութիւնը կրնայ աղօթք կոչուիլ միայն մաս-
նաւոր իմաստով առակներէն մէկուն, ուր մարդ մը
«կայներ էր ու... առանձին աղօթք կ'ընէր» (Ղուկ.
ԺԲ. 11)։

Ասիկա միթէ արդի մարդոց մէկ տիպարական փոր-

փորձառութիւնը չէ։ Անոնք իրենց անձերը, ինչպէս
կը կարծեն, ցցապատնէշով ամրացած կ'զգան երկսայ-
րաբանութեան մը եզրերուն վրայ։ «Կա՛մ այն է»,
կ'ըսեն անոնք, «որ աղօթքը իրական միջոց մըն է խըն-
դուածով քսնել ստանալու, եւ կամ այն է որ անիկա պար-
զապէս մարդուն մեջին անդրադարձ մեկ գործունեութիւնն
է»։ Բայց երկսայրաբանութիւնը սխալ է։ Աղօթքը կրնայ
երկուքէն ալ բան մը պարունակել։ Բայց աղօթքի ոգին
ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը։ Անոր իսկական բնութիւնը կը
գտնուի երկուքէն ալ աւելի բարձր մարդի մը մէջ, ուր
երկուքին ալ մէջ եղած սխալը կը լքուի, կը գլուի և
ճշմարիտը կը չեչտուի։

Աղօթքին նշանակութիւնը, զոր օրինակ, Յիսուսի
համար այն չէր՝ թէ բոլոր խնդրածը պիտի չնորհէր
Աստուած։ Աստուած չի չնորհեց։ Այն յարատեւող և
խանդաղին աղաչանքը, ուր մեր Տէրը երեք անգամ
դարձաւ արիւնաներկ դէմքով աղաղակելու, «Թող այս
բաժակը ինձմէ անցնի» (Մատ. ԻԶ. 39), «Ոչ» ունէր
իբրեւ պատասխան։ Ասկէ զատ աղօթքը Յիսուսի համար
պարզապէս իր մտքին անդրադարձ գործունեութիւնը
չէր նշանակեր։ Յիսուս կ'աղօթէր այնպիսի զօրութեամբ
մը որ աշակերտները իրմէ խնդրեցին սորվեցնել իրենց
թէ ի՛նչպէս աղօթելու է (Ղուկ. ԺԱ. 1)։ Ան կ'աղօթէր
այնպիսի գիտակից ուրախութեամբ մը որ երբեմն իր
դէմքին բուն տեսքը կ'այլափոխուէր անոր փառքովը
(Ղուկ. Թ. 28, 29)։ Կրնա՞ք արդեօք երեւակայել զայն
ծունկի վրայ ինքնին խօսող վիճակի մեջ։ Իր խօսքե-
րուն արձագանքը միայն կը լսէր միթէ։ Երբ մեր Տէրը
կ'աղօթէր, աներկապէս մեկուն կը հանդիպէր։ Անոր
կեանքը ուրիշ կեանքի մը կը բախէր։ Ան կ'զգար ներ-
կայութիւն մը որ կը յուզէր զինք վեհ խորհուրդներու
ուրախութեամբ։ Անոր աղօթքը մենախօսութիւն չէր,

այլ խօսակցութիւն, ինքնախօսութիւն չէր, այլ բարեկամութիւն: Ինչու որ աղօթքը ո՛չ գլխաւորաբար բաներ խնդրէր է, ոչ ալ պարզապէս ինքնահաղորդակցութիւն է, այլ ռեւէ հոգիի մասշնչի ամենաբարձր փորձառութիւն, Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն է:

Յօդակա, ի հարկէ, աղօթքի մասին բոլոր հարցումներուն չի պատասխաներ, ոչ ալ անոր ամբողջ նշանակութիւնը կ'սպասէ: Որոշ խնդիրքը իր կարեւոր տեղն ունի, ինչ որ յետոյ պիտի քննենք: Բայց մեր ուսման սկիզբը աղօթքի՝ իբրեւ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան խորհուրդը խնդիրին կեդրոնը կը դնէ հոն, ուր պէ՛տ էր որ ըլլար: Աղօթքի մէջ Աստուծոյ մեծ պարգեւը ինքն իսկ է, և ասկէ զուրս ան ինչ որ ալ տայ, պատահական և երկրորդական է: Քննենք, ուրեմն, ի մասնաւորի այն նշանակութիւնը զոր այս ճշմարտութիւնն ունի աղօթքի մասին մեր գաղափարին համար:

Նախ, աղօթքի՝ իբրեւ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան՝ խորհուրդը կը դարձնէ աղօթեւը ունակական վիճակ մը, և ոչ սոսկ պատահական գործ մը: Անիկա յարատեւ յարաբերութիւն մըն է Աստուծոյ հետ, և ոչ՝ ջղաճգական խնդրուածք մը անոր պարգեւներուն համար: Շատեր աղօթքը տարամերժօրէն կը միացնեն ծննդաբերութեան նման մասնաւոր դիրքի մը և իրենց առանձնական պէտքերուն բառացի արտայայտման հետ: Անոնք յաճախ կը վրդովին որ այս գործողութիւնը իրենց օգուտ մը չի բերեր, որ անիկա ուէ չօգտիւն արդիւնքի չի յանգիր երբեք: Բայց աղօթող մարդոց կենսագրականներուն դիպումածական ծանօթութիւն մը իսկ յստակ կերպով ցոյց կու տայ թէ անոնց համար ա-

ղօթեւը աղօթք ըսելէն շատ տարբեր բան էր: Կին մը, որ իր բովանդակ կեանքին մէջ աղօթքի հետ նոյնացուցած էր բարեպաշտութեան որոշ նշանակուած դործեր յատկապէս ժամանակացուցուած և պատշաճօրէն կատարուած, կը բացազանչէր. «Աղօթքը բոլորովին լքեց իմ կեանքս»: Սակայն երբ իրեն հարցուեցաւ թէ արդեօք ինք երբեք գիտակից չէ՞ր անտեսանելի ներկայութեան մը, որուն ընկերակցութեան մէջ ինք խաղաղութիւն և զօրութիւն գէար, պատասխանեց. «Ես առանց ահա չէի կրնար ապրիլ»: Ահա ատիկա աղօթք է, «ոչ թէ մեքենական կրկնութիւն մը բանաձեւերու», ինչպէս Ա. Ս. Պենսըն կ'ըսէ, «այլ սրտի ներքին, հզօր վերացում մը դէպ ի Հայրն ամէնքին»: »

Հոգեւոր տեսանողներէն ուէ մէկը թող նկարագրէ աղօթքի ներքին նշանակութիւնը իրեն համար, և պիտի տեսնուի թէ ներքին հաղորդակցութեան այս ունակական կացութիւնը կայ միշտ խնդրին խորքին մէջ: Անոնք կը փնտռեն զԱստուծոյ ինքն յաւէտ քան անոր արտաքին չնորհքները: Ինչպէս Հորէյս Պուշնել կ'ըսէ. «Սովորութիւն ըրի Աստուծոյ հետ խօսիլ ամէն առիթով: Ես ինքնիրենս կը խօսիմ գիշերը քնացած առանց, և առտուն կ'արթննամ Իրեն հետ խօսելով»: Եւ ձերեմի Թէյլըր իր աղօթեւը կը նկարագրէ իբրեւ «յաճախական խօսակցութիւն և հակիրճ զրուցաւորութիւն մը Աստուծոյ և իր հոգիին միջեւ»: Եւ Սըր Թոմաս Պրաուն, հոգեւոր բժիշկը, կ'ըսէ. «Ես որոշած եմ աւելի աղօթել, միշտ աղօթել, աղօթել ամէն տեղ ուր հանգարտութիւնը կը թելադրէ, տան մէջ, պողոտաներուն վրայ, փողոցներուն մէջ, և այս քաղաքին մէջ չի թողուլ փողոց մը կամ նրբանցք մը, որ կարենայ վկայել թէ ես զԱստուծոյ մոռցած եմ»: Եղբայր Լորէնսի նման արեղայի մը հարցուցէք թէ աղօթքը ինչ կը նշա-

նակէ իրեն համար. և ան կը պատասխանէ թէ «Մենք պարտինք Աստուծոյ ներկայութեան զգացումը մը մէջ՝ հաստատուիլ՝ անդադար Անոր հետ խօսակցելով»։ Նոյն հարցումն ըրէ Քարլ Կլի նման բոլորովին տարբեր մարդու մը, և պատասխանը կը բխի միեւնոյն գաղափարէն. «Աղօթքը մեր խեղճ, պայքարող, ծանրաբեռնեալ հոգիին տենչանքն է իր յաւիտենական Հօրը ուղղուած, և բառերով կամ առանց բառի անհնար ըլլալու չէ, ոչ ալ, ըստ իս, պէտք ունի երբեք ըլլալու»։

Այս ունակական կացութիւնը, ապահովաբար, բարեպաշտական պարբերական գործերէն կ'օգտուի, չի խախտուիր։ Հայրենասիրութիւնը պէտք է որ ամբողջ տարուան վրայ տարածուի։ Բայց այդ նպատակը կը քաջալերուի և Անկախութեան Օրուան նման մասնաւոր տարեդարձներով դադար չառնելու։ Երախտագիտութիւնը տեւական վիճակ մը ըլլալու է։ Բայց բոլոր ամիսները աւելի երախտագէտ ընելու են մեզ Ամերիկացիներու Շնորհակալութեան Տօնին պատճառաւ։ «Յիշէ հանգըստեան օրը, զայն սուրբ պահելու համար» մեծ պատուէր է, բայց ցեղին փորձառութենէն կը յայտնուի թէ ամէն չաբաթ մէկ օր միայն սուրբ պահելը աւելի սուրբ կ'ընէ չաբաթ մէկ օր միայն սուրբ պահելը։ Այսպէս եթէ բոլոր ժամերը աստիճան մը աստուածազգած ըլլալու են, պէտք է որ քանի մը ժամեր վճռապէս այդպէս ըլլան։ Աղօթող մարդոց կենսագրութիւնները ի յայտ կը բերեն այնքան կանոնաւորութիւն որքան ինքնաբերութիւն։ Պիտի ակնկալուէր անշուշտ որ ճոն Ուէսլէ մեթոտաւոր կերպով ձեռնարկէր ուէ բանի, և աղօթքը բացառութիւն մը չէր։ Ուէսլէ Journal անուն իր ստուար երկէն դուրս կը բռնէր նաև օրագրութիւններ, որոնցմէ շատեր պահուած են, և իւրաքանչիւրին առաջին էջին վրայ կը գտնուի այս ուխտը. «Կ'որոշեմ Աստուծոյ օգնութեամբ ա) առաւօտ

և երեկոյ ժամ մը նուիրել աղօթքի, առանց պատուակի, առանց ուէէ չքմեղանքի, և բ) խօսակցիլ Աստուծոյ հետ երես առ երես, առանց թեթեւամտութեան, առանց սրաբանութեան»։ Ամենամեծ աղօթքը ընդհանրապէս նշանակած է Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն, որ յայտնուած է պատահական գործերու մէջ, և պատահական գործեր որոնք կը խորացնէին ունակական հաղորդակցութիւնը։ Բայց ինչ որ ալ ըլլար մեթոտը, ամենքին հիմն ու նպատակն էր նմանապէս մնայուն յարաբերութիւն Աստուծոյ հետ։

«Խըցիկ մը կայ հոն մենաւոր, անտես,
Բարձր՝ երկնից չափ, պայծառ՝ օրուան պէս,
Ուր հոգեով մտնել, աղօթել կրնամ,
Թէեւ զիս պատեն մարդիկ խուռներամ։

Մըտիկ ընող մ'իսկ չի գիտնար բընաւ
Թէ հոգիս դըռնէն ի'նչպէս ներս մըտաւ.
Բայց լոկ աղօթքիս Լըսողը վերէն
Դըրան գոցուիլը լըսած էր արդէն»։

Երկրորդ, աղօթքի իբր Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան՝ մտածումը կ'ազատէ մեզ կարգ մը մտաւոր դժուարութեանց անշուշտէն։ Աստուծոյ մանրամասն չորհրդներ ստանալու համար աղօթել, անկէ խնդրել որ քնական օրէնքներու իշխանութեան սահմաններուն մէջ մեզի ծառայէ այս ինչ մասնաւոր բանին մէջ կամ ետ կենայ այն ինչ բանին մէջ. — ահա այս տեսակ խնդիրքն է որ միտքը հեզնող չփոթեցուցիչ հարցեր կը յարուցանէ։ Աստուծոյ հետ հաղորդակցիլը, սակայն, ոչ միայն աղօթք է իր ամենախոր իմաստով, այլ նաև աղօթք է իր ամենապարզ և ամենադիւրիմաց ձեւով։

Հոս առնուազն կրնանք վստահաբար գործ ունենալ աղօթքի մէջ կեցող իրականութեան հետ, առանց խանգարուելու մեզ յաճախ չփոթեցնող խնդիրներէն: Որովհետեւ աղօթքի դէմ եղած բուն առարկութիւնները — բնական օրէնքին իշխանութիւնը, որ անկարելի կը դարձնէ պատասխանը, Աստուծոյ բարութիւնն ու գիտութիւնը, որոնք անոր ծրագրին մէջ փոփոխութիւններ անբաղձալի կ'ընեն — պէտք չունին մեզ հոս խանգարելու: Երբ մէկը իր բարեկամին հետ կը նստի ընկերաբար, առանց բաներ խնդրելու անկէ, առանց խօսակցութեամբ զուարճանալ ջանալու, այլ ստանալով ներշնչում, տեսիլ, խաղաղութիւն և ուրախութիւն, զորս բարեկամութիւնը կը բերէ փոխադարձ յարաբերութեան միջոցաւ, ան օրէնքին իշխանութենէն չի վախնար: Բարեկամութեան օրէնքը հաղորդակցութիւնն է, աղօթքը յրաձն է օրէնքին: Այսպէս հոգեկան յարաբերութիւնը կրնայ ըլլալ ազատ և անխափան, և տեսարանը կրնանք կրել աստուածային բարեկամութեան տարբեր մէկ այլափոխիչ փորձառութիւնը, երբ հասկնանք թէ աղօթքը մուրացկանութիւն չէ, այլ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն:

Այս մեկնութիւնը, որ կը տրուի աղօթքի ամենաներքին բնութեան, այսինքն թէ այն է մանաւանդ զԱստուած խնդրել քան անոր պարգեւները, ոմանց համար արդիական չեշտ մը ունի, իբր թէ նոր ըլլար, թերեւս հնարածոյ, աղօթելու հնարաւորութիւնը այս սերունդին յատուկ զգուարութիւններէն զերծ պահելու համար: Բայց այս տեսութիւնը արդիական անուանելի մատենել է տգիտութիւն մը այն նշանակութեան մասին, զոր Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդը ամէն դարու մէջ տուած է աղօթքին: Յիշեցէք Սբ. Օգոստինոսի աղա-

չանքը չորրորդ դարուն մէջ. «Պարզեւէ ինծի Բու անձդ իսկ, առանց որուն՝ Բու բոլոր ստեղծածներդ ինծի տալու ալ ըլլայիր, իմ բաղձանքներս տակաւին չէին կրնար յագեանալ:» Միտք բերէք տասնըհինգերորդ դարուն մէջ ապրող Թովմաս Գեմիացին, երբ կ'աղօթէր. «Ինչ որ ալ Դուն քեզմէ զատ չնորհես ինծի, պզտիկ, չատ անբաւարար է:» Եւ յետոյ յիշեցէք Ճորճ Մէթիսընը տասնըիններորդ դարուն մէջ. «Դուն ինծի ճառագայթով զատ թէ անձրեւով, Բեզ սրտիս մէջ պիտի ընդունիմ ցնծութեամբ: Դուն ինքդ աւելի ես քան ճառագայթը. Դուն ինքդ անձրեւին տեղը կը բռնես. ես Բեզ կը խընդրեմ և ո'չ պարզեւներդ:» Աղօթքի այս տեսակէտը ոչ մասնաւորապէս նոր է, ոչ ալ հին: Անիկա հասարակաց սեփականութիւնն է բոլոր Քրիստոնեայ տեսանողներուն, որոնք աղօթքի խորքին թափանցած են: Մտաւոր չփոթութիւններն աղօթքի եզրերուն մէջ կը զըտնուին. աղօթքը իր կեդրոնին մէջ այնքան պարզ է և այնքան խոր որքան բարեկամութիւնը:

Ե

Աստուծոյ հետ այս տեսակ հաղորդակցութեան անխուսափելի արդիւնքն այն կ'ըլլայ որ Աստուած իրական կը դառնայ: Աստուած ինկզիմ աղօթողին միայն կը յայտնուի: Պրայթընցի Րոպերթսըն մեզի համար արդէն նկարագրեց աղօթքի մասին իր մանկութեան տնայ գաղափարները: Մտիկ ըրէք, սակայն, երբ ան իր քսանըհինգին մէջ կը գրէ. «Հիմա ինծի այնպէս կ'երեւի թէ ես անստուգութեան մէջ միշտ կրնամ Աստուծոյ առաջնորդող ձեռքը տեսնել աղօթքէ վերջ, երբ ամէն բան կարծես աչքի առջեւ յստակ և որոշ կը պարզուի: Երկու կամ երեք անգամ ունեցայ ասոր ապացոյցը, որուն

վրայ պահիկ մը իսկ չեմ կրնար տարակուսիլ:» Ասոր նման փորձառութիւն մը զԱստուած իրական, կենդանի կ'երեւցնէ: Բայց շատերու համար անորոշ էակ է Ան, որուն տարտամ կերպով կը հաւատան, և որուն հետ յարաբերութիւն չունին: Անոնք անոր մասին լսած են տունը մանուկ հասակէն, և երբեք բոլորովին ճողովաբաժնէն անոր մասին իրենց կանխագոյն գիտութեան ազդեցութենէն: Անոնք անոր մասին լսած են եկեղեցիին մէջ, և դժուար կը գտնեն կասկածի տակ առնել ինչ որ ամէն տեղ, ամէն ատեն և ամէնքը հաւատացած են անոր մասին: Անոնք անոր մասին լսած են իմաստասէրներէ, և երբ Աբր Օլիվըր Լոճի նման գիտնական մը կ'ըսէ, «Անաստուածութիւնն այնքան արտառոց է որ չեմ գիտեր ի՛նչ բառերով բացատրեմ», անոնք վիճաբանելու պատճառ մը չեն գտներ: Բայց այս բոլորը կը նմանի բազմաթիւ աստեղագէտներու ձայնին, որ կ'ըսեն թէ Նրեւակի շուրջ օղակներ կան: Մարդիկ, որոնք երբեք տեսած չեն օղակները, կը հաւատան ասոր: Կը հաւատան, բայց այդ օղակները անոնց կեանքին վրայ ոեւէ ազդեցութիւն չունին: Կը հաւատան, բայց ոեւէ անձնական յարաբերութիւն չունին իրենց հաւատքին առարկային հետ: Այսպէս ալ մարդիկ կը խորհին թէ Աստուած կայ, բայց երբեք հանդիպած չեն Անոր: Երբեք եկած չեն Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան այն անձնական փորձառութեան, որ կ'ըսէ. «Ես Քու վրայովդ տեսնեմ ինչ որ լսած եմ, բայց հիմա այժմ կը տեսնեմ Քեզ: Յոր. ԽԲ. 5:

Մեզի համար ոչ մէկ բան իրական է ի բաց առեալ այն բաները, որոնց հետ գործ ունինք սովորաբար: Մարդիկ կ'ըսեն թէ չեն աղօթեր, որովհետեւ ըստ իրենց՝ Աստուած իրական չէ: Բայց աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել ընդհանրապէս թէ Աստուած իրական չէ,

որովհետեւ իրենք չեն աղօթեր: Ընդունելով հանդերձ Աստուծոյ գոյութեան հաւաստի, աղօթի վարժութիւնը դարձեալ անհրաժեշտ է ոչ միայն զԱստուած մեքի մեք պահուած գաղափար մը ընկեր, այլ կենսի մեք անկեղծութեամբ անհրաժեշտ մը դարձնելու համար: Անձնական հաւատքի խորերէն եկած բացազանչութեան մը մէջ Սաղմոսերգուն կ'աղաղակէր. «Ով Աստուած, Դուն ես իմ Աստուածս:» Սաղ. ԿԳ. 1: Հեռուն կենալ և «Ով Աստուած» ըսել ոչ դժուար է, ոչ ալ խորաթափանց: Մենք այդպէս կ'ըսենք, երբ մտաւոր հաւանութիւն կու տանք դաւանանքի մը, որ զԱստուած կը կոչէ «էութեամբ և կատարելութեամբ անսահման, ամենակարող, ամենագէտ, ամենասուրբ, ամենազատ, ամենաբացարձակ, որ կը յօրինէ ամէն բաները իր անսասան և արդար կամքին որոշման համաձայն»: Այս կերպով «Ով Աստուած» ըսել չիւրին է: Բայց ներքին և խորաթափանց բան է ըսել, «Ով Աստուած, Դուն ես իմ Աստուածս:» Առաջինը աստուածաբանութիւն է, երկրորդը՝ կրօնք. առաջինը գաղափար միայն կը պարունակէ, երկրորդը՝ կենդանի փորձառութիւն. առաջինին կարելի է հասնիլ խորհուրդով, երկրորդին պէտք է հասնիլ աղօթքով. առաջինը զԱստուած հեռուն կը թողու, երկրորդը միայն իրական կ'ընէ զԱյն: Եւ արդարեւ ամէն Քրիստոնէական ծառայութիւն, ուր մենք գիտակցաբար կը լծուինք Աստուծոյ նպատակին, և պատմութեան ամէն ներհանգցութիւն, ուր մենք Աստուծոյ նախախնամութիւնը գործի վրայ կը տեսնենք, կ'օգնեն զԱստուած իրական ընելու մեզի: Բայց Աստուծոյ մասին ներքին ստուգութիւն մը կայ, որ Աստուծոյ հետ անձնական հաղորդակցութենէ միայն կրնայ բխիլ: Էմբրսըն կ'ըսէր, «Աստուած առանձին դո՛ւք մը կը մեկն տե՛կն անհասի մեք:»

Օր մը Փարիզի մէջ խաչելութեան պատկեր մը

կրող կրօնական թափօր մը կ'անցնէր Վոլթէրի և անոր մէկ բարեկամին մօտէն: Վոլթէր, որ ընդհանրապէս անկրօն ճանչցուած էր, իր գլխարկը հանեց: «Ի՞նչ», բացազանչեց անոր բարեկամը, «միթէ հաշտուեցա՞ք Աստուծոյ հետ»: Եւ Վոլթէր նուրբ հեգնութեամբ մը պատասխանեց. «Ձերաւոր կը բարեկեմեմ, բայց չեմք խօսիր»: Այս խօսքը ճշգրիտ նկարագրութիւնն է շատերուն Աստուծոյ հետ ունեցած յարաբերութեան: Անոնք կը հաւատան թէ Աստուած կայ, չեն կրնար բացատրել տիեզերքը առանց Անոր, աստուածեաններ են, բայց Անոր հետ անձնական յարաբերութիւն չեն պահեր: Կը բարեւեն, բայց չեն խօսիր: Կը հաւատան եկեղեցիին, և մասնաւորաբար զգայնիկ վայրկեաններումէջ, երբ փորձառութիւն մը զիրենք յարգանքի հարկադրէ, եկեղեցիի պաշտամունքին վեհութենէն ու փառաւորութենէն յուզմունքի կը մատնուին: Բայց Աստուծոյ հետ անձնական յարաբերութիւն չունին: Կը բարեւեն, բայց չեն խօսիր:

Ուրեմն, երբ մարդիկ կը գանգատին թէ Աստուած իրենց աչքին իրական չէ, պատասխանը պարզ է. Աստուած ի՞նչպէս կրնայ իրական ըլլալ մեզմէ ոմանց համար: Ի՞նչ պայմաններ լրացուցինք որ ոեւէ մէկը իրական դարձնէին: Մեզի համար ամենակենդանի իրականութիւն և ամենախոր նշանակութիւն ունին այն երկրային բարեկամութիւնները, ուր հոգեկան բարեկամութեան յարատեւ զգացում մը ատեն ատեն կը թարմանայ մասնաւոր հանդիպումներով: Մեզ մեր բարեկամին մտածումէն բաժնող վարագոյրը երբեք ամբողջովին չի գոցուիր, այլ երբեմն հոգի հոգիի հետ կը խօսի գիտակից յարաբերութեամբ, և այսպէս բարեկամը կը դառնայ իրական: Մենք կ'ունենանք անոր համար նոր շնորհակալութիւն, նոր գնահատում և անոր հետ նոր մտեր-

մութիւն: Ոչ մէկ բարեկամութիւն կրնայ դիմանալ այս կարգի հաղորդակցութեան զանցառումին: Նոյն իսկ Աստուած անիրական կը դառնայ, մեր Անտեսանելի Բարեկամն ըլլալէ կը դադրի, և աշխարհը բացատրելու ցուրտ վարկածի մը կը վերածուի, երբ մենք զանց ընենք անոր հետ հաղորդակցիլ:

Տեառնեղբայր Յուդա հոգեւոր կեանքի պէտքերուն մասին խոր ծանօթութիւն մը յայտնեց, երբ ըսաւ, «Ձեր անձերը Աստուծոյ սիրոյն մեջ պահեցիք» (համար 21):

Մտածումի և Գնութեան Համար Թեկադրութիւններ

Ի՞նչ են աղօթքի մեջ առաջին իրական դժուարութիւնները:

Ինչո՞ւ համար մանուկ մը աղօթքի վրայ վստահութիւնը կը կորսնցնէ, եթէ անոր բառ առ բառ չի պատասխանուի:

Ո՞րքան ատեն կը շարունակեն աղօթել մարդիկ, որոնք աղօթքի կը հաւատան իբր հոգեւոր մարդանքի:

Աղօթելու ի՞նչ դժուարութիւններ յառաջ կը բերուին Սաղ. ԻԲ. 1-5 համարներուն մէջ: Անոնք ո՞ր ատիճան կրնան օրինակ ըլլալ:

Գու փորձառութեանդ մէջ ի՞նչ եղած են աղօթելու գլխաւոր իրական դժուարութիւնները:

Եթէ խնդիրքի մը երբեք պատասխան չտրուէր, պիտի արժէ՞ր տակաւին աղօթել:

Սուրբ Գիորջ ի՞նչ լոյս կը ւնի այս իրական դժուարութեանց վրայ:

Ի՞նչ էր անառակ որդիին տունէն մեկնած և վերադարձած ատեն ըրած աղօթքին տարբերութիւնը:

Ի՞նչ էր Յիսուսի փորձառութեան մէջ աղօթքին էական տարրը: Յիսուս աղօթքով խնդրած ամէն բանը ստացա՞ւ: Յիսուս ինչո՞ւ կ'աղօթէր:

Ինչո՞ւ աշակերտները Յիսուսէ խնդրեցին աղօթել սօրվեցնել իրենց:

Ինչո՞ւ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնը կեդրոնական գաղափարն է աղօթքին:

Ի՞նչ է ամենամեծ պարգեւը զոր ուէ բարեկամ կու տա՝ ուրիշին: Ի՞նչ է ուէ անձնական յարաբերութեան էութիւնը: Նոյնը ճշմարիտ է նաեւ Աստուծոյ հետ յարաբերութեան մասին:

Աստուծոյ հետ յարաբերութիւնը ի՞նչպէս կը տարբերի մարդկային բարեկամութեան փորձառութենէն:

Աղօթքի փորձառութիւնը իբր հաղորդակցութիւն Աստուծոյ հետ՝ ի՞նչ ազդեցութիւն ունի աղօթքի կեանքին վրայ:

Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնը պահելու համար ի՞նչ պէ՞տք է:

ԳԼՈՒԽ Գ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀՈԳԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՀԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օրական ընթերցումով

Երրորդ Շաբաթ, Առաջին Օր

Աղօթելու սովորութիւնը անխախտ պահելու միակ մեծագոյն դժուարութիւնն է թերեւս աղօթքը բարեկամական ձեւ մը և ոչ թէ կենսական գործ մը համարելու մեր հակումը: Մենք կ'սկսինք աղօթել փորձելով և կը վերջացնենք աղօթքը ըսելով: Անօգուտ բան է մեր անձերը ստիպել վարժութեան մը, որ այսպէս ձուլածոյ, անկենդան ձեւ մը դարձած է: Ոչ մէկը երբեք կը յաջողի աղօթելու մէջ իբր արտասովոր փորձի մը մէջ: Բայց եթէ աղօթքի գործը կրնայ տեսնուիլ ինչպէս զայն տեսան մեծ Քրիստոնեաները, իբր կենդանի և կազդու ըրիչ բարեկամութիւն մը մեզմէ իւրաքանչիւրին համար հոգացող Աստուծոյ մը հետ, աղօթքը կը դադրի ձեւ ըլլալէ և կը դառնայ զօրութիւն մը, արտօնութիւն մը: Դիտեցէք աղօթքին կենսունակութիւնը, ինչպէս զգացած է Սաղմոսերգուն.

«Ով իմ անձս, միայն Աստուծոյ սպասէ, վասն զի անկէ է իմ յոյսս: Յիրաւի ան է իմ վէմս ու փրկութիւնս. իմ ապաւէնս է, պիտի չսասանիմ: Աստուծմէ

է իմ փրկութիւնս ու փառքս. իմ զօրութեանս վէմը ու իմ ապաւէնս Աստուած է: Ամէն ժամանակ անոր յուսացէք, ով ժողովուրդ. անոր առջեւ թափեցէք ձեր սիրտը. Աստուած ապաւէն է մեզի:» Սաղ. ԿԲ. 5-8:

Ի հաստատութիւն այս նոյն փորձառութեան մեր օրերուն մէջ, նկատի առէք Սըր Ուիլֆրիտ Կրէնֆէլի վկայութիւնը. «Աղօթքի արտօնութիւնն ինծի համար ամենասիրելի ստացումներէս մէկն է, ինչու որ հաւատք և փորձառութիւն հաւասարապէս կը համոզեն զիս թէ Աստուած ինքը կը տեսնէ ու կը պատասխանէ, և ես երբեք չեմ յանդգնիր քննադատել Անոր պատասխանները: Իմ գործս է միայն խնդրել, բոլորովին Անոր գործն է տալ կամ չի տալ, ինչպէս որ յարմար կը դատէ: Եթէ այսպէս չըլլար, ես բնաւ չի պիտի համարձակէի աղօթել: Տան հանդարտութեան մէջ, կեանքի և պայքարի տաք պահերուն, և մահուան դէմ, Աստուծոյ հետ խօսելու արտօնութիւնը անգնահատելի է: Ես անոր աւելի արժէք կու տամ, անոր համար որ անիկա չի պահանջեր բան մը, զոր թափառական մը, թէեւ յիմար, չի կարենայ տալ, այսինքն՝ ամենապարզ արտայայտութիւնը իր ամենապարզ բաղձանքին: Երբ ես ոչ կրնամ տեսնել, ոչ լսել, ոչ ալ խօսիլ, կրնամ դարձեալ աղօթել, որպէս զի Աստուած կարենայ լսել: Երբ ես վերջապէս անցնիմ մահուան չուքի ձորէն, կը յուսամ անցնիլ Անոր հետ խօսակցելով:»

Աղօթք. Ով Տէր, նորոգէ մեր հոգիները և մեր սրտերը Քեզի քաջէ, որպէս զի մեր գործը մեզի բնո մը չըլլայ, այլ բերկրութիւն մը. և տուր մեզի դէպ ի Քեզ այնպիսի հօգի սէր մը, որ կարենայ քաղցրացնել մեր հնազանդութիւնը: Ոհ, մի թողուր որ Քեզի ծառայենք գերիներու ստրկական ոգիով, այլ մանուկներու զուարթութեամբ և ցնծութեամբ, ուրախանալով Քեզմով և

ցնծալով Քու գործիդ վրայ: Ամէն: Բենիամին Ճէնքս (1646-1724):

Երբորդ Ծարար, Երբորդ Օր

Աղօթքին լոկ բարեպաշտական ձեւ մը դառնալուն խոր պատճառներէն մէկն այն է որ, մինչ մարդիկ ընդհանուր և աղօտ կերպով մը կը հաւատան Աստուծոյ, եռանդով չեն կառչիր այն զաղասիրին թէ Աստուած մեզմէ ավելի մեկուն հաւատ կը հոգայ եւ կը գործէ:

«Ի՞նչպէս կ'երեւնայ ձեզի. եթէ մարդ մը հարիւր ոչխար ունենայ, և անոնցմէ մէկը մոլորի, իննըսունը ինը ոչխարը լեռները չի՞ ձգեր ու երթար մոլորածը փնտռել: Եւ եթէ գտնելու ըլլայ զանիկա, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի որ աւելի ուրախ կ'ըլլայ անոր վրայ, քան թէ իննըսունը իննին՝ որոնք մոլորած չեն: Այսպէս ձեր երկնաւոր Հայրը չհաճիր որ այս պղտիկներէն մէկը կորսուի:» Մատ. ԺԸ. 12-14:

Մէկը կրնայ Աստուծոյ այս անհատական խնամքը ճշմարիտ ընդունիլ իր գաւազներէն իւրաքանչիւրին համար և տակաւին չաղօթել սովորաբար: Բայց դժուար է ըմբռնել թէ ի՞նչպէս ունէ մէկը կրնայ սովորաբար աղօթել, եթէ ճշմարիտ չընդունի Աստուծոյ սէրը մեր ամէն մէկուն համար: Ո՞վ կրնայ Քրիստոնէական ունէ իմաստով շարունակել աղօթել Աստուծոյ մը, որ հոգ չի տանիր: Գոնե աղօթքին հաւատ հոգ չընող Աստուած մը Աստուած չի հաւատարմիր: Նիւթապաշտն Հեքել Արարիչին տեղը բաղձեցուց նախանիւթ մը, զոր հանդիսաւոր կերպով իբր Կայսր Տիեզերքի պսակեց «Տիեզերական Շարժուն Եթեր» տիտղոսով: Կրնա՞նք երեւակայել մէկը, որ այսպիսի առարկայի մը ուղղութեամբ զերսանքներու մէջ կենտական, կազդուրիչ օգնութիւն մը գտնէ, և կամ կը գտնուի՞ն արդեօք մեծ ժողովներ

որ երբեք երկրպագութեան զրդուին աղօթելով, «Ով Տիեզերական Շարժուն Եթեր, քու անունդ սուրբ ըլլայ» Հարկաւ ոչ: Զէ՞ որ պատճառը այս է որ Աստուածը, որուն իրական աղօթք կ'ուղղուի, պէտք է որ հոգայ մեզ իբր ցեղ և իբր անհատներ:

Աղօթք. Ամենակարող Աստուած, բոլոր նեղութեան մէջ գտնուողներուն ապաւէնը, շնորհէ մեզի որ այս մահականացու կեանքին բոլոր նեղութեանց մէջ ապաստանինք Քու բարութեանդ և գթութեանդ գիտութեան ծոցը, որպէս զի հոն պատսպարուինք և կեանքի փոթորիկները մեր վրայէն անցնին և չի սարսեն մեր մէջ բնականոք աստուածային խաղաղութիւնը: Այս կեանքը, ինչ ալ տալու ըլլայ մեզի, շնորհէ որ մեզմէ չառնէ այն լեցուն հաւատքը թէ Դուն մեր Հայրն ես: Պարգեւէ մեզի Քու լոյսդ, որ կեանք ունենանք մեր Տէրոջ Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ: Ամէն: Ճորճ Տոսըն (1821-1876):

Երրորդ Ծափար, Երրորդ Օր

«Զէ՞ որ երկու ճնճղուկ մէկ դանկի կը ծախուին, և անոնցմէ մէկը գետինը չիյնար առանց ձեր Հօրը: Բայց ձեր գլխուն բոլոր մազերն ալ համրուած են: Ուրեմն մի վախնաք, վասն զի շատ ճնճղուկներէ լաւ էք դուք:» Մատ. Ժ. 29-31:

Տեսնենք, դարձեալ, աղօթելու այն ձեւակերպութիւնը որ Աստուծոյ անհատական սէրը ըմբռնելու թերացումէն կու գայ: Մտքին համար դիմադրաւելի իրական դժուարութիւններ կան, երբ ան կը ջանայ հաւատալ թէ Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրին համար կը հոգայ: Բայց շատերու համար թերեւս աւելի մեծ է այն դժուարութիւնը զոր երեսակայութիւնը կը դիմադրաւէ: Այս ընդարձակ տիեզերքին մէջ ի՞նչպէս կրնանք երեւակայել զԱստուած իբր ամէն մէկ առարկայի հոգ տա-

նող, նոյն իսկ զարնուած ճնճղուկներու և մեր գլխուն մազերուն: Նկատեցէք, սակայն, ձգողութեան գիտական ճշմարտութիւնը թէ ամբողջ երկիրը վեր կ'ելլէ մանուկին գնդակը դիմաւորելու այնքան իրականօրէն որքան գնդակը վար կ'իյնայ երկիրը դիմաւորելու, և թէ մեր զործիքներուն զգայնութեան պակասն է միայն որ մեզ կ'արգիլէ չափելէ երկրին բարձրացումը, մինչ ան կը պատասխանէ մանուկին խաղալիկին քաջողութեան: Ասիկա աներեւակայելի չէ՞, թէեւ պարզապէս ճշմարիտ: Եւ եթէ ձգողական դրութեան մը մէջ ամբողջ մոլորակ մը կը շարժի վեր նետուած գնդակ մը դիմաւորելու, տկար երեւակայութեան պատճառներով պէտք չէ որ մերժէք սա ճշմարտութիւնը թէ անձերու սիրոյ դրութեան մը մէջ Յաւիտենականն Աստուած կը պատասխանէ իւրաքանչիւր զաւակի մերձեցումին: Ինչպէս կ'երգէ Քիլիլինկ.

«Ան է որ իսպառ կը փչրէ լեռներն,

Ան կ'առաջնորդէ փխրուն սառնալեռն.

Ու կը լսէ ճիչն աղուէսի ձագին,

Հիւսիսի ձիւնին տակ հեծող մուկին:»

Աղօթք. Ով Դուն բարի Ամենակարող, որ մեզմէ իւրաքանչիւրին համար այնպէս կը հոգաս, իբր թէ միայն անոր համար հոգացած ըլլայիր, նոյնպէս ամէնուն համար, իբր թէ ամէնքը մէկ եղած ըլլային: Երանի՛ այն մարդուն որ կը սիրէ Քեզ և Քու մէջդ իր բարեկամը, և կը սիրէ իր թշնամին Քու սիրոյդ համար: Կը տեսնեմ թէ ի՞նչպէս կարգ մը բաներ կ'անցնին, որպէս զի ուրիշներ անոնց տեղը բռնեն. բայց Դուն երբեք չես անցնիր: Ով Աստուած, իմ Հայրս, գերազանցօրէն բարի, բոլոր գեղեցիկ բաներուն գեղեցկութիւնը, Քեզի կ'ուզեմ վստահիլ ինչ որ Քեզմէ ընդունած եմ, և

այսպէս ոչինչ պիտի կորսնցնեմ: Դուն զիս ստեղծեցիր Քեզի համար, և իմ սիրտս անհանգիստ է մինչեւ որ Քու ծոցիդ մէջ չի հանգստանայ: Ամէն: Սբ. Օգոստինոս (354-430):

Երրորդ Ծափար, Զորորդ Օր

«Բայց ոչ թէ միայն անոնց համար կ'աղաչեմ, հաղա անոնց խօսքով բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար ալ. որպէս զի ամէնն ալ մէկ ըլլան ինչպէս դուն, ով Հայր, իմ մէջս ու ես քու մէջդ, որպէս զի անոնք ալ մեր մէջ մէկ ըլլան, որպէս զի աշխարհ հաւատայ թէ դուն զրկեցիր զիս: Եւ այն փառքը զոր դուն ինծի տուիր՝ ես անոնց տուի, որպէս զի մէկ ըլլան, ինչպէս մենք մէկ ենք. ես անոնց մէջ, և դուն իմ մէջս, որպէս զի իրենք կատարեալ ըլլան միութեան մէջ. ու աշխարհ գիտնայ թէ դուն զրկեցիր զիս, ու սիրեցիր զանոնք ինչպէս զիս սիրեցիր:» Յովհ. Ժէ. 20-23:

Դիւրին է մտածել թէ Աստուծոյ սէրը կը կեդրոնանար մեր Տէրով վրայ. բայց նկատեցէք թէ աղօթքի համար էականապէս ի՞նչ պիտի նշանակէր հաւատալ թէ Աստուած այնքան կը հոգայ մեզմէ իւրաքանչիւրին համար — «սիրեցիր զսնոնի՝ ինչպիս զիս սիրեցիր:» Ինչպէս Սիլվեսթրը Հօրն կ'ըսէ Եէյլի բանախօսութեանց մէջ. «Ի՞նչ է Աւետարանը: — Պատասխանն ամիրոփուած է Քրիստոնէական ամենամեծ երգերէն մէկուն հետեւեալ տողերուն մէջ.

«Եթէ Բընութիւնն ամբողջ ինձ տրուէր,

Կ'ըլլար ատիկա փոքրիկ մէկ նուէր.

Լոկ աստուածային սէրը հիասքանչ

Կրնայ գոհացնել իմ հոգւոյս պահանջ —»

Ասիկա կը նշանակէ թէ հոգիս աւելի ընդարձակ է, աւելի մեծ է քան Բնութեան ամբողջ տարածութիւնը:

Դուք կը հաւատա՞ք ասոր: Կ'ընդունի՞մ թէ բոլոր դաւանանքներուն ամենավիպականն է այս: Անիկա կը հաստատէ թէ Ամազոնի վրայ իւրաքանչիւր բռնադատեալ աշխատաւորի հոգին աւելի արժէք ունի քան եռահանգստեղի բոլոր հանքերը, Քիմպըրլիի բոլոր աղամանդները և Ամերիկայի մեծահարուստներուն բոլոր միլիոնները: Կը հաստատէ թէ Աստուծոյ աչքին առջեւ անհուն անջրպետը լեցնող բոլոր արեւներն ու աստղերն աւելի պակաս արժէք ունին քան մարդկային հոգի մը, որ հաւանորէն կը բնակի ոգելից ըմպելիքի կամ մոլութեան զոհի մը մարմինին մէջ, մեծ քաղաքի մը գոհիներու բնակչութեան անդամի մը մէջ, որ այս վիճակին մատնուած է շնորհիւ բազմազիմի փորձութեանց որոնցմով կը շրջապատէ զայն կարծեցեալ մեր ընկերութիւնը: Այո, վիպական դաւանանք մըն է այն: Բայց եթէ ճշմարիտ է, Քրիստոնէութիւնը ինքնին կեղծ է:» Աղօթքի մեջ քու քերականի արդիոք Աւետարանի այս ոգին սննդի նման ընթերցելու քերականի՞դ վերագրելի է:

Աղօթք. Ով Աստուած, ողորմութեամբդ շնորհէ մեզի որ Քու սիրոյդ կրակը այրէ մեր մէջ ամէն ինչ որ անհաճոյ է Քեզի և մեզ յարմար ընէ երկնային թագաւորութեանդ: Հռոմէական Աղօթագիրք:

Երրորդ Ծափար, Հինգերորդ Օր

«Քանզի թէ այնպիսի քահանայապետ մը ունինք՝ որ կարող չըլլայ մեր տկարութիւններուն կարեկից ըլլալ. հապա ինք ամէն կերպով փորձը առած է մեզի նման, բայց առանց մեղքի: Ուստի ա՛լ համարձակութիւնով մօտենանք շնորհաց աթոռին առջեւ, որպէս զի ողորմութիւն ընդունինք և շնորհք գտնենք պէտք եղած ատենը մեզի օգնելու:» Եբր. Դ. 15, 16:

Նկատեցէք խորհուրդի յաջորդութիւնն այս համար.

ներուն մէջ. նախ՝ հոգացող Աստուծոյ մը յայտնութիւնը Յիսուսի մէջ, եւ երկրորդ՝ անկէ բխող վստահութիւնը աղօթքի իրականութեան վրայ: Աստուծոյ անձնական սէրը ըմբռնողներուն աչքին աղօթքի այս իրականութեան հակառակ՝ ո՛րքան մարդիկ աղօթքը կը նկատեն լոկ իբր ժառանգուած կտոր մը ստացումով: Աղօթքը անոնց համար ձեւակերպութիւն է, ինչու որ անիկա վարժութիւն մըն է՝ մանկութեան մէջ ձեռք բերուած եւ սովորութեան շնորհիւ իբր աւանդութիւն պահուած: Անիկա կենսունակ չէ: Չի նշանակեր «շնորհք՝ պէտք եղած ատենը մեզի օգնելու»: Անոնք նման են ճիշդ Հեթիի, զոր ձորձ էլիւթ կը նկարագրէ իր էջըմ Պիտեր կին մէջ: «Հեթի մէկն էր այն բազմաթիւ մարդոցմէն ուրոնք ունեցած են կնքահայրեր, կնքամայրեր, սորված են իրենց Քրիստոնէական վարդապետութիւնը, հաղորդուած են եւ ամէն կիրակի եկեղեցի գացած, եւ սակայն Քրիստոնէական ոեւէ գաղափարական կամ Քրիստոնէական ոեւէ զգացում իւրացուցած չեն, կեանքի մէջ իբր գործնական ոյժ կամ մահուան մէջ իբր ապաւէն ծառայող»: Կրօնքի այսպիսի չնչին ձեւի մը դիմաց դէմք կենսունակ աղօթք մը, թովմաս Քեմփացիի հետեւեալ աղօթքին նման, Աստուծոյ անհատական սիրոյն խորհուրդին վրայ հաստատուած:

Աղօթք. Ով Տէր Աստուած, իմ հոգիիս սուրբ Սիրողը, երբ Դուն իմ հոգիիս մէջ գաս, իմ բովանդակներքինս պիտի ցնծայ: Դուն իմ փառքս ես եւ իմ սրտիս բերկրութիւնը: Դուն իմ յոյսս ու ապաւէնս ես իմ ներշնչութեանս օրուան մէջ: Ազատէ զիս չար կիրքերէ, եւ իմ հոգիս բժշկէ բոլոր չափազանցուած սէրերէն, որպէս զի ներքնապէս բուժուած եւ բոլորովին մաքրուած ըլլալով յարմար գտնուիմ սիրելու, քաջ՝ տառապելու, եւ անյողողող՝ յարատեւելու: Ոչինչ աւելի քաջոր է քան

Սէրը, ոչինչ աւելի քաջ, աւելի լեցուն եւ աւելի լաւ՝ երկնից մէջ եւ երկրի վրայ: Ինչու որ Սէրը Քեզմէ ծնած է, եւ Քու ծոցը միայն կրնայ հանգչիլ բոլոր արարածներէն վեր: Շնորհէ որ Քեզ սիրեմ անձէս աւելի, եւ անձս ալ Քեզի համար միայն: Ամէն: Թովմաս Քեմփացի (1379-1471):

Սերող Շաքար, Ահեղորդ Օր

Շատերու համար աղօթքը բարեպաշտական վարժութիւն մըն է յաւէտ քան կենսական գործ մը, եւ այս ոչ այնքան անոր համար որ անիկա ժառանգուած ստացուածք մըն է, այլ անոր համար՝ որ կը նկատուի բարի գործ մը, որ Աստուծոյ առջեւ շնորհի կը գտնուի: Մարդիկ կը խորհին աղօթքի մասին իբր յանձն առնելիք ապահով գործի մը, եթէ կ'ուզեն Աստուծոյ հետ հաշտ ապրիլ: Կը կատարեն զայն, ինչպէս պալատական մը կը կատարէ մեծարանքի այն արարողութիւնները որոնք թագաւորին հաճոյք կը պատճառեն, եւ որոնց զանցառումը կրնայ անհոգ մէկը նեղութեան մատնել: Աղօթքը շատերու համար ապահովութեան միջոց մըն է շանթարգելի մը պէս դէպ ի վեր բարձրացած, որ չըլլայ թէ Յաւիտեանականը, անոնց զանցառութիւնը տեսնելով, ուժգին կերպով անոնց վրայ իյնայ: Այս տեսակ աղօթքը վախի վրայ հաստատուած է: Անոնք կ'երեւակայեն թէ աղօթք ըսելը պաշտպանութեան միջոց մըն է, որուն պիտի ուզէին հոգ տանիլ: Ի՛նչ որպիսի քիւրիւսացութիւնս աղօթքի մասին: Աղօթքը «բարի գործ» մը չէ, որուն փոխարէն օրհնութիւն մը կը տրուի, ինչպէս մարդիկ կը ծախեն ու կը գնեն իրենց մէջ: Մեր բարեպաշտական վարժութիւններն այնքան անպէտ են որքան թիպեթցիի մը աղօթանիւր, մինչեւ որ անոնց խորքին մէջ չի կենայ հոգացող Հօր հետ զիտակից յարաբերութիւն:

Մտիկ ըրէք թէ ի՛նչպէս կ'արտայայտէ Եսայի Աստուծոյ արհամարհանքը հոգեւոր իմաստէ զուրկ ձեւական պաշտամունքի համար:

«Ի՞նչ պէտք է ինծի ձեր զոհերուն չատուծիւնը, կ'ըսէ Տէրը. ձեր խոյերուն ողջակէզներէն ու պարարտ անասուններուն ճարպէն կշտացած եմ, և զուարակներուն ու զառներուն և նոխազներուն արիւններէն չեմ ախորժիր: Երբ կու գաք իմ առջեւ երեւնալ, ո՞վ պահանջեց ձեզմէ, որ այսպէս իմ սրահներս կոխէք: Ալ ինծի ունայն ընծաներ մի բերէք. ձեր խունկը ինծի պիղծ է: Ամապլուխներուն ու շաբաթներուն և ժողովներու գումարուելուն չեմ կրնար տանիլ. ձեր տօնախմբութիւնն անգամ անօրէնութիւն է: Ձեր ամապլուխներէն ու տօներէն կը զզուի իմ հոգիս. անոնք իմ վրաս ծանր բեռ եղան. վերցնելէն յոգնեցայ: Ուստի երբ ձեր ձեռքերը կը տարածէք, աչքերս ձեզմէ պիտի ծածկեմ. նաև երբ ձեր աղօթքը կը շառցնէք, պիտի չլսեմ. վասն զի ձեր ձեռքերը արիւնով լեցուն են»: Ես. Ա. 11-15:

Աղոթք. Ով սիրալի Տէր, չնորհէ ինծի Քեզի հանդէպ մանկական սէր մը, որ բոլոր երկիւղներս փարատէ: Ամէն: Է. Պ. Փիւսէ (1800-1882):

Երրորդ Շաբաթ, Եօթներորդ Օր

«Վասն զի որոնք որ Աստուծոյ Հոգիով կ'առաջնորդուին, անոնք Աստուծոյ որդիներն են: Քանզի զուր ծառայութեան հոգին չառիք կրկին վախճալու, հապա որդեգրութեան հոգին առիք, որով կը կանչենք Արքայ Հայր: Նոյն ինքն Հոգին վկայութիւն կու տայ մեր հոգիին հետ, թէ մենք Աստուծոյ որդիներն ենք. եւ եթէ որդիներ, ուրեմն ժառանգներ, Աստուծոյ ժառանգներ ու Քրիստոսի ժառանգակիցներ»: Հռով. Ը. 14-17:

Այս հատուածին լոյսին տակ ո՛րքան անհնար կը

դառնայ աղօթասացութիւնը պարզապէս բարեպաշտական գործ մը նկատել: Աղօթքը, այս Քրիստոնէական ճշմարտութեան լոյսին ներքեւ դիտուած, յանկարծ կը դառնայ պահանջում մը մեր ողորտութեան, խրաւրդում մը մեր ժառանգութեան: Ամբողջ Նոր Կտակարանին մէջ ընթերցողը կը ծանօթանայ թէ հարստութիւնը կ'սպասէ պահանջուելու: «Քրիստոսի անքննելի գանձերը», «Աստուծոյ հարուստ», «Աստուծոյ ժառանգներ», և ուրիշ ասոնց նման ասացուածներ մեր միտքը կը բերեն իմաստը այն հոգեւոր հարստութեան, որով կ'ուրախանային նախկին Քրիստոնեաները: Անոնք առատութեան երկիր մը գտած էին սա Աւետիսին մէջ թէ Աստուած ամէն մարդ կը սիրէ: Արդ, աղօթքը այս հարստութեան գործնական իւրացումն է: Արդեօք մեզմէ քանիներուն համար ճշմարիտ է թէ Աստուծոյ հետ բարեկամութիւնը չի պահանջում ժառանգութիւն մըն է: Մենք սեփականաթուղթ ստացած ենք եկեղեցիին միանալով, բայց մեր կեանքին մէջ չենք սեփականներ հոգեւոր հարստութիւն: Մեր աղօթքներուն մեջ չենք գործածեր մեր հաւատքը թէ Աստուած իրապէս ինքնաբերական է:

Աղոթք. Ծնորհէ ինծի ալ, ով սիրելի Տէր, ճանչնալ Քեզ, սիրել Քեզ, և ցնծալ Քեզմով: Եւ եթէ այս կեանքին մէջ կատարելապէս չի կարենամ ընել ասոնք, տուր որ դոնէ աւելի բարձր աստիճաններու բարձրանամ ամէն օր, մինչեւ որ յաջողիմ զանոնք ընել կատարեալ կերպով: Տուր որ Քու անձիդ գիտութիւնը իմ մէջս աճի հոս, որ ասկէ վերջ իր լրումին հասնի: Ծնորհէ որ Քեզի հանդէպ սէրը օր քան զօր զարգանայ հոս, որպէս զի ասկէ վերջ կատարեալ ըլլայ, որպէս զի իմ ուրախութիւնս մեծ ըլլայ անով, և լեցուն՝ Քեզմով: Գիտեմ, ով Աստուած, որ Դուն ճշմարտութեան Աստուած ես: Ոհ, կատարէ ինծի ըրած չնորհալից խոստումներդ, որ-

պէս զի լման ըլլայ իմ ուրախութիւնս: Ամէն: Սբ. Օգոստինոս (354-430):

Մեկնաբանութիւն Շաբբուան Համար

Ա.

Երբ աղօթքը լուրջի առնող մարդ մը յանձն կ'առնէ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն հաստատել, հաւանական է որ օր մը ընդոստ արթննայ վրդովիչ մտածութեամբ մը: «Այս բանը որ ես կ'ընեմ», կրնայ ըսել ան, «ենթադրել կու տայ թէ Աստուած անձնապէս կը հետաքրքրուի ինձմով: Աղօթած ասեմս կ'ընդունիմ թէ Աստուած ինձի համար մասնաւոր կերպով հոգածու է: Աղօթելը կրնայ պարզ խնդիր մը թուիլ. բայց ի՞նչ ահագին յանձնառութեան վրայ կը յենու:» Արդ, այս խորհրդածութիւնը բոլորովին համաձայն է իրողութեանց հետ: Աղօթքը արդէն կ'ենթադրէ վստահութիւն մը թէ Աստուած կը հետաքրքրուի աղօթող անհատով: Օրինակի համար, այն իրողութիւնը թէ Սուրբ Գիրքը գերազանցօրէն աղօթքի գիրք է, հարկաւ ենթադրել կու տայ այն միւս յարակից իրողութիւնը թէ Սուրբ Գրոց Աստուածը կը հոգայ անհատներու համար: Ան բոլոր աստղերը կը ճանչնայ իրենց անուններով (Սաղ. ՃԽԷ. 4): Ան համրած է մեր գլուխներուն մազերը (Մատթ. Ժ. 30). բոլոր ճնճղուկներէն «ոչ մէկը մոռցուած է Աստուծոյ առջեւ» (Ղուկ. ԺԲ. 6): Յովհաննէս Աստուծոյ մասին իր կարծիքը, ինչպէս նաեւ Յիսուսի նկատմամբ իր ըմբռնումը, կ'արտայայտէ երբ կ'ըսէ. «Ան իր ոչխարները իրենց անուններով կը կանչէ» (Յովհ. Ժ. 3): Աստուած կը նմանի հովիւի մը որ իր հօտէն պակսած նոյն իսկ մէկ հատին կարօտը կը քաշէ, այն կնոջ՝ որ գետինն ինկած դրամը կը փնտռէ, այն հօր՝ որ մոլորած

զաւկի մը համար կը տխրի (Ղուկ. ԺԵ.): Աշխարհի բոլոր մանուկներուն համար կ'ըսէ Յիսուս. «Ձեր երկնաւոր Հայրը չհաճիր որ այս պզտիկներէն մեկը կորսուի» (Մատթ. ԺԷ. 14): Ամբողջ Սուրբ Գրոց մէջ, բայց մասնաւոր նոր կտակարանին մէջ, Աստուած մարդոց դանդաղութիւններով դժգոհ թագաւոր մը չէ: Ան ներդաշնան չէ, որ լսելով Մեթերնիքի ազդարարութիւնը թէ պատերազմ մը մէկ միլիոն մարդ պիտի արժէր, ըսաւ. «Միլիոն մը մարդիկ ի՞նչ են որ աչքիս:» Աստուած հայր մըն է, և հայրութեան էութիւնն իսկ է անհատական հոգածութիւն զաւակներու համար: Թէև մեզի նման չատեր կան, բայց, ինչպէս Սբ. Օգոստինոս կ'ըսէր, «Ան կը սիրէ մեզմէ առեւ մեկը, իբր քե մեզմէ մեկը միայն զնուէր սիրելով»: Այս է Սուրբ Մատեանին պատգամը, որ իբր հիմ կը ծառայէ կենսունակ աղօթքի հնարաւորութեան:

Այս ճշմարտութիւնը, թէ Աստուած մեզմէ ամէն մէկուն համար կը հոգայ, զիւրին է խօսքի նիւթ ընել, զեղեցիկ՝ իբր խորհրդածութեան առարկայ, բայց դժուար՝ հաւատալու համար: Աստուած ի՞նչպէս կրնայ հոգալ մեզմէ իւրաքանչիւրին համար: Մենք Յիսուսի սիրտը կը ճանչնանք՝ հասկնալու չափ թէ ան ամէն իր դէմ ելլողը կը սիրէր: Բայց Աստուած: Ի՞նչպէս կրնանք մեզի համար իրական դարձնել թէ Ան որ կանգուն կը պահէ կաթնածիրը, որ կապով մը կը բռնէ Հայկ և Բոյլք համաստեղծութիւնները, մեզ մեր անուններովը կը ճանչնայ:

Բ.

Նախ որ մեկն պզտիկ եւ աննշան կը քուխնի Անկէ աննշանորէն հաւան: Եթէ Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրին համար կը հոգայ, ատրկա կ'ենթադրէ մեր մէջ

աներեւակայելի արժէք ու կարեւորութիւն: Եւ երբ մարդ նկատէ նիւթական տիեզերքին ընդարձակութիւնը, գրեթէ անհաւատալի կը թուի որ անհատական մարդիկ կարենան այսքան արժէք ունենալ: Նոյն իսկ Սաղմոսերգուն այսպիսի տիեզերքի մը մէջ մարդուն ունեցած արժէքին սքանչելիքը կ'զգար երբ կ'ըսէր. «Երբ տեսնեմ երկինքդ, քու մատերուդ գործը, լուսինն ու աստղերը, զորոնք դուն հաստատեցիր, մարդը ի՞նչ է որ զայն կը յիշես, կամ մարդու որդին, որ անոր այցելութիւն կ'ընես» (Սաղ. Լ. 3, 4): Եւ սակայն Սաղմոսերգուն ամենաջինջ գիշերուան մէջ 6000է աւելի աստղ չէր տեսներ երբեք, երբ Սիօնի բարձունքներէն երկինքը կը դիտէր: Մենք այսօր մեր հեռագիտակներով կրնանք 100,000,000 տեսնել, և եթէ մեր աչքերուն տեղ լուսանկարչական ապակի մը դնենք զործիքին բերանը, աւելի մեծ բաղմութեան մը նշանները կը տեսնենք: Ուրեմն, երբ Թենիսընի նման նոր սաղմոսերգու մը այսքան մեծ տիեզերքի մը մէջ մարդուն հաւանական արժէքին վրայ խորհի, կասկածի ահարկու ստիպում մը կ'զգայ. կը հաւաքէ մարդկութեան բովանդակ գործունէութիւնը, մեր պատերազմները, քաղաքականութիւնները, արուեստներն ու գիտութիւնները, և կը գոչէ. «Ի՞նչ է այս ամէնը, եթէ ոչ՝ մեղսներու իրարանցում մը միայն միլիոնաւոր արեւներու լոյսին մէջ»: Տիեզերքի մասին նոր գիտութեան առջեւ ի՞նչ վստահութեամբ կրնանք աղօթել թէ Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրը կը ճանչնայ և կը խնամէ:

Շատերուն հաւատքը կը քանդուի և աղօթքը կանգ կ'առնէ տիեզերքի մեծութեան և մարդու փոքրութեան միջեւ կեցող այս ահաւոր հակադրութեան առջեւ: Մանրադիտակը, սակայն, պէտք է որ քիչ մը հակազդէր ընդհանրապէս վհատեցուցիչ ազդեցութեան: Յայտնի է թէ

այն Զօրութիւնը, որ աստղերը կը հոգայ, կը հոգայ նաեւ ամէն բան, առանց երբեք նկատելու անոնց մեծութիւնը: Ուեէ հասարակ գնդասելի մէջ տեղի կ'ունենայ ա՛յնքան սքանչելի գործունէութիւն մը որքան երբեք գոյութիւն ունէր աստղերուն մէջ: Հոս այնքան բազմաթիւ և այնքան մանր ելեկտրոններ կան որ մարդկութիւնը միլիոն տարիներու մէջ չէր կրնար համբել զանոնք, և սակայն ոչ մէկ ելեկտրոն կը դպչի միւսին: Իրենց մեծութեան հետ բաղդատմամբ անոնք իրարմէ այնքան անջատ են որքան արեգակնային գրութեան մը մոլորակները: Անվերջօրէն իրարու շուրջ կը դառնան, և ոչ մէկը ոչ իսկ անհուներորդ աստիճան մը կը սպրդի երբեք օրէնքին հակակշիռէն: Ոչ թէ հզօր միտք մը, այլ տկար երեւակայութիւն մը կը դրդէ մեզ՝ տիեզերքի մեծութենէն միայն սարսափած՝ խորհիլ թէ Աստուած չի կրնար մեզի համար հոգալ: Որքան որ Բնութիւնը այս խնդիրին մասին տալիք վկայութիւն մը ունենայ, պիտի ըսէ. «Զի կայ բան մը զոր Աւարիչը չատ մեծ գտնէ կատարելու, ոչ ալ բան մը՝ զոր չատ փօքը գտնէ խնամելու: Մանրագիտական աշխարհը իրն է, ինչպէս աստղերը:»

Եւ սակայն մեր կասկածին բուն պատասխանը երբեք Բնութենէն չէ որ կու գայ, այլ հոգեւոր տեսութենէ: Միթէ մենք ա՛յնքան փոքր ենք որ Աստուած չի կարենայ մեզմէ իւրաքանչիւրին համար հոգալ: Բայց *ասոյց եւ որ մեկի իսկ վարժուած չեմք մեծութեամբ չարիւղ բայց աստիքս արժեքը: Մենք, մանուկներու պէս, կրնանք պղինձ բեկնին արծաթ տալին (5 բենս) գերադասել բեննիին խոշորութեան պատճառաւ: Բայց երբ չափահասութիւնը գայ, ընտրութեան այդ հիմը կ'անհետանայ: Մարդկային ցեղին թանկարժէք ստացումըները — ազամանդներն ու մանուկները, զոր օրինակ —*

աւելի ուշագրաւ են իրենց բաղդատական փոքրութեանը համար: Մօր մը սէրը իր մանկիկին համար քաջի կամ տրամի խնդիր մը չէ: Երբ մէկը կը հաւատայ Աստուծոյ, հետեւանքը պարզ է: Պէտք է որ Աստուած ունենայ առ նուազն մեր հոգեկան տեսութիւնը՝ մեծօրքեան և արժեքի միջեւ տարբերութիւնն ըմբռնելու: Չանգուածը չի կրնար խաբել զԱյն: Պէտք է որ Ան գիտնայ թէ իր ամբողջ տիեզերքին մէջ ո՛ւր կը գտնուին իրական արժէքները:

Թէ ո՛ւր կը գտնուին իրական արժէքները՝ բոլոր ցեղերուն խոհուն մարդիկը միաբան համաձայնած են որ անոնք անձնական նկարագրէն ներս կը գտնուին և ոչ անկէ դուրս: Թենիսընի հետեւեալ հատուածը ամփոփումն է ամէն դարու լաւագոյն մտածումին.

«Թէեւ հըսկայ դարեր բըլրին նեցուկ կ'ըլլան,
Եւ կը փշրեն ծովեզերքը, ու միահեծան
Հոս կը չինեն, հոն կը քանդեն գիշեր ու տիւ,
Թէեւ մեր չուրջ կը թաւալին աստղեր անթիւ,
Իւրաքանչիւր գօրութիւնով մ'իսպառ տարբեր,
Եւ մեզմէ դուրս կան դեռ ուրիշ կեանքի ձեւեր,
Բայց մենք արդեօք կրնա՞նք գտնել այս ամէնքին
Ծոցը բան մը աւելի մեծ քան թէ հոգին»:

Սորհոյն աւելի բարձր արժէք ունի քան արտաքին ոեւէ առարկայ, որուն վրայ ան կրնայ խորհիլ: Տեսողն աւելի հիանալի է քան անոր բոլոր տեսած բաները: Եւ արդարութիւն, բարեկամութիւն, վեհանձնութիւն, քաջութիւն, գիտութիւն, սէր, նկարագրի գործեր, ասոնց ամէնքը, արժէքի տեսակետով աւելի կ'արժեն քան աստղերու անհուն հոյլեր: Ոչ մէկ աստղ երբեք գիտցաւ թէ իրեն յառող աչքեր կան: Ոչ մէկ աստղ երբեք զգաց իր վրայ Աստուծոյ ձեռքը, ոչ ալ երախտագիտութեան մղուեցաւ իր ստեղծումին,

պահպանումին և այս կեանքի բոլոր բարիքներուն համար: Երբ աստղագէտ մը անգիտակից երկինքը կը դիտէ, միթէ մեզի պէս չի՞ գիտեր Աստուած թէ ան տեսողութեան, իմացողութեան, կամեցողութեան և նկարագրի իր կարողութիւններով շատ աւելի սքանչելի է քան բոլոր իր տեսած աստղերը: Միեւնոյն բանն է Աստուծոյ գոյութիւնը բոլորովին ուրանալ և կամ ընդունելով հանդերձ պնդել թէ Ան մեծութենէ կը հրապուրուի, ծանրութեան կարեւորութիւն կ'ընծայէ և հոգեկան արժէքներու հանգէպ կոյր է: Ամբողջ աշխարհը շահիլ և հոգի մը կորսնցնել ողորմելի առուծախ մը պիտի ըլլար որքան մարդուն՝ նոյնքան Աստուծոյ համար: Անձնեւ անհոռիօրէն քանկազիւ միակ գաւնը տիեզերքի մէջ: Եթէ Աստուած կայ, կը հոգայ. եթէ կը հոգայ, անձի համար կը հոգայ: «Քանզի Տէրովը բաժինը իր ժողովուրդն է» (Բ Թր. ԼԲ. 9):

Վ

Աստուծոյ անհատական հոգածութիւնն ըմբռնելու ջանքին մէջ շատերուն զգացած դժուարութիւնն աւելի կը բարդուի այն իրողութեամբ թէ մենք ոչ միայն փոքր ենք, այլ մեզի նման անհատաւոր քաղաքիւններ կան: Այս քան մեծ բազմութիւն կենալով՝ Աստուած ի՞նչպէս կըրնայ գիտնալ մեզ ամէնքս մեր անուններով: Այս դժուարութիւնը աղօթքի համար ամենահասարակ գայթակղութիւններէն մէկն է, և սակայն անոր յիշատակութիւնը միայն պէտք է որ անոր բաւարար հերքումն ըլլայ: Կրնա՞ր արդեօք ոեւէ բան աւելի պարզօրէն փորձ մը ըլլալ զԱստուած մարդուն պատկերովն ընելու քան այս թեւադրութիւնը թէ Անոր կարողութիւնները կրնան անյարմար ըլլալ Անոր պատասխանատուութեանց: «Մե-

դի համար դժուար է անհատական շահագրգռութիւն տաճել այսքան շատ մարդոց մասին,» կ'ըսենք: «Հետեւաբար դժուար ըլլալու է նոյնը Աստուծոյ համար:» Աստուծոյ մասին մարդկային սահմանումներու այս խակ և տղայական յայտարարութիւնը և այն երկիւղը թէ Ան տաժանելի պիտի գտնէ այսքան բազմութիւն յիշել, ոչ թէ առողջ դատողութենէ կը բխի, այլ խակ անխուհակաճութենէ:

«Կար առենօք խեղճ կին մը ծեր,

Որ կօշիկի մը մէջ կ'ապրէր:

Ունէր այնքան զաւակներ շատ

Որ չըւարած էր անընդհատ:»

Մանկանոցի այս առասպելը միթէ պիտի ներկայացնէ Աստուծոյ մասին մեր գաղափարը:

Մենք կրնանք դիւրաւ ըմբռնել Աստուծոյ անհատական հոգածութիւնը, որ անհրաժեշտ է ամէն կենսունակ և լուրջ աղօթքի, նկատի առնելով թէ գիտութիւնը, երբ ամենագիտութեան կը ձգտի, միշտ անորոշ զանգուածները անհատական միութեանց կը բաժնէ և անոնց իւրաքանչիւրին հոգ կը տանի: Երբ անուս մէկը գրատուն մը կ'երթայ, կրնայ տեսնել միայն գիրքերու երկայն շարքեր: Բայց երբ կու գայ մատենադարանապետը, գիրքերու ուսանողն ու սիրողը, ան գիտէ իւրաքանչիւրն անունովը: Իւրաքանչիւր հատոր ունի իր մասնաւոր զուգորդութիւնները: Ան գիտէ անոր տղազրութիւնը, արժէքը, բովանդակութիւնը, հեղինակը, նպատակը: Գիրքերը վար կ'առնէ մէկը միւսին հետեւէն, յայտնելով իւրաքանչիւրի մասին իր անհատական գնահատումը: Իբր մասնադաստիարակ, որչափ աւելի գիտնայ, այնքան արակաւ կը տեսնէ գիրքերը մեկական, և այնքան աւելի կը ճանչնայ զանոնք մեկիկ մեկիկ:

Յարաճուն գիտութիւնը, այսպէս, միայն տարածում

չէ միշտ, այլ նաև ներոյժ: Հասարակ մարդը նիսկաւորայի շնչանիւնները դիտելէն կը վերադառնայ, իր հետ տանելով տարտամ տղաւորութիւն մը սարսափելի արագութեամբ շարժող վիթխարի զանգուածներու մասին: Բայց ճարտարագէտը: Ան կը ճանչնայ ամէն մէկ բոյթ և պտուտակ, իւրաքանչիւր լծակ և մխոց. գիտէ ներքին տարողութեան և կշռուած ճնշումին առանձին մանրամասնութիւնները: Ան իր բանալին մութ անկիւններու մէջ կը տանի պահուած բոյթներուն, որոնց գոյութիւնը ոչ մէկ հասարակ դիտող մտքէն կ'անցնէր երբեք: Ինք, իբր ճարտարագէտ, որքան աւելի գիտնայ, այնքան աւելի կը տեսնէ մանրամասնութիւնները և ոչ ամբողջական զանգուածը: Տգիտութիւնը առարկաները կը տեսնէ միասնադրեալ. գիտութիւնը բոլոր զանգուածները կը բաժնէ միասնական և կը ճանչնայ անոնց խորամանկորդ: Անեկադիտութիւնը կատարելապէս իրարմարմարէ: Անեկադիտութիւնը անեկադիտութիւնը:

Եւ արդ, նկատեցէք մարդոց մասին Աստուծոյ գիտութեան նշանակութիւնը: Երբ օտարական մը Չինաստանի մասին կը խորհի, կ'երեւակայէ անորոշ բազմութիւն մը, բոլորն ալ իրարու նմանող գէմքերով: Երբ միսիոնար մը Չինաստանի մասին կը խորհի, անորոշ բազմութիւնը կը փչրուի մէկ կէտի վրայ, և հոն երեւան կու գան անհատներ, առանձին առանձին ճանչցուած և սիրուած: Երբ Աստուած Չինաստանի մասին կը խորհի, Չինացիներէն ամէն մէկը անունովը կը ճանչնայ: Մարդկութեան համար կ'ընէ ինչ որ գրադարանապետ մը կ'ընէ իր գիրքերուն և ճարտարագէտ մը իր շնչանիւններուն համար: Ան մեզ մերփոքրութեան անքութենէն վեր կը հանէ, մեզ կ'ընտրէ մեր ընկեր արարածներուն բազմութենէն, և մեր կեան-

քին կ'ընծայէ իր անհատական հոգածութեան բարձրութիւնը: Յաւիտենականն Աստուած մեզմէ ամէն մէկը անունովը կը կանչէ: Ինք մարդկութեան Աստուածը չէ միահաղոյն: Աբրահամին, Իսահակին և Յակոբին Աստուածն է: Բոլոր մեծ աղօթողները Աստուծոյ հետ անհատական յարաբերութեան զօրութեան մէջ ապրած են: Անոնք Սաղմոսերգուին պէս ըսին.

«Մեծ ժողովի մէջ Բեզ պիտի գովեմ».

Եւս ժողովուրդի մէջ Բեզ պիտի օրհնեմ:

Սաղ. Լե. 18:

Վ.

Այս ճշմարտութեան կենսական ըմբռնումն այնքան կարեւոր է որ կրնանք ուրիշ կէտէ մը մօտենալ անոր: Եթէ երբեք մէկը կը հաւատայ Աստուծոյ, պէտք է նաև հաւատայ որ Աստուած նպատակ մը ունի տիեզերքին համար իբր ամբողջութիւն: Տեսանողներն այս հաւատքն արտայայտած են բազմաթիւ պատկերներով, բայց անոնցմէ ոչ մէկը յարմար է բացատրելու ամբողջական նշանակութիւնն այն վստահութեան թէ արարչագործութիւնը բան մը կը նշանակէ, նպատակ մը ունի, կոյր գիպուած մը չէ, այլ իմաստուն ծրագիր մը: «Ոչինչ կը քալէ աննպատակ ոտքերով», կ'ըսէ Թենիսըն: «Աստուծոյ համար պատահար չի կայ», կ'ըսէ Լոնկֆելդը: Ամէն անոնք որոնք Աստուծոյ կը հաւատան՝ կերպով մը մասնակցելու են այս հաւատքին: Անոնց համար աստուածային նպատակ մը կայ, որ «ամբողջ տիեզերքին ցրուած թերթերը մէկ գիրքի մէջ կը կազմէ»: Իրաւ է որ շատ մարդիկ ասոր կը հաւատան: Ասոր հակառակ կեցուածք մը կեանքը կը դարձնէ չափ դատարկ բան մը և գիւրատար ոչնչութիւն մը: Եթէ երբեք

ստեղծագործութեան մէջ բնաւ նպատակ չի կայ, եթէ անիկա ոչինչէն եկաւ և դէպ ի ոչինչ կ'երթայ և ոչինչ կը նշանակէ, ուրեմն աշխարհ կը նմանի ժիր կարուհիի մը, որ մէջը թել չունեցող մեքենայի մը վրայ կը կարէ: Դարերը կը յառաջանան ծակող ասեղին տակ գանուող կտաւներուն նման, բայց ոչ մէկ թել զանոնք իրարու կը կցէ: Եւ ոչինչ կը կատարուի: Տարիները պիտի անցնին, մեքենան պիտի մաշի. թափթփուքնեւրուն դէզը կը պահանջէ ատիկա. բայց, հակառակ այդ բոլոր աշխատանքին՝ ցուցնելիք ոչինչ պիտի արտադրուի: Անա աշխարհն առանց աստուածային նպատակի: Եւ որովհետեւ կեանքի վրայ այսպիսի տեսութիւն մը փոփոխութիւն փուճ և ունայն կը դարձնէ զայն, շատ մարդիկ կը հաւատան «հեռաւոր աստուածային դէպքի մը, դէպ ուր կը դիմեն բոլոր արարածները»: Կը հաւատան թէ տիեզերքի այս մեքենային մէջ նպատակի թել մը կայ, որ անշատ դարերը իրարու կը կցէ:

Սակայն երբ Աստուծոյ այս ընդհանուր նպատակին վրայ կը խօսինք, անմիջապէս մեր դէմ կ'ելլէ անխուսափելի հետեւութիւն մը. Աստուած կրնա՞յ միթէ աւերողիկ հաւեսու մը կրնա՞յ տուն մը ամբողջովին ուրուագծել առանց ուրուագծելու անոր մանր մասերը: Պէ՞տք է որ ան տեղւոյն վրայ կայնելով անորոշ ու համապարփակ կերպով մը ըսէ. «Թող տուն մը ըլլայ»: Բայց երբ իրեն հարցնելու ըլլաք ծխնելոյղին անկիւններուն և պատուհանի չրջանակներու մասին, պէ՞տք է որ պատասխանէ, «Անոնց համար ուրուագիծ չի կայ»: Տուն մը ուրուագծելը յաւէտ անոր մասերը կարգադրելու մէջ կը կայանայ: Ու երբ առարկաներու վրայ խօսելէ զանոնք անձերու վրայ խօսիլ, լւրաքանչիւրն այնքան անհատական և առանձին, ո՞րքան աւելի յստակ

Հետեւաբար, եթէ նկատելու ըլլանք այն իրողութիւնը թէ Աստուած պարտի հոգ տանիլ յաւէտ արժէքին քան զանգուածին, կամ այն իրողութիւնը թէ գիտութիւնը քանի՛ աճի՝ ամբողջութիւնները միութեանց կը բաժնէ և անոնց ամէն մէկը կը ճանչնայ, կամ այն իրողութիւնը թէ ոչ մէկ սէր ու նպատակ կրնան ընդհանրապէս չի պարունակել առանձին մասերը, կը հասնինք միշտ նոյն եզրակացութեան թէ Աստուծոյ անհատական հոգածութիւնը մեզի համար ոչ միայն բանաւոր, այլ և անխուսափելի հետեւութիւնն է մեր հաւատքին: Տարակոյտ չի կայ թէ Աստուած կը համբէ մեր

12

Արդարեւ այոքքը ակնհայտն իւրացումն է այն հաս-
տատման քե Աստուած մեզմե իւրաքանչիւրին հաւար կը
հոգայ: Երբ մէկը իրապէս կ'աղօթէ, այլեւս չի լքե-
լ Աստուծոյ անհատական հոգածութեան իր խորհուրդը
իբր տեսական վարդապետութիւն մը մտքին մէջ հաս-
տատուած, գեղեցիկ բայց ապագեցեցիկ: Հիմա կ'օգտուի
իբր տեսած ճշմարտութենէն, իր կեանքն անոր վրայ կը
հիմնէ և Աստուծոյ հետ կը մտնէ յարաբերութեան մը,
որուն դաւանանքը տեսականն է և աղօթքը՝ գործնա-
կանը: Տարբեր բան է խորհիլ թէ մարդ մը ձեր բարե-
կամն է, և տարբեր բան է գործնականապէս բարեկա-
մական յարաբերութեան մտնել անոր հետ: Ոմանք լոկ
կը հաւատան թէ Աստուած կայ, թէ Ան կը հոգայ իրենց
համար: Բայց ոմանք առատօրէն կ'օգտուին իրենց հա-
ւատքէն, ա'յնպէս ազդելով անոր վրայ աղօթքով՝ որ
տարտամ հաւատքը կը փոխուի փոխակերպիչ յարաբե-

բութեան մը Աստուծոյ հետ: Հաւատքը, ըստ ինք-
քեան, Աստուծոյ հոգածութեան անկոխ երկիրներուն
մէկ քարտէսն է. աղօթքը երկրիս վրայ ճամբորդու-
թիւն է իրապէս: Եկեղեցիին աղէտն է գտնուիլ հա-
զարաւորներու մէջ որոնք կը փայփայեն իրենց դա-
ւանական քարտէսը, որուն վրայ նշանակուած են
Աստուծոյ բարեկամութեան պողոտաները, և որոնք
սակայն չեն ճամբորդեր: Անոնք իւրաքանչիւր անհա-
տի համար Աստուծոյ սիրոյն նկատմամբ ունէ սկեպտա-
կան կասկածանքի վրայ պիտի ցաւին. բայց ունակա-
կան վստահութեամբ և հաղորդակցութեամբ չեն օգ-
տուիր իրենց հաւատքէն: Անոնց դեռ կը պակսին ամե-
նօրեայ առաջնորդութիւն, աստուածային օժանդակու-
թեան գիտակցութիւն և Աստուծոյ ներկայութեան կաղ-
դուրիչ զգացում, որոնք կրնան զալ անոնց միայն ո-
րոնք թէ՛ կը հաւատան իւրաքանչիւրին համար Աստու-
ծոյ հոգածութեան, և թէ՛ Անոր հետ իրենց սովորա-
կան յարաբերութեան մէջ ստուգութիւն կը դարձնեն
իրենց հաւատքը:

Ուրեմն, երբ Աստուծոյ անհատական հոգածութեան
մասին գոհացնենք մեր մտքերը, հասած կ'ըլլանք
խնդիրին սկիզբը և ոչ վախճանը: Հիմա կու գայ կեն-
սական և արմատական գործը, որ է ձեռք բերել փոր-
ձառութիւնն այդ հոգածութեան, որուն գոյութեան կը
հաւատանք: Պէտք է որ մենք խորհուրդէն անցնինք
հոգեւոր գործունէութեան, «ուղեղի ժրջան գործու-
նէութենէն» հոգիի արկածախնդրական գործունէու-
թեան՝ աղօթքի գործածութեան մէջ: Աւետարանը մեծ
արտօնութիւն մը կը մատուցանէ, աղօթքը կ'իւրացնէ
զայն: Կալվինի կենդանի մէկ պատկերով, «Աղօթքը
դուրս կը քեռէ թաղուած այն գանձերը զորս մեր Տէ-
րօջ Աւետարանը կը յայտնէ մեր հաւատքին»:

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԹԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի՞նչ բան աղօթքը բարեպաշտական ձեւ մը կը դարձնէ
յաւեհ քան կենսական գործ մը:

Ի՞նչ բան կենդանութիւն կու տար Սաղմոսերգուն
աղօթքին:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը աղօթանիւ դարձնող Պուտ-
տայականին և աղօթող Բրիտոնեային միջեւ:

Ի՞նչ արժանիք կայ աղօթելու մէջ:

Ի՞նչ է Բրիտանական կեանքի մէջ անհասի արժե-
քին կարեւորութիւնը:

Ի՞նչ է այս մասին Յիսուսի տեսութիւնը, ամենօ-
րեայ ընթերցուածքներու մէջ յառաջ բերուած:

Ի՞նչ տեղ ունեցած է անհատը եկեղեցիին պատ-
մութեանը մէջ:

Բրիտանական կրօնքը ուրիշ կրօնքներէ ի՞նչպէս
կը տարբերի՝ անհատին արժէքը գնահատելու մասին:

Բրիտանականները աղօթքի վրայ իրենց վստահութիւնը
նորքան իրաւունք ունին հաստատելու այն հոգածութեան
վրայ զոր Աստուած ունի անհասի հասար:

Աղօթքի հնարաւորութիւնը կախում ունի՞ արդեօք
անհատի վրայ Աստուծոյ հոգածութենէն:

Ո՞րչափ ունայն է աղօթքը, եթէ Աստուած մեզի
համար չի հոգար:

Ի՞նչ են ձեր գլխաւոր դժուարութիւնները հաւա-
տարու համար թէ Աստուած իւրաքանչիւր անհատի հա-
մար կը հոգայ: Այս դժուարութիւնները ձեր կարծիքով
ի՞նչ աստիճան անհնար կը դարձնեն աղօթքը:

Ո՞րքան բանաւոր է խորհիլ թէ Աստուած մեզի
համար կը հոգայ:

Ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ընէ աղօթքներու մէջ, երբ ես
իրապէս հաստատ քե Աստուած կը հոգայ զիս անհասի պէս:

ԳԼՈՒԽ Դ

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԲԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օրակա ընթերցում

Չորրորդ Ծափար, Առաջին Օր

«Եւ անոր քով գացին Յակոբոս և Յովհաննէս, Զբեղէոսի որդիները, ու ըսին. Վարդապետ, կ'ուզենք որ քեզմէ ինչ որ խնդրենք, մեզի ընես: Ան ալ ըսաւ անոնց. Ի՞նչ կ'ուզէք որ ձեզի ընեմ: Ու անոնք ըսին իրեն. Շնորհէ մեզի որ նստինք մեզմէ մէկը աջ կողմդ, և միւսը ձախ կողմդ քու փառքիդ մէջ: Եւ Յիսուս ըսաւ անոնց. Չէք գիտեր ի՞նչ կը խնդրէք. կրնա՞ք խմել այն գաւաթը զոր ես կը խմեմ, և այն մկրտութիւնով մկրտուիլ որով ես կը մկրտուիմ:» Մարկ. Ժ. 35-38:

Աղօթքի բոլոր սխալ ըմբռնումներէն ոչ մէկը աւելի հասարակ է քան սա գաղափարը թէ անիկա մեր կառնիքն Աստուծոյ կասարեղ սալու միջոց մըն է: Նկատեցէք թէ Յակոբոս և Յովհաննէս մեր Տէրոջմէն ի՞նչ խնդրեցին: Անոնք ուզեցին որ ան ինքզինքը իրենց տրամադրութեան տակ զնէ: Փափաքեցան որ իրենց կամքը՝ իրենց համար՝ բացարձակ իշխանութիւն հազնի, Տէրն ունենալով անոր օգնական կամ պաշտպան: Աստուծոյ ուղղուած այսպիսի աղօթք մը պարզապէս կամապաշտութիւն է, ակնկալելով որ Ամենակալը պաշտպանէ զայն և անոր անցքի իրաւունք տայ: Նկատեցէք թէ ո՞րքան

յաճախ մեր աղօթքը Աստուծոյ ուղղուած պահանջ է որ Ան մեր ուզածը կատարէ ճշդիւ: Յետոյ ասոր հակառակ՝ նկատի առէք Տ. Լ. Մուտիի հետեւեալ իրական աղօթքը.

Աղօթք. Ով իմ փրկիչս, դորժածէ զիս ի՛նչ նպատակի համար և ի՛նչ կերպով որ կ'ուզես: Ահա իմ խեղճ սիրտս թափուր անօթ մը. Քու շնորհքովդ լեցուր զայն: Ահա իմ մեղսալից խռոված հոգիս. Քու սիրովդ ոգեւորէ և կազդուրէ զայն: Առ սիրտս Քեզի բնակարան ըլլալու, բերանս՝ քու անուանդ փառքը տարածելու, սէրս և բուժանդակ կարողութիւններս՝ Քու հաւատացեալ ժողովուրդդ բարձրացնելու. եւ մի թողուր որ հաւատքիս հաստատութիւնն ու վստահութիւնը նուազին, որպէս զի ամէն ատեն կարենամ սրտանց ըսել, «Յիսուս ինձի պէտք ունի, և ես՝ Իրեն»:» Տ. Լ. Մուտի:

Չորրորդ Ծափար, Երկրորդ Օր

Շատերուն դժուարութիւնը սա է որ Աստուծոյ մեկ մասին միայն կը հաւատան: Կը հաւատան Անոր սիրոյն, և ասոր վրայ միայն խորհելով կը տարուին զԱյն ողորդել, իբր թէ Ան կարենար շոյուիլ, փաղաքշուիլ իրենց ուզածը տալու համար: Կը պատճառաբանեն թէ, որովհետեւ ան գթած է և բարեսէր, տեղի պիտի տայ զաւակի մը աղերսանքին և պիտի շնորհէ ինչ որ մանուկը փափաքելու ըլլայ: Իսկապէս չեն հաւատար Աստուծոյ իրաւասութեանը, մեր ամէնքին համար լաւագոյնի մասին Անոր գիտութեանը: Չեն հաւատար Անոր կառնիքն, մեզմէ իւրաքանչիւրին նկարագրին և ընթացքին համար Անոր ծրագրին: Երբ ունէ մէկը Աստուծոյ ամհաւար Անոր ծրագրին: Վստահ է թէ Ան իր ամէն ժողովութեանը կը հաւատայ, վստահ է թէ Ան իր ամէն մէկ զաւակին և ամբողջ աշխարհի համար իմաստուն և բարի նպատակ մը ունի. և այն ատեն աղօթքը կը դառն

նայ ոչ թէ մեր կամքը Աստուծոյ կատարել տալու ջանք մը, այլ մեր կեանքերն Աստուծոյ առջեւ բանալու ճիգ մը, որպէս զի Աստուած կարենայ իր ուզածն ընել մեր մէջ: Այս ճշմարտութեան լոյսով նկատեցէք մեր Տէրոջ աղօթքը Գեթսեմանիի մէջ.

«Այն ատեն Յիսուս անոնց հետ տեղ մը եկաւ, ուրուն անուընդ Գեթսեմանի էր, ու ըսաւ աշակերտներուն. Հոս նստեցէք մինչեւ որ ես երթամ հոն աղօթք ընեմ: Եւ իր հետ առնելով Պետրոսը և Զեբեդէոսի երկու որդիները, սկսաւ տրտմիլ և վշտանալ: Այն ատեն ըսաւ անոնց. Իմ անձս մեռնելու չափ տրտում է. հոս կեցէք և ինծի հետ արթուն մնացէք: Ու քիչ մը առաջ երթալով՝ իր երեսին վրայ ինկաւ, և աղօթք ըրաւ՝ ըսելով, Ով Հայր իմ, եթէ կարելի է, թող այս գաւաթը ինծմէ անցնի. բայց չէ թէ ինչպէս ես կ'ուզեմ, հապա ինչպէս դուն կ'ուզես: Եւ եկաւ աշակերտներուն ու զանոնք քնացած գտաւ, և ըսաւ Պետրոսի. Այդպէս մէկ ժամ ալ չկրցա՞ք ինծի հետ արթուն կենալ: Արթուն կեցէք և աղօթք ըրէք, որպէս զի փորձու թեան մէջ չմտնէք. հոգին յօժար է, բայց մարմինը տկար: Դարձեալ երկրորդ անգամ աղօթք ըրաւ՝ ըսելով, Ով Հայր իմ, եթէ անկարելի է որ այս գաւաթը ինծմէ անցնի առանց անկէ խմելուս, թող քու կամքդ ըլլայ: Եւ եկաւ զանոնք նորէն քնացած գտաւ, վասն զի իրենց աչքերը ծանրացած էին: Եւ թողուց զանոնք, ու նորէն գնաց երրորդ անգամ աղօթք ըրաւ՝ նոյն խօսքը ըսելով:» Մատ. ԻԶ. 36-44:

Աղօթք. Ով Տէր, Դուն մեզի համար լաւագոյնը գիտես. թող ա՛յս ըլլայ կամ այն, ինչպէս որ կը հաճիս: Տուր ինչ որ կ'ուզես, որքան որ կ'ուզես և ե՛րբ որ կ'ուզես: Ըրէ ինծի ինչ որ բարի կը համարիս, և ինչ որ լաւագոյնս կը հաճեցնէ Գեղ: Դիր զիս ուր որ կ'ուզես,

և ամէն բանի մէջ զործածէ զիս ինչպէս որ կ'ուզես: Ահա ես Քու ծառադ եմ, ամէն բանի պատրաստ, ինչու որ ես չեմ բաղձար անձիս համար ապրիլ, այլ Քեզի համար. և իցի՛ւ թէ ատիկա կարենայի ընել արժանաբար և կատարելապէս: Ամէն: Թովմաս Քեմիացի (1379-1471):

Չորրորդ Ծափար, Երրորդ Օր

Այս շաբաթ միասնաւոր կերպով ֆնկեմք այն եղանակները, որոնցով աղօթքի վարժութիւնը մեր կեանքները կը քանայ Աստուծոյ առջեւ, որպէս զի Աստուծոյ կամքը կատարուի մեր մէջ եւ մեր միջոցաւ: Ինչու որ աղօթքը, ինչպէս անոր մասին կը խորհինք հիմա, կ'ենթադրէ առանձնութիւն, ուր յոյս կայ որ Աստուծոյ ձայնը լսուի:

«Ու երբ աղօթք կ'ընես, կեղծաւորներուն նման չըլլաս որոնք կը սիրեն ժողովարաններուն մէջ և հրապարակներուն անկիւնները կայնելով աղօթք ընել, որպէս զի մարդոց երեւնան. ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, Անոնք իրենց վարձքը առած կ'ըլլան: Իսկ դուն երբ աղօթք կ'ընես, մօտիւ քու ներքին սենեակդ ու գուռդ գոցէ, և աղօթք ըրէ քու Հօրդ որ գաղտուկ տեղ կը գտնուի և քու Հայրդ որ գաղտուկ կը տեսնէ, քեզի յայտնապէս հատուցում պիտի ընէ:» Մատ. Զ. 5, 6:

Նայեցէք թէ զանազան կարգի մարդիկ ի՛նչ վկայութիւն կու տան բաղձազբաղ կեանքի մէջ պարբերական առանձնութեան արժէքին մասին: Բանաստեղծ Ուալթըր Սէվէյճ Լէնտոր կ'ըսէ. «Առանձնութիւնը Աստուծոյ նախասենեակն է, քայլ մը եւս, և ահա անոր անմիջական ներկայութեան կը գտնուիս:» Կէօթէ կ'ըսէ. «Ոչ մէկը կրնայ կարեւոր բան մը արտադրել առանց մեկուսանալու:» «Զինացի» Կորտոն կը գրէ իր քրոջ.

«Հանդարտութիւնն օգտակար է մարդուն. անկարելի բան է Աստուծոյ ձայնը լսել այցելութեանց ժողովի մը մէջ. առաւել կամ նուազ 'անապատին' մէջ գտնուելու ես սրբաբանին կշիռքը գործածելու և տեսնելու և կշռելու համար իրերու և խօսքերու ճշգրիտ արժէքը:» Անանուն վերադառնալով իւր մը ևս ճշգրտէն կը պատկերացնէ այս կարեւոր ճշմարտութիւնը. «Չարմանալի մարդ է ան որ կը յաջողի բազմութեան մէջ մէկ կողմէ ծեծ ուտել և միւս կողմէ ասեղին դերձան անցընել:» Զբաղումի մտադրութեան հետ յետոյ պայքարէ հետո՝ ո՞րքան ժամանակ կու ստնի աղօթքի բեղմնաւոր գործածութեան:

Աղօթք. Ով Աստուած, Դուն որ կ'առաջնորդես հեղերը զատաստանի մէջ և խաւարին մէջ լոյս կը ծագեցնես աստուածավանդութեան համար, մեր բոլոր տաքակոյտներուն և անստուգութեանց մէջ մեզի չնորհք պարգեւէ Քեզի հարցնելու թէ ի՞նչ կ'ուզես որ ընենք, որպէս զի գիտութեան հոգին ազատէ մեզ սխալ ընտրութիւններէ և կարենանք լոյս տեսնել Քու լոյսիդ մէջ և չիսայթաքիլ Քու շիտակ ճամբուդ մէջ, յանուն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի: Ամէն: Ուրիշը՝ Պրայթ:

Զորոյ Ծառք, Զորոյ Օր

Աղօթք մեր կեանքերը կը բանայ Աստուծոյ առաջնորդութեան առջև, ինչու որ անիկա իր բնութեամբն իսկ կը խրախուսէ ընդունակակալ տրամադրութիւնը: Տիրական տրամադրութիւնը գործի վրայ է այսօր. բայց կարգ մը բաներ երբեք գոյութեան չեն դար մինչեւ որ մարդ ընդունական չի դառնայ: Մեծ կարեւորութիւն ունի անշուշտ որ որդի մը իր հօրը համար չատ մը ծառայութիւններ ընէ և անոնց մէջ հաւատարիմ և աշխոյժ գրտնուի: Բայց այդ մանուկին կեանքին մէջ ամենախորհեալ և անհրաժեշտը պիտի հաւանորէն գան հանդարտ ժամէ

մը, երբ ան իր հօրը հետ կը նստի և աչքերը կը բանայ կեանքի նոր զարգացման մը, ինչ որ հայրը երբեք չէր կրնար տալ անոր իր աշխոյժ տրամադրութեան պահանջները: Ուրիշը՝ Սաղմունի մէջ երեւան կու գայ այն գիտարութիւնը, զոր Աստուած կ'ունենայ իր ձայնը ժողովուրդին մօտիկ ընել տալու մէջ:

«Այո, ով իմ ժողովուրդս, ու վկայեմ քեզի...: Բայց իմ ժողովուրդս մօտիկ չըրաւ իմ ձայնս, և իսրայէլ զիս չուզեց: Ուստի զանոնք իրենց սրտին կամակորուսութեան թողուցի, որպէս զի իրենց խորհուրդներուն համեմատ քալեն: Երանի՛ թէ իմ ժողովուրդս ինծի մօտիկ ընէր:» Սաղ. 20. 8, 11-13:

Աղօթք. Տէր, ես չեմ գիտեր թէ ի՞նչ խնդրելու եմ Քեզմէ. Դուն միայն գիտես թէ ի՞նչ բանի պէտք ունիմ: Դուն զիս աւելի կը սիրես քան որ ես անձս սիրել գիտեմ: Ով Տէր, չնորհէ զաւակիդ ինչ որ ինք խնդրել չի գիտեր: Ես չեմ համարձակիր խաչեր կամ սփոփանք խնդրել. ես պարզապէս անձս կը ներկայացնեմ Քու առջև, և սիրտս կը բանամ Քեզի: Տես իմ պէտքերս, զորս ես ինքս չեմ գիտեր, տես և ըրէ չնորհքիդ համաձայն: Հարուածէ զիս կամ բուժէ, ընկճէ զիս կամ բարձրացուր, կը պաշտեմ Քու բոլոր նպատակներդ առանց զանոնք գիտնալու: Ես կը լսեմ եւ անձս զոհուելու կը մատուցանեմ. Քեզի անձնատուր կ'ըլլամ. Քու կամքդ կատարելէ զատ ուրիշ բազմանք չունիմ: Ինծի աղօթք ընել սորվեցուր: Դուն աղօթք ինձմով: Ամէն: Ֆենելոն (1651-1715):

Զորոյ Ծառք, Հիմնադրոյ Օր

«Յիսուս պատասխան տուաւ անոնց ու ըսաւ. իմ վարդապետութիւնս իմն չէ, հապա զիս զրկողինն է: Եթէ մէկը ուզէ անոր կամքը ընել, պիտի գիտնայ այս

վարդապետութեան համար թէ արդեօք Աստուծոյն է՝
թէ ես ինքիրմէս կը խօսիմ: Ան որ ինքիրմէն կը խօսի,
իր անձին փառքը կը փնտռէ. բայց ան որ զինք զրկո-
ղին փառքը կը փնտռէ, ան ճշմարիտ է, և անոր քով
անիրաւութիւն չկայ:» Յովհ. է. 16-18:

Աղօթքը մեր կեանքերն Աստուծոյ առջեւ կը բա-
նայ, որպէս զի անոր կամքը կատարուի մեր մէջ և մեր
միջոցաւ, ինչու որ մենք ճշմարիտ աղօթքի պահուն
Աստուծոյ ամեն ուզածն ընկող յօժար զիրքի մէջ կը
դնենք մեր անձերը: Եթէ երիտասարդ մը ըսէ, «Ես կը
յօժարիմ բփիշիկ ըլլալ, բայց ոչ միսիոնար», երբեք չի
պիտի գիտնայ թէ Աստուած իսկապէս ի՛նչ կ'ուզէ որ
ըլլայ ինք: Ան պէտք է որ Աստուծոյ շիւղօրոտքեան քուղի
մը տայ՝ մէջը գրելու համար Աստուծոյ ուզածը, և հոն
պէտք չէ որ թէական պայմաններ և վերապահումներ
գտնուին սահմանափակելու համար Աստուծոյ առաջնոր-
դութիւնը: Եթէ մարդ մը, որուն իմաստութեան և
չարժաւորութեան վրայ կասկած ունինք, մեզմէ խնդրէ
իր ուղեղիքը կատարել, կրնանք անուշտ ըսել. «Ըսէ
նախ թէ ի՛նչ կ'ակնկալես, և ես քեզի կ'ըսեմ թէ
խնդիրդ կը կատարեմ թէ ոչ»: Բայց մենք չենք կրնար
այդ զիրքը բռնել Աստուծոյ հանդէպ: Մենք չենք կրնար
չի վստահիլ Անոր իմաստութեան կամ սիրոյն, ոչ
ալ իր ուզած բանին միջոցաւ մեզ տեսնելու Անոր կա-
րողութեան վրայ: Մենք պարտինք յօժարիլ ընել ինչ
որ Ան կ'ուզէ: Ճշմարիտ աղօթքը մեր անձերը վճռա-
պէս Աստուծոյ տրամադրութեան տակ դնել է:

Աղօթք. Տէր, մի թողուր, որ այսուհետեւ առողջու-
թիւն կամ կեանք բաղձամ առանց գործածելու զանոնք
Քեզի համար, Քեզի հետ և Քեզմով: Դուն միայն գի-
տես թէ ի՛նչ է ինծի համար բարի. ըրէ ուրեմն ինչ որ
Քեզի լաւագոյն կը թուի: Ինծի տուր կամ ինծմէ առ.

կամքս Քուկինիդ նմանցուր. և շնորհէ որ խոնարհ և
կատարեալ հնազանդութեամբ և սուրբ վստահութեամբ
ընդունիմ Քու յաւիտենական նախախնամութեանդ հրա-
մանները և սիրեմ ինչ որ Քեզմէ կու գայ ինծի. յանուճ
մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի: Ամէն: Պ. Փասգալ (1623-
1662):

Չարորդ Շաբար, Վեցերորդ Օր

«Եւ Տէրը կը խօսէր Մովսէսի հետ դէմ առ դէմ,
ինչպէս մարդ մը իր բարեկամին հետ կը խօսի:» Ել. 19.
11: «Եւ զիրքին խօսքը կատարուեցաւ, որ կ'ըսէ, Ար-
րահամ Աստուծոյ հաւատաց, և այն իրեն արդարութիւն
սեպուեցաւ. և ինք Աստուծոյ բարեկամ ըսուեցաւ:»
Յակ. Բ. 23:

Կեանքի մէջ ամենէն աւելի փոխակերպիչ ազդե-
ցութիւններն են անձնակալն քարեկառնաբաններ: Մեզի
ամէն հանդիպողը ազդեցութիւն մը կը գործէ մեր վրայ.
բայց բարեկամութիւնը մեր սիրտը կը բանայ ուրիշ
կեանքի մը գաղափարներուն, գաղափարականներուն և
հոգեկան յառկութեան, մինչեւ որ մենք զգայուն կը
դառնանք մեր բարեկամին ամէն եղածին ու խորհածին:
Տեղեւորներ կը նկարագրէ սերտ բարեկամութեան բնա-
կան ազդեցութիւնը. «Իմ սիրտս կը կրէ դրոշմը Տէրոջս
բուն նկարագրին:»

Նկատեցէք ուրեմն թէ Աստուծոյ հետ հաստատ յա-
րաբերութիւն մը ի՛նչ պիտի նշանակէ կեանքին որակն
ու եղանակը փոխելու մասին: Հենրի Տրըմընտ կ'ըսէր.
«Ամէն օր Քրիստոսի ընկերակցութեամբ անցած տասը
վարկեան, այո, երկու վայրկեան, եթէ այն ըլլայ երես
առ երես և սրտէ սիրտ, ամբողջ կեանքը տարբեր բան
մը պիտի ընէ:» Արդեօք քանի՞ մարդոց մէջ կը գտ-
նուի ամէնուն զգացած բայց ոչ մէկուն նկարագրել

կրցած այն ազնիւ որպիսութիւնը, արդիւնք այս ներքին յարաբերութեան: Կան բաներ որոնք չեն կրնար գնուիլ կամ չահուիլ կամ չինուիլ. անոնք պէտք է թրուիլ, հպումով փոխանցուին քաղցր բուրմունքի պէս: Աղօթքի մեծագոյն հետեւանքը թերեւս բուն այս մթնոլորտն է զոր կեանքը կ'առնէ կը տանի իրեն հետ, ինչպէս Մովսէս փայլուն դէմքով դարձաւ Աստուծոյ հետ իր սրտին հաղորդակցութենէն: Ճշմարիտ աղօթքը մեր անկերը ունակօրէն Աստուծոյ ազդեցութեամբ եկարկել է:

Աղօթք. Կ'ուրախանանք որ ամէն դարու մարդիկ Քու մէջդ ապաստան մը գտած են, որ աղօթքը սիրոյ ձայնն է, պաղատանքի ձայնը, երախտագիտութեան ձայնը: Մեր սրտերը դէպ ի Քեզ կը յորդին ինչպէս լեցուն բաժակ մը: Ոչ կրնանք մերժել, ոչ ալ հետամուտ պիտի ըլլանք գիտնալու թէ մեր աղօթքներն արձանագրուած են, կամ մեր խնդրածներէն չատ բան ստացած ենք, կամ աւելի բան, կամ ոեւէ բան: Թէ արտօնուած ենք մեր անձերը ներկայութեանդ մէջ զգալ, դէմքիդ լոյսէն մաս մը մեր վրայ կրել, և այն գիտակցութիւնն ունենալ թէ Քու խորհուրդներդ մեր վրայ են և ոեւէ չափով Սուրբ Հոգւոյն ներշնչումն զգալ, արդէն աղօթքի պատասխան մըն է, որ կը գերազանցէ մեր բոլոր խորհիլ կրցած բաները: Ուրախ ենք որ կրնանք փառաբանել, ուրախացնել Քեզ որ մեր գործերով կը հետաքրքրուիս, որ մեզ գիտակից կը պահես Քու համալրանքիդ և այն իրողութեան թէ Դուն մեզի համար ի՛նչ ես և մենք Քեզի համար ի՛նչ ենք: Հենրի Ուարտ Պիլըր:

Չորրորդ Եաբար, Եօրեւորդ Օր

«Բայց դուն ինծի չկանչեցիր, ով Յակոբ, հապա ինձմէ ձանձրացար, ով Իսրայէլ:» Ես. ԽԳ. 22:

«Եւ քու անունդ կանչող չկայ, որ արթննայ և քեզմով ոյժ գտնէ. քանզի քու երեսդ մեղմէ ծածկեցիր, ու մեր անօրէնութիւններուն պատճառաւ մեզ մաշեցիր:» Ես. ԿԴ. 7:

Այս շաբթուան ճշմարտութիւնն աչքի առջեւ ունենալով նկատեցէք թէ մարգարէն ո՛րքան բանաւոր կերպով ուժգնօրէն կը դատապարտէ աղօթագուրկ վիճակը: Կեանքէն վերցուր առանձնութիւնը ուր կրնայ լսուիլ Աստուծոյ ձայնը, ընդունական տրամադրութիւնը որ սիրով կ'ընդունի առաջնորդութիւն, Աստուծոյ ուղածը կատարելու յօժարակամութիւնը որ ունակաբար ինքզինք կը տրամադրէ Աստուծոյ, և այն յարաբերութիւնը որ Աստուծոյ թաքուն ազդեցութիւնը յայտնագործելու առիթ կու տայ, և ա՛լ ի՞նչ կրնայ ըսել Աստուած ուէ կեանքի մը: Երկու դեռատի աղջիկներ աղօթքի վրայ կը վիճաբանէին: Անոնցմէ մէկն ըսաւ, «Դարձեալ երկու չարաթ պիտի չաղօթեմ:» Յնցող լուծեան պահէ մը ետքը միւսը բացազանչեց. «Խեղճ Աստուած:» Այս բացազանչութիւնն արդեօք երեւան չի՞ բերեր աղօթքի ճշմարիտ փիլիսոփայութիւն մը: Խորհեցե՛ք այն քաներուն մասին զորս Աստուած կ'ուզէ տալ եւ ընել մեր կեանքին միջոցաւ. եւ նկատեցե՛ք թէ աղօթագուրկ եւ անընդունակ միտքը ի՛նչպէս արգելք կը հանդիսանայ Աստուծոյ կապի:

Աղօթք. Ամենակալ Աստուած և ամենողորմած Հայր, կը խնդրենք, մեզի պարգեւէ այն շնորհքը որ կարենանք արժանաւոր կերպով քննել մեր սրտերուն ներքնագոյն խորշերն ու մեր ամենաթաքուն խորհուրդները, երբ առջեկ կը կենանք, և այսուհետեւ չի տարուինք ընելու ուէ բան որ կրնայ Քու անունդ անպատուել, այլ կարենանք յարատուել բոլոր բարի ձեռնարկներու և Քու ծառայութեանդ մէջ մինչեւ մեր կեանքին վերջը. եւ շնորհէ որ մենք այսօր, այս պահուս, տեսնելով մեր

մինչեւ ցարդ ըրածին ոչնչութիւնը՝ աշխուժիւ սկսինք
Քու առջեւ քալել այնպէս ինչպէս կը վայլէ անոնց,
որոնք լոյսին ժառանգութեան կանչուած են Քրիստոս-
սով: Ամէն: Ծորձ Հիքս (1642-1715):

Մեկնաբանութիւն Շաքրուան Համար

Ա.

Բաւական զարմանալի է որ երբ մենք Աստուծոյ
անհատական սիրոյն և հոգածութեան մասին համոզուած
ենք, դժուարութենէ խուսափելէ աւելի դժուարութեան
կը հանդիպինք. ինչու որ կ'զգանք թէ աղօթքի նկատ-
մամբ ամենահասարակ չիօթութիւններէն մէկուն գիրկը
կը դիմենք ուղղակի: Աստուած համակ իմաստուն և բո-
ւորովին բարի է. ուրեմն ինչո՞ւ մատուցանենք իրեն մեր
սխալական ու սոսկալի բաղձանքները: Ան գիտէ թէ մենք
ի՞նչ բանի պէտք ունինք. ի՞նչ հարկ իրեն ըսել: Անոր
սէրը մեզի համար լաւագոյնը կ'առաջադրէ, ինչո՞ւ ա-
զաչել իրմէ: Ինչո՞ւ մենք, տկար և սխալական մահ-
կանացուներս ստիպենք բարին Աստուած բարիք գործել
տշխարհի մէջ: Ռուսոյ ողջմտօրէն չի՞ խօսիր, երբ կ'ըսէ,
«Ես կ'օրհնեմ զԱստուած, բայց չեմ աղօթեր: Ինչո՞ւ
խնդրեմ իրմէ որ ինձի համար փոխէ իրերու ընթաց-
քը: Ես որ ամէն բանէ առաջ պարտիմ սիրել իր ի-
մաստութեամբ հաստատուած և իր նախախնամութեամբ
կարգը լուծուի իմ պատճառաւ»:

Աղօթքի դէմ այս առարկութիւնն աւելի զօրաւոր
է, որովհետեւ ան իր մէջ պարունակել կը թուի ակնա-
ծանք և խոնարհութիւն Աստուծոյ առջեւ: «Կ'ընդու-
նինք ինչ որ Աստուած կը զրկէ» կ'ըսէ առարկողը.
«ոչ մէկ բանի համար կ'աղօթենք: Մենք լիովին կը

վստահինք Անոր: Մեր տգիտութեան մէջ կրնա՞նք
միթէ թելադրել Անոր ուէ բան, որու մասին ինք
խորհած չըլլայ կամ զոր ինք մոռցած ըլլայ. և կամ մեր
տկարութեան մէջ կրնա՞նք միթէ զԱյն փաղաքելով
ընել տալ բան մը զոր ինք այլեպէս առաջադրած էր
ընել: Լաւ է յաւէտ 'թողուլ զինք որ իրեն բարի
թուածն ընէ':» Այս յոսակ խօսքը անկեղծ հաւատքի
հնչիւնն ունի: Անիկա կու գայ Աստուծոյ նախախնամու-
թեան վրայ զօրաւոր և ուրախ հաւատքէ մը: Մարդը
կը խորշի աղօթքէ ակնոր հաւար որ յիստալիսն եւ յան-
դուկն կը քուի որ sqիսութիւնը դաս սայ կասարեալ ինս-
տիքեան, եւ մարդկային շարութիւնը ձեռնարկէ հաւոգեղ
կասարեալ սերը քարիք գործելու:

Հետաքրքրական է ուրեմն գտնել թէ մեր Տէրոջը
թախանձագին աղօթքի կեանքը հաստատուած էր բուն
այս գաղափարներուն վրայ, որոնք այժմ իբր փաստ կը
գործածուին աղօթքի դէմ: Անկէ առաջ կամ անկէ վերջ
ոչ մէկը ճիշդ այնքան զօրաւոր կերպով հաւատացած է
Աստուծոյ իմաստութեան և սիրոյն: Ասոնք միթէ անոր
պատճառնե՞ր կը թուէին աղօթքը լքելու: Ընդհանրա-
պէս, Աստուծոյ ինստիտուցիոն ու սերը ակնոր աղօթքին
հիմնըն երկն: Ան Աստուծոյ բարութեան մէջ կը տեսնէր
աղօթելու զօրաւոր պատճառ մը: «Ուստի, եթէ դուք,
որ չար էք, ձեր զաւակներուն աղէկ ընծաներ տալ
գիտէք, ո՞րչափ աւելի ձեր Հայրը որ երկինքն է, բարի
բաներ պիտի տայ անոնց որ իրմէ կը խնդրեն» (Մատ.
է. 11): Ան Աստուծոյ գիտութեան մէջ կը գտնէր ա-
պահովիչ վստահութիւն մը, երբ կ'ըսէր. «Ձեր Հայրը
ձեզի պէտք եղածը գիտէ՝ դեռ դուք իրմէ չխնդրած»
(Մատ. 2. 8): Բուն իսկ Աստուծոյ իմաստութեան և
սիրոյն պատճառաւ է որ մեր Տէրը ըսել կը թուի, Վստա-
հութեամբ աղօթեցէք: Մի խորհիք թէ դուք ձեր խն-

միայն եբբ մարդիկ իրենց մտքերը գոտեպնդեն և անվհատօրէն անձնատուր ըլլան մտաւոր աշխատանքի, կը յայտնէ Աստուած ճշմարտութիւնը նոյն իսկ ֆիզիկական աշխարհի նկատմամբ: Եւ Աստուած ինքնին չի կրնար ընել կարգ մը բաներ, եթէ մարդիկ չաշխատեն: Մարդ մը կրնա՞յ միթէ ըսել թէ երբ Աստուած պէտք ունենայ կամուրջներու և ներքնուղիներու, փայլակները զսպելու և մայր եկեղեցիներ կառուցանելու, ինքն է որ կը կատարէ գործը: Ատիկա այլանդակ և անպէտ ճակատագրականութիւն է: Աստուած բլուրները կ'օժտէ մարմարիոնով, բայց երբեք Պարթէնոն մը չի կառուց, կը լեցնէ լեռները հանքերով, բայց երբեք ասեղ մը կամ վայրաշարժ մը չի չինեց: Երբ մարդիկ կը գործեն, ա՛յն ատեն միայն կրնան կարգ մը բաներ չինուիլ: Յիշեցէք ջութակագործ Սթրատիվարիի խօսքերը, ձորձ էլիօթի կողմէ մեկնաբանուած.

«Երբոր վարպետ մը բռնէ ծընօտին
Ու ձեռքին միջեւ ջութակ մը ինծմէ,
Ուրախ պիտ' ըլլայ որ Սթրատիվարի
Ապրեր, չիներ է ընտիր ջութակներ:
... Զի մինչ Աստուած ձիրք չնորհած է անոնց՝
Ես ալ գործիքներ կու տամ նուագելու,
Զէ՞ որ Աստուած զիս ընտրեց օգնական...
Եթէ իմ ձեռքերս անգործ մընային,
Պիտի գողնայի հարուստ Աստուծմէն,
Ոչինչ թողելով ջութակներու տեղ:
... Տէրը Անտոնիոյ Սթրատիվարիի
Ջութակներն չինել պիտի չի կրնար՝
Առանց Անտոնիոյ Սթրատիվարիի:»

Արդ, եթէ Աստուած կարգ մը բաներ մարդուն խորհնէլէն և գործելէն իբր կախում ունեցող մաս թողած է, ինչո՞ւ չի կարենայ կարգ մը բաներ ալ թողած ըլլալ իբր

մարդուն աղօթելէն կախալ: Մեծ հոգիներուն վկայութիւնը պարզ հաստատումն է ասոր. կարգ մը բաներ չեն ըլլար երբեք առանց խորհելու. կարգ մը բաներ չեն ըլլար երբեք առանց գործելու. կարգ մը բաներ ալ չեն ըլլար երբեք առանց աղօթելու: Աղօթքը Աստուծոյ հետ մարդուն գործակցութեան երեւի կերպերէն մեկն է:

Հետեւաբար, Աստուծոյ ամենագէտ և ամենաբարի ըլլալը պատճառ մը չէ աղօթքը լքելու, ինչպէս պատճառ չէ խորհուրդն ու գործը լքելու: Այս երեքէն ոչ մէկը կը նշանակէ Աստուծոյ կամքին հակառակ ունէ բան ունենալու ճիգ, և երեքն ալ հաւասարապէս անհրաժեշտ են Աստուծոյ կամքը տիրական դարձնելու մարդկային կեանքին մէջ: Ո՞վ երբեք պիտի մտքէն անցընէր ըսել, Աստուած ամենիմաստուն է, զիտէ ամենալաւը, ամենաբարի է, և կու տայ ամենալաւը, ինչո՞ւ ուրեմն խորհիմ ես կամ գործեմ: Բայց ասիկա ճիշտ նոյնքան բանաւոր է որքան ըսել, եթէ Աստուած բարի է, ինչո՞ւ աղօթեմ ես: Մեկի կ'աղօթեմ և ո՛րքան արագաշարժ եմ որով կը խորհիմ որ կը գործեմ. ինչո՞ւ որ այս կերպով ե որ խնայում եւ քաւի Աստուած կրնայ կասարեղ կարգ մը գործեր, որոնց կասարումը կ'ուզէ:

Արդարեւ բաւական անիմաստ բաներ կը խօսուին աղօթքի միակ զիրքին վրայ: Իբր թէ այն է համակերպութիւն Աստուծոյ կամքին: Ոչ թէ Աստուծոյ կամքին համակերպութիւն, այլ Անոր կամքին հետ գործակցութիւնն է Բրիտանիայի Կեցուածքը: Մեկի ուրիշ ռեւէ Տեղ չեմ հաւակերպիր: Անշրջի անապատ մը կը գտնենք և, համակերպելէ հետո, կ'ոռորենք զայն մինչեւ որ պարտէզի մը պէս ծաղկի: Փշալից կակտենի մը կը գտնենք, և Լուտեր Պուրպէնքի պաշտօն կը յանձնենք ուտելու յարմար անփուշ տունկ մը դարձնել զայն:

Գերութեան նման ընկերային չարիքներ կը գտնենք, և Մովսէսէ մինչեւ Լինքըն՝ մեր մէջ բոլոր ամենալաւերը կը յօժարին յաւէտ իրենց կեանքը տալ քան թէ անիրաւութեամբ գոհանալ: Չար կամ անկատար բաներու համակերպիլ մեղք է: Եւ ցեղին բոլոր ղեւցադները այն աստիճան դժգոհ և անհամակերպող եղած են որ Պլէյքի մարտակոչը համապատասխան գտնուած է անոնց բռնն որոշումին:

«Չեմ ուզեր դադրիլ մըտաւոր պայքարէն,

Ոչ ալ իմ սուրբս պիտի քընանայ,

Մինչեւ որ չինենք մենք երուսաղէմն

Անգղիոյ կանանչ, սիրուն հողին վրայ:»

Այս չի համակերպող կեցուածքը, նկարագրի ազնուութենէ անբաժան, Աստուծոյ դէմ ըմբոստութիւնն է, այլ Անոր հետ գործակցութիւն: Մարդիկ կը գործեն այն ենթադրութեամբ թէ ներկայ կացութիւնը կրնայ առժամապէս Աստուծոյ կամքն ըլլալ, և թէ Ան զիրենք անոր մէջ դրած է որպէս զի իրենք իրենց ճամբայ բանան դէպ ի կացութիւն մը, որ անոր բուն կամքն է: Եւ այս վախճանին համար անոնք կը խորհին, կը գործեն եւ կ'աղօթեն: Այս երեքին մէջ համակերպութիւնն այն մտքով է որ երեքին միջոցաւ մարդիկ կը ջանան դռները բանալ՝ ազատ անցք տալու համար Աստուծոյ խափանուած կամքին: Անոնք ոչ թէ Աստուծոյ նպատակին կը հպատակին, այլ զայն կը հաստատեն: Ազօթքը, միւս երկուքին պէս, իր ամենալաւ ձեւին մէջ երբեք չըսեր, Քու կամքդ փոխուի, այլ երկիւղով կ'ըսէ, Քու կամքդ ըլլայ:

Գ.

Որպէս զի կարենանք յստակօրէն ըմբռնել Աստուծոյ անկարողութիւնը իր կամքը գործադրելու մինչեւ

որ մարդիկ ազօթքով գործակից ըլլան, կրնանք նկատել նախ թէ կան բաներ, զորս Աստուած չի կրնար ընել մարդոց մինչեւ որ անոնք չազօթեն: Ազօթքի մասին մեր ամենամիծ սխալ ըմբռնումներէն մէկը սա է թէ այն է գլխաւորաբար Աստուծոյ խօսիչ, մինչդեռ ազօթքին ամենալաւ մասն է Աստուծոյ մտիկ ընելը: Սուրբ Գրոց մէջ երբեմն ստիպողական և որոշեալ խնդիրքի ազօթք մը կը տեսնուի. «Երանի՜ թէ ուղածս կատարուէր, և տար Աստուած այն բանը՝ որուն կ'սպասեմ» (Յուր. 2. 8): Բայց ուրիշ տեսակ ազօթք մը կը նշանակուի շատ յաճախ. «Խօսէ, Տէր, քանզի քու ծառագմտիկ կ'ընէ» (Ա. Թագ. Գ. 10): «Ով իմ անձս, միայն Աստուծոյ սպասէ, վասն զի անկէ է իմ յոյսս:» Սաղ. ԿԲ. 5: «Պիտի լսեմ ինչ որ խօսի Տէր Աստուած:» Սաղ. ՁԵ. 8: «Տէրոջը համբերէ և անոր սպասէ:» Սաղ. ԼԷ. 7: Աստուծոյ հանդէպ առանց այս տեսակ բացարժեշտ կարելի չէ որ կատարուին կարգ մը բաներ զորս կ'ուզէ ան:

Մատամ աը Սթաէլ, երկու ժամ տեւող այցելութենէ մը յետոյ, որու միջոցին շարունակ խօսած էր ինք, կ'ըսուի թէ մեկնելու ատեն ըսաւ. «Ինչ հաճելի խօսակցութիւն մը ունեցանք:» Շատ ու շատ ազօթքներ այս ծրագրին վրայ կ'ընթանան: Սամանարոյայի հեգնական ղեկողութիւնը թէ իր ժամանակին սուրբերն «այնքան զբաղած էին Աստուծոյ խօսելով որ չէին կրնար մտիկ ընել Անոր,» մեզի կիրարկելի է գոնէ սա իմաստով թէ մենք քիչ անգամ մտիկ կ'ընենք: Մուրճով այնքան աշխուժիւ կը զարնենք որ ճարտարապետը չի կրնար ուրուագծերուն մասին մեզի հետ խօսիլ: Նաւարկելու գործով այնքան զբաղ ենք որ մեր ուղղութիւնը երկինքէն չենք առներ: Երբ հողին դրան առջև կանգնած կը բախէ, առտնին գործերու աղմուկը կը

խեղդէ անոր բախումին ձայնը: Աստուած դժուարութիւն կ'ունենայ մինչեւ անգամ կողմնակի բառ մը խօսելու: Եւ այսպէս ընթացող կեանքերու մէջ կան բաներ, զորս Աստուած իր բովանդակ գիտութեամբն ու բարեացակամութեամբ չի կրնար ընել: Աշխարհի իրական ծառաներու մասին պատահական ուսումնասիրութիւն մը անգամ պիտի յայտնէ թէ անոնց տեսիլքին ու դրդումին ո՛րչափ մասը հանդարտ և ընդունական պահերու մէջ եկան: Աղօթքը Աստուծոյ պատեհութիւն կու տայ խօսելու, ինչու որ աղօթքը մտիկ ընող ականջն է:

Թէ Աստուծոյ կամքը մարդուն աղօթքին գործակցութենէն կախուած է՝ կրնայ տեսնուիլ նաև այն իրողութեան մէջ թէ Աստուած կարգ մը բաներ չի կրնար տալ մարդոց մինչեւ որ անոնք չաղօթեն: Սուրբ Գրոց ամենավրդովիչ համարներէն մէկը մեզի կ'ըսէ թէ Աստուած աւելի յօժար է տալու մեզի քան որ հայրերը յօժար են իրենց զաւակներուն տալու: Մատ. է. 11: Ստիկա ոմանց կը թուի լոկ զգայականութիւն, չափազանցուած խօսք մը բանաստեղծական պահու մը մէջ ըսուած: Ուրիշներուն, սրունք զուր տեղ աղաչած են իսկապէս բարի երեւցող բաներու համար, ծաղրելի կը ուի: Եթէ Աստուած յօժար է տալու, ինչո՞ւ չի տար: Ի՞նչ բան կ'արգիլէ զինք: Ի՞նչպէս կրնայ ան յօժար ըլլալ տալու, երբ ամենակարող ըլլալով հանդերձ դեռ չի տար: Մարդկային կեանքի վրայ նոյն իսկ հարեւանցի գննութիւն մը, սակայն, կրնար տալ ասոր պատասխանը: Տալը պարզ բան մը չէ. անիկա երկկողմնակի գործ մըն է՝ որուն մէջ ընդունողը տուողին չափ կարեւոր գործօն մըն է:

Ոչ մէկ տառապանք աշխարհի վրայ աւելի ողբերգական է քան իր տալու բաղձանքին մէջ արգիլուող մեծ ունը: Եթէ հայր մը կ'ուզէ իր որդիին կրթութիւն տալ, ինչո՞ւ չի տար: Եթէ ան կը տեսնէ պէտքը, ունի միջոցները, յօժար է, նոյն իսկ կ'անձկայ տալու, ի՞նչ բան կ'արգիլէ զինք: Ո՛րքան պարագաներու մէջ պարզ է պատասխանը. տղան իսկական փափաք չունի, ոչ ալ անկեղծ խնդիրք՝ իր հօրը տալ ուզած բարիքին համար: Հայրը ճարահատ է: Պէտք է սպասէ. իր սէրը արգիլուած է, յօժարութիւնը՝ խափանուած, մինչեւ որ խնդրուածը մը, որքան ալ տկար, չարթննայ տղուն սրտին մէջ: Լաւագոյն պարգեւները չեն կրնար ուրիշի մը կեանքին մէջ ձգուիլ, ինչպէս քարեր սակառի մը մէջ: Անոնք առնուելու են, եթէ ոչ՝ չեն կրնար տրուիլ: Յիսուս այս երկու գործօններուն մասին կը խորհէր, երբ Սամարացի կնոջ ըսաւ, «Եթէ դուն գիտնայիր Աստուծոյ պարգեւը... դուն անկէ պիտի ուզեիր» (Յովհ. Դ. 10): Ընդունական սիրտը բացարձակ նախապայմանն է բոլոր մեծ պարգեւներուն, եւ Աստուած անգամ չի կրնար ձեռքէն եկածը շնորհել մարդոց՝ մինչեւ որ անոնք չաղօթեն:

Հետեւաբար, երբ կ'աղօթենք, գլխաւորաբար մեր ուզածին ուշադիր, հաւանական է որ յուսախաբ ըլլանք: Բայց երբ կ'աղօթենք, գլխաւորաբար Աստուծոյ մեզի տալ ուզածին ուշադիր, որ է թերեւս ոյժ՝ կրելու համար այն նեղութիւնը որմէ խոյս տալ կ'ուզենք, կամ համբերութիւն՝ սպասելու համար այն օրհնութեան զոր հիմա կը խնդրենք, կամ առաջնորդութիւն ծառայութեան այն ճամբէն՝ որմէ աղափիլ կը փնտռենք, երբեք պէտք չունինք յուսախաբ ըլլալու: Մարդիկ, որոնք Աստուծոյ կու գան ոչ թէ քեղադրելու, այլ ընդունելու հաւատ, չիտակ չողմէն կը մօտենան աղօթքին: Անոնք հասկցած են որ

աղօթքը Աստուծոյ առիթ մը տալ է չնորհելու ինչ որ ան աւելի յօժար է տալու քան որ մենք ենք ընդունելու։ Աղօթքը ընկալուչ ձեռքն է։ Տասնըվեցերորդ դարու միստիկ մը ըսած է. «Աղօթքն է Աստուծոյ խնդրել ոչ թէ ինչ որ մենք կ'ուզենք, այլ ինչ որ ինք մեզմէ կ'ուզէ։»

Ե

Թէ Աստուծոյ կամքը մարդուն աղօթքին գործակցութենէն կախուած է՝ կրնայ տեսնուիլ նաեւ այն իրողութեան մէջ թէ Աստուած չի կրնար կարգ մը բաներ ընել մարդոց միջոցաւ մինչեւ որ անոնք չաղօթեն։ Շատեր, այսօր, հակառակ բազմազգացութեան, հարբատութեան, և մեր Քրիստոնէական գործին ուժեղ կազմակերպութեան, կ'ողբան իրական զօրութեան պակասը։ «Ի՞նչ կայ,» կ'ըսէ գործնական մարդը. «չէ՞ որ մենք մեր ժամանակը, զրամը և տաղանդը Աստուծոյ ծառայութեան տուինք բազմաթիւ անշահախնդիր և նուիրական եղանակներով։ Ինչո՞ւ Աստուծոյ համար այսքան մարդոց գործելով աւելի բան մը չեղաւ։» Պատասխանը պարզ կերպով գրուած է պատմութեան մէջ։ Այն հոգիները, որոնք հոգեւոր կեանքի նոր չրջաններու առաջնորդ եղան, երբեք չի բաւականացան Աստուծոյ հաւատ գործելով։ Անոնք իրենց գաղափարական ըրին թողալ որ Աստուած գործէ իրենց միջոցաւ։ Գիտնական մը հաշիւ ըրած է որ ազարակապանին աշխատանքը հինգ առ հարիւրն է այն ուժին, որ կը վատնուի ցորենին բերքը յառաջ բերելու համար. միւս իննսունըհինգ առ հարիւրը բաժինն է Բնութեան, որ ազարակապանին իրեն տուած առիթը կ'օգտագործէ։ Այսպէս, ուրեմն, Աստուծոյ այս մեծագոյն ծառաները

խորհած չեն գլխաւորաբար այն մասին (թէ) իրենք ի՞նչ կրնային ընել Աստուծոյ համար, այլ սա մասին թէ Աստուած ի՞նչ կրնար ընել իրենց միջոցաւ, եթէ միայն պատահութիւն տային Անոր։ Աստուծոյ ձեռքերուն մէջ դիւրաթեք ըլլալ անոնց առաջին նպատակն էր։ Երբեք Անոր կամքին անհամապատասխան չըլլալ իրենց գերագոյն մտահոգութիւնն էր։ Անոնք, հետեւաբար, Թոմաս Հուքսթրի հետ կ'ըսէին, «Աղօթքը իմ աւագ գործն է, եւ ակնոր միջոցաւ եւ որ մնացածները կը կատարեմ։»

Ոչ ոք կրնայ Սուրբ Գրոց և կամ Քրիստոնէական կենսագրութեանց էջերուն վրայէն անցնիլ Թագաւորութեան այս մեծագոյն ծառաներուն հետ՝ առանց զգալու անոնց զօրութիւնը։ Անոնք Աստուծոյ գրաւուած են։ Անոնց յատկանշական բարեմասնութիւնը Յիսուսի մէջ կը գտնուի։ Ոչ թէ իմ խօսքս, այլ Հօրս խօսքը, ոչ թէ իմ գործերս, այլ Անոր գործերը. ան որ ինծի կը հաւատայ, ոչ թէ ինծի, այլ զիս զրկողին կը հաւատայ։ Յովհ. Ժ. 7, 24, Թ. 4, Ե. 24։ Անոնց կեանքին գաղտնիքը նեղոսի գաղտնիքին կը նմանի. անոնք անտեսանելի ակերու խողովակներ են։ Այս տեսակ ապրումի մը գաղափարականը աւելի խոր է քան Աստուծոյ համար գործելը։ Իրենց կեանքերով Յաւիտեական Նպատակին ազատ ասպարէզ բանալ աշխարհի վրայ, ըլլալ անիւ մը ուժի գոր իրենք չեն գոյացներ, այլ կը փոխանցեն—այս է անոնց գաղափարականը։ Անոնք կ'աղօթեն, ինչու որ իւրացուցած են Գերման միստիկին գերագոյն փառասիրութիւնը. «Ես պիտի ուզեի Յաւիտեական Բարոյութեան ըրալ ինչ որ մարդուս աջն է իրեն։»

Աստուած այս դիրքը բռնող մարդոց միջոցաւ միայն կրնայ կատարել իր ընտրելագոյն գործը։ Կեանք մը, որուն բոլորովին կը պակսի այս կեցուածքը, ուժի տարրերու պէտք ունի։ Ուստի երբ մարդ մը կ'աղօթէ՝

գլխաւորաբար ուշադիր ա'յն բանին զոր ինք կ'ուզէ կատարուած տեսնել, իր աղօթքը ձախողանք մըն է: Բայց երբ կ'աղօթէ որպէս զի իր կեանքովը կարենայ առիթ տալ որ Աստուծոյ ուղածը կատարուի, գտած է մեծ գաղտնիքը: Անոր միջոցաւ, անոր ունակօրէն աղօթելով, Աստուած կրնայ ընել ինչ որ այլապէս անկարելի պիտի ըլլար: Այսպէս ինք աշխարհի վրայ Աստուծոյ թաց դռներէն մեկը կ'ընայ:

2

Ուրեմն, աղօթքի մասին երկու հիմնովին ներհակ գաղափարներ ունինք. մէկը այն թէ մենք խնդրելով կրնանք փոխել Աստուծոյ կամքը, և փաղաքշանքով չնորհք ձեռք բերել կամ ողորդելով պարզեւններ չահիլ. միւրը այն թէ աղօթելով Աստուծոյ պատեհութիւն կու տանք մեզի ըսելու, տալու և մեր միջոցաւ ընելու ինչ որ ինք կ'ուզէ: Երկրորդն է միայն փրկատու նէական: Իսկոյն կը տեսնենք որ երկրորդը, ոչ նուազ քան առաջինը, և աւելի ճշմարիտ կերպով մը, աղօթքը կը վերածէ ոչ թէ ձեւի, այլ զօրութեան: Իրաւ է որ աղօթքը բաներ կ'ընէ: Բայց չի կրնար փոխել Աստուծոյ մտադրութիւնը, այլ կը փոխէ Անոր գործունեութիւնը: Աստուած վաղուց մտադրած էր որ Եսայի իրեն մարգարէ ըլլար: Երբ Եսայի ըսաւ, «Ահա, ես, զիս զրկէ», ան ամենադոյզն չափով մը չի փոխեց աստուածային մտադրութիւնը, այլ ազատ ասպարէզ բացաւ անոր, այնպէս որ Աստուած այլ ևս կրնար ընել ինչ որ առաջ չէր կրնար: Աստուած վաղուց մտադրած էր որ աւետարան քարոզուի Ափրիկէի: Երբ Լիվինկսթոն աղաղակեց, «Ով Աստուած, օգնէ ինձի այս մութ երկիրը ձերմկցնելու», ան չի փոխեց Աստուծոյ մտադրութիւնը,

այլ փոխեց անոր գործունէութիւնը: Ոյժը արձակուեցաւ, որ առաջ փակուած կը մնար: Մարդու մը աղօթքին գործակցութիւնը, իր կեանքովը զօրացած, ճամբայ մը բացաւ աստուածային գիտաւորութեան: Աստուած Լիվինկսթոնի միջոցաւ արշաւեց աշխարհի վրայ: Ոչ մէկը կրնայ ճշդիւ սահմանել աստուածային ուժին այս ազատ արձակումը, զոր արդար մարդու մը աղօթքը կրնայ յառաջ բերել: Պենտեկոստէն նշանակալից է: «Ու երբ անոնք աղօթք ըրին, շարժեցաւ այն տեղը՝ ուր ժողովուած էին, և ամէնքը Հոգւով Սրբով լեցուեցան, ու Աստուծոյ խօսքը համարձակ կը խօսէին» (Գործ. Գ. 31):

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ Աստուած ամենագիտ և ամենաբարի է, ի՞նչ է աղօթքը օգուտը:

Աղօթքը կրնայ Աստուծոյ ծրագիրները փոխել: Եթէ ոչ, ի՞նչ օգուտ ունի աղօթելը:

Աստուծոյ ծրագիրները ո՞րչափ կախում ունին անհատներէ:

Աստուծոյ մտադրութիւնը կրնայ խափանուիլ անհատի մը գործակցելու թերացումէն:

Եթէ Աստուած ունի կերպով անհատներու գործակցութեան կախում ունի, ասիկա արդեօք կը հակասէ՞ անոր գերիշխան զօրութեան և իմաստութեան:

Սուրբ Գրոյց մեզ արձանագրուած փորձառութիւններէ ի՞նչ յոյս կ'արձակեն աղօթքի հարցին և Աստուծոյ բարութեան վրայ:

Յակոբոսի և Յովնանէսի խնդրուածքը ի՞նչ նկատմամբ կը տարբերէր ճշմարիտ աղօթքէ:

Աստուծոյ բարութեան վրայ Յիսուսի հաւատքը
ինչո՞ւ աղօթելու վստահութիւն կու տար անոր:

Ութսունըմէկերորդ Սաղմոսին մէջ յիշուած ա-
ղօթքին և փողոցներուն անկիւնը կեցող կեղծաւորնե-
րուն աղօթքին մասին Յիսուսի տուած մեկնութեան
միջև ուժի տարբերութիւնն ի՞նչ է:

Գեթսեմանիի իր աղօթքին մէջ ի՞նչ էր Յիսուսի
դիրքը Աստուծոյ կամքին հանդէպ:

Ամեն մարդու կեանքին մեջ ի՞նչ տեղ ունի աղօթքը՝
Աստուծոյ կամքը գտնելու և կատարելու մասին:

ԳԼՈՒԽ Ե

ԱՐԳԵԼՔՆԵՐ ԵՒ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օրական ընթերցումով

Հինգերորդ Շաբաթ, Առաջին Օր

«Բայց ինչ որ ինծի շահ էր, զանկա Քրիստոսի
համար լինաս սեպեցի: Եւ իրաւ բոլոր բաներն ալ լինաս
կը սեպեմ իմ Տէրոջս Քրիստոս Յիսուսի գերազանց
գիտութեանը համար, որուն համար ամէն բանէ զրկուե-
ցայ և աղտեղութիւն կը սեպեմ, որպէս զի Քրիստոսը
շահիմ, ու իր մէջ գտնուիմ» Փիլիպ. Գ. 7-9:

Մենք խօսեցանք աղօթքի արտօնութեան վրայ,
այսինքն գերագոյն պատենութեան վրայ Աստուծոյ հետ
բարեկամութեան, որ կենսունակ կը պահուի հանդարտ
հաղորդակցութեամբ. և հիմա կրնանք կանգ առնել և
հաշուել թէ քանի՞ի կը նստի ան: Պօղոս բոլոր Քրիս-
տոնեայ տեսանողներուն մէջ տիպաբան է, երբ կը
գտնէ թէ «Քրիստոս Յիսուսի գիտութեան գերազան-
ցութիւնը» ձեռք չի բերուիր առանց կարգ մը բաներ
լինաս սեպելու: Սուղ գնով կը շահուի անշուշտ կեանք մը,
որ կրնայ իրապէս աղօթել: Վաղարի կը պատմէ թէ Ռա-
ֆայէլ սովոր էր խաւաքարտէ գդակի մը մէջ ճրագ մը
կրել, որպէս զի նկարելու միջոցին անոր շուքը նկա-
րին վրայ չիյնար: Շատերուն աղօթքները կ'աւրուին
իրենց իսկ շուքով: Անոնց կեանքին մէջ կան բաներ

որոնցմէ պէտք է հրաժարիլ, եթէ երբեք ճշմարտապէս աղօթելու են: Պէտք է որ անոնք հրաժարումի ճրագը կրեն իրենց ճակտին վրայ իրենց գործին սիրոյն համար: Նկատի առէք ձեր կեանքին մէջ յոռի կացութիւններ, սիրուած մեղքեր, գէշ ունակութիւններ, որոնք ունէ խոր և անկեղծ կերպով աղօթելը դժուար գործ մը կը դարձնեն:

Աղօթք. Ով Տէր, եկուր շուտով և թագաւորէ գահիդ վրայ, ինչու որ բան մը յաճախ իմ մէջս կը բարձրանայ և կը ջանայ գրաւել գահդ: Հպարտութիւն, ընչասիրութիւն, անմաքրութիւն և հեղգութիւն կ'ուզեն իմ թագաւորներս ըլլալ. և յետոյ չարախօսութիւն, բարկութիւն, ատելութիւն և մոլութեանց ամբողջ շարանը ինծի հետ կը միանան անձիս դէմ պայքարելու համար և կը ջանան իշխել իմ վրայ: Ես կը դիմադրեմ անոնց, իրենց երեսին կը պոռամ, ըսելով, «Ես Քրիստոսէ զատ թագաւոր չունիմ»: Ով Թագաւորդ խաղաղութեան, եկուր և թագաւորէ իմ մէջս, ինչու որ ես Քեզմէ ուրիշ թագաւոր ունենալ չեմ ուզեր: Ամէն: Սբ. Բերնարդոս (1091—1153):

Հիմնեռող Ծառք, Երկրորդ Օր

«Բանի մը համար հոգ մի ընէք. հապա ամէն բանի մէջ աղօթքով ու աղաչանքով, գոհութիւնով մէկաեղ, ձեր խնդրուածքը Աստուծոյ յայտնի ըլլայ: Եւ Աստուծոյ խաղաղութիւնը, որ ամէն միտքէ վեր է, ձեր սիրտերն ու միտքերը Քրիստոս Յիսուսով պիտի պահպանէ: Վերջապէս, եղբայրներ, ինչ որ ճշմարտութիւնով է, ինչ որ պարկեշտութիւնով, ինչ որ արդարութիւնով, ինչ որ մաքրութիւնով, ինչ որ սիրով, ինչ որ բարի համբաւով, ինչ առաքինութիւն և ինչ գովութիւն որ կայ, այն բաները խորհեցէք:» Փիլիպ. Դ. 6-8:

Մեծ աղօթքի և ուղիղ մտածումի վրայ Սուրբ Գրական համարներու այս կապակցութիւնը զիպուածական չէ: Մարդ մը չի կրնար գոհիկ, վատթար և նողկալի խորհուրդներու անձնատուր ըլլալ սովորաբար, և յանկարծ անոնցմէ դուրս գալով մտնել Աստուծոյ հետ անխափան հաղորդակցութեան մէջ: Ինքնաշարժ մը կրնայ «կամաց»էն «արագ»ի բերուիլ ձեռքի մէկ հարուածով, բայց մարդուն միտքը՝ ոչ: Իրական աղօթքը կը պահանջէ ունակական ինքնազսպում խորհեցում մեջ: Սրտով մաքրութիւնը կը տեսնեն զԱստուած: Շէրվուտ էտի կը պատմէ թէ Մատթասի Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան մեծ չէնքը ամիսներով արգիլուեցաւ՝ տեղին ընտրուելէն, յատակագծին պատրաստուելէն և դրամին հայթայթուելէն յետոյ, որովհետեւ երկու հիւղակատէրեր չուզեցին գետնին կեղրոնը գտնուող փոքր հողամասի մը վրայ իրենց սեփականութեան իրաւունքը լքել: Ի՞նչ է արդեօք անունը մտքիդ մէջ տեղ բռնող այն հիւղակին, որ կ'արգիլէ նկարագրի և ծառայութեան մեծ չէնքը, որուն համար Աստուած ծրագիրներ և միջոցներ ունի պատրաստ:

Աղօթք. Ամենողորմած Հայր, որ մարդոց կամքերն ու սէրերը կը վարես, ինծի՝ Քու ծառայիդ սրտին ներշնչէ սուրբ բաղձանքներ և իղձեր, որպէս զի ամէն ստորին երեւակայութիւններ ու մեղսալից յղացումներ արտաքսուին: Ով Հոգիդ մաքրութեան և շնորհի, մաքրէ իմ սրտիս խորհուրդները, և իմ բովանդակ էութիւնս Քրիստոսի օրէնքին հպատակեցուր: Իմ միտքս այնպէս ուղղէ և վարէ որ կարենամ միշտ ուղիղ, մաքուր և բարի բաներու վրայ խորհիլ: Թոյլ մի տար որ ապականած խորհուրդ մը իշխէ իմ վրայ: Մտիլ իմ հոգիիս բնակարանին մէջ. զայն ընդարձակէ, նորոգէ և սրբազործէ Քեզի համար, որպէս զի կարենամ Քեզ սիրել:

բոլոր սրտով և Բեզի ծառայել ամբողջ կարողութեամբս: Ազատէ զիս կեղծ հաճոյքներու զիւթ անքներէն և գետնաքարչ ցանկութեանց հրապոյրներէն: Լեցուր իմ աչքերս բարութեան անմահական գեղեցկութեամբ, որպէս զի մոլութիւն և մեղք երեւնան այնպէս ինչպէս են — կեանքի վերջին ամօթն ու վիշտը: Պահէ զիս դուրսէն մարմինով, ներսէն հոգիով, և հարկադրէ ինծի պատկառոտ հնազանդութիւն այն օրէնքներուն՝ զորս Դուռն հաստատեցիր երկուքին համար ալ: Ուժովցուր զիս մարմնական առողջութեամբ, որպէս զի կարենամ աւելի լաւ կերպով վարել մտքի շարժումները և ետ մղել կիրքի յարձակումները: Այս բոլորը կը խնդրեմ Բուժողունդ, մեր Փրկչին, սիրոյն համար: Ամէն: Սամուէլ Մաք Բոմ:

Հիւնգերոյ Ծաբաք, Երրորդ Օր

«Բերնովդ մի աճապարեր, և քու սիրտդ Աստուծոյ առջեւ խօսք հանելու չարտօրայ: Քանզի Աստուած երկինքն է ու դուն երկրի վրայ ես, անոր համար քու խօսքերդ քիչ ըլլան:» Ժող. Ե. 2:

Յաջողած աղօթքը ոչ միայն կ'ենթադրէ լաւ կեանքի և ուղիղ խորհուրդի ընդհանուր պատրաստութիւնը, այլ յաճախ կը պահանջէ մասնաւոր պատրաստութիւն: Կրնայ ըլլալ որ յօժարութիւնը տեղը չէ. զայրացած կամ անձկալից տրամադրութիւն մը կրնայ արգելք հանդիսանալ. առեւտրական մտահոգութիւններ կրնան տակաւին լարած ըլլալ մեր խորհուրդները, այնպէս որ եթէ աղօթենք, մեր անձէն փոքրիկ փշուր մը միայն կը մասնակցի: Երկոտառնեակ մը կարօտութիւններ կրնան մասնաւոր պատրաստութիւնը անհրաժեշտ պէտք մը դարձնել իրական աղօթքի համար: Նկատեցէք թէ ի՞նչ գահավէժ շտապանքով, անպատրաստ խորհուրդներով,

կանխադրուած միտքերով և չի քննուած կեանքերով յաճախ կը խուժենք Աստուծոյ ներկայութեան և այնպէս ալ կ'ելլենք դուրս: Տր. Սաստիճ խնդիրը կը ներկայացնէ խիստ շիտակութեամբ. «Անփոյթները և յանձնապատասխանները միայն բրտօրէն կը խուժեն մեծ մարդու մը ներկայութեան. և մենք առ մեծն Աստուած մեր զիմումներուն մէջ կրօնք պիտի համարինք ինչ որ մարդկութեան ողջմտութիւնը չի պիտի հաւանի բարեկրթութիւն ձանչնալ:»

Աղօթք. Սպաննէ բոլորովին, ով Տէր, և խորտակէ այն մեղքը որ այնքան դիւրաւ կը պաշարէ զիս. սանձէ անսուրբ սէրը, արգիլէ ապօրէն խորհուրդը. պատժէ կիրքը. կանոնաւորէ հոգին, ուղղէ լեզուն. Բեզի դարձուր մեր կամքը և մեր հոգիներուն պաշտամունքը, և այսպէս սրբազործէ և նուաճէ ամբողջ ներքին մարդը, որպէս զի մեր սիրտերուն մէջ հաստատելով Բուժանդ՝ մեր բոլոր կուռքերուն և չառ սիրած աշխարհային բաներուն գահազրկումով հոն տիրես Դուռն առանձին Բուժնորհքիդ լեցունութեամբ և ներկայութեանդ միւթարութիւններով, մինչեւ որ հասնի ժամանակը երբ մենք ալ Բեզի հետ պիտի տիրենք փառքով: Ամէն: Րիչարտ Ս. Պրուք (1835-1893):

Հիւնգերոյ Ծաբաք, Զորրորդ Օր

«Ով Տէր, իմ փրկութեանս Աստուածը, ցորեկը կ'աղաղակեմ ու գիշերը քու առջեւդ եմ: Իմ աղօթքս քու առջեւդ թող ելլէ. խոնարհեցուր քու ականջդ իմ աղաղակիս: Վասն զի իմ անձս չարիքներով լեցուեցաւ, ու իմ կեանքս գերեզմանին մօտեցաւ: Բայց ես, ով Տէր, քեզի աղաղակեցի, ու իմ աղօթքս առտուանց քու առջեւդ պիտի ելլէ: Ով Տէր, ինչո՞ւ իմ անձս կը մերժես և քու երեսդ կը ծածկես ինծմէ:» Սաղ. ԶԸ. 1-3, 13, 14:

Այսպիսի փորձառութիւն մը, որ կ'արտայայտուի այս Սաղմոսին մէջ, կը յիշեցնէ իսկոյն թէ աղօթքը երբեմն դժուարութեանց առջեւ յարստեալութիւն կը պահանջէ: Աստուծոյ աննիւթականութիւնը, միտքը աղօթքի գործին կապուած պահելու դժուարութիւնը, դժկամակ տրամադրութիւնը, դատարկ հնչող և արդիւնք չի տուող աղօթքի վրայ հոգեկան վնասութիւնը — այս բոլորը ճանչցած են աղօթքի մարդիկ: Կարգացէք Բենիամին ձառէթի՝ Պալիւլ գոլէճի մեծ վարպետին՝ օրագրութիւնը: «Ոչ մէկ բան աւելի գիտակից կ'ընէ մարդը նկարագրի խեղճութեան և ծանծաղութեան քան աղօթելու կամ աղօթքի ներկայ ըլլալու դժուարութիւնը: Անձի վրայ խորհուրդներ, չարութեան խորհուրդներ, ցորեկուան երազներ, սիրային քմահաճոյքներ, դիւրաւ տեղ կը գտնեն մտքին մէջ: Բայց Աստուծոյ, ուղղութեան և ճշմարտութեան խորհուրդը հոն չի կենար, ի բաց առեալ սակաւաթիւ մարդոց մօտ: Այս մասին իմ իսկ բնութիւնս չեմ յաջողիր հասկնալ: Չի կայ բան մը որ հեռուէն աւելի բաղձալի թուի ինծի քան Աստուծոյ գիտութիւնը, գաղափարականը, տիեզերականը, և սակայն չեմ կրնար միտքս երկու վայրկեան անոնց վրայ պահել: Բայց վիպական մեծ երկ մը կը կարգամ և հաղիւ կրնամ միտքս անկէ հեռացնել: Եթէ ոեւէ իրական սէր ունենայի Աստուծոյ հանդէպ, միտքս կանգ պիտի չառնէ՞ր Անոր վրայ:»

Աղօթք. Ողորմած Հայր, որ բաղձանքի անօթութիւնը կու տաս և մեր քաղցը կը յագեցնես բարի բաներով, զօրացուր քու ծառայիդ սիրտը, որ կ'ողբայ չի կրնալուն համար Քեզի հետ խօսիլ և Քու իրեն հետ խօսիլը լսել: Կը խնդրենք Քեզմէ, դարմանէ անոր ներքին կեանքին բլութիւնն ու ցամաքութիւնը: Յարատեւութիւն չնորհէ անոր, որպէս զի երբեք չի լքէ աղօ-

թելու ջանքը, նոյն իսկ եթէ ատեն մը սփոփանք կամ ուրախութիւն չի բերէ այն: Ընդարձակէ անոր հոգիին բաղձանքները, որպէս զի դէպ ի Քեզ քաջութի: Քու հոգիդ զրկէ անոր սրտին մէջ իր տկարութեանց զօրավիգ ըլլալու, անոր խօսելու աղատութիւն և զգացումի ջերմութիւն տալու համար: Տուր որ խոկայ Քու բաւութեանդ վրայ, և այն բարիքներուն՝ զորս Դուն ցանաւ ես անոր ճամբուն վրայ, աշխարհի խորհուրդին և մեղքի ամօթին ու մահուան վիշտին վրայ, մինչեւ որ կրակը վառի և սիրտը հալի աղօթքի, օրհնութեան և աղաչանքի մէջ:

Տէր, սորվեցուր անոր ընել այն աղօթքը, որ կը թեթեւցնէ ծանրաբեռնուած հոգին և կը բերէ Քու օրհնութիւնդ, որ կը հարստացնէ ու վիշտ չաւելցնէր: Լսէ մեզի Յիսուսի սիրոյն համար: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

Հիմնական Ծառայ, Հիմնական Օր

«Ով Տէր, ականջ դիր իմ խօսքերուս, միտքդ առ իմ աղաղակս: Իմ կանչելուս ձայնը մոտիկ ըրէ, ով իմ թագաւորս ու Աստուածս, վասն զի ես քեզի կ'աղաչեմ: Ով Տէր, առտուանց պիտի լսես իմ ձայնս, առտուանց պատրաստ պիտի ըլլամ քեզի ու սպասեմ:» Սաղ. Ե. 1-3:

Շատերը հաւանօրէն բնութեամբ այնպէս կաղմուած և զբաղումով այնպէս նախադրուած են որ կանոնաւորութեան մասին այս Սաղմոսին մէջ յիշատակուածին նման կարգադրութիւն մը էական կը գառնայ աղօթքի յաջող կեանքի մը համար: Եւ, ստուգիւ, Ալիս Յիրմէն Փալմըր, Ուելսէլ գոլէճի առաջին նախագահուհին, իր մասին ըսած է ասիկա իր ամուսնոյն կողմէ զրուած իր կենսագրութեան մէջ. «Աստուած անոր մնայուն ընկերն էր, անոր մշտական խորհուրդին այնքան բնական մէկ

մասը որ ինք քիչ կարեւորութիւն կու տար հաղորդակցութեան մասնաւոր առիթներու...: Ինք աղօթքի որոշուած պահեր չունէր:» Բայց առանց աղօթքի կանոնաւորութեան՝ Աստուծոյ հետ նուրբ ապրումի այսպիսի օրինակի մը հետեւիլ յաւակնելէ առաջ աւելի լաւ կ'ըլլար որ մարդ իր անձնական նկարագիրը քննէր որոշ հետազոտութեամբ: Շատերու կեանքին մեջ հաւանական է որ «առաւօտեան պահու» պահուիլը ամենեւեւ բարեւար գործօններէն մեկը պիտի ըլլայ կաթիլ հսկակաշունչ: Ասիկա պիտի պահանջէ, ինչպէս կանոնաւորութիւնը կը պահանջէ միշտ, հակառակ պարագաներու կամ դժկամակ տրամադրութեան առջեւ տեղի չի տալու հաստատ որոշում: Բայց խորհեցէք թէ ի՞նչ պիտի նշանակէր ամէն առտու կեանքը Աստուծոյ տրամադրել այնպէս ինչպէս Թոմաս Բեմփային կ'ընէ հետեւեալ աղօթքին մէջ.

Աղօթք. Տէր, իմ սրտիս մէջ յառաջ բեր ճշմարիտ Հաւատք մը, մաքրագործող Յոյս մը և անկեղծ Սէր մը Քեզի հանդէպ. տուր ինծի կատարեալ վստահութիւն Քու վրադ, Քեզի համար նախանձախնդրութիւն, և Քեզի պատկանող բոլոր բաներուն համար ակնածանք: Տուր որ երկչոտ ըլլամ Քեզ վշտացնելու, չնորհակալ Քու բարիքներուդ համար, խոնարհ՝ Քու պատիժներուդ տակ, անձնուէր՝ Քու ծառայութեանդ մէջ, և վըշտահար՝ իմ մեղքերուս համար. և չնորհէ որ ամէն բանի մէջ վարուիմ այնպէս ինչպէս արարածի մը կը վայել իր Արարչին հանդէպ, ծառայի մը իր տէրոջ առջեւ...: Փութաջան ըրէ զիս իմ բոլոր պարտականութեանցս մէջ, արթուն՝ ամէն փորձութեանց դէմ, բոլորովին մաքուր և ժուժկալ և այնքան չափաւոր՝ Քու օրինաւոր վայելքներուդ մէջ, որպէս զի անոնք ինծի երբեք որոգայթ մը չի դառնան: Եւ, ով Տէր, տուր որ սիրա-

լիր ըլլամ իմ ընկերիս հանդէպ, որ երբեք չի մեղանչեմ զայն անձիս պէս սիրելու արքայական պատուէրիդ դէմ: Շնորհէ ինծի որ լրիւ կատարեմ արգարութիւնը իր բոլոր մասերով, աւելով ամէնուն ինչ որ սեւէ օրէնքով իրենց իրաւունքն է: Պարգեւէ ինծի այնքան գութ և կարեկցութիւն որ երբեք չի թերանամ բարի գործեր կատարել ամէն մարդոց, ըլլա՛ն բարեկամ, ըլլա՛ն թշնամի, Քու պատուիրանիդ և օրէնքիդ համաձայն: Ամէն: Թոմաս Բեմփային (1379-1471)

Հինգերորդ Շաբաթ, Վեցերորդ Օր

«Եւ վեց օրէն ետեւ Յիսուս իր հետ առաւ Պետրոսը ու Յակոբոսը և Յովհաննէսը, ու զանոնք բարձր լեռ մը հանեց առանձին, և անոնց առջեւ այլակերպուեցաւ: Ու իր հանդերձները եղան փայլուն խիստ ճերմակ, այնպէս որ երկրի վրայ թափիչ մը չկրնար այնպէս ճերմկցնել: Ու եղիա Մովսէսին հետ երեւցաւ անոնց, և Յիսուսի հետ կը խօսէին: Եւ Պետրոս պատասխան տուաւ ու ըսաւ Յիսուսի. Ռաբբի, աղէկ է որ հոս կենանք, ու երեք խոճիթ չինենք. մէկը քեզի, և մէկը Մովսէսի, ու մէկը եղիայի:» Մարկ. Թ. 1-5:

Ո՛րքան բնական էր Պետրոսի համար փափաքիլ որ այսպիսի փայլուն փորձառութեան մը մէջ մնար: Բայց չէր կրնար. անիկա մէկն էր այն գերագոյն ժամերէն որոնք չեն կրնար տեւական ըլլալ, բայց կրնան երեւան բերել տեսութիւններ, որոնք բոլոր փոշոտ ճամբորդութիւնը աւելի իմաստալից կը դարձնեն յետոյ: Ատենը մէյ մը մեր տրամադրութիւնները լեռը կը բարձրանան և կ'ուենենան մեծ փորձառութիւն, վերադառնալով մաքրուած, զուարթացած և ամրապնդուած: Մենք պարտինք գուրգուրալ այսպիսի ժամերու վրայ, հաւատալ մեր մէջ Աստուծոյ ներկայութեան վերաբերեալ

անոնց վկայութեան վաւերականութեանը, վստահիլ անոնց վկայութեան ի նպատակ մեր որդիութեան, և պահել ամրապնդիչ յիշատակը կեանքի նշանակութեան այնպէս ինչպէս զայն տեսանք այն ատեն: Բայց մենք մերժելու չենք աղօթելու ուրիշ տեսակ մը, նուազ հոգեզմայլ և պակաս փայլուն, աւելի հանդարտ և հասարակ: Շարունակ այլակերպուած պահեր պահանջող կեղծ ակնկալութիւններ տածելու չենք: Գեթսեմանին ալ աղօթք է, թէեւ նուազ յաճախ, երբ հողին ներքնապէս կը կառչի Աստուծոյ և կը վստահի առանց բան մը տեսնել կարենալու: Յացողած աղօթքը կը պահանջէ այս տեսակ հաւերեութիւն հաւերեայ հասարակ ժամերու: Ֆեռնելոյ կ'ըսէր. «Սխալներուդ վրայ մի վնասիր, համբերէ անձիդ, մինչ կ'ուղղես զանոնք, ինչպէս պիտի համբերէիր ընկերիդ: Ինքզինքդ տակաւ վարժեցուր աղօթքը տանիլ քու բոլոր օրական զբաղումներուդ մէջ: Սոսե, չարժէ, գործէ հանդարտութեամբ, իբր թէ աղօթքի մէջ ըլլայիր:»

Աղօթք. Ով Աստուած, Դուք մեզ գտար, ոչ թէ մենք Քեզ: Մենք ատեն ատեն աղօտ կերպով միայն կը նշմարենք Քեզ: Աշխարհիս մուայլ մառախուղները Քու փառքըդ կը մթնցնեն: Բայց ուրիշ աւելի օրհնեալ վայրկեաններու մէջ Դուք կը բարձրանաս մեր հողիներուն վրայ, և մենք կը տեսնենք Քեզ իբր լոյսը մեր ամբողջ տեսութեան, իբր կեանքը այն ամէն բանին որ մեռած է մեր մէջ, իբր տուիչն առողջութեան և բժշկութեան, իբր յայտնադործողն խաղաղութեան և ճշմարտութեան: Մենք չենք ուղեր տարակուսիլ մեր լաւագոյն վայրկեաններուն վրայ, ինչու որ Դուք անոնց մէջ մեզի կը խօսիս յիրաւի: Ուրախ ենք որ մեզ Քու պատկերովդ ստեղծեցիր: Քու սէրդ մեզ գոյութեան բերաւ և մեզ օժտեց հոգեւոր էութեամբ: Մտքով՝ որուն խորհուրդ-

ները կը թափառին յաւիտենականութեան մէջ, խղճով՝ որ կը վկայէ քու մշտնջենական արդարութեանդ, սիրով՝ որ կեանքը կը քաղցրացնէ և դէպի Քեզ կը ձգտի, ով սիրողդ մարդկութեան, բոլոր ասոնցմով մենք ժառանգորդ եղած ենք Քու շնորհացդ գանձերուն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

Հիւնքերոյ Ծաբար, Եօթներոյ Օր

«Ով իմ օրհնութեանս Աստուածը, լուռ մի կենար. վասն զի ամբարշտին բերանը ու նենգաւորին բերանը բացուեցան իմ վրաս. ինծի դէմ սուտ լեզուով խօսեցան: Ատելութեան խօսքերով զիս պատեցին, և ինծի հետ անիրաւ տեղը կուեցան: Իմ սիրոյս փոխարէն հակառակութիւն ըրին ինծի, բայց ես աղօթք կ'ընէի:» Սաղ. ԾԹ. 1-4:

Ճշմարիտ աղօթքը հաւանօրէն պիտի պահանջէ այս տեսակ բաներ. բարի կենցաղ, ուղիղ մտածում, մտքի մասնաւոր պատրաստութիւն, դժուարութեանց մէջ յարատեւութիւն, կանոնաւորութիւն և հասարակ ժամերու հանդէպ համբերութիւն: Բայց իրական աղօթքին գաղտնիքը սորված կեանք մը կ'արժէ այս բոլոր պահանջները, ինչպէս Սաղմոսերգուն կ'ըսէ, «Կ'արժէ մեր անձերը տալ:» Նկատի առէք այս տեսակ կեանքի մը յետեւ եթէ բերանը մինչեւ անգամ չի չարժի և բառեր չարտաբերէ, անգին սիրտը անդադար կը բաբախէ ասոնց նման աղաղակներով. Ոհ, սիրելի Հայր, Քու անունդ սուրբ ըլլայ, Քու թագաւորութիւնդ գայ. Քու կամքդ ըլլայ: Ու երբ բուն հարուածներ, փորձութիւններ, ու նեղութիւններ գան, այն ատեն ըղձանքն ու աղաչանքը

կը չատնան, նոյն իսկ լսելի ըլլալու աստիճան, այնպէս որ չէք կրնար գտնել Քրիստոնեայ մարդ մը որ չաղօթէ, ճիշդ ինչպէս որ չէք կրնար գտնել ողջ մարդ մը առանց բազկերակի որ երբեք կանգ չառներ, այլ շարունակ կը բաբախէ ինքնաբերաբար, թէեւ մարդը քնացած կամ ուրիշ ոեւէ բանով զբաղած ըլլայ, բոլորովին անգիտակից դառնալով այս երակին։»

Այսօր Թրէնչ Արքեպիսկոպոսին հնչեակը թող մեր աղօթքն ըլլայ.

Աղօթք. Եթէ լուրջ ջանքով մեզ ըլլար հընար
Մեր կեանքը դարձնել աղօթքի տողան,
Ինչպէս որ ոմանց կեանքերը եղան.
Եթէ միշտ մօտըդ մեզ ա՛լ պէտք չըլլար
եւ դարձքնել մեր միտքերը մոլար՝
Քու ներկայութեանդ, այլ մնալ յաւիտեան
Շափիւղայ գահիդ շուրջ՝ զուարթնոց նըման,
Ճշմարիտ աղօթքն ա՛յդ պիտի ըլլար:
Բայց եթէ անթիւ հաճոյքներ տիրեն,
Ու մեզ հեռացնեն մեր սուրբ գիրքերէն,
Շնորհէ որ պահենք գէթ իղձ մ'աննըկուն,
Աղօթքի յօժար հոգի մը հըլու,
Խորան մը պատրաստ բոցնկելու իսկոյն
Փոքրագոյն կայծով, ու մեզ լափելու։»

Մեկնաբանութիւն Գաբրիէլի Համար

Ա.

Յստակ տեսութեամբ քննադատ մը Վոլթերի գրքն ուսածքներուն առարկած է այն պատճառաւ որ հաւանօրէն ոչինչ կրնար ճիշդ ա՛յնքան յստակ ըլլալ որքանքրած է Վոլթեր։ Աղօթագիրք մը նոյն քննադատութեան վտանգին կենթարկուի իսկոյն։ Ինչու որ աղօթքը,

ուրիշ ամէն կենսական փորձառութեան նման, գործնականին մէջ կը հանդիպի դժուարութեանց, զորս տեսական քննութիւն մը չափ գիւրաւ կը պարզէ ու կը մոռնայ։ Նոյն իսկ երբ աղօթքը կը սահմանուի իբր հաղորդակցութիւն Աստուծոյ հետ, և անոր մասին մեր խորհուրդը ատով կ'ազատուի չափ մը չիթթութիւններէ, ինչպէս երբ թուցիկ մը թուփերէն ու ծառերէն կը հեռանայ երբ մէկը թոցնէ զայն, կը մնան դեռ գործնական դժուարութիւններ որոնք կը շուարեցնեն անկեղծօրէն աղօթել ջանացողներէն շատեր։

Օրինակի համար, իրական հաղորդակցութիւնը կ'ենթադրէ յստակ գիտակցութիւն մը թէ ներկայ է մէկը, որուն հետ բարեկամութիւն կը վայելենք։ Արդ, մարդ մը կրնայ հաւատալ թէ Աստուած կայ, կրնայ փափաքիլ Անոր հետ թախանձագիւն կերպով խօսիլ, և տեսականօրէն չի կրնար տարակուսիլ այսպիսի հաղորդակցութեան մը հնարաւորութեան վրայ. բայց գործնականին մէջ կրնայ բոլորովին ձախողիլ Աստուծոյ ներկայութիւնը զգալու մէջ։ Հակառակ իր լաւագոյն ջանքերուն՝ իրեն կը թուի թէ ինք պարսպ միջոցին կը խօսի։ Եւ պարապութեան զգացումը, այնպէս ինչպէս կ'ուեննայ մէկը որ իրազեկ կ'ըլլայ թէ մութին մէջ ոչ ոքի կը խօսէր, երբ ինք կը կարծէր թէ բարեկամ մը կար սենեակին մէջ, կրնայ այնպէս չիթթեցնել զինք որ, տեսութիւն կամ ոչ տեսութիւն, աղօթքը գործնականապէս անարժէք կը դառնայ։ Յօրի պէս կը գոչէ ան, ոչ թէ սկեպտականութեան ոգիով, այլ մեծ շուարումով և աստուածային բարեկամութեան իսկական բաղձանքով. «Բայց ահա դէպ ի արեւելք կ'երթամ, ու անիկա չերեւնար, և դէպ ի արեւմուտք՝ ու զանիկա չեմ նշմարեր։» Յօր. ԻԳ. 8։ Աստուծոյ ներկայութեան

դործնականացումը այնքան պարզ չէ ինչպէս բառերը երբեմն կ'երեւցնեն զայն:

Աստուծոյ աննիւթականութեան այս զգացումին մէկ ակներեւ պատճառը, որ յաճախ անկարելի կը դարձնէ օգտակար աղօթքը, կը գտնուի անշուշտ նկարագրի մէջ: Եսայի ընդհանրական ճշմարտութիւն մը կը խօսէր, երբ կ'ըսէր. «Ձեր ու ձեր Աստուծոյն մէջտեղ բաժանում ձգողը ձեր անօրէնութիւններն եղան, և ձեր մեղքերը անոր երեսը ձեզմէ ծածկեցին» (Ես. ԾԹ. 2): Պէտք է մէկը դիտէ միայն այն թեթեւամիտ Ամերիկացիին, որ Ամթերտամի պատկերասրահին Րէմպրանթի նկարներուն յատկացուած բաժնին մէջ ողորմելիօրէն ասդին անդին նայելով կը հարցնէր. «Արդեօք հոս տեսնելու արժանի բան մը կա՞յ»: Պէտք է յիշել միայն այն կինը, որ աշնան օր մը մագլցելով Ալպեան բարձունք մը ելաւ, երբ անդին ձորամէջի գոյներուն զեղխութիւնը սարերու մայրիներուն կանանչովը կը չափաւորուէր, և ամբողջին վերեւ կը բարձրանային յաւիտենական ձիւնով ծածկուած կատարներ, և այս բոլորին ի տես կը հարցընէր ան. «Մեզի ըսին թէ հոս վերը տեսարան մը կայ, ո՞ւր է արդեօք»: Կը տեսնուի թէ ամէն մէկ փորձառուութեան համար հոգեկան ընդունակութիւն մը կայ, և առանց ատոր ոչ մէկ նուրբ և գեղեցիկ բան կրնայ երբեք իրական դառնալ ոեւէ մէկուն: Անգամ մը մէկը ըսաւ արուեստագէտի մը. «Պարոն Թըրնըր, ես ձերիններուն նման ոեւէ վերջալոյս չեմ տեսներ երբեք»: Եւ արուեստագէտը խոժոռ կերպով պատասխանեց. «Ոչ, պարոն: Չէ՞ք ուզեր որ կարենայիք տեսնել»: Ո՛րքան յստակ է, ուրեմն, որ Աստուծոյ իրականութեան զգացումը հոգիին աստիճանական և յաճախ աշխատալի մէկ ստացումն ըլլալու է: Ընդունելի խնդիր մը չէ որ ոեւէ մէկը ոեւէ ատեն, ոեւէ տրամադրութեամբ, և ետին

թողած ոեւէ կեանքով, կարենայ անխուժօրէն Աստուծոյ ներկայութեան երթալ և յանկարծ զԱստուած նշմարել հոն: Բաղաքին որջերէն անառակ մը թող մտնէ ընկերութեան մը մէջ, ուր մարդիկ ասպետական են և կիները՝ մաքուր. և անառակը ի՞նչ պիտի հասկնայ իր նոր միջավայրէն: Քարէ պատերն այնքան անթափանց չեն որքան մաքուրներուն և անմաքուրներուն միջեւ կեցող բարոյական տարբերութեան քողը: Այսպէս հոգեւոր ուժացում մը Աստուծոյ և մարդուն միջեւ անկարելի կը դարձնէ յարաբերութիւնը: Այն բոլոր չարիքներէն, որոնք ապահովաբար այս վտանգաւոր հետեւանքը յառաջ կը բերեն Աստուծոյ հետ մարդուն յարաբերութեան մէջ, մեր Տէրը մասնաւոր կերպով յիշեց աննախնային — «Երանի՛ անոնց՝ որոնք սրտով մաքուր են, վաճառ զի անոնք պիտի տեսնեն զԱստուած», և յիշուի իրարէն, այն եղբայրամերժ ոգին՝ որ չուզեր ներել, ոչ ալ կ'աշխատի ներուիլ — «Ուրեմն եթէ քու ընծադ սեղանին վրայ բերես, ու հոն միտքդ զայ թէ քու եղբայրդ քեզի դէմ բան մը ունի, հոն ձգէ քու ընծադ սեղանին առջեւ, և գնա առաջ եղբորդ հետ հաշտուէ, ու ետքը եկուր որ ընծադ մատուցանես»: Մատ. Ե. 23, 24: Ոչ ոք կրնայ մարդու հետ գեշ եւ Աստուծոյ հետ աղէկ ըլլալ: Գոյրիճի «Հինաւորաց Նաւագ» ին մէջ, մեղքի հետեւանքներուն ամենացայտուն պատկերներէն մէկը որ երբեք գծուած ըլլայ — աղօթքի վրայ անսիրելութեան ազդեցութիւնը — վեր կը հանուի հետեւեալ յիշատակելի տողերով.

«Դէպ երկինք կը նայիմ, աղօթել կը ցանկամ,
Բայց նախ քան աղօթքի մը հոսին չրթներէս՝
Ականջիս կը հասնի փռսիւրսուք մ'անըզգամ,
Եւ իմ խեղճ սիրտըս հոն կը չորցնէ փոշոյ պէս»: Եւ իմ խեղճ սիրտըս հոն կը չորցնէ փոշոյ պէս
Մեզմէ խիստ շատերը փորձառութեամբ գիտեն այս

տունին ճշմարտութիւնը: Չարակամութեան հիւրընկալումը, ուրիշի վնասին համար խորամանկ տենչը, սիրտը ապականող նախանձը, մինչեւ իսկ երբ անիկա խօսքով կամ գործով հարտայայտուի — այսպիսի կեցողութեան միշտ անանցանելի արգելքներ կը հանդիսանան ինքնաբերական ազօթքի: Ուրեմն, երբ մէկը կը հանդիպի իրական դժուարութեան որ Աստուծոյ աննիւթականութեան զգացումէն յառաջ կու գայ, լաւ կ'ըլլայ որ իր կեանքին մէջ խուզարկէ մտածումի յոռի ունակութիւններ, սիրական չարութիւններ իբր սխալ ազօտութեն ճանչցուած բայց չլքուած ամբողջովին, վարքի մէջ մեղկ անհոգութիւն և կամ խղճմտանքի դէմ կամաւոր անհաւատարմութիւն, մեղքեր՝ զորս զործելուն համար կ'ափսոսայ, բայց անոնց արդիւնքին դեռ կը կառչի ու կը բաղձայ, և մասնաւոր անձնասիրութիւն՝ որ սէրը կը խափանէ և այսպէս մեղ Աստուծոյ և իրարու կապող յարաբերութիւնները կը խղէ:

Բ

Աստուծոյ աննիւթականութեան զգացումը, սակայն, անհրաժեշտօրէն չար կեանք մը չենթադրեր: Կան ուրիշ պատճառներ որոնք յաճախ կ'արգիլեն մարդիկը Աստուծոյ մասին պայծառ գիտակցութենէ: Ամէնքս ալ, օրինակի համար, ունինք տրանսպորտի միջոցով, ուր աստուածութեան կ'ազօտանայ: Մեր կեանքը մակարդակի մը վրայ կառուցուած չէ որ կարենանք հոգիի տեւական բարձրութիւն մը պահել: Մենք ունինք լեռներ ու ձորեր, յուզական վերելք ու վայրէջք. և, ինչպէս կ'ըլլար մեր Տէրոջ կեանքին մէջ, այլափոխութեան չողողուն ապրումին կը յաջորդէ դառնութեան պահ մը երբ հոգին կ'աղաղակէ. «Աստուած իմ, Աստուած

իմ, ինչո՞ւ զիս թողուցիր»: Մատ. Իէ. 46: Բառաւորը կ'ըսէ թէ ազօթքի մէջ ինք այնպիսի վերացում մը ունեցած էր որ կարծեց թէ ուրախութեան յորդութենէն պիտի մեռնէր: Բայց ուրիշ անգամ մը, երբ նոր երգարանի մը համար երգ մը խնդրուեցաւ իրմէ, զրուսթեամբ մը պատասխանեց. «Ի՞նչպէս կրնաք այսպիսի ծառայութիւն մը խնդրել ինծմէ: Ես ինքզինքս Աստուծոյ ներկայութենէն վտարուած կ'զգամ այնքան հեռու տեղ մը, որուն հետ բաղդատելով արեւելքէն արեւմուտք հեռաւորութիւնը մօտութիւն մըն է, յարակցութիւն մըն է»: Մենք, անշուշտ, չենք կրնար միշտ ազօթել նոյն ուժգնութեամբ և գիտակից գոհունակութեամբ: Երբեմն ուրիշ ատեններէ աւելի օրտանց կ'ազօթեմ», կ'ըսէր Թոլսթոյ. և նոյն իսկ Պրնեան ունէր իրեն յատուկ դժուարութիւններ. «Ո՛հ, այն խուսափանքները, զորս սիրտը կ'ունենայ ազօթքի պահուն: Ո՛չ ոք գիտէ թէ սիրտը քանի՞ զաղտուղիներ և փախուստի նրբանցքներ ունի Աստուծոյ ներկայութենէն խոյս տալու համար»: Այս ծանօթ փորձառութեան դէմ պայքարելու մէջ առաջին քայլն է ճանչնալ անոր բնականութիւնը և, հետեւաբար, անոր դիմանալ արիաբար: Երբ Պօղոս Տիմոթէոսի կ'ըսէր, «Մտադրութեամբ գործիդ պարապէ, ատենին ու ատենէ դուրս» (Բ Տիմ. Դ. 2), ան կու տար այն խրատը զոր իմաստուն փորձառութիւն մը կու տայ միշտ անչափահասութեան. Որոշէ կանխաւ պինդ պահել ուղղութիւնդ, զայն պահելու տրամադրութեան հանդիպած են Աստուծոյ բոլոր մարդիկը: Ուէ հոգեւոր առաջնորդի կենսադրութիւնը կը պարունակէ հատուածներ հետեւեալին նման, որ Հիւլաթիմըրի իր մարտիրոսակցին՝ Րիտլէյի՝ զրած նամակներուն մէկէն քաղուած է. «Ներէ ինծի և ազօթէ ինծի

համար. աղօթէ ինծի համար, կ'իմանա՞ս: Որովհետեւ երբեմն այնքան կ'ահաբեկիմ որ միան ծակ մը սպրդիլս կու գայ. երբեմն Աստուած դարձեալ կ'այցելէ զիս իր օգնութեամբ: Այսպէս կու գայ ան ու կ'երթայ:»

Մարդ մը, որ այս յեղեղուկ տեսնադրութեանց անձնասուր կ'ըլլայ, անկարողութեան կը դասապարտուի: Կը նմանի նաւու մը որ կը քշուի երբ հոսանքները կ'եւլեն և հովերը կը փչեն, և իր ընթացքը չի շարունակեր անոնց մէջէն և հակառակ անոնց: Մէթհիու Արնոլտ խնդիրին խորը կը թափանցէ, ուր հարցը պարտք կատարելու շուրջ կը դառնայ.

«Գիտակցութեան ժամուն տրուած որոշումներ

Գործադրուիլ կրնան մըռայլ պահերու մէջ:»

Եւ նոյն կեցուածքը անհրաժեշտ է աղօթքի կեանքին մէջ: Մենք բնականաբար չենք կրնար միշտ աղօթել՝ Աստուծոյ մօտութեան նոյն զգացումով և անոր հետ գիտակից յարաբերութեան նոյն ջերմութեամբ: Պզտուի նոս կ'ըսէր թէ իր կեանքին մէջ չորս անգամ միայն իրապէս աղօթած էր: Լօուէլ իր Մայր Եկեղեցի»ին մէջ կը գրէ.

«Ես որ տակաւին առտու, իրիկուն կ'ընեմ աղօթքներ՝ Կեանքիս մէջ թերեւս երեք անգամ լոկ ձիշդ եմ աղօթեր. երեք անգամ լոկ յուզուած իմ խիղճիս խորն եմ զգացած Աղաւթագրութիւնն այն լիակատար, որ է ինքն Աստուած:»

Աստուծոյ հետ յարաբերութեան բարձունքները հասնիլ յաճախ չի պատահիր: Նոյն իսկ Յիսուսի կեանքին պատմութիւնը մէկ այլակերպութիւն միայն կը պարունակէ: Բայց ասիկա չի նշանակեր թէ աղօթքը այսպէս պատահական արժէք միայն ունի: Կուլպրին Գահերէցը կ'ըսէ. «Երբ ուզածիդ պէս չես կրնար աղօթել, կրցածիդ չափ աղօթես:» Մարդ մը օրուան ամպոտ ըլլալուն համար արեւին գոյութիւնը չուրանար, ոչ ալ կը

դադրի արեւին վրայ յոյս դնելէ իրեն և իրեններուն ծառայելու համար: Տրամադրութիւնները մեր հոգեւոր երկնակամարին վրայ ամպեր են: Պէտք է որ մարդ այս ամպերուն չափազանց կարեւորութիւն ընծայէ: Պէտք է որ անոնց պատճառաւ դադրի վստահելէ Աստուծոյ, որ առժամապէս մթադնած է անոնց շուրջն:

Ասկէ զատ, մարդ պէտք չունի կրաւորապէս թոյլ տալու որ իր աննպաստ տրամադրութիւնները պարբերական դառնան: Շատ մը կեանքեր հինաւուրց հորի նման իրենց ներքեւ կենդանի ջուրի ակեր ունին. բայց պէտք է ջրհանը շարժումի մէջ դնել: Մարդու մը աղօթադուրկ տրամադրութեան մէջ թող քիչ մը կենդանի ջուր լեցուի ոեւէ մէկուն աղօթքէն, և ահա մարդուն հոգիին վարի ակերէն կրնայ դարձեալ ջուր հոսիլ: Այսպիսին պատակի համար օգտակար են աղօթագիրքեր, ինչպէս Րիփոնի Եպիսկոպոսին «Աղօթքի Միաբանութիւն»ը կամ Թայլսթընի «Աղօթող Մեծ Հոգիներ»ը, և բարեպաշտական գիրքեր, ինչպէս «Նարեկ» և Սբ. Օգոստինոսի «Խոստովանութիւնները»: Ասոնք յաճախ շարժում մի մէջ կը դնեն ջրհանը: Եւ արդարեւ աղօթքը ինքնին մեծ յաղթող մըն է խեղ տրամադրութեանց: Դուն աղօթքի տրամադրութիւն չունիս, և հետեւաբար պիտի մերժեմ աղօթել՝ մինչեւ որ տրամադրութիւնդ տեղը գայ: Տոք. Ֆորսայթի բաղդատութիւնը պարզապէս ի դէպ է հոս. «Երբեմն, երբ ամէնէն աւելի հանգիստի պէտք ունիս, շատ անհանգիստ կ'զգաս պառկելու և հանգչելու համար: Այն ատեն ստիպէ ինքզինքդ պառկելու և հանդարտ պառկելու: Այս ստիպումը յաճախ տասը վայրկեանէն հաւանութեան կը փոխուի, և դուն կը քնանաս ու կ'արթննաս նոր մարդ դարձած...: Այսպէս ալ երբ անյօժար կ'զգաս աղօթելու, ա'լ աւելի աղօթէ:»

Վաղանցուկ տրամադրութեանց զժողովութենէն աւելի խոր է խնդիրն անոնց՝ որոնք սովորաբար կ'անձըրկին զգալ Աստուծոյ ներկայութիւնը: Շատ պարագաներու մէջ զժողովութիւնը խառնուածային է: Մարդոցմէ ոմանք իրենց բնածին կազմուածքով մասնաւորապէս սահմանուած կը թուին կրօնքի համար: Անոնք հանճարներ են հոգիի մարդին մէջ, ինչպէս Պեթովէն՝ երաժշտութեան և Ռաֆայէլ՝ նկարչութեան մէջ: Անտեսանելին իրական է անոնց համար. անոնք իսկոյն եւեթ իրազեկ կը դառնան անոր ներկայութեան, զգայուն՝ անոր նշանակութեան, և տրամադիր՝ անոր հրաւերին: Երբ աղօթքի վրայ խօսին, Աստուծոյ մասին իրենց կենդանի փորձառութիւնը արտայայտուելու համար յաւէտ բանաստեղծութիւն կը պահանջէ քան արձակ: «Աղօթքը,» կ'ըսեն անոնք Մակտեպուրկիի Մեխութիւտի հետ, «Մեծն Աստուածը փոքր սրտին մէջ կը բերէ, անօթի հոգին լիառատ Աստուծոյ կը զրկէ, երկուսիրողները՝ Աստուած և հոգին՝ մէկտեղ կը բերէ ուրախ սենեակի մը մէջ:» Այս տեսակ խառնուածքներու համար Աստուծոյ ներկայութեան զգացումն այնքան ինքնաբուխ է որքան ունէ մարդկային սէր, և նոյնքան ալ իրական:

Բայց ի՞նչ ըսել այն մարդուն որ այսպէս օժտուած չէ: Ան թերեւս գործնական խառնուածքի տէր է, յաւէտ գործի մարդ քան խորհրդածութեան: Մարդկային յարաբերութեանց մէջ անգամ արտայայտուող չէ, և աւելի հակամէտ է իր օրինասիրութիւնն ու սէրը ծառայութեան չօչափելի գործերով յայտնելու քան հաղորդակցութեան շողարձակ ժամերով: Շուարած կը մնայ միստիկներու յախշտակուած տրամադրութեանց առջև:

Չի կրնար անոնց հասնելու չափ ճիգեր թափել: Իր միջավայրէն դուրս կ'զգայ ինքզինք երբ անոնց մասին կը կարգայ: Երբ կ'աղօթէ, Աստուծոյ հետ գիտակից յարաբերութեան բարձունքները չի հասնիր: «Ժամն աղօթքի» նման երգի մը երգուած պահուն ա'յնքան անհաղորդ կը մնայ երգին ծնունդ տուող փորձառութեան որքան նշանաւոր գահերէց մը պիտի ըլլար անոր նուազին: Այդ գահերէցը չէր կրնար զանազանել նոյն իսկ ազգային երգը, բաց ի այն պարագայէն՝ երբ բոլոր ժողովուրդը ոտքի կ'ելլէր առաջին չափառու հարուածին վրայ: Ի՞նչ պէտք է ըսել մարդու մը, որ այսպէս կը հաւատայ Աստուծոյ և կը ջանայ կատարել Անոր կամքը և որ, սակայն, խորապէս գիտակից չէ աղօթքով Անոր հետ յարաբերութեան: Անշուշտ բան մը ըսելու է, ինչու որ եթէ աղօթքը այնպէս մեկնուի թէ սեփականութիւնն է անոնց միայն որոնք յուզական և միստիկ խառնուածք մը ունին, աշխարհի վրայ ամենէն օգտակար մարդոցմէ շատերը, որոնց մէջ գործնական և մտաւորական շահագրգռութիւններ կը գերակշռեն — խորհողները և գործողները — աղօթելու հնարաւորութենէ դուրս պիտի զգան իրենց անձերը:

Հոս աղօթքի չուրջ մեր խորհրդածութեան մէջ ամենափափուկ խնդիրներէն մէկը կ'ելլէ մեր դէմ: Ամեն մարդ պիտի քոյրասրուի աղօթել իր կերպով: Ճշմարիտ ըլլալէ հետո է թէ կրօնքի մէջ ամենայարգի խառնուածքը միստիկականն է: Աստուած մեր ամենքին ալ պէտք ունի: Ոմանք մաղասային են — տկարամիտ, համբերող, անցուցական. ուրիշներ մաղձային են — զիւրազրգիւ, ջղային, կրքոտ. ոմանք արիւնային են — յուսալից, զուարթ, չէնչող. ուրիշներ տրտում և լուրջ են: Խառնուածքներու այս պատկանելի հնադրոյժ դասակարգութիւնն անգամ կատարեալ չէ: Այնքան խառ-

նուածքներ կան որքան մարդիկ, և իւրաքանչիւրն ունի իր սեփական խնդիրներն ու իր առանձին եղանակը Բրիստոսի հոգին արտայայտելու: Շատ մարդոց համար օգտակար կենցաղի առաջին քայլն է ճանչնալ Աստուծոյ մեզ այսպէս ուրոյն և անհատական ծրագրով ստեղծելուն նպատակը: Ան անշուշտ այդպէս աւելի կը սիրէ մեզ: Յովհաննէս աւելի լաւ Յովհաննէս մը կ'ըլլայ քան զոր կրնար Պետրոս երբեք եղած ըլլալ, և Պետրոս աւելի օգտակար Պետրոս մը քան զոր հնար էր Յովհաննէսի: Մենք այնպէս վարժուած ենք դպրոցական քննութեանց, ուր ամբողջ կարգը պարտի ենթարկուիլ գերազանցութեան նոյն փորձերուն, որ կը մոռնանք թէ բարոյական կեանքի մէջ ո՛րքան անհրաժեշտօրէն անհատական փորձեր ունենալու ենք: Իւրաքանչիւր մարդ փորձի կ'ենթարկուի առանձին քննութեամբ: Չակնկալուիր որ ան Բրիստոնեայ ըլլայ ուրիշ ուէ մէկուն կերպով: Ինչպէս իմըսընի լեռան և սկիւռի առակին մէջ, ան կրնայ ուրիշի մը մասնաւոր գերազանցութենէն երկիւղ չունենալ, և կրնայ ըսել ինչպէս սկիւռն ըսաւ լեռան.

«Եթէ ես չեմ կրնար կըրել կոնակիս վրայ անտառներ, Դուն ալ ընկոյզ մը կոտրելու անկարող ես, ով մեծ լեռ:»

Արդ, այս սկզբունքն իր մասնաւոր կիրարկումն ունի աղօթքի համար: Ոչինչ կրնար աւելի զօրաւոր կերպով անհասկնալ ըրալ քան Սբ. Գրոց աղօթքները: Ոչ մէկը կը փորձէ Աստուծոյ հետ հաղորդակցիլ ուրիշ ուէ մէկուն կերպով: Ոմանք ծնրադիր կ'աղօթեն, ինչպէս Պօղոս (Գործ. Ի. 36), ուրիշներ ոտքի վրայ, ինչպէս Երեմիա (Երեմ. ԺԸ. 20), ուրիշներ նստած դիրքով, ինչպէս Դաւիթ (Բ Թագ. Է. 18), ուրիշներ երեսանկալ, ինչպէս Յիսուս (Մատ. ԻԶ. 39): Ոմանք լռիկ կ'աղօթեն, ինչպէս Աննա (Ա. Թագ. Ա. 13), ուրիշներ

բարձրաձայն, ինչպէս Եղեկիէլ (Եղեկ. ԺԱ. 13): Ոմանք տաճարին մէջ կ'աղօթեն (Դ Թագ. ԺԹ. 14), ուրիշներ անկողինի մէջ (Սաղ. ԿԳ. 6), դաշտերու մէջ (Ծն. ԻԳ. 11, 12), բլուրի կողի վրայ (Ծն. ԻԸ. 18-20), ռազմադաշտին վրայ (Ա. Թագ. Է. 5), գետեզերքը (Գործ. ԺԶ. 13), ծովափին վրայ (Գործ. ԻԱ. 5), ներքին սենեակի մէջ (Մատ. Զ. 6): Ասկէ զատ ամէն տեսակ խառնուածքներ կը գտնուին աղօթող. գործնական առաջնորդներ Նէեմիայի նման, որ հոգիին լուռ մէկ աղօթքովը Աստուծոյ օգնութիւնը կը հայցէ թագաւորին առջեւ խօսելէն առաջ (Նէեմ. Ա. 4-10), քսանըօթներորդ Սաղմոսին հեղինակին նման բանաստեղծներ, որոնք կը սիրեն Աստուծոյ հետ հաղորդակցիլ. մեղաւորներ խորհուրդով մարդիկ Երեմիայի նման, «Միթէ Յուդան բոլորովին մերժեցի՞ր. քու հոգիդ Սիօնէն զզուեցա՞ւ» (Երեմ. ԺԳ. 19), և շողարձակ հոգիով մարդիկ Եսայիի նման, «Իմ զօրութիւնս և օրհնութիւնս Տէր Եհովան է. անիկա իմ փրկութիւնս եղաւ» (Ես. ԺԲ. 2): Աղօթելու այնքան տարբեր կերպեր կան որքան տարբեր անհատներ: Նկատեցէք Սբ. Օգոստինոսի աղօթքը. «Թող իմ հոգիս աշխարհային խորհուրդներու խառնիճաղանձ աղմուկէն ապաստան գտնէ քու թեւերուդ հովանիին տակ: Թող իմ սիրտս, խռոված ալիքներու այս ծովը, խաղաղութիւն գտնէ քու մէջդ, ով Աստուած:» Եւ ասոր ի հակադրութիւն նկատեցէք Լորտ Ալլէյի աղօթքը Էմ Հիլի ճակատամարտին հրամանն արձակելէ առաջ. «Ով Տէր, դուն զիտես թէ ո՛րքան դժուար է պիտի ըլլամ այսօր: Եթէ ես քեզ մոռնամ, դուն զիս մի մոռնար:»

Հետեւաբար պարտինք միշտ յիշել թէ չի կայ աղօթքի միակ կաղապար մը, որուն մէջ պէտք է որ ձուլուի Աստուծոյ հետ մեր յարաբերութիւնը: Թող իւր

րաքանչիւր մարդ աղօթէ իր լաւագոյն կերպով: Թող ոչ մէկը գերի դառնայ ուրիշի կերպերուն: Փրոֆ. Ճորճ Ալպէրթ Գօ թանկագին ճշմարտութիւն մը զետեղած է քանի մը հակիրճ նախադասութեանց մէջ. «Ընդհանուր միտումն է յառաջ բերել տպաւորութիւն մը թէ աղօթքի ազնուագոյն ձեւերը վերապահուած են անձերու մասնաւոր դասակարգի մը: Այս տպաւորութիւնն ալ անգիտակցօրէն իր սնունդը կ'առնէ այն փաղաքշանքէն որ կ'ընծայուի մարդոց, յաճախ երիտասարդներու, որոնք աղօթելու առանձնայատուկ տիպար մը կը մշակեն և անոր մասին բաւական շատ կը խօսին: Մենք գրեթէ ուրիշ ոեւէ բանէ աւելի պէտք ունինք մշակելու, երկչոտ հոգիներու մէջ որոնք իրենց ինքնավստահութիւնը կորսնցնել կը միտին, քննասէր հոգիներու մէջ որոնք պնդելէ առաջ կը խորհին, և գործունեայ հոգիներու մէջ որոնք տալը ընդունելուն կը զերադասեն, զօրաւոր ակնածանք մը իրենց աղօթքի բնական տեսակներուն համար:»

•

Եթէ, սակայն, ըստ արժանւոյն նկատողութեան առնելու ենք այն դժուարութիւնը զոր ունենք սովորաբար և մենք ամէնքս պատահաբար կ'ունենանք Աստուծոյ ներկայութիւնը իրական զգալու մէջ, պարտինք ընել աւելի բան մը քան ըսել ամէն մէկուն որ կրցածին պէս աղօթէ: Աղօթել ջանացող մարդոց մէջ կան այնպիսի կեցուածքներ, որոնք Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնը գրեթէ անկարելի կը դարձնեն: Ասոնց իբր առաջինը կրնանք նշանակել մեզմէ դուրս Աստուծոյ մը հաւատքն ալ սեւորոշ խորխորակներ, որ այնքան յաճախ պարսպ միջոցի մէջ խօսած ըլլալու անօգուտ զգացումն են:

կը յանգի: Շատեր, Քրիստոնէական փորձառութիւն ստանալու իրենց անկեղծ բաղձանքին մէջ կը ճգնին Աստուծոյ ներկայութիւնը իրական զգալ, իբր թէ կարելի ըլլար ձեռք բերել զայն կամքի որոշ ուժգնութեամբ կամ թափով: Ասոնց հոգիները հրասանդներ են, անոնց խնդիրքները՝ ուժմբեր: Ասոնք դէպ ի երկինք կը պայթին, և իրենց պայթիւնին արձագանգէն զատ ուէ պատասխան չեն լսեր: Մատամ կրեւոն կը պատմէ թէ ճիշդ այս էր իր դժուարութիւնը, մինչև որ Ֆրանչիսկեան արեղայ մը այս թելադրական խրատը տուաւ իրեն. «Տիկին, դուք դուրսը կը փնտռէք ինչ որ ներսը ունիք: Վարժուեցէք զԱստուած փնտռել ձեր սրտին մէջ իսկ, և պիտի գտնէք զԱյն:» Այս խրատը իմաստուն է և գործնական: Աստուծոյ ներկայութիւնը մեր սրտերուն մէջ միայն կրնայ զգացուիլ: Մեր մեք աւանդաբար քանի Աստուած ե: Եթէ ոչ միշտ՝ ընդհանրապէս բոլորովին անհնար է Աստուծոյ ձայնին և մեր ամենալաւ խղճմտանքին ու զաղափարականներուն ձայնին միջեւ զանազանութիւն մը գնել: Ասոնք զանազանութիւն չեն: Ինչ որ խղճմտանք և զաղափարական կ'անուանենք՝ Աստուծոյ ձայնն են, մեր ամենանուրբ ձիրքերուն միջոցաւ մեզի հաղորդուած:

Ասիկա, սակայն, չի նշանակեր թէ Աստուծոյ այս ձայները, մեր լաւագոյնին միջոցաւ մեզի հաղորդուած, անսխալական են: Այս կը նշանակէ անշուշտ թէ Աստուած անոնցմով կը ջանայ խօսիլ մեզի մեր հասկնալու կարողութեան համեմատ: Եթէ մեր պատուհանները բժաւորուած են, արեւուն ճառագայթները կ'արգիւնուին: Բայց այս իրողութիւնը չի հերքեր այն ճշմարտութիւնը թէ մեր պատուհաններէն ինչ լոյս որ գայ, արեւէն կու գայ: Այսպէս Աստուած հարկադրուած է իր օրհնութիւնը մեզի չնորհել մեր ընդունելու և իւրա-

ցնելու կարողութեանց միջոցաւ։ Պէտք չէ որ մեկը բուն իր շաւաղոյն անձեւն որոս խաւիսափէ զԱստուած զտնեղութեամբ։ Ան պարտի իրեն խօսող Աստուածը փնտռել միջոց բուն իր շաւաղոյն անձին մեջ։

Նոր Հերթիգեան կղզիներուն մէջ, երաշտութեան մը միջոցին, միսիոնար ձոն ձ. Փէյթըն բնիկներուն հեգնութիւնը շարժեց՝ ջուրի համար գետինը փորելով։ Անոնք ըսին թէ ջուրը միշտ երկինքէն վար կ'իջնէ, և ոչ թէ գետնէն վեր կ'ելլէ։ Բայց Փէյթըն անոնց նախապէս տեսածէն աւելի մեծ ճշմարտութիւն մը երեւան բերաւ, ցոյց տալով թէ երկինքը կրնար իրենց ջուր տալ իրենց երկրին իսկ միջոցաւ։ Այսպէս մարդիկ յամառ կերպով կ'սպասեն որ Աստուած իրենց օրհնութիւն զրկէ գերբնական միջոցաւ մը, մինչդեռ Ան այդ միջոցին ձոն պաշար կու տայ իրենց, եթէ միայն սորվին իրենք քաշուիլ իրենց հոգիներուն բեղուն տեղերը, ուր, ինչպէս Յիսուս ըսաւ, կենդանի ջուրի ալ կեր կ'ուզեն վեր գալ։ Մենք պէտք ունինք սորվելու էքհարտի դասը. «Աստուած աւելի մօտ է ինձի քան ես իմ անձիս։ Ան նոյնքան մօտ է փայտին ու քարին, բայց անոնք չեն գիտեր»։ Պէտք ունինք հասկնալու Մեծն Ալպէրթի վերագրուած խօսքը, «Աստուծոյ բարձրանալ մարդու անձին մէջ մտնել է. որովհետեւ ան որ իրապէս կը մտնէ ու մտերմաբար կը թափանցէ իր անձին մէջ՝ իր անձէն վեր և անդին կ'ելլէ և ճշմարտապէս Աստուծոյ կը բարձրանայ»։ Եւ ասոր նման խօսքերու նշանակութիւնը սորվելով՝ Սուրբ Գրական կարգ մը հատուածներու ոգին վերահասու պիտի ըլլանք. «Եթէ մէկգմէկ կը սիրենք, Աստուած մեր մէջ կը բնակի» (Ա. Յովհ. Դ. 12)։ «Դուք կենդանի Աստուծոյ տաճարն էք, ինչպէս Աստուած ըսաւ, թէ Անոնց մէջ պիտի բնակին» (Բ. Կոր. Զ. 16)։ «Եթէ մէկը...

դուռը բանայ, անոր քով պիտի մտնեմ և անոր հետ ընթրիք պիտի ընեմ, ան ալ իմ հետ» (Յայտ. Գ. 20)։ «Այն ջուրը, զոր ես անոր պիտի տամ, պիտի ըլլայ անոր ներսիդին ջուրի աղբիւր մը» (Յովհ. Դ. 14)։

Հետեւաբար, ուէ մէկը, որ Աստուծոյ երեւութապէս անիրականութենէն չփոթած է, կրնայ օրինակել Սաղմոսեգուն, որ իր Սաղմոսը կ'սկսի ըսելով, «Իմ ձայնս Աստուծոյ է, ու ես կ'աղաղակեմ», և որ վեցերորդ համարին մէջ կ'ըսէ, «Ես իմ սրտիս հետ կը խօսիմ» (Սաղ. Հի. 1, 6)։ Այս երկու համարները հակասական չեն։ Աստուծոյ հետ յարաբերելու միակ ճամբան սրտին ճառքն է։ Մենք կրնանք, արդարեւ, վկայութեան կոչել այն հոգեբանները որոնք հոգիին կեանքին մէջ կը գտնեն մեր ճառած ազդեցութիւնները և գտնենք «ենթազիտակցութեան» կը վերագրեն։ Ուրախութեան և խաղաղութեան զօրութիւններ, նկարագիրը նորոգող, տրամադրութիւնը այլափոխող և նուիրում ներշնչող ազդեցութիւններ երեւան կու գան մարդկային կեանքին մէջ, կ'ըսեն անոնք, բայց այս արդիւնքները զորս Նոր Կտակարանը Սուրբ Հոգիին կը վերագրէ՝ «ենթազիտակցութեան» կ'ընծայեն։ Պէտք չէ որ հոս տեւական թիւրիմացութիւն մը կենայ։ Նիւեորքի նաւահանգիստին մէջ եկող հոսանքները նեղուցներու մէջէն կու գան, բայց հոն չէ որ կ'սկսին։ Դուք երբեք չէք կրնար գտնել գաղտնիքը ծովէն եկող ներհոսանքին, որ մեծ նաւերու նաւարկութիւնը հնարաւոր կը դարձնէ, ըսելով թէ նեղուցներուն ներկայութիւնը կը բացատրէ ատիկա։ Հոսանքները նեղուցներուն մէջէն կու գան, բայց ոչ նեղուցներէն։ Այսպէս մենք չենք կրնար լուծել գաղտնիքը այն աստուածային օգնութեան զոր մեծ հոգիները կը ճանչնան՝ մեր մտքին մէջ կեցող ենթակայաններուն անուններ տալով։ Մենք,

սակայն, ատկէ աւելի խոր և աւելի հեռու երթալու ենք: Ինքն Աստուած մեր շաւաղոյնին միջոցաւ կը ջախջախէ մեր գտնելու իր Հոգիին հաւատը:

Ե

Մեր անձերէն դուրս Աստուծոյ համար այս անորոշ խարխալանքին շուրջ խորհրդածութիւնը կ'առաջնորդէ մեզ նոյն իսկ աւելի կարեւոր խնդիրի մը: ԶԱստուած իրական զգալ չկրցողներու ազօթքներուն տարրական դժուարութիւնն է յաճախ ճիշդ սա իրողութիւնը թէ անոնք զԱստուած կը փնտռեն: Ոչ մէկը պատրաստուած է Աստուծոյ ներկայութիւնն զգալու, մինչեւ որ չի տեսնէ թէ Աստուած զինք կը փնտռէ: Պօղոս հեթանոս աշխարհը կը նկատէ իբր զԱստուած փնտռող. «Որ ըլլայ թէ խարխալելով զինք գտնեն» (Գործ. ԺԷ. 27): Եւ այս նկատմամբ շատ մը Քրիստոնեաներ հեթանոս են տակաւին: Մենք Յիսուսի առակները, Ղուկասի տասներհինգերորդ գլխուն մէջ, գլխավոր շրջած ենք: Ազօթքի մէջ մեր բռնած դիրքին նայելով՝ հովիւը կորսուած է, և ոչխարները գացած են հողմակոծ լեռնակողերուն վրայ զայն փնտռել: Բայց մեր Տէրը չէ կորսուած: Անոր տեսութեամբ ոչխարները մոլորած են, և հովիւն անվնաս յարատեւութեամբ կը փնտռէ զանոնք: Հարկ անհրաժեշտ է զԱստուած ընդունիլ իբր նախաձեռնողը խուզարկութեան, որպէս զի մեր զինք գտնելը պարզապէս իր մեզ փնտռելուն պատասխանն ըլլայ, այլապէս զԱյն փնտռելու համար ոեւէ մարդու ճիշդ բոլոր ձեռնարկներուն ամենէն յուսահատականը կը դառնայ: Ի՞նչպէս կրնայ հունաւորն Անհունը փնտռել, եթէ Անհունը չուզէ գտնուիլ: Ի՞նչպէս կրնայ մարդ Աստուծոյ փորձառու ըլլալ մինչեւ որ Աստուած չուզէ մար-

դուն հետ յարաբերութեան իջնել: Աղօթքի արդիւնաւէտ կեանքի մը մեծագոյն պէտքն է այն համապատասխանութիւնը, որ կը փնտռուի զԱստուած փնտռելու: Զապալը երգերէն մէկուն մէջ կ'ըսէ,

«Աստուած է յաւիտ որ մեզ կը փնտռէ, քան թէ մենք ենք որ զինքը կը փնտռենք:»

Արդ, Քրիստոնեաները միշտ հաւատացած են թէ Աստուած մարդը կը փնտռէ, բայց չատերու կողմէ աւելի պատմական խնդիր մը եղած է: Աստուած անշուշտ փնտռեց մարդը Քրիստոսով: Այս հիմնական ճշմարտութիւնը զերագոյն կարեւորութիւն ունի ազօթքի համար: Ինչու որ իրապէս երբ Քրիստոսնայ մը կ'ազօթէ, կ'ազօթէ այն Աստուծոյն որուն մեզի հանդէպ սէրը յայտնեց Քրիստոս, և որուն գիտութեանը երեք հասած պիտի չըլլայինք առանց Քրիստոսի: Յիսթէ կ'ըսէր, «Ամէն անոնք, որոնք Յիսուսէ ասդին Աստուծոյ հետ միաբանութեան մտած են, անոր միջոցաւ մտած են»: Բայց Աստուծոյ զմարդ Քրիստոսով փնտռելուն հաւատալը բաւական չէ ազօթքի համար: Աստուած յաւիտեան կը փնտռէ իւրաքանչիւր մարդ: Խղճմտանքին թելադրութիւնները, շքեղ գաղափարականներու հրապոյրը, բարեկամութեան պահանջները, պիտանի գիրքերու խորհուրդները, ծառայութեան կոչերը, ամէն ազնուական մղում այնպիսի պահերու, երբ

«Հոգիին ճշմարիտ ձիրքերը

Պարզապէս կը զատորոշուին կեղծերէն»,

ամէնքն ալ Աստուծոյ մերձեցումն են դէպ ի մեզ: Ազօթքը զայն փնտռելու խարխալանք չէ: Ազօթքը կեանքի բացումն է դէպ ի Աստուած: Ազօթագուրկ սիրտը կը փախչի Աստուծմէ: ԶԱստուած գտնելը իսկապէս թոյլ տալ է որ Աստուած գտնէ մեզ. ինչու որ մեր զինք փնտռելը պարզապէս անոր մեզ փնտռելուն յանձնուիլը

է: Երբ ասոր ճշմարտութիւնը յստակօրէն տեսնուի, աղօթքը իրական կը դառնայ: Այլեւս պարապ միջոցին մէջ խօսիլ չի կայ, ոչ ալ մութին մէջ փնտռողք մը զայն բռնելու համար: Մենք կ'երթանք առանձին տեղ մը, և հոն աղատ ասպարէզ կու տանք ամէն մէկ գեղեցիկ ազնուացուցիչ ազդեցութեան զոր Աստուած մեզի կը զրկէ: Թող կու տանք որ Ան խօսի մեզի՝ մեր ամենալաւ խորհուրդներուն, մեր ամենայատակ հոգեւոր տեսիլքներուն և մեր ամենազգայուն խղճին միջոցաւ: Եւ ա'լ չենք ջանար փախչիլ: Մենք զԱյն կը գտնենք, ինչպէս փախստական տղայք, խուսափանքներէ յոգնած, կը գտնեն իրենց հայրը: Կը հաւանին որ ան գիրենք գտնեն:

«Ըսի, Կ'ուզեմ զԱստուած գտնել, և դուրս ելայ ՋԱյն փնտռելու երկնից կապոյտ դաշտին վերայ. Բայց իմ վերեւ կը տարածուէր անեղբ ու լուրջ Երկնակամար մ'անկարեկիր՝ աշխարհին շուրջ: Ու ես ըսի, Կ'երթամ դարձեալ յոյսով յամառ Զուրերուն վրայ փնտռել հետքերն իր անհամար. Ու փրփրալից ովկիանոսին անծայր, անծիր Մօտը գացի քայլով վստահ և անձանձիր: Եւ ջուրերը աւազն ու խիճ կը լըւային. Ես հոն պարապ զըտայ կապոյտն անդընդային: Բայց իրիկունն, երբ առանձին էի նստած Պատուհանըս, տարածամող օրուան դէմ բաց, Ով հրաշալիք, կ'աղօթէի հոն ծնրադիր. Ա'լ գոհ էր սիրտս, զի, ով Տէր, դուն զիս գտած էիր:»

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԵՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչո՞ւ շատեր դժուար կը գտնեն աղօթել:

Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնն արգիշող դժուարութեանց տեսակները ո՞ր աստիճան «կրօնի մարզին» յասուկ են:

Ի՞նչ բան անհրաժեշտ է կարենալ վայելելու համար վերջալոյս մը, նկար մը կամ երաժշտական համերգ մը: Արուեստի փորձագէտէ մը զատ ուէ մէկը կրնա՞յ իրապէս վայելիլ ասոնք: Այս եզրակացութիւնները մինչև ո՞ր աստիճան կը յարմարին Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան վայելումին:

Կրնա՞յ մարդ մը լիութի հաղորդակցիլ Աստուծոյ հետ՝ առանց գնահատելու Բնութիւնը, գեղարուեստը և մտաւորական ուղղամտութիւնը: Այս տեսակ հաղորդակցութեան մը կատարելութիւնը ո՞րչափ կախում ունի մարդկային շահագրգռութեանց և փորձառութեանց ընդարձակութենէն:

Վերոյիշեալ հարցումներուն լոյսով մինչև ո՞ր աստիճան «հոգեկան» յատկութիւններ կարեւոր են «կրօնական» փորձառութեանց միայն:

Մարդկային բարեկամութեան արգելքներն ի՞նչպէս կը տարբերին Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան արգելքներէն:

Յիսուսի վարդապետութեան յոյսով ի՞նչ են աղօթի դժուարութիւնները նկարագրի մարզին մէջ:

Նախ ո՞ւր փնտռելու ենք Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան արգելքները:

Ի՞նչ վստահութիւն դրուելու է «նպաստաւոր տեսնալու» դժուարութեան:

Մարդկային կեանքի ընդհանուր ձեռնարկներուն մէջ ո՞րքան բաժին կը յատկացուի նպաստաւոր տրամադրութեանց:

Եթէ այսպիսի տրամադրութիւններէ օգուտ մը պիտի քաղուի, մասնաւոր ո՞րչափ աշխատութիւն հարկ

է: Ի՞նչ է նպատակոր տրամադրութեանց յարաբերութիւնն աղօթքի հետ: Այլակերպութիւնն ի՞նչ լոյս կը սփռէ ասոր վրայ:

Մարդու ընդ խառնուածքն ի՞նչ յարաբերութիւն ունի աղօթքի մեջ իրականութիւնն ձեռք բերելու իր կարողութեան նկատմամբ:

Աղօթքի մէջ իրականութիւնը ո՞ր աստիճան հնարաւոր է միաստիկականէն տարբեր խառնուածքով մարդոց: Ար. Գրոց մէջ յիշատակուած աղօթքներ ի՞նչ համեմատութեամբ միաստիկաներու աղօթքներ են: Յետեւագոյն պատմութեան մէջ յիշուածներ՝ ի՞նչ համեմատութեամբ:

Աղօթքի ձեւը մինչեւ ո՞ր աստիճան սահմանուելու է անձնականութեան տիպարէն: Աղօթքներու Ար. Գրական յիշատակութիւնն ի՞նչ պատասխան պիտի թելադրէր:

Մարդոց մէջ տիրող ի՞նչ կեցուածքներ Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնը գրեթէ անհնար կը դարձնեն: Այս կեցուածքներն ի՞նչպէս կրնան նուաճուել:

Ուրեք անհասի կեսնիկն մեջ աղօթքի արգելքներն ի՞նչպէս կրնան յաղթուիլ:

ԳԼՈՒԽ 2

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՕՐԷՆՔԻՆ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրական ընթերցումով

Վեցերոց Ծափար, Առաջին Օր

«Երկինքը Աստուծոյ փառքը կը պատմէ, ու երկինքի հաստատութիւնը անոր ձեռքերուն գործերը կը ցուցնէ: Օրը օրին կը յայտնէ խօսքը, ու գիշերը գիշերին կը ցուցնէ գիտութիւնը: Չկայ զրոյց, չկան խօսքեր. անոնց ձայնը չլսուիր. բայց ամէն երկիր ելաւ անոնց հնչիւնը, ու մինչեւ աշխարհի ծայրը՝ անոնց խօսքը: Անոնց մէջ արեւին համար վրան մը կանգնեց. ու անիկա իր առագաստէն ելած փեսայի պէս է, հզօր մարդու պէս իր ճամբան վազելով կ'ուրախանայ: Անոր ելքը երկինքի ծայրն է, ու անոր չրջանը մինչեւ անոնց ծայրերը, և անոր տաքութենէն բան մը չծածկուիր:» Սաղ. ԺԹ. 1-6:

Նկատեցէք այն գիւրութիւնը, որով Սաղմոսերգուն հոս երկինքի բովանդակ գործունէութիւններն Աստուծոյ բացորոշ ազդեցութեան կը վերագրէ: Բնական օրէնքին զաղափարը իրեն և Արարչին մէջտեղ մտած չէ: Երբ արեւը կը բարձրանայ և կամ աստղերը կ'երեւան, ան կ'զայթէ Աստուած է որ կ'ընէ ատիկա: Հիմա տակաւին կրնայ ճշմարիտ ըլլալ թէ, ինչպէս Պ.

Ձեռքը թընդիտել կու տայ, Աստուած ամէն առտու արեւուն կ'ըսէ, «Ելիր, դարձեալ կրկնէ»։ Բայց խիտ շատերու համար դժուար է ատիկա երեւակայել։ Արեւը ինքնին օրհնելով գործել կը թուի, ամէն բան ինքնիրեն գործել կը թուի. այնպէս որ այս Սաղմոսն արդի մտքով անդիտակցօրէն կը փոխուի ու կ'ըլլայ «Երկինքը օրհնելին փառքը կը պատմէ»։ Շաբաթական մեկնաբանութեան մէջ պիտի տեսնենք անբանաւորութիւնը կրօնական հաւատալիքի այս ժխտումին, զոր մեր արդի գիտական ծանօթութիւնը յառաջ բերած է շատերուն մէջ։ Բայց օրական ընթերցողածներուն մէջ նշանակենք կերպերը, որոնցով ընկալանք օրհնելի մասին մեր ներշնչութիւնը իրապէս կ'ազդէ մեր վրայ։ Ասիկա, ինչպէս վերեւ յիշեցինք, միթէ զԱստուած հեռացնել չի՞ թուիր։ Տիեզերքը երեւոյթն ունի մեծ մեքենայի մը, ինքնագործ, ինքնուղիղ, զԱստուած ունենալով շատ հեռաւոր Պահպանիչ մը եթէ երբեք ան ոեւէ տեղ է։ Թոմաս Հուտայս զգացումը դրած է հետեւեալ ծանօթ տունին մէջ.

«Կը յիշեմ դեռ, կը յիշեմ դեռ
Բարձր ու մութ այն մայրիներ
Նուրբ գազաթով հասած երկինք —
Մենք տղաքս այդպէս կը կարծէինք —
Տըգիտութիւն տըղայական։
Բայց այժմ ուրախ չեմ ես այնքան
Որ հեռագոյն եմ երկինքէն
Քան որ էի մանուկ ատեն»։

Աղօթք. Ով Աստուած, շնորհակալութիւն կը մատուցանենք քեզի այս տիեզերքին՝ մեր մեծ տանը՝ համար, անոր ընդարձակութեան և ճշտութեան համար, և անոր վրայ եռացող բազմազան կեանքին համար, որուն մաս կը կազմենք մենք։ Կ'օրհնենք քեզ կամարակապ երկինքին և օրհնաբեր հովերուն համար, արշաւող

ամպերուն և վերի համաստեղութեանց համար։ Կ'օրհնենք քեզ աղի ծովուն և հոսուն ջուրին համար, յաւիտենական լեռներուն, ծառերուն և մեր ոտքերուն տակ աճող կանանչին համար։ Շնորհակալ ենք մեր զգայարաններուն համար, որոնցմով կրնանք տեսնել առաւօտեան պայծառութիւնը, լսել սիրոյ ցնծալի երգերը, հոտոտել գարնան քաղցր շունչը։ Կը խնդրենք, շնորհէ մեզի այս բոլոր ուրախութեան և գեղեցկութեան առջեւ լայնաբաց սիրտ մը, և զերծ պահէ մեր հոգիները հոգերու մէջ այնպէս մխրճուելէ — կիրքերով այնպէս մթազնելէ որ անուշադիր կամ աննկատ անցնինք, երբ մինչեւ անգամ ճամբուն եզերքի փչնին կը բոցավառի Աստուծոյ փառքով։ Վալթըր Բուշընպուշ։

Վեցերոց Շաբաթ, Երկրորդ Օր

«Ով Տէր, զիս քննեցիր ու ճանչցար։ Դուն գիտես իմ նստիլս ու ելլելս։ Իմ խորհուրդս հեռունց կ'իմանաս։ Իմ շաւիղս ու պառկիլս կը քննես, ու իմ բոլոր ճամբաներս գիտես։ Վասն զի բնաւ խօսք չկայ իմ լեզուիս վրայ, անա, ով Տէր, դուն ամէնը գիտես։ Իմ ետեւէս ու առջեւէս զիս պաշարեցիր, և քու ձեռքդ իմ վրաս դրիր։ Այս գիտութիւնը ինծի խիտ զարմանալի է, բարձր է, ու չեմ կրնար հասկնալ զանիկա։ Ո՛ւր երթամ քու Հոգիէդ, և քու երեսէդ ո՛ւր փախչիմ։ Եթէ երկինք ելլեմ, դուն հոն ես. եթէ դժոխքը անկողինս ընեմ, անա դուն հոն ես. եթէ արշաւուսին թեւերը առնեմ, և ծովուն վերջի ծայրերը բնակիմ, հոն ալ քու ձեռքըդ ինծի պիտի առաջնորդէ, ու քու աջ ձեռքդ զիս պիտի բռնէ»։ Սաղ. ՃԼԹ. 1-10։

Աստուծոյ անմիջական ներկայութեան մասին Սաղմոսերգուին այս զգացումին իբր հակադրութիւն՝ օրէնքի իշխանութիւնը ոչ միայն կը թուի զԱստուած հե-

ռացնել, այլ զԱյն ետ՝ պատմութեան մէջ կը քչէ: Ան
այլեւս ուրիշ բան չըլլար, եթէ ոչ վարկած մը, բացառ-
րելու համար թէ տիեզերքն ինչպէս գոյութեան եկաւ
նախ: Ինչպէս երևելի անձ մը ըսաւ, Մարդիկ զԱստուած
կ'երեւակայեն որպէս ճարտարագէտ մը, որ շարժումի
մէջ դրաւ տիեզերքի վայրաշարժը, շոգեղունակը քաշեց
բացաւ, և յետոյ կառքէն վար ցատքեց. և անկէ ի վեր
տիեզերքը իր անսանձ վազքը կը շարունակէ կատարեալ
օրէնքի երկաթագծերուն վրայ:

Ասիկա ոչ միայն անկարելի կը դարձնէ հոգեւոր հա-
ւատքը, որ կը փայլի մեր Սբ. Գրական հատուածին մէջ,
այլ կ'եղծանէ առողջ խորհողութեան ամէն օրէնք: Ասիկա
աղայական է: Ասիկա հաւասար է փիլէսոֆիոյ գեղջու-
կին հաւատքին, որուն համար Բենիամին Գոնսթանթ
կը պատմէ թէ կը կարծէր որ տիեզերքը ստեղծուած
էր Աստուծոյ մը, որ իր գործն աւարտելէն առաջ մե-
ռաւ: Նայեցէք թէ արդեօք ձեր աղօթքներն ար-
գիլուած են Աստուծոյ մասին այս տեսակ դաղափարի
մը նենգաւոր ազդեցութեամբ: Մարդ իրապէս աղօթել
կարենալէ առաջ պէտք է որ Աստուած տեսնուի իբր
ներկայ կենդանի Աստուած, որուն գործելու միջոցները
մասամբ գծեցինք և օրէնք կոչեցինք:

Աղօթք. Ով Տէր, Աստուած մեր, կը փափաքինք
այս պահուս մեզի մօտ զգալ Բեզ հոգիով և մարմինով:
Գիտենք որ Բեզմով կ'ապրինք, կը շարժինք ու կանք:
Բայց կը վհատինք, դիւրաւ կը վրդովինք, և կը թա-
փառինք տխուր անապատներու մէջ, ուր կը կորսն-
ցենք Քու ներկայութեանդ գիտակից փորձառութիւնը:
Սակայն մեր հոգիներուն խորագոյն կարօտը Բեզի հա-
մար է: Ինչպէս եղջերուն կը փափաքի ջուրի վտակնե-
րուն, այնպէս ալ մեր հոգիները կը փափաքին Բեզի,
ըուն, այնպէս ալ մեր հոգիները կը փափաքին Բեզի
ով Աստուած: Քու անձէդ զատ ոչինչ կրնայ յագեցնել

քաղցը և մարել պապակը զոր Դուն ներշնչեցիր մեզի:
Ով մեր հոգիներուն զօրութիւնը, անոնց մէջ մտիւր և
զանոնք ըրէ Բեզի յարմար, մաքուր՝ Բրիտանոսի մաք-
րութեամբը, սիրող և սիրելի՝ Քու սիրովդ: Սամուէլ
Մաք Քոմ:

Վեցերորդ Ծափաք, Երրորդ Օր

«Այնպէս ալ Հոգին օգնութեան կը հասնի մեր տը-
կարութիւններուն, քանզի ինչ բանի համար աղօթե-
լու ենք ըստ արժանւոյն՝ չենք գիտեր. բայց ինք Հո-
գին բարեխօս կ'ըլլայ մեզի համար անբարբառ հոռա-
շանքներով: Եւ սիրտերը Քննողը գիտէ Հոգիին ինչ
խորհիլը. քանզի Աստուծոյ կամքին համեմատ բարե-
խօսութիւն կ'ընէ սուրբերուն համար: Սակայն գիտենք
որ ամէն բանիւր բարիի գործակից կ'ըլլան անոնց որ
զԱստուած կը սիրեն, որոնք անոր նախասահմանու-
թիւնով կանչուած են» Հոով. Բ. 26-28:

Նկատեցէք հոս խորհուրդի կապակցութիւնը ընդ
մէջ աղօթքի և հաւատքի, որ հիմնուած է կառավարող նա-
խախնայութեան վրայ Աստուծոյ, որ ամեն բաները բա-
րիի գործակից կ'ընէ զինք սիրողներուն: Այս կապակցու-
թիւնը կենսական չէ՞: Եթէ Աստուծոյ նախախնայութե-
ան չի հակակշռէ այնպէս ինչպէս ան տիեզերքի մէջ
գործի վրայ է չափել ձեւելու համար դէպքերը և կազ-
մելու համար մարդիկը, ուրեմն ինչ է աղօթքին օգու-
տը: Ահա ճիշդ հոս է մեր արդի չփոթութիւններէն մէ-
կը: Օրհնիլիս իշխանութիւնը նախախնայութեան գործու-
նեութիւնը գերակշռել կը քուի: Երբ մասուկ էինք, մեզ-
մէ չատերը անտարակոյս կ'աղօթէին այնպէս՝ ինչպէս
Ֆլորենս Նայթինկէյլ կ'ըսէ թէ աղօթած էր ինք: «Երբ
մատաղատի էի» կը գրէ ան, «չէի կրնար հասկնալ թէ
մարդիկ ինչ ըսել կ'ուզէին՝ աղօթքի մէջ իրենց խոր-

հուրդները ցրուեցան՝ ըսելով: Ես կը խնդրէի ինչ որ իրապէս կ'ուզէի, և իրապէս կ'ուզէի ինչ որ կը խընդրէի: Եւ իմ խորհուրդներս աւելի չէին ցրուեր քան խորհուրդները մօր մը, որ իր Վեհապետին կը պաղա-տի յետաձգել իր որդիին գլխատումը... Առաւօտեան պաշտամունքը շատ աւելի կը սիրէի քան յետ միջօրէինը, ինչու որ աւելի բաներ կը խնդրէինք... Միշտ դժբախտ կ'զգայի երբ եկեղեցիէն բացակայէի Մաղթանքի երգեցողութեան միջոցին: Ո՛րքան չար բան է աղօթքի հաւատալով հանդերձ՝ ամէն մարդու պէտքին համար չաղօթել... Ճորձ Դի համար չէի կրնար աղօթել: Շատ բարի կը համարէի անոր համար աղօթող մարդիկը. և կը խորհէի թէ արդեօք շատ աւելի գէշ կրնա՛ր ըլլալ, եթէ իրեն համար չաղօթէին: Ուրիշերմ՝ Դի համար քիչ մը կ'աղօթէի: Բայց երբ Վիգթորիա գահը բարձրացաւ, իրեն համար կ'աղօթէի զգացումի յափըշտակութեամբ մը, և իմ խորհուրդներս երբեք չէին ցրուեր:»

Ի՞նչ է այն բանը որ փոխեց այս մանկական հոգին մեր աղօթքներուն մէջ: Արդեօք բնական օրէնքի իշխանութեան մասին մեր յարաճուն ծանօթութիւնը չէ՞ Սյսպէս օրիորդ Նայթինկէյլ կու գար ըսել իր մանկութեան տեսակէտին հակառակ, «Աստուծոյ ծրագիրը մեզի համար այն չէ որ ինք պարտի մեզի տալ ինչ որ խընդրենք, այլ այն՝ թէ մարդ ձեռք բերելու է զայն մարդուն օգտին համար»: Աչքի առջեւ բերէք ձեզի ծանօթ մարդիկը, որոնք աղօթելէն իսպառ հրաժարած են այս նոյն պատճառաւ:

Աղօթք. Ամենակալ Աստուած, Քու լիութենէդ շնորհէ մեզի իմաստութիւն և զօրութիւն, որու այնքան պէտք ունինք և որ այնքան կը պակսի մեր քով: Մեր կամքերը հպատակեցուր Քուկինիդ: Մեր մտքերը բարձրացուր

երկնային լոյսիդ, որպէս զի մենք անոր շնորհիւ ուղիղը տեսնելով և քու սէրէդ քաշուելով կարենանք մեր կամքն ու միտքը լծել Քու ծառայութեանդ մինչեւ որ վերջապէս մարմին, հոգի և միտք բոլորովին Քուկդ ըլլան, և Դուն ըլլաս մեր Հայրը և յաւիտենական Բարեկամը: Ամէն: Ճորձ Տոսըն (1821-1876):

Վեցերորդ Ետքը, Չորրորդ Օր

«Օրհնէ Տէրը, ով իմ անձս. ով Տէր, իմ Աստուածս, դուն խիստ մեծ ես. փառք ու վայելչութիւն հագած ես. լոյսը հանդերձի պէս կը հագնիս, երկինքը վարագուրի պէս կը տարածես: Անիկա իր վերնատունները ջուրերուն վրայ կը շինէ. ամպերը իրեն կառք կ'ընէ, հովին թեւերուն վրայ կը պտըտի: Իր հրեշտակները հոգիներ կ'ընէ ու իր պաշտօնեաները՝ կրակի բոց: Անիկա հաստատեց երկիրը իր հիմերուն վրայ, որպէս զի յաւիտեանս յաւիտենից չխախտի: Չանիկա անդունդով ծածկեցիր՝ իբր թէ հանդերձով. ջուրերը լեռներուն վրայ կայնեցան. քու սաստելէդ փախան, քու որոտմունքիդ ձայնէն արտորալով փախան. լեռներուն վրայ ելան, ու հովիտներուն մէջ իջան, այն տեղը որ դուն հաստատեցիր անոնց համար: Սահման դրիր, որպէս զի չանցնին ու նորէն երկիրը չծածկեն: Չորերուն մէջ աղբիւրներ կը զրկէ. ջուրերը լեռներուն մէջէն կ'երթան: Անոնք բոլոր դաշտի գաղաններուն կը խմցնեն, ու վայրի էշերն իրենց ծարաւը կ'անցընեն: Անոնց քով երկինքի թռչունները կը բնակին, ոտերուն մէջէն ձայն կու տան:» Սաղ. ՃԴ. 1-12:

Կարդացէք ամբողջ Սաղմոսը, տիեզերքին մէջ Աստուծոյ հակակշռող ներկայութեան վրայ հիմնուած հաւատքի չողողուն արտայայտութիւն մը: Շատերը հիմա, մեր օրերուն, այսպիսի հաւատքի մը մասնակից ըլլալու

իրենց ճիշդին մէջ կը նեղուին, որովհետեւ օրէնքին իշխանութիւնը կ'ենթադրէ որ աստուածային ունէ օգնութիւն պիտի նշանակէր հրաշք մը, կանոնաւոր ու բնական կարգի մէջ միջամտութիւն մը: Աստուած ի՞նչ պէս կրնայ բնութեան ընթացքը և մարդկային պատմութիւնը ձեւափոխել առանց օրհեկք խաւարելոյ: Բայց մտածեցէք թէ ինչ որ մենք հրաշք կը կոչենք՝ պէտք չէ որ երբեք նշանակէ ընդհատում ունէ օրէնքի: Խի՞՞ մը և հունստ մը քով քովի թաղեցէք հողին մէջ: Խի՞՞ օրէնքն է մեռեալ միայն. հունտին օրէնքն է աճիլ: Եթէ, ուրեմն, խի՞՞ կարենար տեսնել սերմին ընձիւղիւը, ո՞րքան ապահովաբար իր խճեայ ձեռքերը զարմանքով պիտի բարձրացնէր ու գոչէր, «Հրա՛շք»: Բայց ոչ մէկ օրէնք ռանակոխ եղած է հոն: Հոն և ամէնուրեք հրաշք կոչուածը օրէնքի զանցառում չէ, այլ յրուսեղ աւելի մեծ եւ աւելի բարձր օրհեկք մը քան զոր մեկ հասկցած եմք միևնոյն հիմա: Աստուծոյ նախախնամութիւնը երբեք նշանակած չէ ու չի նշանակեր իր օրէնքներուն բեկանումը: Այլ կը նշանակէ թէ մենք հոգեկան տիեզերքի բոլոր միջոցներուն այնքան քիչ ծանօթ ենք որքան խի՞՞ մը տունկի մը միջոցներուն, և թէ Աստուած դէպքերուն ընթացքը կ'ուղղէ օրէնքներով, որոնցմէ ոմանք մեզի ծանօթ են, ոմանք՝ անծանօթ: Յիշեցէք որ բնական օրէնքն ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ մարդուն յայտարարութիւնը թէ ի՞նչ կանոնաւորութեամբ տեղի կ'ունենան դէպքերը, եւ այս՝ այնքան որքան ինք կարող եղած է դիտել զանոնք: Ինչ որ մարդուն հրաշք կ'երեւնայ՝ Աստուծոյ համար հրաշք չէ: Անոր աչքին այնքան բնական է որքան արեւուն ծագիլը:

Աղօթք. Ով Տէր, որով կ'ապրինք, կը շարժինք ու կանք, բաց մեր աչքերը որ կարենանք Քու հայրական ներկայութիւնդ միշտ մեր շուրջը տեսնել: Մեր սրտերը

Քեզի քաջէ Քու սիրոյդ ուժովը: Սորվեցուր մեզի ոչ մէկ բանի համար տագնապիլ. և երբ ըրած ըլլանք ինչ որ մեզի տուած ես ընելու, օգնէ մեզի, ով Աստուած Փրկիչ մեր, հետեւանք Քու իմաստութեանդ թողուլ: Հեռացուր մեզմէ ամէն կասկած և անվստահութիւն: Բարձրացուր մեր խորհուրդները Քեզի երկնից մէջ, և մեզի սորվեցուր թէ մեզի համար ամէն բան կարելի է Քու Որդւոյդ՝ մեր Փրկչին՝ միջոցաւ: Ամէն: Ուեսթ.քոթ Եպիսկոպոս:

Վեցերորդ Ծաբար, Հինգերորդ Օր

«Ինքն է երկրի շրջանին վրայ նստողը, ու անոր բնակիչները մարախներու պէս են. ինքն է երկինքը վարագուրի պէս տարածողը, ու նստելու համար զանկա վրանի պէս կանգնողը. ինքն է իշխանները բնաջինջ ընողը, ու երկրիս դատաւորները ոչնչացնողը: Անոնք դեռ չտնկուած, չցանուած, և անոնց բունը հողի մէջ չարմատացած, անիկա անոնց վրայ կը փչէ, ու անոնք կը չորնան. և փոթորիկը զանոնք մղելի պէս կը տանի: Արդ, որո՞ւ կը նմանցնէք զիս, որ ես անոր հաւասար ըլլամ, կ'ըսէ Սուրբը: Ձեր աչքերը վեր վերցուցէք, ու նայեցէք. ասոնք ո՞վ տնկածեց. անիկա անոնց զօրքը համբանքով կը հանէ. անոնց ամէնը իրենց անունովը կը կանչէ. իր մեծ իշխանութիւնովը ու սաստիկ զօրութիւնովը անոնցմէ բնաւ մէկը ետ չմտար:» Ես. Խ. 22-26:

Կրօնական մտածումի մէջ շատերու հանդիպած բուն դժուարութիւնը հոս է. Տիեզերքի մասին նոր գիտութիւնը անբաւարար դարձուցած է անոնց մանկական խորհուրդները Աստուծոյ մասին, եւ իրենք փոխանակ նոր պեճիկն պատշաճող, աւելի արժանաւոր եւ աւելի շայն զաղախար մը ստանալու՝ կը հրաժարին Աստուծոյ վերաբերեալ ուրիշ

առեւն կենսական խորհուրդէ: Մենք կ'զգանք որ Եսայի այս քառասուններորդ գլուխին մէջ կը ձգտի հասնիլ Աստուծոյ մասին այնքան բարձր ըմբռնումի մը՝ որքան կը ներէ իր հասողութիւնը, որովհետեւ կացութիւնը զայդ կը պահանջէ: Մեր արդի կացութիւնը մտքի նոյն զերագոյն ձգտումը կը պահանջէ: Այս է նաեւ ճշմարտութիւնը Սամ Ծոսի հետեւեալ քերթուածին մէջ.

«Փոքր բաներու մէջ ծընաւ մանչ մ'անմեղ,
Աշխարհով փոքրիկ ու երկինքով նեղ.
Ան բնաւ չերազեց ծիրեր անսահման,
Որոնց վըրայէն աստղեր կը սուրան:

Գործով, խորհուրդով փոքրիկ, աննըչան,
Ու քիչ արկածով կեանք մը վարեց ան.
Եւ չափեց, հերկեց հողն իր փոքրագոյն,
Եւ աղօթք մատուց իր փոքր Աստուծոյն:

Բայց քանի՜ մեծցաւ կազմըւածքն անոր՝
Պակսեցաւ հաւատքն իր արդէն անզօր.
Աշխարհ իր աչքին մեծցաւ լայնօրէն,
Բայց Աստուած անհետ եղաւ աստղերէն:

Ուրիշ մանչ մըն ալ եկած է աշխարհ.
Թէեւ միւսին պէս ծագումով խոնարհ,
Բայց ան գիտութիւն քաղեց լրջօրէն
Ծառէն, ծաղիկէն, այգուն հողերէն:

Ան երկինքն որքան տեսնէր լայնացած՝
Մեծցող միտքն այնքան մեծ տեսնէր զԱստուած.
Ամէն տարի զայն կ'երազէր վերստին,
Ու իր հին Աստուածն կը թողուր ետին:

Կը տեսնէր մեծնալն ծըրագրին անհուն՝
Աստղին, ծաղկին մէջ և ծոցն հողերուն,
Եւ որքան մեծնար տիեզերքն աչքին՝
Այնքան մեծ Տէր մը կ'զգար իր հողին:»

Աղօթք. Ով Հայր Աստուած մեր, որ մեզ կը յորդորես աղօթել, և մեզի կը պարգեւես ինչ որ խնդրենք, եթէ միայն՝ երբ խնդրենք՝ լաւագոյն կեանք մը ապրինք: Լսէ իհծի, որ կը դողամ այս մթութեան մէջ, և Քու ձեռքդ երկնցուր ինծի: Քու լոյսդ առջեւս բռնէ, և զիս ետ կանչէ իմ մոլորումներէս, որ Քեզ առաջնորդ ունենալով կարենամ վերադառնալ անձիս և Քեզի, յանուն Յիսուս Քրիստոսի: Ամէն: Սբ. Օգոստինոս (354-430):

Վեցերորդ Ծափար, Վեցերորդ Օր

«Թէեւ թզենին ընծիւղ չտայ, ու որթերու վրայ պտուղ չըլլայ, և ձիթենիին բերքը ստէ, ու արտերը կերակուր չտան, և փարախէն ոչխարը կտրի, ու գոմերու մէջ արջառ չըլլայ, սակայն ես Տէրօջմով պիտի ցնծամ, իմ փրկութեանս Աստուծով պիտի ուրախանամ:» Ամբ. Գ. 17, 18:

Մենք նշանակեցինք հինգ աղղեցութիւններ, զորս օրէնքին իշխանութեան գիտութիւնը կը գործէ արդիական մտքերու վրայ: Անիկա զԱստուած կը հեռացնէ, զԱյն ետ կը տանի, Անոր մասնաւոր օգնութիւնը անկարելի ցոյց կու տայ, ոեւէ նախախնամական օժանդակութիւն հրաշքի համազօր կը ներկայացնէ, և, վերջապէս, Անոր մասին մեր տղայական, տհաս խորհուրդները անբաւարար կը գտնէ: Բայց հիմա ենթադրելով որ այս բոլորը յաղթուած ըլլայ, և թէ Ամբակումի նման մարդ մը լիովին հաւատայ կենդանի Աստուծոյ մը նա-

խախտման հակակշիռին իր տիեզերքին վրայ, դիտեցէք մեծամտութեան պակասը որով ան կը գործածէ իր հաւատքը: Բնութեան զօրութիւններն Աստուծոյ ձեռքին մէջ են, բայց մարգարէն անհամեստօրէն չի պահանջեր որ անոնք մարդկային բաղձանքին համաձայն գործածուին: Կրնայ նոյն խկ պատահիլ որ սոսկալի նեղութիւն մը բերեն անոր վրայ, ինչպէս տասնըօթներորդ համարը կը պատկերացնէ. և սակայն չի կասկածիր աշխարհի մէջ Աստուծոյ առաջնորդութեան վրայ: Նկատեցէք այս կեցուածքին կարեւորութիւնը աղօթքի համար: Աստուծոյ նախախնամութեան վրայ հաստատուած հաւատքը չփոթուելու չէ այն յանդուգն ենթադրութեան հետ թէ նախախնամութիւնը կրնայ մեր ուղածին պէս գործածուիլ: Անգղիոյ մէջ ամառ մը, երբ կղերականները եռանդով կ'աղօթէին չոր օդի համար, Չարլզ Քինկսլէյ մերժեց աղօթել: «Ինչպէս կրնանք գիտնալ թէ,» ըսաւ քարոզի մը մէջ, «այս անձրեւները դադրեցնելու համար Աստուծոյ աղօթած ատեն իրմէ խնդրած չենք ըլլար յառաջիկայ տարի հնտախտ զրկել մեզի: Կարծեմ, կ'ըլլանք...»: Հիմա թերեւս կրնաք աւելի լաւ հասկնալ թէ ինչո՞ւ կ'ըսէի որ զեղեցիկ օդի համար աղօթելով յախուռն գործելէ կը վախնայի:»

Աղօթք. Ով Դուռն, որ առատաձեռնօրէն կու տաս բոլոր մարդոց և չես մեղադրեր, չնորհէ ինծի՝ Քու ծառայիդ՝ իր սրտին բաղձանքը: Դուռն գիտես անոր ներքին և արտաքին վիճակը: Ինչ բան որ կ'արգիլէ զայն քեզի անձնատուր ըլլալէ, չնորհէ որ մէջտեղէն վերնայ, որպէս զի անոր և Քու միջեւ ազատ համարձակ յարաբերութիւն տեղի ունենայ: Շնորհէ որ ան յօժար գրտնուի վստահելու ուր փաստել չի կրնար, յօժար՝ հաւատալու իր լաւագոյն մղումներուն, հակառակ զանոնք ժխտող ամէն բանի: Բաց անոր աչքերը զՔեզ տեսնելու

այնպէս ինչպէս որ ես, անհունօրէն իրական, անհունօրէն ողորմած, անհունօրէն բարի: Խօսէ անոր՝ երկրին ու երկինքին ամենօրեայ վկայութեամբը, մարդկային սրտերուն բարութեամբը և գթութեամբը, մանաւանդ խօսքերով և գործերովը Քու հարազատ Որդւոյդ, որով Դուռն խօսեցար «յաւիտենական այո»ն, որ փախուստի կը մատնէ մեր ամէն հոգը: Շնորհէ անոր յաղթութիւն ամէն տագնապեցուցիչ տարակոյտի վրայ, և համբերութիւն՝ եթէ դեռ ուէ մթութիւն կը մնայ, որպէս զի կարենայ փառաւորել զՔեզ, յանուն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

Վեցերորդ Շաբաթ, Նոյնեւորդ Օր

«Քեզի գոհութիւն պիտի մատուցանեմ իմ բոլոր սրտովս. աստուածներուն առջև քեզի սաղմոս պետի երգեմ: Երկրպագութիւն պիտի ընեմ դէպ ի քու սուրբ տաճարդ, և քու անուանդ գոհութիւն պիտի մատուցանեմ քու ողորմութեանդ ու ճշմարտութեանդ համար. վասն զի քու բոլոր անունէդ վեր մեծցուցիր քու խօսքդ: Կանչած օրս պատասխան տուիր ինծի, իմ անձիս մէջ զօրութիւնով զիս ուժովցուցիր: Եթէ նեղութեան մէջ ալ քայլեմ, դուռն զիս պիտի կենդանացնես. իմ թշնամիներուս բարկութեանը դէմ քու ձեռքդ պիտի երկնցնես, և քու աջ ձեռքդ զիս պիտի փրկէ: Տէրը պիտի գործէ ինծի համար. ով Տէր, քու ողորմութիւնդ յաւիտեան է:» Սաղ. ՃԼԸ. 1—3, 7, 8:

Դիտեցէք այն ուրախ ստուգութիւնը որով Սաղմոսերգուն կը հաստատէ իր կեանքին վրայ աղօթքին ունեցած ազդեցութիւնը: Բոլոր այն չփոթութիւններով մէկտեղ որոնք կը չուարեցնեն մեր միտքը, երբ փորձենք աղօթել որ Աստուած հաճի փոխել արտաքին պարագաները, այս ներքին աշխարհը ուր աղօթքը ազ-

դեցիկ է շարունակ՝ անխռով կը մնայ։ Ուշադրութեամբ կարդացէք Հենրի Մ. Սթէնլիի թողած սա վկայութիւնը. «Եթէ պատմեմ ձեզի իմ անձնական փորձառութիւնս, դժուար պիտի գտնեմ ճշդիւ հասկցնել կարեւորութիւնը ներքին ձայնի մը փափուկ այն ազդարարութիւններուն, որոնք զգաստութեան կը հրաւիրէին զիս ատեն ատեն։ Նախ որ ինծի անկարելի է, ոչ ալ կը համարձակիմ, ըսել թէ աղօթքները ապագայիցիկ են։ Ուր որ ես ջերմեռանդ եղած եմ, պատասխան ստացած եմ...։ Ափրիկէի դէպի ներսերը զանազան արշաւանքներու վարչութեան մէջ համբերութեան համար մատուցուած աղօթքը ինծի զօրութիւն տուած է՝ վայրենի հակառակորդներս դիտելու. զուարճալի տրամադրութեամբ մը, երբեմն իրենց յիմարութեան համար անսահման արդահատանքով...։ Կը տարակուսիմ որ առանց աղօթքի կարենայի դիմանալ նիզակներու ճոճումին, երբ անոնք վեց քայլ միայն հեռու էին ինծմէ...։ Իմ բոլոր արշաւանքներուս մէջ աղօթքը զիս մտաւորապէս և բարոյապէս աւելի կը զօրացնէր քան չաղօթող ընկերներէս ուէ մէկը։ Անիկա աչքերս չէր կուրցներ, ոչ ալ միտքս կը բթացնէր, և ոչ ականջներս կը գոցէր. այլ ընդհակառակն վստահութիւն կը ներշնչէր ինծի։ Դեռ աւելին կ'ընէր. ինծի ուրախութիւն և հպարտութիւն կու տար գործիս մէջ, և յուսալից՝ վեր կը բռնէր զիս հազար հինգ հարիւր մղոն երկայն անտառային շաւիղներու վրայ, անհամբեր՝ դիմադրաւելու օրուան վտանգներուն և խոնջէնքին»)։

Աղօթք. Յաւիտենական Աստուած, տուր մեզի վայելել Քեզի հետ հաղորդակցելու խորհուրդին երանութիւնը։ Խոնարհեցուր մեր հողիններն ամենախոր ակնածանքով Քու առջևդ, և սակայն բարձրացուր մեզ ու տուր ազգականութեան զգացում մը։ Քու Որդւոյդ հո-

գին զրկէ մեր սրտերուն մէջ, «Աբրա Հայր» աղաղակող, որպէս զի ամէն անարժան երկիւղ վտարուի Քու կատարեալ սիրոյդ ուրախութեան առջևէն։ Քու սէրդ կը նմանի լուսաւոր երկինքին, որ մաքրելու համար միայն կ'ընդունի երկրի ապականած շունչը։ Քու քաղցրութիւնդ արեւուն կը նմանի, որ կ'ուզէ զուարթացնել ու տաքցնել մարդոց ցուրտ հոգիները։ Ով Հայր մեր, ղալի մեզի Քու մեծ իրականութեանցդ զգացումովը, ինչու որ, թէեւ Քու մասիդ մեր մտածումն աւելի լաւ է քան մեր խօսքերը, բայց քու մասիդ մեր փորձառութիւնն աւելի լաւ է քան մեր մտածումը։ Սամուէլ Մաք Քոմ։

Մեկնաբանութիւն Շաբբուան Համար

Ա.

Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան մէջ կէտ մը մինչեւ հիմա մեր ուսումնասիրութեան ընթացքին մէջ աննկատ մնաց։ Աղօթքը խօսակցութիւն է, բայց ընդհանրապէս խօսակցութեան սիրոյն համար միայն խօսակցութիւն չէ։ Մենք երբեմն մեր բարեկամներուն հետ կը խօսակցինք՝ սոսկ խօսակցելու հաճոյքին համար։ Բայց երբեմն ալ կը խօսակցինք, որովհետեւ բանի մը պէտք ունինք։ Այսպէս ալ Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնը առ հասարակ բաղձանքէ կը բխի։ Խնդիրքի մկրտութիւնը քննական կը պահանջի այն միտքով, որ բոլոր մարդիկը աղօթքով առաջնորդած են։ Արդ, անմիջապէս որ խնդիրքը մարդու մը աղօթքին մէջ կը մտնէ, աղօթողը հաւանօրէն բախի արգելքի մը որ շատ ահաւոր կը թուի։ Ան ճակատ ճակատի կու գայ օրէնքի իշխանութեան հետ, զոր արդի գիտութիւնն ի յայտ բերաւ։

Աշխարհի մը մէջ, ուր պատճառ մը կայ ամէն արդիւնքի և արդիւնք մը՝ ամէն պատճառի համար, ուր իւրաքանչիւր պատահար հիւսուած է ուրիշի մը հետ և ամէնքը կը շարժին անխուսափելի կապակցութեամբ նախընթացի հետ, անիմաստ կը թուի ակնկալել որ Աստուած ոեւէ բան փոխէ մեր կոչին պատասխանելով: Մարդիկ կ'զգան ասիկա, երբ դիտեն տիեզերքին ընդարձակութիւնը որուն մէջ կը տիրէ օրէնքին անընդհատ իշխանութիւնը: Եթէ աղջկան մը մատանին ենթադրենք իբր երկրագունտիս ծիրը 180,000,000 մղոն տրամագիծով, ամենամօտ աստղը քսան մղոն հեռու կ'ըլլայ, իսկ երկնային մարմիններու բազմութիւնը բազում հարիւրաւոր մղոններ անկէ անդին, և այս ամբողջ տարածութեան մէկ ծայրէն միւսը օրէնքը բացարձակ է: Եւ կամ եթէ մէկը մերձակայ բաներուն նայի այսպիսի անողոք կանոնաւորութենէ մը իր միտքը հանգստացնելու համար, հոն ալ հանգիստ չի գտներ: Զիւնի բոլոր բիւրեղներուն մէջ, որոնք երբեք ինկած են, չեն գտնուած անոնց մանրաթելերուն մէջ բիւրեղացումի անկիւններ որոնք 60 և 120 աստիճաններէն տարբեր աստիճան ցոյց տան: Հովը այնքան հնազանդ է օրէնքին որքան ինկոզ քարը: Օդին բարեխառնութիւնն այնքան գործ մըն է պատճառի և արդիւնքի որքան ծաղող արեւը. և հրատիոնի (radium) ճառագայթները, անհունօրէն մանր և այնքան արագ որ մէկ երկվայրկեանի մէջ մէկը կրնայ երեք անգամ պատել երկիրս և դեռ յաւելուած ժամանակ ունենալ, իրենց օրինապահ ընթացքին մէջ այնքան կանոնաւոր են որքան խաւարում մը:

Եւ ստուգել եթէ մէկը օրէնքէն խոյս տալու յոյսով իր ներքինը դիտէ, կը ձախողի: Մտքի գործողութիւններն ալ օրէնքի հակակշռին տակ են, և հոգեբանական

պէս կ'ընդունի աղօթքին բնականութիւնը: Անիկա այսօր զարգացած մտքերու վրայ ծանր ճնշող հարցենքն անոնց ծրագիրը կու տան յարաճուն ճշդութեամբ: Դատողութիւնը անդիմադրելիօրէն կը պահանջէ մեր հաւանութիւնը թէ ոեւէ անգ օրէնքի հակառակ բան չի պատահիր: Հիւսիսայգը յառաջ բերող պայմանները մեզի լրիւ ծանօթ չեն: Բայց ոչ ոք կը տարակուսի թէ այդ պայմանները գոյութիւն ունին և թէ, եթէ անոնք ամենանուազ աստիճանով մը իսկ թերանան, Հիւսիսայգ մը չի կրնար դուրս բերուիլ աշխարհի վրայ բոլոր սուրբերուն միացած աղօթքներով: Այսպիսի աշխարհի մը մէջ Աստուծոյ ուղղուած որոշ խնդիրք մը անիմաստ կը թուի: Շատերու աչքին Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւնն անդամ կը դժուարանայ, և այսպէս մարդ կը կորսուի օրէնքի բաւիղին մէջ: Յորի կողմ այսօր հազարապատիկ ուժով կը ներկայանայ. «Երանի թէ կարող ըլլայի գտնել զԱյն» (Յոր. ԻԳ. 3): Գալով, սակայն, այն պահանջին որ շարունակենք աղօթել առանց հասկընալու, արժանապատուութիւնը կ'ըմբոստանայ հոգ: Օթուէյի խօսքերը, «Վենետիկը Պահպանուած» գործին մէջ, թէ և 1682ին գրուած, ժամանակակից շեշտ մը ունին իրենց մէջ:

«Առաջնորդել կ'ուզէք դուք իմ խելքըս դոց աչքով նըման կաշկանդուած առիւծին, խոյանքներէն իր արդիւնուած. սակայն երբ ան լիովին Բերուի հըլու ընտանութեան, կրնայ կըփիլ և ցոյց տալ Տարօրինակ հնարքներ, որ ձեզ հաւատքի նշան կ'երեւին»:

Այս մասնաւոր դժուարութեան մէջ մարդիկ ստէպ կը յուսահատին, ինչու որ Աբ. Գիրքը ուղղակի օգնութեան չի հասնիր: Տոքթ. Մաք Ֆետիլըն բացորոշ կերպով կը խօսի ճշմարտութիւնն այս մասին. «Աբ. Գիրքը ինչպէս կ'ընդունի Աստուծոյ գոյութիւնը, ճիշդ նոյն»:

բուն չի պատասխաներ և ոչ իսկ կը յարուցանէ զանոնք:»
Աբ. Գրոց մէջ զժողարութիւն չի կայ նոյն գիշերուան
մէջ անգամ մը թաց և անգամ մը չոր գզաթով պատաս-
խան ստանալու կերպին մէջ: Դատ. Զ. 37-40: Հոն
արեւը կրնայ կանգ առնել կամ յառաջանալ: Յետ. Ժ. 13:
Ստուերը կրնայ արեւու ժամացոյցին վրայ ետ կամ յա-
ռաջ երթալ: Ես. 1Ը. 8: Տապարին երկաթը կրնայ
ընկզմիլ կամ ջուրին երեսն ելլել: Դ. Թագ. Զ. 5-7:
Բանտին դռները կրնան բացուիլ առանց մարդկային
օգնութեան (Գործ. Ե. 19): Նման այն դարերու ժողո-
վուրդին, որոնց օրով Աբ. Մասեանը գրուելու վրայ եր, Աբ.
Գիրքը գրողները մեծաւ մասամբ դեպքերը նկարագրելին
հրաշքի քառերով և ոչ օրեկնի:

Բայց Աբ. Գրոց ընդունիլը թէ աղօթքը բոլորովին
բնական է, և աղօթքի արդիւնքներուն այս նկարա-
գրութիւնը հրաշքի բաներով, աւելի կը սաստկացնեն
քան թէ կը մեղմեն շատ Բրիտոնեաներու շուարումը:
«Աբ. Գրոց այս աշխարհը մեր աշխարհը չէ,» կը
գոչեն անոնք տարակուսանքով: «Յոյց տուէք մեզի
վերապարձ աշխարհին մէջ տեղ մը, ուր չի կարենանք
անպատճառ կախում ունենալ Բնութեան կանոնաւո-
րութենէն: Մենք արեւուն ելքն ու մուտքը երկվայր-
կենի ճշգրութեամբ կը գուշակենք, և անոնք երբեք չեն
սխալիր: Կը գծենք մոլորակներուն ընթացքը, և ա-
նոնք երբեք ուշ չեն մնար: Մեր արդի աշխարհին գոր-
ծերը կը յենուն սա գիւտին վրայ թէ մենք կրնանք
վստահ ըլլալ թէ նոյն բաները կը պատահին նոյն պայ-
մաններու տակ, միշտ և ամէն տեղ: Երբ կամուրջի մը
պրկումը հաշուենք, գիտենք թէ մեքենագիտութեան
օրէնքները մէկ գիշերուան մէջ չեն փոխուիր: Արդա-
րև, մեր ներկայ դարուն սքանչելիքը կը խորհրդանշուի
ձեռամբ Անգլիացի այն աստեղագէտներուն, որոնք Ափ-

րիկէ գացին խաւարում մը ուսումնասիրելու համար. և
վերջապէս իրենց գործիքներուն քով կայնեցան բացա-
վայրի մը վրայ: 'Հիմա,' ըսաւ անոնցմէ մէկը, ժամա-
ցոյցը ձեռքը, 'եթէ մեր հաշիւներուն մէջ սխալ մը գոր-
ծած չենք, պէտք է որ խաւարումն սկսի անմիջապէս: Եւ
այդ վայրկեանին լուսինին շուքը սկսաւ տեսնուիլ արեւ-
ուն եզերքին վրայ: Ասոր նման աշխարհի մը մէջ ա-
ղօթելուն օգուտն ի՞նչ է: — 'Ճակատագրին պէս դաժան,
բռնութեան պէս բացարձակ, մահուան պէս անդուլթ,
գովաբանելու համար խիստ ընդարձակ, ողորքելու հա-
մար խիստ անողոր, աղօթքի համար չունի ականջ, ոչ
ալ սիրտ՝ համակրանքի համար, ոչ ալ բազուկ՝ փրկելու
համար:»

Ոչ մէկը պէտք ունի հեռուներն երթալու՝ գտնե-
լու համար մարդիկ, որոնց կրօնական մտածումը սայ-
թաքած է այս զժողարութեան վրայ: Հետեւաբար կա-
րեւոր է մեր խորհրդածութեան մէջ այսպէս կանուխ
յստակօրէն տեսնել թէ բնական օրեկնի երբեք այն չի
իյնէ որ մակերեսային մտածում մը կը ցուցնէ: Օրէնքի իշ-
խանութեան հետ գործ ունենալ Սէմիւրի ներքնու-
ղիին մէջէն ճամբորդելու կը նմանի: Քիչ մը գնա, և
ահա խաւար և բանտարկութիւն: Քիչ մը աւելի յառաջ
գնա, և ահա լոյս, ազատութիւն, և Խտալական բլուր-
ներու հեռաւոր տարածութիւնները: Պաքոնի դասական
խօսքը ոչ մէկ տեղ աւելի ճշմարիտ է քան հոս. «Բնու-
թեան գիտութեան մէջ կը համարձակիմ հաստատել այս
բանը թէ քիչ մը բնական փիլիսոփայութիւն, և անոր
մէջ առաջին մուտքը, անաստուածութեան կը հակեցնէ
միտքը: Բայց միւս կողմէ ճոխ բնական փիլիսոփայու-
թիւն և անոր մէջ խոր մխրձում՝ կրօնքի կը բերեն
մարդոց մտքերը:»

«Բնական փրկիստիպաութեան» մասին այս խորագոյն ճշմարտութեան կրնանք մօտենալ՝ դիտել տալով թէ այն մարդը, որ կը հաւատայ Բնութեան անողոք կանոնաւորութեան անձնական հակակշիռէ մը ազատ ըլլալուն, պէտք է ակնկալէ, սովորական պարագաներու տակ, ջուրին բլուրն ի վեր հոսիլը տեսնել: Սակայն իրապէս կրնայ որ մը տեսնել զայդ: Լեռներուն մէջ ջրամբարներ կը շինուին կամ ջրհանական կայաններ կը հաստատուին. և ջուրը բլուրն ի վեր կ'ելլէ և բլուրն ի վար կ'իջնէ հաւասար գիւրութեամբ, և կ'երթայ դարձեալ բարձրանալ մինչեւ ամենաբարձր չէնքերու վերնագոյն յարկաբաժինները: Եւ ահա այս է հոն լուծուած կարեւոր գաղտնիքը. Մարդիկ չեն կրնար եղծել ձգողութեան օրէնքը: Բայց կրնան ձգողութեան օրէնքին հըռ գործադիր գործածել՝ ընտրու հասարակ ինչ որ ստանայ իրենց գործակցութեան տեղի պիտի չունենար երբեք:

Այսպէս ծանր նիւթ մը սովորաբար չի ծփար աւելի թեթեւի մը վրայ: Բայց երկաթակերտ նաւեր ամէն օր կ'ալօսեն ծովը և օդէն աւելի ծանր մեքենաներ կը նաւարկեն օդին մէջ: Հոս ալ կը յայտնուի այն իրողութիւնը թէ մարդիկ, որոնք երբեք չեն կրնար բեկանել կամ փոխել օրէնքները, կրնան օգտագործել, գործածել և զուգակցել օրէնքին հակակշռած ուժերը, ընելու համար ինչ որ այս ուժերը իրենք իրենցմէ պիտի չի կատարէին երբեք: Տեսութիւնը, որ կրօնքին հողիէն կը հեռացնէ օրէնքի իշխանութեան ամէն երկիւղ, ասիկա է. Անձնականութիւնը — մինչեւ իսկ այն որ մեր մէջ կը գրտնուի, հասարակութեան ամէն ինչ որ Աստուծոյ մէջ կը գտնուի — օրէնքի հըռ քողոր ուժերուն տեղի եւ ոչ սոսկ ծառան: Հըքսլէ կ'ըսէր. «Այժմու կազմակերպուած և բարձր-

դէն զարգացած գիտութիւններն ու արուեստներն օժտած են մարդը ոչ-մարդկային բնութեան ընթացքին վրայ աւելի մեծ իշխանութեամբ մը քան զոր երբեմն կը վերագրուէր կախարդներուն:»

Այս ճշմարտութիւնը հիմքը կը կազմէ բոլոր մեր արդի նիւթական ձեռնարկներուն: Եթէ ճարտարագէտի մը առաջարկուի գետի վրայ կամուրջ մը կառուցանել, ո՞վ պիտի ըսէր անոր, «Անկարելի է. Բնութեան օրէնքները կ'արգիլեն օդին մէջ երկաթներ կախել:» Ան կըրնար պատասխանել. «Ես Բնութեան գերին չեմ լուր, այլ մասամբ անոր տէրը: Կարելի է Բնութիւնը ծառայեցնել, ինչպէս և հնազանդիկ ասոր:» Եւ եթէ մէկը հակառակը պնդէր, ըսելով թէ բնական օրէնքներն անբռնաբարելի են, ճարտարագէտին պատասխանը յայտնի է. «Օրէնքներուն անբռնաբարելիութիւնն անոնց գեղեցկութիւնը կը կազմէ: Անոնք հաւատարիմ ծառաներ են: Կարելի է անոնց վստահիլ: Անփոփոխ են երէկ, այսօր և յաւիտեան: Եւ եթէ դուք ուզէք դիտել, պիտի տեսնէք որ երբ այս ոյժերէն մէկուն Եկուր ըսեմ, կու գայ, երբ Գնա ըսեմ, կ'երթայ, և ես, անձ մը, կը գործածեմ, կ'օգտագործեմ Բնութեան օրէնքի հըռ ուժերը, անփոփոխելի կերպերու անհունօրէն բազմազան զուգակցութիւններ յառաջ բերելով, այնպէս որ միլիոնաւոր մարդիկ այս գետն անցնին իմ կամուրջովս:»

Գ

Կարեւոր է յստակ կերպով տեսնել ճշմարտութիւնը թէ անձնականութիւնը, նոյն իսկ մեր մէջ, յառաջ կրնայ բերել ամենէն անակնկալ արդիւնքները՝ ոչ թէ օրէնքներն եղծանելով, այլ անոնց մասին ստացուած գիտութիւնը գործածելով, այնպէս որ կարենանք անոր

մօտենալ ուրիշ կէտէ մը: Երբ մարդիկ օրէնքին անողորթութենէն սարսափին, կը խորհին թէ պատճառ և արդիւնք կը կազմեն խիստ դուրսէն մը, որուն հաստատուած կարգին մէջ ընդհատուած տեղի չունենար: Մենք հիմա չենք կրնար մտնել հոս պատճառականութեան փրկիւթիւթեան մէջ, բայց կ'արժէ նկատել որ գործնական փորձառութեան մէջ կը թուի թէ մենք երկու տեսակ պատճառի հետ գործ կ'ունենանք: Երբ միջոցով միջոցաւ ճշտուած հով յառաջ կը բերէ, այդ մէկ տեսակն է: Երբ մարդ մը նոյն այդ հովով կը նաւարկէ ճարտարօրէն վարելով նաւակը մինչեւ որ իր նպատակին հասնի, այդ միջոց տեսակն է: Առաջին պարագային բացարձակօրէն կանխորոշուած արարքի մը առջեւ ենք, երկրորդ պարագային ունինք անձնական կամք մը, որ անձնական նպատակի մը կը ծառայէ կանխորոշուած արարքը օգտագործելով: Այս երկու տեսակ պատճառներն ամէն տեղ գործի վրայ կ'երեւին: Երբ ձիւնը կ'իջնայ ճամբուն վրայ, անոր հեռացումը կրնայ կատարուիլ բնական պատճառներով, արեւով կամ անձրեւով: Բայց այդ հեռացումը կրնայ նաեւ կատարուիլ անձնական պատճառներով: Մարդ մը նպատակ և թի ունենալով կրնայ թիւ ծառայեցնել իր նպատակին և մաքրել ճամբան: Անձնական պատճառականութիւնն ամէն տեղ ակնհայտ է, և երբ պատճառի և արդիւնքի իշխանութիւնը խիստ և անագորոյն կը գտնուի, այդ անոր համար է որ կը մոռնանք թէ օրէնքի հիւսիսներն ո՞րքան դիւրաթեք են անձնականութեան ձեռքերուն մէջ: Զարմանալի է որ մենք ասիկա կը մոռնանք: Մեր բոլոր մարդկային ձեռնարկներն այս ճշմարտութեան մեկնութիւնն են: Բնական պատճառները չեն կրնար բացատրել Սբ. Պօղոսի Մայր Եկեղեցին: Զգողութիւնը երբեք չի գոչեց իր եղբայրներուն, Բնութեան ուժե-

քուն, «Եկէք, միաբանինք Աստուծոյ տաճար մը կառուցանել»: Սբ. Պօղոսի Մայր Եկեղեցին կանգնողը օրէնքի մասին իր գիտութիւնն օգտագործող անձնականութիւն է: Բնական պատճառականութիւնը չի կրնար քացատրել Պեթովէնի հատանուագները: Զափադիտօրէն ոչինչ աւելի ճիշդ է քան ձայնի թրթռումին օրէնքները: Բայց բովանդակ բարձր երաժշտութիւնը կը վկայէ անձնականութեան ուժին, երբ ան օրէնքի հիւսիս ձայները չարակարգելու իր առանձնաշնորհը կը գործածէ: Բնական պատճառականութիւնը կրնայ բացատրել Ճիպրալթարի Նեղուցը. բայց չի կրնար բացատրել Փանամայի Զրանցքը: Անձնական պատճառը միայն կրնայ տեղեկութիւն տալ անոր մասին:

«Մարդ մը զընաց ի Փանամա,
Ուր որ շատեր մեռած էին,
Հոն ճեղքելով բլուրներն հըսկայ՝
Անցք բանալու մեծ հոսանքին:
Մարդ մ'էր կանգնած ի Փանամա,
Լեռներ մէկդի կեցած էին:»

Մտքի ամենէն աւելի փրկարար յղացումներէն մէկը այն ըմբռնումն է թէ օրէնքի հիւսիսները կրնան անձնական կամքի ծառայեցնել: Այս ճշմարտութիւնը ժխտելու միակ կարելիութիւնը կը գտնուի բացարձակ նախասահմանութեան տեսութեան մը մէջ, որ ամբողջ աշխարհը կը վերածէ նիւթական մեքենայի մը, անձնականութիւնն ընելով լոկ խեղճ ակոյա մը անխնայութեան մէջ: Ընդունինք, նոյն իսկ ամենադժգին աստիճանով, ինչ որ փորձառութիւնը կ'ըսէ և մեծագոյն իմաստասէրները կը հաստատեն, անհատական նախաձեռնութեան ճշմարտութիւնը: Եւ այն ատեն կ'ունենանք նոր տարր մը արդիւնքի և պատճառի իշխանութեան մէջ, այսինքն՝ անձնական պատճառականութիւն:

Մեկն շարունակ անձնական պատճառ կ'արձակեմք քննական պատճառներու մարզին մեջ: Աւ երբ մէկը խորապէս մտածէ ասոր վրայ, կը տեսնէ թէ ինչ որ մենք բնական պատճառ կը կոչենք՝ կրնայ անանձնական պատճառ մը չըլլալ երբեք, թէ տեղեւորի ուժերուն վրայ մեր անհետ- նաւոր հակակշիռը կրնայ մեկ օրինակն ըլլայ Աստուծոյ անսահման հակակշիռին: Այն ատեն ամէն պատճառ անձ- նական պիտի ըլլար, և ամէն կիրարկութիւն, զոր մենք բնական կը կոչենք, Աստուծոյ գործելու կանոնաւոր եղանակը պիտի ըլլար: Պատճառ և արդիւնք ոչ Աստու- ծոյ, ոչ ալ մարդու համար կը դառնան պողպատեայ զրու- թիւն մը որուն մէջ ստրկանայ անձնականութիւնը: Անոնք անձնականութեան կը մատուցանեն յաւէտ վըս- տահելի գործիք մը, որով անձնական ազատութիւնը կ'արտայայտուի շարունակ:

Աղօթքի գէմ բերուած պատճառաբանութիւններէն չատեր, օրէնքի իշխանութեան վրայ հիմնուած, ճիշդ միեւնոյն ուժով՝ երկրային բարեկամէ մը եղած խնդիրքի գէմ կ'ելլեն: Աստուած չի կրնար աղօթքի պատասխանել, ինչու որ ան չի կրնար միջամտել օրէնքի իշխանութեան մէջ, կ'ըսեն: Տեսնենք: Մանուկ մը բաց պատուհանէ մը կ'իջնայ, և գէշ կերպով վիրաւորուած կը կանչէ հայրը: Միթէ պիտի ողբայ՞ հայրը օգնելու իր անկարողութեան վրայ, որովհետեւ օրէնքին իշխանութիւնը կ'արգիլէ: Ընդհակառակն, պիտի սկսի ըստ կարի շուտով գործածել օրէնքի իշխանութեան մասին իր գիտութիւնը: Պիտի վերցնէ մանուկը գետինէն, թէեւ ձգողութիւնը, եթէ իրեն թողուէր, մանուկը հոն պիտի պահէր: Հեռաձայնով լուր պիտի տայ հիւան-

դանոցին, և ատով կը գործածէ բնական ուժերու բա-
ղադրութիւն մը անձնական կամքով միաւորուած, այն-
քան սքանչելի որ անոր մասին խորհիլը նոյն իսկ ար-
դիական մարդուն շունչը կը կտրէ: Հիւանդակառքը
փողոցն ի վար կը փութայ՝ ներկայացնելով Բնութեան
օգտագործում մը, ուր մեքենական, ֆիզիզական և քի-
միական հարիւրաւոր անփոփոխելի օրէնքներու ծանօ-
թութիւնը կիրարկուած է: Վերաբոյժը անձնական կամք
կը ցցէ բնական պատճառականութեան ապահովաբար
ճակատագրական ելքին դէմ, և մանուկը կը փրկուի:
Այդ հայրը փակի՞ օրեւի՞ ոտնակոխ ըստ արդեօք: Ոչ մեկ
օրեւի՞. այլ ծանօթութիւն օգտագործեց այնքան բազմաթիւ,
անհաշուելի օրեւի՞ներու մասին եւ այդ ծանօթութիւնը գոր-
ծածեց իբր միջոց իր սիրոյն, յօգուս իր նորոյն:

Հետեւեալարար, եթէ քննելու ըլլանք այն կերպերը, որոնցմով մարդիկ բնական գործողութիւնները իրենց կամքին կը հպատակեցնեն, կամ այն կերպերը որոնցմով անձնական պատճառը կը հակակշռէ բնական պատճառները, և կամ այն կերպերը որոնցմով կը պատասխանենք խնդիրքներուն, ոչ թէ օրէնքներ ոտնակոխելով, այլ անոնց մասին մեր գիտութիւնը գործածելով, միևնոյն եզրակացութեան կը յանգինք, այսինքն թէ անձնականութիւնը կրնայ տիեզերական ուժերը հակակշռել անձնական նպատակներու ծառայեցնելու համար զանոնք: Գիտական օրէնքները մարդկային յայտարարութիւններ են, և յարաձուն կերպով հշտարիտ յայտարարութիւններ Բնութեան անյեզլի գործողութիւններու, բայց գործողութիւնները միշտ գիւրաթեք են մարդկային իմացականութեան և կամքին ձեռքերուն մէջ: Ուրեմն, միտք ըսե՛ջ կ'ոյգեմք քե Աստուած ևուզ ազատ է քան մեմք: Միտք մեմք, արարածներս, այսքան ըսցեմ չարիմ sk'or եմք օրեմքի հոյ ումերո, եւ իմք, Արա-

տիչը, գերի է անոնց: Տիեզերական ուժերը միտք մե՞ր ձեռ-
փերուն մեջ կերպրեկալ ու գործածելի են, իսկ անոր ձեռքին
մեջ անձկուն եւ անշարժ: Մարդկային փորձառութեան
բովանդակ հասանելանութիւնը կ'ենթադրէ թէ տիեզերքը
օրէնքով չի կառավարուիր, թէ Աստուծոյ կը կառավարուի
օրէնքի հասնածայն: Ան նախախնամօրէն կ'օգտագործէ, կը
փարէ եւ կը հասնախնամէ գործերու իր առանձին միջոց-
ները, ծառայեցնելու հասնար զսնունք իր յաշիհեկական
նպատակներուն:

Ն

Աստուծոյ մասին մեր հիմնական սխալը սա կար-
ծիքն է թէ ինք, այս մեքենային հեռաւոր հեղինակը,
թողած է որ այն բանի իր օրէնքներով, և անկարող
է ուրէ բան ընել անոր առանց միջամուխ ըլլալու:
Վարենք Աստուծոյ այս շատ տարրական պատկերը և
տիեզերքի այս շատ աղայական ըմբռնումը: Ան հեռու-
ները չէ: Ան Տիեզերքի մէջ բնակող Ներկայութիւնն
է, ինչպէս է մեր կեանքը մեր մարմիններուն մէջ, և
ամէն բան կը կառավարէ: Ներաբնակ յաւիտենական
Սրարիչն է, և օրէնքները, ոմանք մեզի ծանօթ, ուրիշ-
ներ անծանօթ, Անոր գործեր կատարելու միջոցներն
են: Ան բանտարկեալ մը չէ իր սեփական տիեզերքին
մեքենականութեանը մէջ բանտուած: Ան լուի Ֆիլիփի
անկարողութեան ենթարկուած չէ որ ըսէ. «Կը թագա-
ւորեմ, բայց չեմ կառավարեր»: Ան ազատ է, աւելի
ազատ քան զոր կրնանք երեւակայել, իր սահմանած
ուժերը գործածելու համար: Նախախնամութիւնը կարե-
ղի է: Պատանի մը կրնայ վտակի մը ընթացքը չեղեցնել
մէկ գծէն միւսը: Ինչ որ մենք կ'ընենք վտակի մը
Աստուած կրնայ ընել ուրէ կեանքի և պատմութեան ալ

ընթացքին համար: Օրէնքներն ամբողջ Անոր ձեռքին
մէջ են: Յիսուս կ'ըսէ. Ոչ մէկ ճնշողական գետին կ'իյ-
նայ առանց ձեր Հօրը (Մատ. Ժ. 29):

Հետեւաբար, որչափ որ Սբ. Գիրքը բնական օրէն-
քի արդիական խնդիրով չզբաղիր, աղօթքի հետ անոր
յարաբերութեանը նկատմամբ կրնանք մենք տակաւին
Սբ. Գրոց հետ բաժնել իր զաւակներուն օգնելու մա-
սին Աստուծոյ կարողութեան, յօժարութեան և աղա-
տութեան վրայ այն կատարեալ վստահութիւնը, որ
ամբողջ գիրքը կը լեցնէ հաւատքով ու յուսով: Երբ
Սբ. Գիրքը կ'ըսէ, «Մէկ անգամ խօսեցաւ Աստուած.
երկու անգամ լսեցի թէ զօրութիւնն Աստուծոյ է» (Սաղ.
ԿԲ. 11), կամ՝ «Տէրը իմ զօրութիւնս ու իմ ասպարս է.
իմ սիրտս անոր յուսացաւ, ու ես օգնութիւն գտայ»
(Սաղ. ԻԸ. 7), և կամ՝ «Ամէն բաները բարիի գործակից
կ'ըլլան անոնց որ զԱստուած կը սիրեն» (Հոով. Ը. 28),
չըսեր այն բան մը զոր օրէնքի իշխանութեան ամենա-
կատարեալ հաւատացողն ալ չի կարենայ ըսել: Շատ
աղօթքներ կան որոնց պատասխանելու չի Աստուած.
բայց չի կան բարի աղօթքներ որոնց պատասխանել
չի կրնար Աստուած: Ինք Տէրն է բոլոր օրէնքներուն,
մեզի ծանօթ և անծանօթ: Երբ Աստուած իր օրէնքնե-
րուն մասին իր գիտութիւնը օգտագործէ, ո՞վ կրնայ
կանխաւ ըսել թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ: Աստուած ա-
զատ է, որքան պարզ հնարաւորութեանց չուրջ է հար-
ցը, ուրէ խնդիրքի պատասխանել. և եթէ աղօթք մը
անպատասխան թողուի, պատճառն այն չէ որ օրէնքին
իշխանութիւնը արգելք հանդիսացած է, այլ այն՝ թէ
ընդարձակ մարդեր կան, ուր պէտք չի որ Աստուած մեր
բաղձանքը իր ծրագրին տեղը դնէ:

Այս վերջին յայտարարութիւնը շեշտուելու արժանի է: Մենք կրնանք լաւագոյն համարիլ որ արեւն աւելի կանուխ ծագի, կամ երկոտասնեակ մը գոյներ կենան լուսապատկերին մէջ, որ խորհինք առանց զաղափարներու զուգորդութեան, կամ մեղանչենք առանց տառապելու: Բայց օգուտ չունին ասոնք: Աստուած իր ճիշդերֆը չի վերաշինեւ խնդրումս մը համար, ոչ թէ վասն զի չի կրնար, այլ վասն զի ընելու չի: Մեզի համար կրնայ յարմար ըլլալ անձրեւը արեւու լոյսին տեղը դնել կամ արեւու լոյսը՝ անձրեւին տեղը: Բայց կրնայ ըլլալ որ, երբ ջանանք օդը հակակշիռ ենթարկել, հաւատքի տեղ յաւակնութիւն դնենք յիմարաբար: Հին բաբելոնիներու պատմութեան մը համաձայն, մայր մը երկու որդի ունէր, մէկը պարտիզպան, միւսը բրուտ: Պարտիզպանն ըսաւ. «Մայր, աղօթէ Աստուծոյ որ անձրեւ դրկէ բոյսերս ջրելու համար»: Բրուտն ըսաւ. «Մայր, աղօթէ Աստուծոյ որ արեւ զրկէ պտուկներս չորցնելու համար»: Արդ, մայրը զանոնք հաւասարապէս կը սիրէր: Անձրեւի՞ համար աղօթելու էր, թէ ոչ՝ արեւի համար: Ոչ. ամենալաւ բանը պիտի ըլլար որ խնդիրը Աստուծոյ յանձնէր:

Հետեւաբար, երբ լիակատար վստահութիւն հաստատուած է Աստուծոյ կարողութեան և ազատութեան վրայ ոեւէ ժամանակ ոեւէ գորութիւն օգտագործելու համար, արժանաւայել խոնարհութիւն մը պիտի արգիլէ մեզ աղօթքի կիրարկելէ այս ճշմարտութիւնը յանդգնաբար: Անձնական յարաբերութեանց մարդին մէջ աւղօթքի ներգործութիւնն այնքան ակնհաս է որ աղօթքի ազդեցութեան վրայ մեր հաւատքը գետին շահած է փորձառութեան մէջ: Բայց թէ աղօթքի գորութիւնը

կրնայ ազդել Բնութեան առարկայական կիրարկութեանց՝ անկարելի է գիտականօրէն ապացուցանել: Մենք երբեք չենք կրնար այնքան կատարելապէս կղզիացներ դէպք մը, զոր օրինակ օդի փոփոխութիւն մը, որ ապացուցուի թէ միայն և միայն մեր աղօթքը յառաջ բերաւ զայն: Անշուշտ ոչ մէկ մարդ կրնայ որոշ սահման մը գծել՝ ըսելով, «Ասկէ ներս կրնանք ակնկալել որ Աստուած իր օրէնքները գործածէ ի պատասխան մեր աղօթքներուն, իսկ ասկէ դուրս այդ տեսակ բան չենք կրնար սպասել»: Այս մասին Փրօֆ. Պաուլս ունի ողջամիտ և օգտակար խօսք մը. «Աստուծոյ կալիքին հպասակելով ամեն բանի մասին աղօթել թէ՛ աւելի մարդկային եւ թէ՛ աւելի Քրիստոնեայայել պիտի ըլլար քան մեր աղօթքներուն ճշգրիտ աստիճան մը գծել թէ ի՞նչ բաներ խնդրումս մը թոյլատրելի առարկայ կրնայիմք համարել»: »

Բայց պէտք է յայտնի ըլլայ թէ մենք երբեք յանդգնօրէն պահանջելու չենք որ առարկայական աշխարհի մը մէջ բնական ուժերու գործածութիւնը մեր անձնական նպատակին ծառայէ, և յետոյ վստահօրէն սպասելու չենք որ մեր աղօթքն յառաջ բերէ փոփոխութիւնը: Արեւուն և անձրեւին առջեւ, ինչպէս ըսաւ Յիսուս, չարերն ու բարիները հաւասար ըլլալ կը թուին (Մատ. Ե. 45): Լայմըն Պիչըրի հրապարակային պնդումը թէ ոչ-ուղղափառ եկեղեցիի մը հրկիզումը վերագրելի էր սխալ վարդապետութեան մը վրայ Աստուծոյ դատաստանին, յաջորդ շարթուն (երբ Լայմըն Պիչըրի եկեղեցին ալ այրեցաւ) հաստատուեցաւ թէ վտանգաւոր և անձիշտ էր: Արտաքին տիեզերքի ուժերն Աստուծոյ ձեռքին մէջ են՝ անոնցմով ընելու համար ինչ որ ինք կ'ուզէ: Բայց այս անպատճառ չի նշանակել թէ պիտի ընէ անոնցմով ինչ որ մենք կ'ուզենք: Պէտք է որ Աստուած իր վեհապետութիւնը թողու պահանջուած

ատեն: Շատ աւելի լաւ է որ մարդ օրէնքին կարգապահութիւնը սորվի քան թէ անկէ զերծ մնայ աղօթութիւն համար: Աղօթքը վճռապէս չի «աստուածաբաններէն երաշխաւորուած մեքենայ մը, Աստուծոյ ընել տալու համար ինչ որ անոր յաճախորդները կ'ուզեն»:»

Հետեւաբար մեր աղօթքի բոլոր պահերուն պարտինք, Թրքմալուի բառերը գործածելով, յիշել «աղօթքի հաւատքի և «հաւատքի» աղօթքի տարբերութիւնը: Աղօթքի հաւատքը կրնայ յանդուգն ըլլալ և շնորհալից կրնայ Ամենակարողին վերջնապիւր տալ, Անոր հաւատութիւնը պահանջող: Կրնայ աղօթքը Աստուծոյ վրայ մոգական պահանջ մը դարձնել: Բայց հաւատքով աղօթքն ամէն բան կը խնդրէ Աստուծոյ կամքին կատարեալ հպատակութեամբ: Չի փափաքիր երբեք իր բաղձանքը պարտադրել Յաւիտենական Նպատակին, այլ միշտ Անոր համաձայն ընել: Եռանդալին կը պաշտպանէ իր պէտքերը, բայց մեր Տէրոջ պէս կը վերջացնէ իր խնդիրքը, «Քու կամքդ ըլլայ» ըսելով: Հաւատքով աղօթքը կը հրճուի Աստուծոյ վեհապետութեան համար, և վստահ է թէ բոլոր զօրութիւններն Անոր ձեռքին Կապուած են, և թէ ամէն բաներ բարիի գործակից կ'ըլլան զԱյն սիրողներուն: Աղօթքն այս կերպով իմաստ մը կ'ունենայ, ինչու որ Աստուած իր տիեզերքին մէջ ազատ է իր ուզածն ընել: Բայց աղօթքն այդ պատճառաւ յանդուգն չի դառնար ակնկալելու չափ թէ Աստուած պարտի ընել ինչ որ մենք կ'ուզենք իր տիեզերքին մէջ:

է

Այսու հանդերձ մարդ մը կայ, ուր ոչ ոք պէտք ունի վարանելու՝ աղօթքի պատասխան սպասելու մա-

սին: Աղօթքը անձնական յարաբերութեանց օրէնքն է: Կարեւոր է յստակօրէն ըմբռնել թէ բոլոր օրէնքներն ամէն մարդերու չեն յարմարիր: Զգողութիւնը, օրինակի համար, տիեզերական չէ: Առանց բացառութեան կը տիրապետէ առարկայական փիլիզական աշխարհին մէջ, բայց չի մոռնար անձնական, հոգեկան աշխարհին մէջ: Հոգ կ'սկսի նոր մարդ մը, ուր կ'զբաղինք այնպիսի իրականութեանց հետ որոնք փորձի խողովակներու մէջ չեն կրնար բռնուիլ, կամ կանգուններով չափուիլ, և կամ նժարներու մէջ կշռուիլ: Այս նոր մարդին մէջ նոր օրէնքներ գործի վրայ են: Զգողութիւնը չի կրնար հոգեկան աշխարհին մէջ խուժել, թէեւ հոգին կրնայ նուաճել և գործածել զգողութեան զօրութիւնը: Օրէնքներն այսպէս վարչաձեւերու կը բաժնուին: Երբ մէկը անգործարանաւոր աշխարհէն գործարանաւորին անցնի, իր ետին կը թողու օրէնքներ որոնք հիմա այլեւս գործածելի չեն: Եթէ բոյսերու աշխարհէն մարդոց աշխարհը անցնի, կը բարձրանայ այնպիսի օրէնքներու՝ որոնք բոյսերու չեն պատկանիր, այլ մարդոց կը յարմարին: Եւ այս աւելի բարձր մարդին մէջ, ուր մարդիկ իրարու հետ և Աստուծոյ հետ կը յարաբերին, հաղորդակցութեան պայմաններ, բարեկամութեան օրէնքներ և աղօթք գոյութիւն ունին: Մէկը չի կրնար երեւակայել որ Յիսուս փիլիզական աշխարհին մէջ առարկայական փոփոխութիւն մը խնդրէ՝ առանց ժխտական պատասխանի մը ենթարկուելու կատարեալ յօժարութեան: Բայց երբ լեռը կը բարձրանայ առանձին հաղորդակցելու համար Աստուծոյ հետ, կ'երթայ այն բացարձակ վստահութեամբ թէ իրեն պիտի դան զօրութիւն, խաղաղութիւն և տեսիլք, որոնց պէտք ունի: Անձնական յարաբերութիւնն աղօթքի միակ մարզն է: Երբ մէկը կը կարգայ եկեղեցիին մեծ աղօթք-

ները, կը տեսնէ թէ այս մարդին մէջ գերազանցօրէն Աստուծոյ ժողովուրդը վստահութեամբ աղօթած է, պատասխանի սպասած է և յուսախաբ չէ եղած:

«Ով Տէր, Քու մօտ անցած պահն, որ ակընթարթ մ'է գրեթէ,

Մեր հոգիին ինչքան մեծ փոփոխութիւն պիտ' առնէ:

Ինչքան հոգեր մեր սրտէն պիտի ընէ բընաջինջ, Ո՛րքան ցամքած ջիւերու պիտի տայ կեանք աւելնոտ:

Երբ ծնրադրենք, շուրջը մեր կը խոնարհի ամէն ինչ, Ու երբ կանգնինք, ամէն բան — ըլլայ հեռու, ըլլայ մօտ —

Հոսաճաճանչ կը կանգնի մաքուր և քաջ և սիրուն: Երբ ծնրադրենք, երկչոտ ենք, բայց երբ կանգնինք, համարձակ:

Ուրեմն ինչո՞ւ մեր անձին և դեռ ուրիշ շատերու Ընենք այս մեծ զրկանքը, որ ուժեղ չենք շարունակի Որ հանապազ լեցուած ենք բազմատեսակ հոգերով, Որ անընդհատ վըհատ ենք և կ'ընկճըւինք մեղկօրէն: Եւ անձկալից, վրդոված, երբ աղօթքն է միշտ մեր քով,

Եւ ցնծութիւն, քաջութիւն ու զօրութիւն Քու քովդ են:»

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹԵԼԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եթէ դիպեցիր, ամեն պարագայի քակ, հաստատուն օրհնֆի հաւսածայն պիտի պատահին, փոփոխութեան հաւատադրեցին ի՞նչ օգուտ ունի:

Օրէնքի իշխանութեան մասին գիտութիւնն ի՞նչ

ազդեցութիւն կը գործէ մարդուն գիրքին վրայ աղօթքի հանգէպ:

Անձնական կառնցողութիւնը ո՞րչափ կրնայ հակադէպ թնական գորութեանց գործողութիւնը:

Բնական օրէնք մը ռոնակութեւ և օրէնքի հլու ուժերը գործածելու տարբերութիւնն ի՞նչ է կատարելու համար բան մը, որ Բնութեան սովորական ընթացքով տեղի պիտի չունենար:

Բնական օրէնքներու գործողութեան մէջ անձնական կամքի միջամխութիւնը ո՞ր արտիճան բռնաբարում է այդ օրէնքներուն:

Ո՞ր աստիճան կ'արդարանայ Սաղմոսերգուն հաւատքը տիեզերքի մէջ Աստուծոյ հակադէպ ներկայութեան վրայ:

Ծնողքներ ո՞րքան կրնային իրենց զաւակներուն պէտքերը հոգալ, եթէ խստիւ կապուած ըլլային օրէնքի իշխանութեան:

Աղօթքի պատասխանին կարելիութեան մասին տարակոյսը ո՞ր աստիճան վերադրելի է սա հաւատքին թէ այն կը բռնաբարէ օրէնքը, և ո՞ր աստիճան վերադրելի է օրէնքի գործողութեան մասին ըմբռնումի պակասին:

Բնական օրէնքներ զսպելու աստուածային կարողութեան վրայ վստահութիւնը ո՞ր աստիճան անհամաձայն է օրէնքի վստահութեան վրայ զրուած հաւատքի հետ:

Օրհնֆի իշխանութիւնը ո՞ր աստիճան կ'արգիլէ աղօթքի պատասխանը:

Կա՞ն արդեօք աղօթքներ որոնց պատասխանել անկարող է Աստուծոյ:

Ո՞րչափ կ'արդարանայ Սբ. Գրոց վստահութիւնը

Աստուծոյ կարողութեան, յօժարութեան և ազատութեան վրայ, իր զաւակներուն օգնելու մասին:

Աշխարհի համար Աստուծոյ ծրագիրները ինչպէս կ'ազդեն, կը կարծէք, անհատական ազօթքներու իր պատասխանին վրայ:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը Բնութեան մարզին մէջ կեցող օրէնքին և անձնական, հոգեկան աշխարհի մէջ կեցող օրէնքին միջեւ:

Ի՞նչ է աղօթքի վրայ հաւաստի եւ հաւաստով աղօթքի միջեւ տարբերութիւնը:

ԳԼՈՒԽ Է

ՉԻ ՊԱՏԱՍԻԱՆՈՒԱԾ ԱՂՕԹՔ

Օրակալի ընթերցումով

Եօրենքաց Ծարար, Առաջին Օր

Չի պատասխանուած աղօթքի մասին դանդաղոր նոր բան չէ: Նկատեցէք անձկութեան սա կոչը, որով Ամբակում կ'սկսի իր գիրքը.

«Մինչեւ ե՞րբ, ով Տէր, աղաղակեմ, ու չլսես, և զրկանքի համար քեզի կանչեմ ու չազատես: Ինչո՞ւ ինծի անօրէնութիւն կը ցուցնես, և նեղութիւն կ'երեցնես. քանզի իմ առջեւ յափշտակութիւն ու զրկանք կայ, և դատ ու վէճ հանող կայ: Անոր համար օրէնքը կը խախտի, ու իրաւունքը ի գործ չգրուիր, վասն զի անօրէնը արդարին բոլորովին կ'առնէ. այս պատճառաւ դատաստանը ծուռ կ'ելլէ...: Դու, որու աչքերը չարութիւն տեսնելէն մաքուր են, ու անիրաւութեան նայելու կարող չես, նենգաւորներուն ինչո՞ւ կը նայիս, ամբարիշտը իրմէ արդար եղողը կլլած ատեն ինչո՞ւ կը լռես:» Ամբ. Ա. 2-4, 13:

Շարժական մեկնաբանութեան մէջ վեր պիտի առնենք հոս յայտնուածին նման փորձառութեան մը պատճառները: Բայց օրական ընթերցուածքներուն մէջ քննենք այսպիսի փորձառութեանց աղօթքը լիակատար անբացատրութիւնը: Նախ անպատասխան թողուած խն-

գիրք մը պէտք չէ որ ամէն աղօթք ձգելու պատճառ
ըլլայ, ինչու որ ամենամեծ աղօթքներուն շատը խնդիրք
չեն: Նոյն խոսք հեթանոսները իրենց բազմաստուածու-
թեան մէջ ատեն ատեն նշմարած են այս ճշմարտութիւնը:
Ինչպէս, օրինակի համար, հին գիրքի մը մէջ կ'ըսուի.
«Աղօթքը միջոց մը չէ աստուածները մղելու որ իրերու
ընթացքը փոխեն, այլ անոնց անձնական շնորհքը՝ ի-
րենց հետ հաղորդակցելու և կենդանի աստուածներու
օրհնութիւնը իրենց զաւակներուն վրայ:» Երբ մէկը
Քրիստոնէական փորձառութեան դառնայ, աղօթքին այս
երեւոյթն ամենուրեք փառաւորուած և բարձրացած կը
գտնէ: Երբ Թէնիսիւսն իր կեանքին համար աղօթքին
նշանակութիւնը կը բացատրէր, ըսաւ. «Աղօթքը մեծ
ովկիանոսին և մեր փոքր փոսերուն միջեւ սահանադուռ
մը բանալ է, երբ ծովը կը հաւաքուի և ներս կը խու-
ժէ լիհոսան:» Նկատեցէք թէ աղօթքի այս մարդն ո՞ր-
քան լիովին դուրս կը մնայ պարագաներու փոփոխման
համար մերժուած խնդիրքի յուսախաբուութիւններէն:

Աղօթք. Հայր, շնորհակալ եմ Բու ողորմութեանցդ
համար, որոնք նոր են ամէն առտու, քունի պարգեւին
համար, առողջութեան և զօրութեան համար, ուրիշ օր-
ուան մը տեսիլքին համար՝ գործի և նուիրումի իր թարմ
պատեհութիւններով: Բոլոր ասոնց և դեռ ասոնցմէ ա-
ւելիին համար շնորհակալութիւն կը մատուցանեմ Բեզի:
Մարդոց երեսին նայելէ առաջ կ'ուզէի նայիլ Բեզի, որ
իմ դէմքիս առողջութիւնն ու իմ Աստուածս ես: Առանց
Բու առաջնորդութեանդ պիտի չուզէի դուրս երթալ
օրուան պարտականութիւններն ու գործերը կատարե-
լու համար: Զիս այնպէս զօրացուր որ կարենամ իմ
ամէն գործիս մէջ հաւատարիմ ըլլալ, փորձութեանց
մէջ քաջ, տառապանքի մէջ համբերող, վնասութեան

մէջ Բեզմով յուսալից: Շնորհէ այս բոլորը քու բարու-
թեանդ սիրոյն համար: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

Յօդներու Գաբար, Երկրորդ Օր

«Ո՛րչափ պատուական են ինծի քու խորհուրդ-
ներդ, ով Աստուած. ո՛րչափ մեծ է անոնց թիւը: Եթէ
համբմ զանոնք, աւագէն չատ են. երբ արթննամ, դեռ
քեզի հետ եմ...: Փորձէ զիս, ով Աստուած, ու գիտ-
ցիր իմ սիրտս. զիս քննէ ու գիտցիր իմ մտածում-
ներս, և նայէ թէ արդեօք չար ճամբու մէջ եմ, և
զիս դէպի յաւիտենական ճամբան առաջնորդէ:» Սաղ.
ՃԼԹ. 17, 18, 23, 24:

Տեսէք թէ Սաղմոսերդուն ի՞նչպէս կը գործածէ
աղօթքը իբր սրտի բացում մը Աստուծոյ քննութեան
առջեւ, իբր միջոց մը՝ կեանքը վերաճեցնելու և զանի-
կա շարունակ մէկ գծի վրայ պահելու Աստուծոյ կամ-
քին հետ: Միթէ պէ՞տք էր որ արտաքին բաներու հա-
մար ուռէ թիւով յուսալիկալած խնդիրքներ մեր աչ-
քերը կուրացնէին աղօթքի այս բարեփոխիչ գործածու-
թեան առջեւ: Գուրիսին Հոկի գործը Լոնտոնի տղոց
համար տիպարական արգիւնք մը ունեցաւ փողոցի բա-
րեկարգուած լաճի մը, ձեմ Նիքոլսի, մէջ: Պր. Հոկի
մահէն յետոյ երբ ձեմի հարցուեցաւ թէ նկարագրի
համար պայքարը ի՞նչ ջուրի վրայ էր, պատասխանեց.
«Քչիկ մը դժուարութիւն ունիմ չիտակ մնալու. բայց,
փառք Աստուծոյ, ամէն բան լաւ է: Կը տեսնէ՞ք, Պր.
Գուրիսին Հոկի մէկ լուսանկարը կը կրեմ միշտ իմ
վրաս, ու երբ փորձութիւն մը հանդիպի, զանիկա
դրպանէս դուրս կը հանեմ, և անոր նայուածքը զար-
մանալի օգնութիւն մըն է ինծի, և Աստուծոյ շնորհքովը
կարող կ'ըլլամ ամէն բանի յաղթել: Աղօթքը մեր կեան-
քին մէջ կրնայ մեր Տէրով դէմքին ուղղուած այս տե-

սակ մաքրագործող և զօրացուցիչ նայուածք մը ըլլալ։ Անիկա մեզ կ'ուզէ, կը վերահաստատէ մեր արժէքները, և կ'ամրապնդէ մեր ամենալաւ որոշումները։ Եւ վերջապէս, ճիշտ ասոր համար չէ՞ որ ամենէն շատ պէտք ունինք աղօթքի։ Եւ չէ՞ որ խեղճ դատողութիւն մը ցոյց տուած կ'ըլլանք, երբ այս տեսակ աղօթիւր կը թողունք, որովհետեւ ուրիշ տեսակներ միշտ ազդեցիկ չեն երեւիր։

Աղօթք. Ամենակարող Աստուած, որ Քու շնորհքովդ և նախախնամութեամբդ իմ մեծ և ազադակող մեղքերս ի լոյս հանեցիր, ամենախոնարհաբար կը պաղատիմ Քեզի Քու շնորհքդ և ողորմութիւնդ շարունակել իմ վրաս, որ խիղճս արթնցած ըլլալով հիմա՝ կարենամ վերջիչել ձամբաներս և խոստովանիլ, ողբալ և ատել իմ անցեալ կեանքիս բոլոր մեղքերը։ Եւ, ով բարեգութ Աստուած, անոնց համար ճշմարիտ զղջում տուր ինծի, այն զղջումը՝ որուն Դուն չեորհք և ներում խոստացած ես, որպէս զի իմ սխալանքներս անգամ կարենան օրհնութիւն բերել ինծի, և ես ամէն բանի մէջ կարենամ շնորհք գտնել Քու ձեռքերէդ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի արժանիքովն ու միջնորդութեամբ։ Ամէն։ Թոմաս Ուիլսոն Եպիսկոպոս (1663-1755)։

Եօթներորդ Ծափաք, Երրորդ Օր

«Տէրը փնտռեցէք, քանի որ անիկա կը գտնուի։ զանիկա կանչեցէք, քանի որ որ անիկա մօտ է։ Թող ամբարիշտը իր ձամբայէն, ու անօրէն մարդը իր խորհուրդներէն հրաժարի, և Տէրոջը դառնայ, ու ան պիտի ողորմի անոր, ու մեր Աստուծոյն, վասն զի առատապէս կը ներէ։ Քանզի իմ խորհուրդներս ձեր խորհուրդները չեն, ու ձեր ձամբաները իմ ձամբաներս չեն, կ'ըսէ Տէրը։ Հապա որչափ երկինք երկրէ բարձր է, այնչափ»

ալ իմ ձամբաներս ձեր ձամբաներէն բարձր են, և իմ խորհուրդներս ձեր խորհուրդներէն։ Վասն զի ինչպէս անձրեւը ու ձիւնը երկինքէն կ'իջնէ և հոն չդառնար, հապա երկիրը կ'ուռնէ, ու զայն պտղաբեր և արգասաւոր կ'ընէ, ու ցանողին հունտ և ուտողին հաց կու տայ, իմ բերնէս ելած խօսքն ալ այնպէս պիտի ըլլայ, ինծի պարսպ պիտի չդառնայ։ հապա իմ կամքս պիտի կատարէ, ու յաջողութեամբ ի գործ դնէ այն բանը՝ որուն համար զրկեցի զայն։» Ես. Ծե. 6-11։

Չի պատասխանուած խնդիրքը աղօթքը լքելու պատրուակ դարձնել յայտնապէս անբանաւոր է, երբ կանգ առնենք խորհելու թէ ո՞րքան լիովին անկարող ենք մեր բաղձանքը Աստուծոյ կամքին տեղը դնել. և ի՞նչ զարհուրելի հետեւանքներ պիտի յառաջ գային, եթէ մեր բոլոր խնդրուածքներուն պատասխան տրուէր։ Նկատեցէք Աստուծոյ նախախնամութեան, գերազանց իմաստութեան և ողորմութեան վրայ դրուած հաւատքը, զոր Եսայի իր աղօթքին հիմը կ'ընէ հոս։ Յայտնի չէ՞ որ մեր շնորհալից պահանջները՝ թէ այս տեսակ Աստուած մը մեր գործիւն պիտի գտնէ, կ'արդարացնեն Առնկթէլլոն, երբ սեղանի վրայ, խօսակցութեան միջոցին, զայրացած և քիչ մը չափազանցուած սա կշտամբանքը կը ժայթքէր. «Ի՞նչ աններդաշնակութիւն պիտի բերէինք տիեզերքին մէջ, եթէ մեր բոլոր աղօթքներուն պատասխան տրուէր։ Այն ատեն աշխարհը մեկ պիտի կառավարէինք և ոչ Աստուած։ Եւ կը կարծէ՞ք թէ մենք աւելի լաւ պիտի կառավարէինք։ Ինծի ցաւ միայն կը պատճառէ, երբ կը լսեմ երկար և տաղտկալի խնդրուածքը մարդոց, որոնք չեն գիտեր ի՞նչ կը խընդրեն։ Ինչպէս պտոյտի կամ ձամբորդութեան պահուն կիներ, իրական կամ առերեւոյթ վտանգէ մը սարսափելով, կառապանին ձեռքի փոկերուն կը կառչին, նոյն»

պէս մենք մեր աղօթքներով Աստուծոյ վարչութեան
կը կառչինք: Շնորհակալութիւն ամբողջ սրտով — և
մնացածը լռութիւն և հպատակութիւն աստուածային
կամքին:»

Աղօթք. Ով ամենողորմած Հայր, Դուն մեզ Բեզի-
կանչած ես սիրով և առատ խոստումներով, և մենք
վկայ ենք թէ զուր տեղը չէ որ Բեզի կը մօտենանք:
Մենք կը վկայենք Քու հաւատարմութեանդ: Քու խոս-
տումներդ Սյո և Ամէն են: Քու օրհնութիւններդ գե-
րազանցօրէն առատ են, աւելի քան զոր գիտենք կամ
կը կարծենք: Շնորհակալ ենք աղօթքի արտօնութեան
համար, և աղօթքի պատասխաններուդ համար: Եւ ու-
րախ ենք որ մեր խնդիրքներուն համաձայն չես պա-
տասխաներ: Մենք կոյր ենք, և միշտ կը հայցենք բա-
ներ որոնք մեզի համար ամենալաւ չեն: Եթէ մեր բո-
լոր բաղձանքները մեզի շնորհէիր մեր աղաչանքին հա-
մաձայն, մենք պիտի կործանէինք: Մեր փոքր զաւակ-
ներուն հետ մեր յարաբերութեան մէջ անոնց կու տանք
ոչ թէ իրենց խնդրած բաները, այլ անոնց համար մեր
ամենալաւ դատած բաները: Եւ Դուն, մեր Հայրը, Քու
նախախնամութեամբդ կ'ուզզես մեր ազիտութիւնը և
յանդուգն սխալները, և մեզի համար կ'ընես ո'չ այն-
քան այն բաները զորս կը խնդրենք Բեզմէ, այլ այն
բաները՝ զորս խնդրելու էինք: Եւ այսպէս մենք օր
քան զօր վտանգէ և կործանումէ կ'ազատինք Քու լա-
ւագոյն իմաստութեամբդ և լաւագոյն սիրովդ: Ամէն:
Հենրի Ուորտ Պիչըր:

Նօթներդ Շաքար, Չորրորդ Օր

Դարձեալ ուրիշ պատճառ մը որով թոյլ կու տանք
որ մերժուած խնդիրք մը աղօթքի վրայ մեր վստա-
հութիւնը խախտէ, սա է որ որ մենք կը թերաւանք

տեսնել թէ ո՛րքան յաճախ Աստուած մեր աղօթքնե-
րուն կը պատասխանէ մեր չսպասած, թերեւս չուզած
կերպերով: Քննեցէք Պողոսի փորձառութիւնը այն միակ
խնդիրքին մէջ զոր, որքան գիտենք, միշտ կը մատու-
ցանէր իր անհատական պէտքին համար:

«Եւ որ չըլլայ թէ ես հպարտանամ խիստ շատ յայտ-
նութիւններուն համար, ինծի մարմինի խայթոց մը
տրուեցաւ, Սատանայի հրեշտակ մը, զիս նեղելու հա-
մար, որ չըլլայ թէ հպարտանամ: Ասոր համար երեք
անգամ աղաչեցի Տէրօջը, որ մէկդի ընէ ինծմէ: Ու
ըսաւ ինծի, Իմ շնորհքս հերիք է քեզի, վասն զի իմ
զօրութիւնս տկարութեան մէջ կը կատարուի. ուստի
մեծ յօժարութեամբ աւելի իմ տկարութիւններուս վրայ
պիտի պարծենամ, որպէս զի Բրիտանիոյ զօրութիւնը
իմ վրաս հանգչի:» Բ Կոր. ԺԲ. 7-9:

Ո՛րքան յաճախ Աստուծոյ պատասխաններն այն-
պէս ծպտուած կու գան մեզի որ մենք, Պողոսի սուր
տեսութենէն զուրկ, չենք ճանչնար զանոնք: Հենրի
Ուորտ Պիչըր յատկանշական զուարթախոհութեամբ մը
կը պատմէր ինչ որ յաճախ շատ լուրջ ճշմարտութիւն մըն
է աղօթքի կիրարկութեան մէջ: «Կիւն մը,» կ'ըսէր,
«աղօթելով համբերութիւն կը խնդրէ, և Աստուած ա-
նոր կը զրկէ անփորձ խոհարար մը:» Այսինքն՝ մենք
բաւն չը կը խնդրենք, և Աստուած մեզի կ'ընծայէ առիթ
ներ: Եթէ պատասխանները մեզի այսպէս գան, հաւա-
նօրէն ոչ պիտի ճանչցունին, ոչ ալ պիտի ընդունունին:
Հին երգ մը կը պարունակէ երկու տուն, որոնք աղօթ-
քի նկատմամբ ոչ-աննշան փորձառութեան մը կը պատ-
շաճին:

Ճնդրեցի ես Աստուծոյ ինձ շնորհել աճում
Հաւատքի մէջ, նաեւ սիրոյ և շնորհաց,
Եւ աւելի գիտութիւն՝ իր փրկութեան վրայ,

Եւ աւելի խանդ՝ փնտռելու դէմքն իր գըթած :
 Ինքն էր որ ինձ ուսուց այսպէս աղօթք ընել ,
 Եւ աղօթքի ինքը կու տար միշտ պատասխան .
 Բայց պատասխանն իր այնպիսի կերպով կ'ըլլար
 Որ զիս գրեթէ կ'առաջնորդէր վըհատութեան :»

Աղօթք. Ով Տէր Աստուած , ներէ մեր աղօթքներուն
 խեղճութիւնը , ճղճիմութիւնը և մանկական անմտու-
 թիւնը : Մտիկ ըրէ ոչ թէ մեր խօսքերուն , այլ ան-
 բարբառ հառաչանքներուն . լսէ ոչ թէ մեր խնդիրը-
 ներուն , այլ մեր պէտքին աղաղակին : Ո՛րքան յաճախ
 կ'աղօթենք բանի մը համար զոր արդէն ունինք , և
 սակայն անտեսած ենք ու չենք իւրացուցած . ո՛րքան
 յաճախ բանի մը համար որ երբեք չի կրնար մերն ըլ-
 լալ , ո՛րքան յաճախ բանի մը համար զոր պարտինք
 մենք անձամբ ձեռք բերել . և յետոյ անդադրում կ'աչ-
 խատինք բանի մը համար որ աղօթքով միայն կրնայ
 գալ մեզի :

Ո՛րքան յաճախ աղօթած ենք Քու թագաւորու-
 թեանդ զալուստին համար , և սակայն երբ անիկա ու-
 ղած է մեր միջոցաւ գալ , երբեմն խափանած ենք ճամ-
 բան , ուղած ենք անոր զալուստը՝ դուրսը , ուրիշներու
 մէջ բայց ոչ՝ մեր սրտերուն : Կ'զգանք որ մե՛նք ենք
 մարդուն պէտքին և Քու միջեւ արգելք հանդիսացողը ,
 մեր անձերուն և մեր կարելիութեանց միջեւ կանգնողը .
 և վստահութիւն չունինք մեր սեփական զօրութեան ,
 ուղղամտութեան և քաջութեան վրայ :

Ոհ , չնորհէ մեզի սիրել Քու կամքդ , և ամէն բանէ
 առաջ փնտռել Քու թագաւորութիւնդ : Վանէ մեր եր-
 կիւղները , մեր իրաւախոհութիւնը , մեր տկարու-
 թիւնը , որ չըլլայ թէ ի վերջոյ Քեզի դէմ պայքարող
 դոնուինք : Ամէն : Ո . է . Օրչըրտ :

Ծօրնեւորդ Ծաբաք, Հինգեւորդ Օր

«Ապա եթէ ձեզմէ մէկը իմաստութենէ պակասած
 ըլլայ , թող խնդրէ Աստուծմէ , որ ամէնուն առատա-
 պէս կու տայ ու չնախատեր , և անոր պիտի տրուի :
 Միայն թէ հաւատքով թող խնդրէ ու չերկմտի . վասն զի
 ան որ երկմիտ է , ծովուն հողմակոծեալ ու տատանեալ
 ալիքներուն նման է : Այն մարդը թող չկարծէ որ Տէ-
 րոջմէ բան մը պիտի առնէ . երկմիտ մարդը անհաստատ
 է իր բոլոր ճամբաներուն մէջ :» Յակ . Ա . 5-8 :

Մեր խնդիրքները մեզի մերժուած կը թուին , և
 մենք վհատելով՝ աղօթելէ կը հրաժարինք , երբ կրնայ
 ըլլալ որ Աստուած այդ ամբողջ ատենը մեզի կը թելա-
 դրէ միջոցներ , որոնցմով մենք կրնանք պատասխանել
 մեր աղաչանքներուն : Ծառեր քան մը կը խնդրեն , և
 Աստուծոյ պատասխանը կ'ըլլայ այդ քանիչ ստանալու
 քաւարաւ ինաստօրիւն : Պոսուրթի Գահերէց յատկո-
 ղէն կ'ըսէ . «Գրեթէ բոլոր խնդիրքները , զորս աչա-
 կերտ մը պատենութիւն ունի երբեք իր Հօրն ուղղելու ,
 կրնան պատասխանուիլ առանց դիմելու բնական կոչ-
 ուած օրէնքներուն , եթէ Աստուած զօրութիւն ունի խոր-
 հուրդ մը ղեկըր մարդուն ղեկին մէջ : Ենթադրեցէք որ
 աչակերտը գործ կամ դրամ ուզէ : Եթէ իր Հայրը կա-
 րողութիւն ունի յարմար թելադրութիւն մը դնելու
 անոր մտքին մէջ , կամ ուրիշ մարդու մը մտքին մէջ ,
 կամ երկուքին ալ մտքերուն մէջ , աղօթքը կրնայ պա-
 տասխան ստանալ : Եւ ասիկա կրնայ կատարուիլ չնոր-
 հիւ և ոչ հակառակ՝ մտաւոր գործողութեան օրէնքնե-
 րու : Մենք կարող ենք իրարու մտքին մէջ խորհուրդ-
 ներ դնել բառերու միջոցաւ , և գիտութիւնը վստա-
 հօրէն ապացուցանել կը թուի սա իրողութիւնը թէ ու-
 րիշ միջոցներ ալ կան ասիկա ընելու : Յիսուս տարգա-
 պէս կ'ընդունի թէ Աստուած այնպէս յօրինած է մարդ-

կային միտքը որ կարող է խորհուրդներ փոխանակել անոր, երկնաւոր իր Հօրը, հետ։»

Աղոթք. Ով Դուռն, որ աշխարհի ճշմարիտ արեւն ես, միշտ ծագող և երբեք մարը չի մանող, որ Քու ամենակազդուրիչ երեւոյթովդ ու տեսքովդ կը անուցանես ու կը զուարթացնես ամէն բան երկինքի մէջ և երկրի վրայ, կ'աղաչենք Քեզի ողորմածութեամբ փայլի մեր սրտերուն մէջ, որպէս զի մեզքի գիշերն ու աղջամուղջը և սխալանքի համատարած մէզը մեր մէջ շողացող Քու պայծառութեամբդ մեր սրտերէն փարատին և մենք կարենանք մեր ամբողջ կեանքին մէջ առանց սայթաքումի քալել որպէս ցորեկ օրով և, խաւարի գործերէն մաքրուած ու սրբուած, ճոխանալ ամէն տեսակ բարի գործերով, զորս Դուռն պատրաստած ես մեզի համար։ Ամէն։ Երազմոս (1467-1536)։

Յօրհեռոյ Ծաբար, Վեցեռոյ Օր

«Անոնց առակ մըն ալ ըսաւ այս բանին վրայով՝ թէ պէտք է ամէն ատեն աղօթք ընել ու չձանձրանալ։ Ըսաւ, Դատաւոր մը կար քաղաքի մը մէջ, որ Աստուծոյ չէր վախնար ու մարդէ չէր ամչնար։ Եւ նոյն քաղաքին մէջ որբեւարի մը կար, որ անոր կու գար ու կ'ըսէր. Իրաւունք ըրէ ինծի ու ազատէ զիս իմ ոսոխէս։ Եւ ան ժամանակ մը չէր ուզեր անոր մօտիկ ընել, բայց ետքը ըսաւ իր մտքին մէջ. Թէեւ Աստուծոյ մէջ չեմ վախնար ու մարդէ չեմ ամչնար, գոնէ այս որբեւարիին զիս ձանձրացնելուն համար իրեն իրաւունք ընեմ, որպէս զի չգայ ամէն ատեն զիս թախանձէ։ Եւ Տէրը ըսաւ. Լսեցէք, անիրաւ զատաւորը ի՞նչ կ'ըսէ։ Հապա Աստուած իր ընտրեալներուն իրաւունք պիտի չընէ, որոնք ցորեկ ու գիշեր իրեն կ'աղաղակեն, թէ և երկայնամիտ ալ ըլլայ անոնց վրայ։ Զեզի կ'ըսեմ, որ

շուտով անոնց իրաւունք պիտի ընէ. բայց Որդին մարդոյ երբ գայ, արդեօք հաւատք պիտի գտնէ՞ երկրի վրայ։» Դուկ. ԺԼ. 1-8։

Մարդիկ յաճախ իրենք խնդիրքներն անպատասխան թողուած կը կոչեն անոր համար որ իրենց անհամբերութեան մէջ ժամանակ չեն տար Աստուծոյ։ Յիշեցէք որ այս առակին մէջ դատաւորը Աստուծոյ հալիդի կեցուածք մը ունի, և ոչ համանման, և թէ սա է անոր դասը. եթէ կ'արժէր յամառօրէն թախանձել անիրաւ զատաւորը, ո՞րչափ աւելի պիտի անտարակոյս արժէր համբերութեամբ սպասել Հայր Աստուծոյ։ Մեր ամենամեծ բաղձանքներէն շատեր կը պահանջեն ժամանակ, համբերութիւն, յամառ հետապնդում և երկարատեւ սպասում՝ իբր պայման իրենց իրագործումին։ Մեր խնդիրքները երբեմն անպատասխան կը մնան պարզապէս անոր համար որ մենք շատ շուտ կը լքենք զանոնք իբր չի պատասխանուած։ Սբերձըն խնդիրը կը ներկայացնէր զօրաւոր կերպով. «Կրնայ ըլլալ որ քու աղօթքդ կը նմանի նաւու մը, որ շատ երկար ճամբայ ունի կտրելիք և շուտով տուն չի վերադառնար. բայց երբ տուն հասնի, շատ ճիւ բեռ մը ունի։ Եզերագնաց նաւեր կը բերեն քեզի ածուխ կամ անոր նման հասարակ բաներ. բայց անոնք որ մինչեւ Թարշիշ կ'երթան, ոսկիով և փղոսկրով կը վերադառնան։ Եզերագնաց աղօթքներ, որոնց նմանները կ'ընենք ամէն օր, շատ պիտանի բաներ կը բերեն մեզի. բայց կան մեծ աղօթքներ որոնք, Սպանիական հսկայ նաւերու նման, մեծ ուկիւրանոսը կը ձեղքեն և երկար ատեն կ'անհետանան, բայց ոսկիով ծանրապէս բեռնաւորուած կը վերադառնան։»

Աղոթք. Ով ողորմած Աստուած, կ'աղաչենք Քեզի, մեր սրտերը լեցուր Սուրբ Հոգիիդ շնորհներով, սի-

բով, ցնծութեամբ, խաղաղութեամբ, համբերատարութեամբ, քաղցրութեամբ, բարութեամբ, հաւատքով, հեղութեամբ, ժուժկալութեամբ: Մեզի սորվեցուր սիրել մեզ առողները, աղօթել մեզի հետ չարակամօրէն վարուողներուն համար, որպէս զի կարենանք Քու զաւակներդ ըլլալ, ով Հայր մեր, որ արեւդ կը ծագեցնես չարերուն և բարիներուն վրայ, և անձրեւ կը դրկես արգարներուն ու մեղաւորներուն վրայ: Անսելմոս (1033-1109):

Եօրհնորդ Ծաբար, Եօրհնորդ Օր

«Սիրելիներ, օտար բան մի սեպէք այն նեղութեան բարբոթը, որ ձեզ փորձելու համար կ'ըլլայ որպէս թէ օտար բան մը ձեզի հանդիպած է. հապառախ եղէք՝ քանի որ Քրիստոսի չարչարանքներուն հաղորդ եղած էք, որպէս զի անոր փառքին յայտնուելու առնան ալ ցնծութեամբ ուրախանաք: Եթէ Քրիստոսի անուանը համար նախատուիք, երանելի էք. վասն զի փառաց և զօրութեան և Աստուծոյ Հոգին ձեր վրայ հանգչած է. յիրաւի անոնց կողմանէ կը հայտնուի հանգչած է. յիրաւի անոնց կողմանէ կը հայտնուի հոյուի ան, բայց ձեր կողմանէ կը փառաւորուի: Չըլլայ որ ձեզմէ մէկը չարչարուի իբրեւ մարդասպան, կամ զոհ, կամ չարագործ, կամ իբրեւ ուրիշ բանին խառնուող. բայց եթէ չարչարուի իբրեւ Քրիստոնեայ՝ թող չամչնայ, հապա այս մասին թող Աստուծոյ փառք տայ...: Ուստի անոնք որ Աստուծոյ կամքին համեմատ կը չարչարուին, բարիք գործելով իրենց հոգիները թող անոր յանձնեն, իբրեւ հաւատարիմ Ստեփանոսին:» Ա Պետ. Դ. 12-16, 19:

Նկատի առէք Սբ. Գրական այս համարներուն մէջ պատկերացուած լուրջ կացութիւնը, չարչարանքի հաղորդակցութիւն, «նեղութեան բորբոթի» զիմագրա-

ւում, և տեսէք աղօթքի հոգին վերջին համարին մէջ, ուր իրենց հոգիները կը յանձնեն անոր «Իբրեւ հաւատարիմ Ստեփանոսին:» Ոմանք անբանաւոր կերպով կը թողուն աղօթելը, որովհետեւ իրենք յուսախաբ եղած են իրենց բաղձանքներուն լրումը չտեսնելով, և կը կարծեն թէ մեծ աղօթողները աղօթքին արժէքը գնահատած են համեմատութեամբ այն նեղութեան որմէ զիրենք ազատած է ան: Ընդհակառակն, բազմաթիւ սուրբեր իրենց ամենալաւ աղօթքն ըրած են փոխուած պարագաներու համար, և յետոյ իրենց հոգիները յանձնած են անոր «Իբրեւ հաւատարիմ Ստեփանոսին,» թէեւ արտաքին նեղութիւնը դեռ գոյութիւն ունէր: «Չինացի» Կորնոն մեծ հաւատացող մըն էր աղօթքի: Ան կ'ըսէր թէ «աղօթքով իր նաւակները նեղուի վրայ հոսանքն ի վեր կը վարէր:» Բայց ան ալ արձանագրութեան յանձնեց հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Կը խորհիմ թէ աշխարհային բաներու համար մատուցուած ամէն աղօթք Աստուծոյ կամքին հպատակութեամբ ըլլալու է սա վերապահութեամբ — եթէ համաձայն է Անոր մեծ ծրագրին: Աղօթող անձը պատրաստ ըլլալու է որ իր աղաչանքը մերժուի, եթէ հակառակ է Աստուծոյ օրէնքին, որ անհուն իմաստութեամբ զրուած է:»

Աղօթք. Ով Հայր, որ սահմանած էս որ մենք պարագաներու զրութեան մը մէջ զրուինք, և բուն պայքարի մէջ գտնենք մեր զօրութիւնը և յաղթանակենք ամէն բանի, մեզի մի զլանար քաջութիւնը որով միայն կրնանք յաղթանակել: Լռեցուր մեր լեզուներն իրենց տկարութեան տրտունջներէն, զօրացուր մեր սրտերն ամէն վախի դէմ, որ ուրախութեամբ ընդունելով մեր երկրային պահպանութեան պայմանները կարենանք խրախոյս գտնել և վարել մեզի համար որոշուած կեանքը:

Քեզի հաճոյ թուած է մեզմէ պահել կատարեալ գիտութիւն մը, և սակայն կը պահանջես կատարեալ վստահութիւն Քու վրադ: Մենք վաղուան օրը չենք կրնար տեսնել, մեր բռնելիք ճամբան չենք գիտեր, խաւարը կը ծածկէ մեր ուղին և խորհրդաւոր դադտնութիւնը մեր դէմ կ'ելլէ ամէն դարձքի վրայ: Բայց Դուն մեզի պահած ես վճռական հաւատք մը բարութեան, արդարութեան և ճշմարտութեան վրայ, որպէս զի ասոնք սիրելով իրենց համար միայն, գտնենք այն սէրը որ գիտութենէն զգերազանց է, և նայինք Քու դէմքիդ:

Ոհ, թոյլ միշտար որ խաւարի ուէ սարսափով կամ մտքի ուէ տանջանքի մէջ մեղանչենք մեր հոգիներուն դէմ և կամ ի վերջոյ կորսնցնենք Քեզ: Ամէն: Ո. Է. Օրչըրտ:

ՄԵԿԵԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱՌԹՈՒՍԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ա.

Աղօթելու բարձր արուեստին մէջ սկսնակի մը համար Սբ. Գիրքը յաճախ շատ վհատեցուցիչ գիրք է: Անոր նկարագիրները առաջին ակնարկով կը թուին վայելել պատասխանուած աղօթքի փորձառութիւնը: Տիպարական կ'երեւի Սաղմոսերգուն յանկերգը. «Անոր սրտին փափաքը անոր տուիր, ու անոր շրթունքներուն խնդիրքը իրմէ չարգիլեցիր»: Սաղ. ԻՍ. 2. Եթէ, սակայն, Սբ. Գիրքը աղօթքի նկատմամբ չունենար ուրիշ փորձառութիւն մը, բայց միայն յաջողած խնդիրքի վայելքը, մեր պէտքերուն գոհացում տալու բոլորովին անյարմար գիրք մը պիտի ըլլար: Մեր հաւատքին ամենացաւազին փորձութիւններէն մէկն է անպատասխան թողուած աղօթքը: Հետեւաբար, կ'արժէ նկատել որ Սբ. Գիրքը ինքնին կ'արձանագրէ չի պա-

տասխանուած աղօթքի փորձառութիւնը: Նոյն խնդիրը մտնելով մէկը կը գտնէ ոչ միայն յաջողած խնդիրքներու վրայ ցնծալից երախտագիտութիւն, այլ մերժուած խնդիրքներու վրայ սրտաբեկիչ վիշտ: «Ով իմ Աստուածս, ցորեկը Քեզի կը կանչեմ, ու չես պատասխաներ, և գիշերը կը կանչեմ ու չես դադարիր» (Սաղ. ԻԲ. 2):

Եւ արդարեւ, քննութիւն մը ցոյց կու տայ թէ Սբ. Գիրքը վերջ ի վերջոյ անպատասխան թողուած աղօթքներով լեցուն է: Մովսէս կ'աղօթէ որ Աւետեաց Երկիրը մտնէ: Բայց իր խնդիրքը կը մերժուի և ինք նաւաւի զագաթին վրայ կը մեռնի: Ազգային աղէտի մէջ հայրենասէրը կը բարձրացնէ իր Ողբերը, «Քեզ ամպով ծածկեցիր, որպէս զի մեր աղօթքը չանցնի» (Ողբ. Գ. 44), և Ամբակում մարգարէն իր վհատութեան մէջ կը բացագանչէ. «Մինչեւ ե՞րբ, ով Տէր, աղաղակեմ, ու չլսես» (Ամբ. Ա. 2): Պօղոս երեք անգամ կ'աղօթէ որ կսկծալի Ֆիլիպական տկարութիւն մը, «մարմինի խայթոց» մը, որ կ'արգիլէ իր առաքելական աշխատանքները, իրմէ հեռացուի: Բայց ան իր մնացած կեանքին մէջ հարկադրուած է լաւագոյնս գործածել զայն և թողուլ որ ան ալ զինք լաւագոյնս գործածէ: Բ. Կոր. ԺԲ. 9: Նոյն խնդիրը մեր Տէրը Գեթսեմանիի մէջ կ'աղօթէ որ այն դարձուի իր բաժակէն ազատ մնայ, բայց դուրս կ'ելլէ զայն ցմրուր խմելու համար:

Մենք Սբ. Գրոց մէջ ոչ միայն կը հանդիպինք չի պատասխանուած աղօթքի այսպիսի ցցուն օրինակներու, այլ կը գտնենք նոյնպէս մարդոց ամբողջ դասակարգեր, որոնց խնդիրքներն սկզբունքով մերժուած են: Եսայիայ առաջին գլխուն մէջ մարգիկ կ'աղօթեն Աստուծոյ և Աստուած անոնց կը խօսի. «Երբ ձեր աղօթքը կը շատցնէք, պիտի չլսեմ. վասն զի ձեր ձեռ-

քերն արիւնով լեցուն են» (Ես. Ա. 15): Յակոբոսի Թուղթին չորրորդ գլխուն մէջ մարդիկ կ'աղօթեն, և Առաքեալը կ'ըսէ. «Կը խնդրէք ու չէք առնել, վասն զի չաբաջար կը խնդրէք՝ որպէս զի ձեր ցանկութիւններուն բանեցնէք» (Յակ. Դ. 3): Հին Կտակարանի մէջ ընթերցողը շարունակ կը հանդիպի հետեւեալներուն նման համարներու. «Կեղծաւորին յոյսը ի՞նչ է...: Միթէ Աստուած անոր աղաղակը պիտի լսէ» (Յոբ. Իէ. 8, 9): «Ուստի դուն այս ժողովուրդին համար աղօթք մի ընել, և անոնց համար խնդրուածքով ու պաղատանքով մի աղաչել. քանզի երբ իրենց վրայ հասած չարիքին համար ինծի աղաղակեն, անոնց մօտիկ պիտի չընեմ» (Երեմ. ԺԱ. 14): «Եթէ սրտիս մէջ անօրէնութիւն տեսնէի, Տէրը պիտի չլսէր» (Սաղ. ԿԶ. 18): Նոյն իսկ Աւետարաններուն մէջ Յիսուս, աղօթքի գերազոյս հաւատացողը, իր աշակերտներուն կ'ըսէ թէ եթէ մէկը իր թշնամիներուն չի ներէ, Աստուծոյ ներումն հայցող իր աղօթքն ալ նկատի պիտի չառնուի: Մատ. Զ. 15: Սբ. Գիորգի շեցուն և չի պատասխանուած աղօթքներու միօրինակ, անիրական յիշատակութիւնը չունինք: Այս գիրքը օտար չէ այն գանգատին, որ տեսական ունէ կնճիռէ աւելի կը դժուարացնէ վստահալից աղօթքը: «Ես Քեզի կ'աղաղակեմ, ու ինծի պատասխան չեա տար. կը կայնիմ, ու դուն ինծի ուշադրութիւն չեա ընել» (Յոբ. Լ. 20):

Բ

Այս խնդիրով զբաղած ասեմ շեշտեալ եմք վերոյիշեալ ճշմարտութիւնը քի խնդիրը աղօթքի միակ ձեւը չի երբեք: Մէկը թէեւ Աստուծոյ երեւք բան մը չի խնդրէ իսկ,

դարձեալ կրնայ աղօթել: Աղօթքին արժէքը, արդարեւ, չառ յաճախ փոքր նիւթական աղաչանքներու շնորհումին չուրջ կը դարձնեն մարդիկ: Աստուած կը վերածուի գիւղային բարեսիրական կազմակերպութեան մը պաշտօնատան, որ փոքր պաշարներ կը բաշխէ անհեռատես խնդրարկուներու: Աղօթքի գործածութեան և արժէքին այս գնահատումը բոլորովին հեռու կը մնայ Սբ. Գրոց բարձր խորհուրդէն: Երբ մօտիկ ընենք այն տեղերը ուր մարդիկ կ'աղօթեն, կը լսենք, զոր օրինակ, «Ով իմ անձս, օրհնէ Տէրը, ու այն ամէնը որ իմ ներսիդիս է՝ անոր սուրբ անունը» (Սաղ. ՃԳ. 1): Պաշտօնի աղօթքն է ասիկա: Եւ կամ կը լսենք աղաղակը մեծ քաղաքագէտի մը, որ կործանած ազգ մը վերակազմելու վրայ է. «Ով Աստուած իմ, կ'ամչնամ, ու իմ երեսփեղի վերջնիլ չեմ համարձակիր, ով Աստուած իմ. վասն զի մեր անօրէնութիւնները մեր գլխէն վեր բարձրացան, ու մեր յանցանքը մինչեւ երկինք ելաւ» (Եզր. Թ. 6): Խոստովանութեան աղօթքն է ասիկա: Երախտագէտ Սաղմոսերգուի մը աղօթելը կը լսենք. «Ով Տէր, կը բարձրացնեմ Քեզ, վասն զի զիս աղատեցիր...: Ով իմ Տէր Աստուածս, յաւիտեան Քեզ պիտի գովեմ» (Սաղ. Լ. 1, 12): Շնորհակալութեան աղօթքն է ասիկա: Կը լսենք ուխտը. «Ով Տէր, սորվեցուր ինծի Քու կանոններուդ ճամբան, ու մինչեւ վերջը պիտի պահեմ զանիկա: Իմաստուն ըրէ զիս, որպէս զի Քու օրէնքդ պահեմ, ու բոլոր սրտով զանիկա ի գործ դնեմ» (Սաղ. ՃԺԹ. 33, 34): Նուիրումի աղօթքն է ասիկա: Եւ երբեմն կը լսուի ձայն մը ասոր նման. «Ո՛րչափ պատուական են ինծի Քու խորհուրդներդ, ով Աստուած. ո՛րքան մեծ է անոնց թիւը...: Երբ արթննամ՝ գեռ Քեզի հետ եմ» (Սաղ. ՃԼԹ. 17, 18): Հաղորդակցութեան աղօթքն է ասիկա: Պաշտում, խոստովանութիւն, շնոր-

հակալութիւն, նուիրում, հաղորդակցութիւն— ասոնք են Սբ. Մատեանին, ինչպէս նաեւ հոգիին մեծ աղօթքները: Խնդիրքը աղօթքի ընդարձակ քաղաւորութեան մեջ գաւառ մըն է միայն: Հոյ ինչ ալ ըլլան մեր դժուարութիւնները, աղօթքի շայն մարգերը մեզի հաւատ փակումը չեն:

Այսու ամենայնիւ խնդիրքի այս գաւառը կարեւոր է: Անիկա աղօթքին ամբողջութիւնը չէ, բայց անոր սկզբնական ձեւն է որ ոչ կրնայ, ոչ ալ պարտի, անտեսուիլ երբեք: Մարդիկ չեն կրնար գոհանալ միայն օրհնելով զԱստուած, խոստովանելով անոր և շնորհակալ ըլլալով, նուիրումի ուխտեր ընելով և անոր հետ հաղորդակցութիւն վայելելով: Մարդիկ բաղձանքներ ունին թաղաւորութեան երկար ատենէ ի վեր փափաքուած գալուստէն մինչեւ իրենց սիրելիներուն բարօրութիւնը և իրենց օրական զբաղումներուն յաջողութիւնը, որոնց յառաջացումին համար բնազդօրէն կը կանչեն օգնութիւնը ունէ աստուծոյ մը, որուն իրապէս կը հաւատան: «Քու կամքդ ըլլայ, ինչպէս երկինքը՝ անանկ ալ երկրիս վրայ», և «մեր ամէն օրուան հացը այսօր մեզի տուր», երկուքն ալ խնդիրքներ են, և Տէրունական Աղօթքին կը պատկանին «Քու անունդ սուրբ ըլլայ»ին հետ: Իր խոնարհագոյն ձեւին մէջ խնդիրքը, որ կը ջանայ զԱստուած սոսկ գործիք մը ընել՝ ծառայելու համար անձնասիրական արտաքին նպատակի մը, արդիւնքն է տգէտ, ոչ-հոգեւոր անհափա հասութեան: Բայց այն խնդիրքները, որոնք իրական բարիի համար մարդկութեան խոր բաղձանքներէն կը բխին, աղօթքի լրացուցիչ մէկ մասը կը կազմեն: Անոնք աղօթքի ամբողջական կալուածին ոչ ամբողջութիւնը, ոչ ալ մեծագոյն մասն են, այլ նախական կօրիզը, սկզբնական ազդեցութիւնը:

Ասկէ զատ, Սբ. Գիրքը, աղօթքի ուրիշ երեւոյթներու վրայ իր դրած բոլոր շեշտերովը հանդերձ, խնդիրքի մասին կը գործածէ խիստ յստակ, ազդու և վստահելի խօսքեր. «Ինծի կանչէ ու քեզի պատասխան տամ» (Երեմ. 19. 3): «Խնդրեցէք, և պիտի տրուի ձեզի» (Մատ. 11. 7): «Ամէն ինչ որ աղօթքի մէջ հաւատքով կը խնդրէք, պիտի առնէք» (Մատ. 10. 24): «Ինչ բան որ աղօթքով կը խնդրէք, հաւատացէք թէ պիտի առնէք» (Մարկ. 10. 24): «Եթէ ձեզմէ երկու հոգի երկրի վրայ միաբանին, ամէն ինչ բանի համար որ խնդրեն, պիտի ըլլայ անոնց իմ Հօրմէս» (Մատ. 18. 19): Այսպիսի խօսքեր ինչ ակնկալութիւններ կ'արթնցնեն: Եւ գործօն հաւատքի ինչ չփոթեցուցիչ ու խաբուսիկ արդեւք մըն է մեր աղաչանքներուն կրկնուած մերժումը: Ինչ օգուտ ունի ապացուցանել թէ աղօթքը կրնայ արդիւնքներ բերել, եթէ մեր փորձառութիւնը հակառակը ցոյց տայ:

Գ.

Մեր չի պատասխանուած խնդիրքներուն յայտնի մէկ պատճառն է, անշուշտ, մեր խնդրումի *սգիստրիւնը*: Բարեպաշտութիւնը իմաստութեան երաշխիք մը չէ: Մարդ պէտք է միայն նկատէ աղօթքի կեցող մարդոց բոլոր տեսակներն ու վիճակները, մինչ Աստուծոյ կը բարձրացնեն իրենց բաղձազան և յաճախ հակասական բաղձանքները, եռանդազին աղօթելով պատերազմի ճակատներու վրայ, ոմանք նոյն իսկ աղօթելով նման Պուրպոն թագաւորին, որ իրենց թոյլ տրուի անգամ մըն ալ մեղանչել, և գրեթէ ամէնքն աղօթելով առանց գիտնալու մեր ամենակենսական պէտքերը և տեսնելու

Թէ շատ մը խնդիրքներ պիտի ե որ մերժուին: Եւ, արդարեւ, փոխանակ չի պատասխանուած կոչելու աղօթքները, շատ աւելի ճիշդ է ընդունիլ Թէ «Ոչ»ը այնքան իրական պատասխան մըն է որքան «Այո»ն, և ստէպ աւելի քաղցր: Երբ մէկը նկատէ մեր գիտութեան մասնակի հանգամանքը, մեր տեսութեան անձկութիւնը, մեր բաղձանքին հետեւանքները քննելու մեր դոյզն ճարտարութիւնը, պիտի տեսնէ Թէ Աստուած ո՛րքան յաճախ պէտք է որ մեզի խօսի, ինչպէս Յիսուս խօսեցաւ փառատենչ կնոջ. «Ձէք գիտեր ի՞նչ կը խընդրէք» (Մատ. Ի. 22): Այս Թելադրութիւնը մասնաւոր ջատագովութիւն մը չէ գովարարութենէ մը հարեւանցիօրէն խոյս տալու: Պէնկալեան բանաստեղծը՝ Բապինտրանադ Թակոր՝ Քրիստոնէական ջատագովութիւն մը չէր որ կ'ընէր, այլ մարդկային խորունկ փորձառութիւն մը կը հաստատէր, երբ գրեց.

«Իմ բաղձանքներս բաղձաթիւ են, և իմ աղաղակս՝ ողորմագին, բայց դուն միշտ փրկեցիր զիս խիստ մերժումներով. և այս գերագոր շնորհքը ամբողջ կեանքիս վրայ ազդեց կատարելապէս:»

Այս Թելադրութիւնը ոյժ կ'ստանայ, երբ նկատենք որ յաճախ, երբ Աստուած շնորհներ մեր խնդիրքին ձեռք, պիտի մերժէր մեր բաղձանքին հոգիներ: Իր «Խոստովանութիւններ»ուն ամենազգու հատուածներէն մէկուն մէջ Սբ. Օգոստինոս իր մայրը՝ Մոնիգան՝ կը պատկերացնէ գիշեր մը ամբողջ աղօթելու վրայ Հիւսիսային Ափրիկէի ծովափնեայ մատուռի մը մէջ, որպէս զի Աստուած Թոյլ չի տայ իր որդիին դէպ իտալիա նաւարկել: Մայրը կը փափաքէր որ Օգոստինոս Քրիստոնեայ ըլլար: Եթէ որդին մայրական խնամքի տակ դեռ հեռու էր Քրիստոսի պատկանելէ, հապա ի՞նչ պիտի ըլլար Իտալիոյ մէջ, բոյն անառակութեան, չքեղութեան և

բաղձատեսակ հրապուրիչ փորձութեանց: Եւ այդ աղօթքին իսկ միջոցին անոր որդին Աստուծոյ շնորհքով նաւարկեց դէպ իտալիա, ուր Ամբրոսիոսէ համոզուելով Քրիստոնեայ եղաւ ճի՛շդ այն երկրին մէջ որմէ զայն ետ պահել կ'ուզէին անոր մօրն աղօթքները: Մայրական աղօթքին ձեւը մերժուեցաւ, բայց անոր բուն բաղձանքը շնորհուեցաւ: Ինչպէս Սբ. Օգոստինոս ինք ըսաւ, «Դուն Քու խորհուրդներուդ խորութեան մէջ չի նայեցար Թէ մայրս ի՞նչ կը խնդրէր այն առեւ, բայց լսեցիր էական մասն անոր բաղձանքին, որպէս զի ընես զիս ինչ որ ինք միշտ կը փախափէր:» Աշխարհս ամէնքիս համար տխուր բան մը պիտի ըլլար, եթէ մեր անմիտ խնդիրքներն ստէպ «Ոչ» պատասխանը չստանային:

Պ

Ուրիշ պարզ պատճառ մը մեր աղաչանքներուն մերժուելուն սա է որ մենք շարունակ կը ցանկանա՞նք խնդիրքի եւ գործի տեղ ղեկը: Արդէն տեսանք որ երեք գլխաւոր միջոցներ կան, որոնցմով մարդիկ կը գործակցին Աստուծոյ հետ — խորհիլ, գործել, աղօթել: Արդ, այս երեքեկն ոչ մէկը կրնայ երբեք բռնել միւսին տեղը: Իւրաքանչիւրն իրեն յատուկ մարզն ունի: Ոչ մէկ մարդկային միտք կրնայ բաւականաչափ սուր և թափանցող ըլլալ ճշգորէն գծելու համար ասոնց սահմանները: Բայց յայտնի է որ սահմաններ կենալու են: Երբ մեր խընդիրքները կ'անցնին այն մարզերուն մէջ, ուր արդիւնքներ պէտք է ի յայտ բերուին ոչ Թէ խնդրելով, այլ խորհելով ու գործելով, այն ատեն անոնք չեն կրնար ընդունուիլ:

Օրինակի համար, աղօթքներ կան որոնք կը փոր-

ձեն աղաչանքով կատարել ինչ որ կրնայ կատարուիլ իսկական մատուցումով: Խորհեցէք թէ աշխարհ ինչ պիտի ըլլար, եթէ ամէն բան կարենար աղօթքով կատարուիլ: Ինչ պիտի ըլլար, եթէ մարդիկ իրենց նաւերը կարենային վարել նոյնքան աղօթքով որքան նաւարկութեան գիտութեան ծանօթութեամբ, իրենց կամուրջներն հաստատ կախել նոյնքան խնդիրքով որքան ճարտարապետական օրէնքներու ուսումնասիրութեամբ, և իրենց տունները լուսաւորել, իրենց լուրերը ղրկել և իրենց փիլիսոփայութիւններն ընել լոկ պաղատանքով: Յայտնի չէ՞ միթէ որ եթէ մեզի շնորհուած ըլլար, ինչպէս կը կարգանք հեքեաթներու մէջ, ամենազօր բաղձանքի կարողութիւնը, երբեք պիտի չի գործածէինք մենք մեր խելքը: Եթէ կեանքը զարգացում և հրահանգում նշանակելու է, կարգ մը բաներ անկարելի ըլլալու են առանց մարդոց խորհելուն, փոյթ չէ թէ ո՞րքան աշխուժիւ աղօթեն անոնք: Եթէ մանչ մը իր հօրմէն խնդրէ իր թուաբանութեան դասը պատրաստել, որովհետեւ ինք խաղալ կ'ուզէ, հայրը կը հաւանի՞ արդեօք: Հայրը կը սիրէ տղան, կրնայ պատրաստել դասը, բայց պէտք չէ որ պատրաստէ: Տղուն աղաչանքը երբեք իր մտաւորական հրահանգումին տեղը բռնելու չէ: Հայրը տղուն աղաչանքին պատասխանելով կրնայ զայն քաջալերել, անոր օգնել, անոր քով կենալ և անոր գործը լմնցնելը տեսնել: Բայց պէտք չէ որ տղուն համար ընէ ուրիշ բան զոր տղան ինք կրնայ ընել հաւանօրէն: Թէև երբեմն կրնայ խիստ թուիլ, բայց ապահովաբար պէտք է որ Աստուած մեզմէ պահանջէ տաժանելի գործի և պայքարի կարգապահութեան զիմանալ իբր անհատ ու իբր ցեղ մանաւանդ քան զիւրին ճար մը գտնել՝ խնդրելով:

Կան նաև աղօթքներ, որոնցմով մարդիկ կը ջա-

նան կատարել ինչ որ գործով միայն կրնայ կատարուիլ: Ելից ամենայուզի տեսարաններէն մէկուն մէջ, ուր Իսրայէլացիք ճակատէն անանցանելի կարմիր Ծովուն և կռնակէն հալածող Եգիպտացիներու միջեւ կը բռնուին, Մովսէս կը մեկուսանայ աղօթելու համար: Տէրովմէ անոր ստացած պատասխանը զարհուրելի է: Ուրիշ բան չէ այն, այլ կշտամբանք մը՝ աղօթած ըլլալուն համար. «Ինչո՞ւ ինծի կ'աղաղակես. ըսէ Իսրայէլի որդիներուն որ չուեն» (Ել. Ժ. 15): Աստուած իբր թէ ըսել կ'ուզէր, «Ես ամէն բան պատրաստեցի ձեր յարձակողական գործունէութեան համար: Ըրի վերջին բանն ալ զոր կրնամ ընել, որպէս զի դուք վճռականօրէն օգտուիք անկէ: Հիմա կարող ձերն է: Չէք կրնար աղօթքով ձեռք բերել ինչ որ կու գայ միայն իբր վարձ աշխատանքի»: Այսպիսի կշտամբանքի արժանի են մեր աղօթքներէն շատեր: Կը մոռնանք առածը. «Եթէ բաղձանքները ձի ըլլային, մուրացկանները ձիով պիտի պտըտէին»:

Եթէ մէկը ուսումնասիրէ Թագաւորութեան մեծ ծառաները որ կ'աղօթեն, կը գտնէ անոնց մէջ միշտ այս գորաւոր ողջմտութիւնը: Եթէ երբեք ձեռնարկ մը սկսաւ, շարունակեց ու վերջացաւ աղօթքով, այն ալ եւրայական հասարակութեան վերակազմութիւնն էր Նէեմիայի ձեռքով: Բայց Նէեմիա միշտ աղօթք և գործ միասնաց, առանց մէկը միւսին հետ շփոթելու: «Երկնից Աստուծոյն աղօթք ըրի, և Թագաւորին ըսի» (Նէեմ. Բ. 4, 5): «Մենք մեր Աստուծոյն աղօթք ըրինք, և մեզ անոնցմէ պաշտպանելու համար ցորեկ ու գիշեր անոնց դէմ պահապաններ դրինք» (Նէեմ. Դ. 9): «Յիշեցէք Տէրը... և պատերազմ ըրէք» (Նէեմ. Դ. 14): Այսպէս կ'աղօթէր նաև Գրոմուէլ, բայց երբ իր զիմաց ունենար տկար ու թոյլ բարեպաշտութիւն մը, որ աղօթքը գործնական նուիրումի տեղը կը դնէ, իր զգացածը

կ'արտայայտէր իր գնդակներուն չափ խիստ բառերով,
«Աստուծոյ վստահեցէք եւ ձեր վառօղը չոր պահեցէք:»
Այս կարգի մարդիկ հասկցած են որ Աստուած մարդոց
ձեռքով իր կամքը կատարելու երեւ միջոց ունի, ոչ
միայն մե'կ: Սբբրճըն կ'ըսէր. «Աստուծոյ աղօթեցէք,
բայց ձեր մուրճերը գործածեցէք:»

Ե

Չի շնորհուած աղօթքի համար դեռ ուրիշ պատ-
ճառ մը կրնայ յիշատակուիլ. մենի պատճառս չենք մեր
բաղձալի պարզեւն ընդունելու: Դժուարութիւնը խըն-
դիրքին քով չէ, այլ մեր՝ որ զայն կը մատուցանենք:
Մենք պէտք չունինք կամակորաբար չար ըլլալու:
Կրնանք պարզապէս չունենալ ընդունելու այն խան-
գավառ պատրաստականութիւնը, որ կ'արտայայտուի
անկեղծ և յարատեւող աղօթքով: Մեր ազգայնաքննիչներուն
մէջ կը պակսի Յակոբի գոտեմարտութեան չեչուր. «Ձեմ
թողուր քեզ մինչեւ զիս չօրհնես» (Մն. ԼԲ. 26): Մեր
բաղձանքներուն մէջ թոյլ ենք և, հետեւաբար, թա-
խանձող չենք մեր աղօթքներուն մէջ:

Նկատելով այն բոլորը, որ ըսուեցաւ Աստուծոյ
անհատական սիրոյն մասին, սկիզբէն ապշեցուցիչ կրնայ
թուիլ որ մենք կը պնդենք աղօթքի մէջ թախանձելու
վրայ: Եթէ Աստուած բարի է և կ'ողգէ ամենալաւը
շնորհել մեզի, ինչո՞ւ երկարօրէն աղմկենք իրական
բարիքի մը համար եռանդով, համբերութեամբ և թա-
խանձանքով փնտռելով դայն:

Այս կէտին վրայ Յիսուսի խօսքերէն շատեր զրժ-
ուարիմաց են: Ան յայտնապէս չեչուեց թախանձազին
աղօթքը. «Անոնց առակ մըն ալ ըսաւ այս բանին վրայով՝
թէ պէտք է ամէն ատեն աղօթք ընել ու չձանձրանալ»

(Ղուկ. ԺԸ. 1), և առակը կը պատմէր կնոջ մը կրկնուած
ձանձրալի խնդիրքը դատաւորի մը, մինչեւ այս վեր-
ջինը յուսահատ՝ ըսաւ. «Իրեն իրաւունք ընեմ, որպէս
զի չգայ ամէն ատեն զիս թախանձէ:» Այն որ այնքան
լիովին կը հաւատար թէ Աստուած բոլորովին յօժար և
կարող է օգնել, մինչեւ անգամ լուսաբանեց աղօթքը
մարդու մը քնացած դրացին արթնցնելու կոչով ու հաց
խնդրելու տաղտկալի յարատեւութեամբ, մինչեւ որ
խնդրածն ստացաւ իր քախսեմանիս շնորհիւ (Ղուկ.
ԺԱ. 5-8): Ընդունելու ենք որ այս կենդանի առակ-
ներուն մէջ նկարագրել չափազանցութիւն կայ: Եւ
յիշելու ենք որ ասոնք ենթադրուեցան լուսաբանելու
համար աղօթքի մէկ երեւոյթը միայն, և ոչ անոր ամ-
բողջութիւնը: Մենք այս հատուածները չափաւորելու
ենք ուրիշներով, ուր Յիսուս կը դատապարտէ այն մար-
դիկը որոնք կը կարծեն թէ «Իրենց շատ խօսելուն հա-
մար պիտի լսուին» (Մատ. 2. 7): Բայց պէտք չէ որ
այնչափ առաջ երթանք որ կորսուի անոր յայտնի ի-
մաստը: Յիսուս անձանձրոյթ աղօթքի վրայ պնդեց:
Ըսաւ թէ աղօթքը փնտռել է (Ղուկ. ԺԱ. 9): Եւ եթէ
մէկը խորհի թէ մտաւորական խոյզը ի՞նչ կը նշանակէ,
ինչպէս երբ Կոպերնիկոս տարիներով երկինքը խու-
զարկեց գտնելու համար ճշմարտութիւնը, կամ թէ աշ-
խարհագրական խուզարկութիւնն ի՞նչ կը նշանակէ,
ինչպէս երբ Բէրի անխոնջ կերպով աշխատեցաւ Բեւե-
ռը գտնել, կ'ստանայ վերջապէս աղօտ զաղափար մը
թէ Տէրը կը համարի աղօթքը իբր անձանձիր խուզար-
կութիւն մը հողեւոր բարիքի: «Քանիչորս տարի շարու-
նակ» կ'ըսէր Բէրի, «քունի մէջ թէ արթուն, իմ
երազս եղած էր Միացեալ Նահանգներուն դրօշակը զե-
տեղել Հիւսիսային Բեւեռին վրայ:» Այս է խուզարկու-

թեան ոգին, և, ըստ մեր Տէրոջ խօսքին, այս է աղօթքի ոգին:

Այս տեսակ աղօթքի մը պէտքը ըմբռնել դժուար է: Տղայք Ամենայն Սրբոց Տօնին դրան զանգակներ կը հնչեցնեն ու կը փախչին: Այսպէս կ'աղօթեն մեղմէ շատեր: Բայց լուրջ գործ ունեցող ոեւէ մէկը պատասխան կ'սպասէ իր կոչերուն, և անգամ մըն ալ կը հնչեցնէ զանգակը: Համբերատար սպասում և կրկնուած խնդրուածք մեր լրջութեան արտայայտութիւնն ու փորձն են: Երբ մենք ըսինք թէ «Ոչ» և «Այո» իրական պատասխաններ են աղօթքներու, չսպառեցինք հնարաւորութիւնները: Ուրիշ պատասխան մըն ալ կայ, զոր Աստուած շարունակ կու տայ մեզի, «Սպասէ»: Մօտաւորապէս երկու հազար տարիէ ի վեր եկեղեցին կ'աղօթէ «որ անոնք ամէնը մէկ ըլլան»: Աստուած ասոր «Ոչ» չըսաւ, ոչ ալ դեռ «Այո» ըսաւ: Այլ «Սպասէ» ըսաւ: Յորմէ հետէ Յիսուս սորվեցողց աղօթել նախ, «Բու թագաւորութիւնդ գայ», անոր հետեւողներն այդ աղաչանքը բարձրացուցին ամէն դարու մէջ, և «Անա Քու եկեղեցիդ դեռ նոյնը կ'աղօթէ»: Ասոնց նման մեծ աղօթքներ «Այո» կամ «Ոչ» ի խնդիրներ չեն. դարերու վրայ կը տարածուին և Աստուծոյ ազնուագոյն որդիներուն իղձերն իրարու հետ կը միացնեն: Եռանդուն, համբերատար և յարատեւող խուզարկութիւն են բարիի:

Հիմա վնասիլ չի գիտցող այսպիսի աղօթքներու հետ բաղդատեցէք մեր խնդիրքի անհատական պոռթկումները: Մեր աղաչանքները տաք ջուրի ընդհատ ակերու պէս կը ժայթքին: Կ'աղաչենք և դարձեալ ետ կը քաշուինք: Ճերեմի Թէյլըր կ'ըսէր. «Բաղձանքի զիրուութիւնը մեծ թշնամի է բարի մարդու մը աղօթքին յաջողութեան: Պէտք է որ աղօթքն ըլլայ մտադիր, եռանդոտ, գոր-

ծօն և աղդու: Վասն զի մեծ անպարկեշտութիւն է որ մէկը Աստուծոյ խօսի բանի մը համար զոր չի գնահատեր: Մեր աղօթքները կը պախարակեն մեր հոգիները, երբ թոյլ կերպով կ'աղօթենք այն բաներուն համար որոնց համար պէտք է որ մեռնինք»: Ասիկա է, ուրեմն, աղօթքի մէջ դրուելիք թախանձանքին բուն էութիւնը: Այս ոչ թէ պէտք է զԱստուած շողմեւում համար, այլ պէտք է մեր փնտած բարիին համար մեր եռանդուն պատրաստութիւնն արտայայտելու և արտայայտելով զայն խորացնելու համար: Աստուած կարգ մը քաներ չի կրնար տալ մարդու մը՝ միևեւր մարդը յարստեւող աղօթքով փնտածելու պատրաստ չլըլայ իր հոգիին: Այս տեսակ աղօթելն է որ կը մաքրէ տունը, կը սրբէ պատուհանները, կը կախէ վարագոյրները, կը պատրաստէ սեղանը, կը բնայ դուռը, մինչեւ որ Աստուած կ'ըսէ. «Ահա տունը պատրաստ է. հիմա հիւրը կրնայ ներս մտնել»:

2

Ուրեմն, աղօթքի ընդարձակագոյն սահմաններէն քանի՞ մտնենք խնդիրքի մարդը, երեք մեծ պատճառ կրնանք տեսնել մերժուած աղաչանքի համար. մեր խնդրածին մասին զգիտութիւն, մեր աղօթքին գործածումը և մեր ինքնակրօնը մարդկային և սոցիալական պայմանները: Մեր ինքնակրօնը մեր փնտածելու քարտէսն է: Երբ մարդիկ կան որոնք անխորհուրդ և անվաւեր հաւատք մը ունին թէ աղօթքը կարող է իրենց անձերուն համար բաներ ստանալ: Կը մոռնան ամէն խնդիրքի անխուսափելի պայմանը թէ Քրիստոսի անունով ըլլալու է (Յովհ. Ժ. 13, Ժ. 23, 24, 26): Աղօթքի մը կցուած «Յիսուսի սիրոյն համար» բացատրութեան հապճեպ յաւելուածը չի կրնար գոհացնել այս խոր և հոգեւոր պա-

հանջը: Խնդիրքը պէտք է մատուցուի աստուածային կամքին և Քրիստոսի հոգիին համաձայն: Խոհական ըլլալու է ըստ ինքեան և իր բաղձանքներուն մէջ յարատեւող ու իր նպատակներուն մէջ անշահախնդիր կեանքէ մը բխելու է, որպէս զի կարելի ըլլայ գոհացնել աղօթքի այդ օրէնքը: Յիսուսի անունով աղօթել ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ առնել Սբ. Օգոստինոսի կեցուածքը, երբ կ'աղաղակէր. «Ով Տէր, չնորհէ որ կարենամ կատարել Քու կամքդ, որպէս թէ իմա ըլլար, որպէս զի կատարես իմ կամքս, որպէս թէ Քուկդ ըլլար:» Աղօթքը մոգական հանգամանք մը չունի, և մեզի համար բարեբախտութիւն մըն է որ ճշմարիտ է Թրքմալլի խօսքը և համաձայն Սբ. Գրոց և փորձառութեան, որչափ ատեն որ խնդիրքի մասին է ակնարկութիւնը թէ «Աղօթքի վրայ չէ որ յոյս կը դնենք, այլ Աստուծոյ վրայ:»

Կայ սակայն կերպ մը, որով կարելի է միշտ աղօթքի պատասխան յուսալ, եթէ մարդ իր կեանքը Աստուծոյ հետ ներդաշնակ պահած է: Նոյն իսկ երբ Աստուած հաստատական կերպով չի կրնար պատասխանել մարդուն խնդիրքին, կրնայ պատասխանել մարդուն: Իր մարմնական նեղութենէն ազատելու համար Պողոսի մատուցած խնդիրքը հաստատական պատասխան չունեցաւ: Բայց Պողոս պատասխան առաւ: Ան երեք անգամ կըրկնուած բայց մերժուած իր աղաչանքին ստացաւ Աստուծոյ պատասխան մը, որ արիութիւն և խրախոյս ներշնչեց անոր: «Իմ չնորհքս հերիք է քեզի. վասն զի իմ զօրութիւնս տկարութեան մէջ կը կատարուի» (Բ. Կոր. ԺԲ. 9): Աստուած ճշմարիտ աղօթքին կը պատասխանէ միշտ երկու կերպերէն մէկով. «Լաւ ոչ մէկ աղօթք տուն կու գայ լալով:» Ինչու որ Ան կա'մ պարագաները կը փոխէ, կա'մ անոնց յաղթելու բաւական

զօրութիւն կու տայ: Ինք կը պատասխանէ կա'մ խնդիրքին, կա'մ մարդուն: Ինչպէս Լուտեր կ'ըսէր. «Քրիստոնեայ մը գիտէ թէ իրեն չի զլացուիր ինչ բան որ խնդրէ, և ստուգիլ կ'զգայ որ իր բոլոր նեղութեանց մէջ օգնութիւն կը գտնէ... և թէ Աստուած զօրութիւն կու տայ որ իր նեղութիւնները կրէ և անոնց յաղթէ, ինչ որ ճիշդ համարժէք է նեղութիւնն իրմէ հեռացնելու և զայն այլեւս դժբախտութիւն կամ աղէտ չի դարձնելու, քանի որ յաղթահարուած է:»

Այս ճշմարտութիւնը կը բացատրէ այնպիսի յայտարարութիւններ, որոնց նմանը, օրինակի համար, Ատոնայրըմ Ճըտսըն ըրաւ իր կեանքի վերջալոյսին. «Ես երբեք անկեղծօրէն և լրջօրէն չէի աղօթեր ոեւէ բանի համար, բայց պատահեցաւ. անգամ մը, փոյթ չէ՝ ո՛րքան հեռաւոր օր մը — անգամ մը ոեւէ կերպով — հաւանօրէն վերջինով զոր մտածեց — պատահեցաւ:» Բայց Ճըտսըն աղօթած էր Հնդկաստան մտնելու համար, և հարկադրուեցաւ Պիրմա երթալ: Աղօթած էր իր կնոջ կեանքին համար, բայց թաղած էր թէ՛ իր կինը և թէ՛ իր երկու զաւակները: Աղօթած էր Ավա թագաւորին բանտէն ազատելու համար, բայց ամիսներով հոն պառկած էր շղթայակապ և թշուառ: Ճըտսընի աղօթքներէն շատեր առանց հաստատական պատասխանի մնացեր էին. բայց Ճըսսըն միշտ պատասխան կ'ստանար: Ինք պահանջուած, առաջնորդուած, վերակազդուրուած էր. չի նախատեսուած դռներ բացուած էին ճիշդ այդ փորձութեանց միջոցաւ որոնցմէ խուսափել կը ջանար: Եւ իր կեանքին խոր բաղձանքները կը կատարուէին ոչ թէ իր կերպով, այլ տարբեր կերպով: Աղօթքի անվրէպ զօրութեանը վրայ պնդելով կ'ուզէր ըսել ինչ որ Պողոս կ'ուզէր ըսել, երբ կը գոչէր. «Իմ Աստուծոս ձեր ամէն պիտոյքը պիտի լեցնէ» (Փիլիպ. Դ. 19): Այո, մինչեւ

անդամ մեր Տէրը դէմ յանդիման դռնուեցաւ մերժուած խնդիրքի: «Թող այս բաժակն ինծմէ անցնի», չի չնորհուելիք աղաղակ մըն էր: Բայց Յիսուս ինքը մեծապէս պատասխան ստացաւ Գեթսեմանիի մէջ: Իր աղաչանքը չընդունուեցաւ, բայց երբ մեր Տէրը դուրս կ'ելլէ Պիղատոսի և խաչին դէմ կայնիլ իր դատին հանդէպ այնպիսի հաւատարմութեամբ մը զոր ոչ մէկ փորձութիւն կրնայ թուլցնել, հաստատամտութեամբ մը զոր ոչ մէկ տառապանք կրնայ խախտել, վեհանձնութեամբ մը զոր ոչ դամբրը, ոչ նիզակը, ոչ ալ ծաղրանքը կրնան դառնացնել, ո՞վ կրնայ չափել թէ աղօթքով ի՞նչ կատարուած էր Մարդուն համար:

ՄՏԱԾՈՒՄԻ ԵՒ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

ԹԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աղօթքներ ինչո՞ւ անպատասխան կը մնան:

Ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ ամէն խնդիրքներ չնորհուէին:

Եթէ դէպքերու ընթացքը վճռուէր մարդոց կողմէ Աստուծոյ մատուցուած խնդիրքներու համաձայն միայն, ի՞նչ տեսակ աշխարհ մը պիտի ունենայինք:

Ոեւէ անհատ ո՞րքան յօժար պիտի ըլլար որ իր աղօթքները պատասխանուէին:

Անձնական նկարագրի վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընէ կրօնք մը, որ մուրացկանութիւնը համեստ աշխատանքի տեղ կը դնէ:

Ի՞նչ պայմաններու տակ կը կարծէք թէ Աստուած պիտի կատարէր որոշ օգնութեան խնդիրք մը՝ ապահովելու համար բան մը, զոր մէկը կրնայ ստանալ իր սեփական խելքով ու աշխատանքով:

Ո՞րքան հնարաւոր է որ մարդու մը խնդիրքը մերժուի ևս ամսաց ևս աղօթքը պատասխանուի:

Եթէ մենք Աստուծմէ բան մը խնդրենք, այդ խնդրանքին ո՞ր աստիճան պատասխան կ'ըլլայ պատեհութիւն և առաջնորդութիւն ստանալ որ մենք անձամբ պատասխանենք խնդիրքին:

«Մարմինի խայթոց» էն ազատելու համար մատուցած իր խնդիրքին իբր պատասխան ո՞րը կը կարծէք թէ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէր Պօղոսի — բուն խնդիրքին չնորհումը, թէ ոչ՝ պատասխանը զոր ստացաւ:

Եթէ բոլոր խնդիրքներուն պատասխան չի տրուէր, պիտի արժէ՞ր դարձեալ աղօթել:

Աղօթքի պատասխաններ ինչո՞ւ կ'ուշանան:

Ի՞նչ անհրաժեշտ բաներ կը պահանջէ խոհեմ հայր մը իր որդիներէն՝ ժառանգութենէն իւրաքանչիւրին բաժինը տալէ առաջ: Ասիկա ի՞նչ լոյս կը փռէ խնդիրքի մը Աստուծոյ կողմէ ուշացած պատասխանին վրայ:

Յիսուս ինչո՞ւ աղօթքի մէջ թախանձանքի անհրաժեշտութիւնը թելադրեց:

Նոր Կտակարանն ի՞նչ ըսել կ'ուզէ, երբ «յանուն Յիսուսի» աղօթքով մասին կը խօսի:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը «խնդիրքի մը պատասխանում» և «մարդու մը պատասխանում» միջեւ: Աղօթքներէս տեսնեմ իրապէս անպատասխան մնացած եմ:

ԱՂՕԹՔ ՈՐՊԷՍ ԳԵՐԻՇԻԱՆ ԲԱՂՁԱՆՔ

Օրակա Ընթերցումով

Ուրբաթի Ծափար, Առաջին Օր

«Եւ Աստուած եկեղեցիին մէջ դրաւ մէկ քանի-ները, նախ՝ առաքեալներ, երկրորդ՝ մարգարէներ, եր-րորդ՝ վարդապետներ, ետքը հրաշքներ, ետքը բժշկու-թիւններու պարգեւներ, օգնութիւններ, կառավարու-թիւններ, լեզուներու տեսակներ: Միթէ ամէնը առա-քեալներն են. միթէ ամէնը մարգարէներն են, միթէ ամէնը վարդապետներն են. միթէ ամէնը հրաշքներ կը գործեն. միթէ ամէնը բժշկութեան պարգեւներն ունին. միթէ ամէնը լեզուներ կը խօսին. միթէ ամէնը թարգ-մանութիւն կ'ընեն: Բայց դուք նախանձաւոր եղէք այն շնորհներուն որ լաւագոյն են. և ես՝ ալ աւելի աղէկ ճամբայ մը ցուցնեմ ձեզի: Եթէ մարդոց ու հրեշ-տակներուն լեզուները խօսիմ, և սէր չունենամ, ես ձայն տուող պղինձի պէս եղայ, կամ հնչեցող ծնողանե-րու պէս:» Ա. Կոր. ԺԲ. 28 — ԺԳ. 1:

Նկատեցէք այս մեծ հատուածին մէջ զժրբախտ ընդ-հատումը, որ տեղի ունեցած է նոր գլուխ մը սկսելով: Միւրոյ վրայ տասներեքերորդ գլուխը պէտք է որ կար-դացուի միշտ իբրեւ բացատրութիւն մը տասներկու-երորդ գլուխին վերջին համարին առաջին մասին. «Բայց

դուք նախանձաւոր եղէք այն շնորհներուն որ լաւա-գոյն են:»

Մենք արդէն աղօթքի անիրականութեան բազմա-թիւ պատճառներ նշանակած ենք, ինչպէս տրամադ-րութեան խոտորում, կամ Աստուծոյ անհատական սէրն ըմբռնելու անկարողութիւն, կամ մեղսալից կեանքի կամակոր օտարացում: Մեր աղօթելու ամենամեծ դժ-ուարութիւններէն մէկով, սակայն, դեռ չգտնեցանք: Մեր աղօթքները յաճախ անիրական են, որովհետեւ չեն ներկայացներ ինչ որ մեր սրտերուն խորքին մեջ կը տե-ղանք: Կը խնդրենք «լաւագոյն շնորհները» որոնց ան-կեղծօրէն «նախանձաւոր» չենք: Օրինակի համար, 'աղօթենք մեր կեանքին մէկ յոռի սովորութեան դէմ, մինչ միեւնոյն ատեն կը մերժենք հրաժարիլ այն գոր-ծերէն որոնք կը դիւրացնեն այդ սովորութիւնը, կամ այն ընկերակցութիւններէն ուր այդ սովորութիւնը կը զարգանայ: Չեւով Աստուծոյ կը պաղատինք որ մեզ ազատէ մեղքէ, բայց չենք ուզեր որ պատասխանն այրէ այն կամուրջները որոնցմով կու գայ շարունակ մեղքը: Մեր խնդիրքը կաղ և ապագդեցիկ քմահաճոյք մըն է առանց քչող ուժի: «Չինացի» Կորստն կ'ըսէր. «Մեր զգացումներուն վրայ կը խորհիմ, և ո՛րքան յաճախ կը պատահի որ աղօթքի մէջ անգամ չատ կեղծ ենք...: Զօրութիւն կը խնդրենք հրաժարելու համար որոշ ու-նակութենէ մը, օրինակ՝ չարախօսութենէ, և մեր ա-ղօթքի այդ վայրկեանին իսկ չար խորհուրդ մը ունինք մէկուն դէմ, և կարծես կը փախանք այդ խորհուրդին. «Քիչ յետոյ քեզի պիտի ըսեմ, Ոչ հիմա.» և կը շարունա-կենք աղօթել բուն այն արարքին դէմ զոր մեր սրտով կ'առաջադրենք գործել: Այս բոլորը կեղծիք և ան-պատուութիւն է:»

Աղօթք. Ով Աստուած, որուն Հոգին ամէն բան կը

խուզարկէ և որուն սէրը ամէն ինչ կը կրէ, քաջաւերէ մեզ Բեզի մօտենալ անկեղծութեամբ ու ճշմարտութեամբ: Ազատէ մեզ շրթունքի պաշտամունքէ, մինչ մեր սրտերը հեռուները կը գտնուին: Ազատէ մեզ անօգուտ աշխատանքէ, որով ջանադիր կ'ըլլանք մեր անձերը պահել Բեզմէ, որ սիրտը կը խուզարկէ:

Կարողութիւն տուր մեզի մէկդի դնել բոլոր այն դիմաւորներն ու ծպտանքները, զորս կը հանգստանան ցոյցերէ լոյսով և հոս մերկացնել մեր անձերը մեր ամբողջ տկարութեամբ, հիւանդութեամբ և մեղքով, բոլորովին անձածկոյթ՝ Բու աչքերուդ առջեւ:

Զօրացուր մեզ այն աստիճան որ ճշմարտութեան տեսիլքին դիմանանք, և վերջ մը դնենք ստուծեան, կեղծիքի ու կեղծաւորութեան, որպէս զի իրերը տեսնենք այնպէս ինչպէս են, և ա'լ երկիւղ չունենանք:

Կարողացուր մեզ նայիլ սիրոյն որ մեզի համբերած է, սրտին որ մեզի համար կը տառապի: Օգնէ մեզի խոստովանիլ թէ կախում ունինք սրբութենէն որ կը հանդուրժէ մեր պղծութեան, համբերութենէն որ կը ներքէ մեր անհաւատութեան, ճշմարտութենէն որ կը խորշի մեր բոլոր խաբէութենէն և իրաւախոհութենէն: Եւ տուր մեզի շնորհը երախտագիտութեան և բաղձանք մեր անձերը Բեզի նուիրելու: Ամէն: Ո. Է. Օրչլորտ:

Աւրեւորդ Եաբար, Նւիրուդ Օր

«Ասոր համար երկնից թագաւորութիւնը կը նմանի թագաւորի մը, որ իր ծառաներէն հաշիւ առնել ուզեց: Ու երբ սկսաւ առնել, տասը հազար տաղանդի պարտական մը բերուեցաւ իրեն...: Եւ այն ծառային Տէրը վրան խղճալով՝ արձակեց զանիկա, ու պարտքը շնորհեց անոր: Եւ նոյն ծառան ելաւ, իր ծառայակիցներէն մէկը գտաւ, որ իրեն հարիւր դահեկան պարտք ունէր,

ու զանիկա բռնելով կը խեղդէր ու կ'ըսէր. «Վճարէ ինծի ռանեցած պարտքդ: Ուստի անոր ծառայակիցը անոր ոտքը ինկաւ, կ'աղաչէր անոր ու կ'ըսէր, Համբերէ ինծի, ու քեզի կը վճարեմ: Եւ ինք չէր ուզեր, հապազնաց՝ բանտը դրաւ զանիկա, մինչեւ որ պարտքը վճարէ: Երբ իր ծառայակիցները տեսան եղած բաները, խիստ տրտմեցան, ու եկան իրենց տէրոջ հասկցուցին բոլոր եղածը: Այն ատեն անոր տէրը կանչեց զանիկա ու ըսաւ անոր. «Զար ծառայ, այն բոլոր պարտքը ես քեզի շնորհեցի՝ ինծի աղաչելուդ համար. ուրեմն պէտք չէ՞ր քեզի ալ քու ծառայակցիդ ողորմիլ, ինչպէս ես քեզի ողորմեցայ: Եւ անոր Տէրը բարկանալով՝ դահիճներուն մատնեց զանիկա, մինչեւ որ բոլոր պարտքը վճարէ: Այսպէս իմ երկնաւոր Հայրս պիտի ընէ ձեզի, եթէ ձեր սիրտերէն չէք ներեր ամէն մէկդ իր եղբորը իրենց յանցանքները:» Մատ. ԺԸ. 23, 24, 27-35:

Մեր աղօթքին անիրականութիւնը կրնայ երեւան բերուիլ Անդրոնիքեան համար մեր մատուցած խնդիրքներուն մէջ: Ոչ մէկ բան կրնայ աւելի մակերեսային ըլլալ քան ներողութեան համար աղաչանք մը. ոչ մէկ բան կրնայ աւելի խորաթափանց ըլլալ քան զղջումի իսկական փորձառութիւն մը: Տղայ մը, որ մեղանշած է և հետեւանքներուն կ'սպասէ, կրնայ զղջումի կարճ պահիկ մը ունենալ: Բնականապէս կ'ուզէ որ իր յանցանքը ներկայացնող տախտակը սրբուի, մաքրուի: Բայց անկեղծօրէն վիշտ զգալ բուն իսկ չարիքին համար յաւէտ քան անոր հետեւանքներուն համար, իր սայթաքումին համար ա'յն աստիճան ամնալ որ ինքզինք եղբայր մը զգայ բոլոր մեղաւորներուն, և Րիչարտ Պէքսթըրի նման ըսել զխառնուելու տարուող մարդասպան մը տեսնելով, «Աստուծոյ շնորհքովն է որ Րիչարտ Պէքսթըրը այս մարդասպանին տեղը չէ,» ինչ

սրտայոյզ փորձառութիւն է այդ: Նկատեցէք Պենկալեան բանաստեղծին՝ Բապինտրանադ Թակորի՝ զղջումի հետեւեալ խօսքերը.

«Դուք եկայ առանձին ժամադրաւայրս երթալու: Բայց ո՞վ է ան որ ինծի կը հետեւի լուռ մթութեան մէջ:

Մեկուսի կը քաշուիմ անոր ներկայութենէն խոյս տալու համար, բայց չեմ յաջողիր:

Ան գետինէն փոշին կը բարձրացնէ յոխորտանքով, իր բարձր ձայնը կ'աւելցնէ իմ արտասանած ամէն մէկ բառիս վրայ:

Իմ սեփական փոքրիկ եսս է, իմ իշխանս, որ խըպնիլ չի գիտեր: Բայց ես կը խպնիմ քու դուռդ գալ անոր ընկերակցութեամբ:»

Ինքիւրմէ այսքան անկեղծօրէն ամէցող մարդ մը ներողութիւն և նորոգութիւն պիտի փնտռէ անխառն բաղձանքով մը, որ իր աղաչանքը իրական պիտի հանգիւսացնէ, և իր յանցաւորութեան զօրաւոր դիտակցութեամբ իսկ անկարելի պիտի գտնէ աններող ըլլալ ուրիշ ոեւէ մարդու: Անգամ մը ևս կարդացէք այսօրուան Սբ. Գրական հատուածները, և նկատեցէք թէ մեր Տէրը ո՞րչափ կարեւորութիւն կ'ընծայէ ներողութեան համար մատուցուած մեր աղօթքներուն անկեղծութեան:

Աղօթք. Ով սրտերու խուզարկող, Դուն մեզ աւելի լաւ կը ճանչնաս քան մենք մեր անձերը, և կը տեսնես մեղքերը զորս մեր մեղանշականութիւնը կը ծածկէ մեր աչքերէն: Եւ, սակայն, մեր խիղճն անգամ կը վկայէ մեզի դէմ թէ մենք յաճախ կը մրափենք մեր հսկումի որոշ պահերուն մէջ, թէ մենք միշտ սիրով չենք իրարու հետ, ոչ ալ խոնարհ՝ Քու առջեւ, և կը զլանանք մեր անձերուն ամբողջական զոհաբերումը Քու կամքիդ, առանց որուն չենք կրնար խաչուիլ Քրիստոսի հետ կամ առանց որուն չենք կրնար խաչուիլ Քրիստոսի հետ կամ հաղորդ ըլլալ անոր փրկութեան: Ո՛հ, նայէ մեր զղջու-

մին և կանգնեցուր մեր տկարութիւնը, և առաւ որ արեւադալը բարձրանայ դեռ մեր սրտերուն մէջ, և մեզի բերէ բժշկութիւն, զօրութիւն և ուրախութիւն: Շնորհէ որ օր քան զօր աճինք հաւատքի, անձնուրացութեան, բարեսիրութեան և երկնային բաներու խորհուրդի մէջ: Եւ ի վերջոյ խառնէ մեզ Քու փրկեալներուդ մեծ բանակին հետ յաւիտեանս: Ամէն: Ճէյմս Մարթինոյ (1805-1900):

Ուրբերոյ Շաբաթ, Երրորդ Օր

«Ով Սուրբ Հայր, քու անունովդ պահէ զանոնք որ դուն ինծի տուիր, որպէս զի մէկ ըլլան, ինչպէս մենք մէկ ենք: Քանի որ աշխարհի մէջ անոնց հետ էի, ես կը պահէի զանոնք քու անունովդ. զորոնք որ դուն ինծի տուիր, ես պահեցի, և անոնցմէ մէկը չկորսուեցաւ, միայն թէ այն կորստեան որդին, որպէս զի գրուածը կատարուի: Այլ հիմա Քեզի կու գամ, ու աշխարհի մէջ այս բաները կը խօսիմ, որպէս զի ուրախութիւնս իրենց անձերուն մէջ կատարեալ ունենան: Ես քու խօսքդ անոնց տուի, ու աշխարհ զանոնք ատեց. վասն զի աշխարհէ չեն, ինչպէս ես աշխարհէ չեմ: Չեմ աղաչեր որ զանոնք աշխարհէ վերցնես, հապա որ զանոնք չարէն պահես: Անոնք աշխարհէ չեն, ինչպէս ես աշխարհէ չեմ: Սրբէ զանոնք քու ճշմարտութիւնովդ. ես աշխարհէ չեմ: Սրբէ զանոնք քու ճշմարտութիւն է: Ինչպէս դուն զիս աշխարհ զրկեցիր, ես ալ զանոնք աշխարհ զրկեցի: Եւ անոնց համար ես իմ անձս կը սրբեմ, որպէս զի իրենք ալ ճշմարտութիւնով սրբուած ըլլան: Բայց ոչ թէ միայն անոնց համար կ'աղաչեմ, հապա անոնց խօսքով բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար ալ. որպէս զի ամէնն ալ մէկ ըլլան, ինչպէս դուն, ով Հայր, իմ մէջս ու ես քու մէջդ, որպէս զի անոնք ալ մեր մէջ մէկ ըլլան,

որպէս զի աշխարհ հաւատայ թէ դուն շրկեցիր զիս:»
Յովհ. ԺԷ. 11-21:

Նկատեցէք ուրիշ կերպ մը որով կ'աղօթենք կեղծօրէն: Մեր բարեկամներուն համար աղօթելու ձեւը կը գործածենք: Շիտակ կը թուի զայն ընել, և կու տայ մեզի գոնէ անձնագոհութեան վայրկեանական փայլ մը: Բայց աղօթքը մեր բարեկամներուն բարիքին համար տիրական բաղձանքէ մը չէ որ կը բխի, այնպէս որ մենք այդ օրն ամբողջ մտահոգ ըլլանք անոնց պէտքերուն համար, զգայուն՝ անոնց զգացումներուն հանդէպ, վեհանձն՝ անոնց սխալներուն առջեւ, ուրախ՝ անոնց յաջողութեան համար և ըստ կարի օգտակար՝ անոնց ծառայելու մէջ: Յաճախ իսկապէս ըստ բաւականին հոգ չենք ընել մեր բարեկամներուն համար, որպէս զի անոնց ի նպաստ մեր ազաւանքը կենսական նշանակութիւն մը ունենայ մեզի, և հետեւաբար Աստուծոյ համար: Նորան Բայս Պէսթ կ'ըսէր, «Երկնից Գերագոյն Ատեանը ենթադրական խնդիրներով չզբաղիր, ինչպէս չեն զբաղիր երկրաւոր գերագոյն ատեաններ: Խնդրարկուն պէտք է որ իրական խնդիր մը ունենայ ուշադրութիւն գրաւելու համար:»

Խորհեցէք իր աշակերտներուն հանդէպ մեր Տէրոջ սիրոյն վրայ, զայն յայտնող եղանակներուն վրայ, և այն գոհողութեան վրայ զոր յօժարութեամբ կը կրէր՝ այդ սիրոյն հաւատարիմ մնալով: Յովհաննու տասնութներորդ գլուխին մէջ արձանագրուած բարեխօսական աղօթքին իրականութիւնը զայն բխցնող սիրոյն անկեղծութիւնը կը յիշեցնէ: Այս աղօթքն իրապէս կը ներկայացնէր ինչ որ մեր Տէրը զոհաբերաբար կը բաղձար:

Աղօթք. Ով օրհնեալ Տէր և Փրկիչ, որ մեզի պատուիրեցիր զիրար սիրել, չնորհէ մեզի ընդունելով բա-

րիքներդ զորս անարժանաբար ստացանք՝ ամէն մարդ սիրել Բեղմով և Բեղի համար: Քու անյիշատակութիւնդ կը խնդրենք ամենուն համար, բայց մանաւանդ այն բարեկամներուն համար, զոր Քու սէրդ մեզի տուաւ: Սիրէ զանոնք, ով աղբւրդ սիրոյ, և տուր որ անոնք ալ Բեզ սիրեն բոլոր սրտով, բոլոր մտքով և բոլոր հոգիով, որպէս զի Բեզի հաճոյ եղած բաները միայն ուզեն, խօսին և ընեն: Եւ թէեւ մեր աղօթքը ցուրտ է, որովհետեւ մեր բարեսիրութիւնն այնքան քիչ տաք է, բայց Դուն հարուստ ես չնորհքով: Քու բարութիւնդ անոնց մի բաշխեր մեր անձնուիրութեան պաղուծեան չափով, այլ, ինչպէս Քու բարեսիրութիւնդ մարդկային ամէն սէր կը գերազանցէ, թող Քու ունկնդրութիւնդ ալ մեր աղօթքը գերազանցէ: Դուն անոնց ըրէ ինչ որ իրենց յարմար է, Քու կամքիդ համաձայն, որպէս զի անոնք ամէն առեւ և ամէն տեղ Բեղմէ ուղղուած և պահպանուած ըլլալով կարենան ի վերջոյ յաւիտեանական կեանքի հասնիլ: Եւ քեզի, ու Հօրը և Սուրբ Հոգիին է ամէն փառք և պատիւ յաւիտեանս յաւիտեանից: Ամէն: Անսելմոս (1033-1109):

Ուրեմոյ Ծաբար, Զորոյ Օր

«Եթէ աղքատին ցանկացածը չտուի, ու որբուարիին աչքերը մարեցուցի. եթէ պատառս մինակ կերայ, ու անկէ որբն ալ չկերաւ... եթէ հանդերձ չունեցող մը կորսուելու վրայ, կամ ծածկոց չունեցող չբաւոր մը տեսայ ու եթէ անոր երկխոսութեանը չօրհնեցին զիս, ու իմ ոչխարներուս բուրդէն չտաքցաւ. եթէ ձեռքս որբին դէմ վերցուցի, երբ տեսայ թէ զրանը մէջ ինծի օգնականներ կան. թող իմ թեւս ուսէս իյնայ ու բազուկս արմուկէն կոտրուի:» Յոր. ԼԱ. 16-22:

Երբ մէկը ասոնց նման խօսքեր կրնայ առնել իր

չրթներուն վրայ իբր բուն իր կեանքին նկարագրութիւնը, ապահովաբար պատրաստ պիտի գտնուի աղիստ-նկարուն համար անկեղծօրէն աղօթելու: Մենք յաճախ կը չեչտենք սա իրողութիւնը թէ աղօթքը նկարագրի զօրաւոր կերպիչ մըն է: Բայց ճշմարտութեան միւս կողմն ալ կարեւոր է, թէ մեծ աղօթքի հաւատ մեծ նկարագիր անհրաժեշտ է: Փոքրիկ, ստորին, մեղկ կեանքով մարդ մը չի կրնար աղնուական աղօթք մը մատուցանել անկեղծօրէն: Այս է նշանակութիւնն այն ասացուածին թէ զիւրին է Տէրունական Աղօթքը բերնուց սորվիլ, բայց զժուար է սրտանց արտասանել: Ամէն մարդու խնդրուածքին մէջ, փոյթ չէ թէ ո՛րքան մեծ ըլլան բառերը, այնչափը միայն իրական է որ արտայայտութիւնն է անոր նկարագրին, անոր կեանքի ներքին արժէքին ու սովորական բաղձանքին: Ուրեմն, երբ գութէ մղուած, Աստուծոյ գթութիւնը կը հայցենք աղքատներուն վրայ, մեր աղօթքին արժէքը կախում կ'ունենայ մեր կեանքին մէջ այդ բարի բաղձանքին տիրական զօրութենէն: Աղաչանքը արդեօք մեզի համար լուրջ նշանակութիւն ունեցող ներքին անձնութիւնն է՞ մը կը բխի: Արդեօք Աստուած՝ մեր աղօթքին անկեղծութեան ապացոյցը կրնա՞յ տեսնել աղքատներու համար մեր սովորական և կանոնաւոր խնամքին ու անոնց նպաստող մարմիններու մեր օժանդակութեան բաժնին մէջ:

Աղօթք. Ով մեր Տէրը և վարդապետը, կ'աղաչենք Թեզի որ մեզի օգնական և զօրավիգ ըլլաս: Ազատէ ամէն անոնք որոնք նեղութեան մէջ են. գթա առանձին եզոզներուն. վերցուր ինկածները. ինքզինքդ ցոյց տուր կարօտեալներուն. բուժէ ամբարիշտները. դարձուր Քու ժողովուրդիդ թափառականները. կերակրէ անօթիները, կանգնեցուր տկարները և կաղղուրէ վհատածները: Թող բոլոր ժողովուրդները գիտնան թէ միայն Դուն ես

Աստուած, և Յիսուս Քրիստոս Քու Որդիդ է, և մենք Քու ժողովուրդդ ենք և արօտիդ ոչխարները: Յիսուս Քրիստոսի սիրոյն համար: Ամէն: Կղեմէս Հոռմայեցի (Յ. Տ. 90):

Ուրեմնոյ Ծառք, Հիւնկերոյ Օր

«Եւ Անտիոքի մէջ եղած եկեղեցիէն քանի մը մարդարէներ ու վարդապետներ կային, Բառնաբաս ու Շմաւոն որ Նիւգէր կ'ըսուէր, և Ղուկիոս Կիւրենացի ու Մանայեն, Հերովդէս չորրորդապետին անդակիցը, և Սողոս: Երբ ասոնք Տէրոջը պաշտօնին մէջ էին, և ծով կը պահէին, Հոգին Սուրբ քսաւ. Զատեցէք ինծի Բառնաբասը և Սողոսը այն գործին համար որուն ես կաննաք եմ ատենք: Այն ատեն ծով պահելով և աղօթք ընելով՝ ձեռք դրին անոնց վրայ ու զրկեցին: Անոնք ալ Սուրբ Հոգիէն զրկուած՝ Սելեւկիա իջան, ու անկէ նաւով Կիպրոս գացին:» Գործ. Ժ. Գ. 1-4:

Տեսէք թէ Պօղոսի և իր ընկերներուն առաջին առաքելական ուղեւորութիւնն ի՞նչպէս յղացուեցաւ աղօթքի հոգիով և յառաջ տարուեցաւ աղօթքի զօրութեամբ: Մենք ալ աղօթած ենք առաքելաբետանց համար. թերեւս անձնական բարեկամներ ունինք օտար գաշտերու վրայ, և այդ իրողութիւնը մեր պարտականութեան զգացումը ողեւորած է Դատին համար աղօթութեան զգացումը իրողութիւնն այն է յաճախ թէ մինչ մենք աղօթքներ կը մատուցանենք, ուրիշ բան ալ չենք մատուցաներ: Մենք աղաչանքը զօհաբերութեան տեղը կը դնենք: Առաքելութեանց չենք տար տեսնի խոր զգացումով, այլ Թագաւորութեան Դատը կը նկատենք յաւիտ բարեգործութիւն մը, որու մեր աւելորդէն պարբերական ողորմութիւն տալ բաւական կը համարինք: Մեր ներքնազոյն բաղձանքներուն մէջ

անձնուիրաբար փարած չենք Քրիստոսի Դատին յաղթանակին, որպէս զի տեղեկութիւն փնտռենք առաքելութեանց մասին, ըստ կարի առատ նուէրներ ընենք, և անձնական ծառայութիւն տրամադրենք զօրացնելու համար եկեղեցին միսիոնարութեան իբր «հայրենի խարիսխը» Միսիոնարներու համար մեր խնդիրքներուն մէջ ո՛րքան յաճախ «կը ծաղրենք մեր անձերը սնոտի խնդրուածքներով» ինչպէս լաւ կը բանաձեւէ Եղբայր Լորէն:

Աղօթք. Ով հունձքին մեծ Տէրը, կ'աղաչենք, մշակներ զրկէ աշխարհի հունձքին համար, որպէս զի այլեւս հասուն հասկերը չի թափին և անհոգութեամբ չի փճանան: Քու սրբաբար Հոգիդ թափէ օտարութեան մէջ գտնուող մեր Քրիստոնեայ եղբայրներուն վրայ և դարձի բերող շնորհքդ՝ անոնց վրայ որ խաւարի մէջ կը նստին: Կ'աղաչենք, անձնուէր պաշտօնէութիւն մը յառաջ բեր ընիկ հաւատացեալներուն մէջ, որպէս զի Քու ամբողջ ժողովուրդդ սիրով միանայ իբր մէկ մարմին և Քու եկեղեցիդ աճի և հասնի Քրիստոսի կատարելութեան հասակին չափին: Եանուն Անոր որ մեռաւ և վերստին յարեաւ մեր բոլորին համար, նոյն այն Յիսուս Քրիստոսի, մեր Տէրով: Ամէն: Միլման Եպիսկոպոս (1791-1868):

Ուրեմուդ Ծաբար, Վեցերուդ Օր

«Երուսաղէմի խաղաղութիւնը խնդրեցէք. թող յաջողին անոնք որ քեզ կը սիրեն: Խաղաղութիւն թող ըլլայ քու պարիսպներուդ մէջ, ու յաջողութիւն՝ քու պաշտներուդ մէջ: Իմ եղբայրներուս և ընկերներուս համար հիմա պիտի ըսեմ. Խաղաղութիւն ըլլայ քու մէջդ: Մեր Տէր Աստուծոյն տանը համար քեզի բարութիւն պիտի ուղեմ» Սաղ. ՃԻԲ. 6-9:

Մեծ պատերազմի մը միջոցին ոչինչ աւելի բնական

է քան աղօթել խաղաղութեան համար: Բայց խաղաղութեան համար բարձրացող բոլոր խնդրուածքներէն քանի՞նք արդեօք կը ներկայացնեն կեանքի խոր և փոխակերպիչ նուիրում մը մարդկային եղբայրութեան դատին: Մարդիկ կ'աղօթեն խաղաղութեան համար, և դեռ կը պահեն ու կ'արտայայտեն ցեղային այն նախապաշարմաները որոնք պատերազմի ամենաբեղմնաւոր պատճառներէն են: Անոնք կ'աղաչեն որ մարդկային եղբայրութիւն հաստատուի. բայց իրենք ծայր աստիճան եղբայրամբեր չեն իրենց համայնքներուն մէջ գտնուող օտարներուն հանդէպ: Կիներ բարեպաշտօրէն խնդիրքներ կը ձեւակերպեն այն օրուան համար, ուր ա՛լ պիտի չըլլան «բարբարոս, Սկիւթացի, ծառայ կամ աղատ. հապա Քրիստոս է ամէնը՝ և ամէն բանի մէջ» (Կող.Գ.11): Բայց նոյն ատեն Քրիստոնէական ամէն սկզբունք ոտնակոխ կ'ընեն իրենց վարմունքին մէջ հանդէպ իրենց ծառաներուն, իրենց ընկերային ստորադասներուն, և կամ իրենց քաղաքին օտարականներուն: Անոնց աղօթքները հեռաւոր երազներ են, որոնք իրենց կեանքներուն հետ առնչութիւն չունին: Գոնէ չատերս, երբ խաղաղութեան համար կ'աղօթենք, կը մաքրե՞նք մեր սրտերը այն քինախնդրութենէն որ ամէն պատերազմի ետին կը կենայ: «Ամէն դառնութիւն և բարկութիւն ու սրտմտութիւն և աղաղակ ու հայտնութիւն վերցուի ձեզմէ ամէն չարութիւններով մէկտեղ: Եւ իրարու հետ քաղցր եղէք, զթած, ներելով իրարու, ինչպէս Աստուած Քրիստոսով ներեց ձեզի» Եփես. Գ. 31, 32:

Աղօթք. Ով Տէր, Հաբելի արեան զինք ծծող երկրէն Քեզի առաջին անգամ բողոքելէն ի վեր, Քու այս երկիրդ պղծուեցաւ՝ եղբոր ձեռքով թափուած մարդու արիւնով, և դարեր կը հեծնեն պատերազմի յարատեւ սարսափով: Թագակիրներու գոռոզութիւնն ու զօրա-

«որններու ընչաքաղցութիւնը սպանդի մղեցին միշտ խաղաղասէր աղգերը: Անցեալին երգերը և բանականութիւնը պերճութիւնը գործածուեցան միշտ ժողովուրդներուն կիրքերը բոցավառելու համար: Մեր հոգին՝ անոր դէմ ըմբոստացած՝ կը բողոքէ քեզի, և գիտենք որ մեր արդար բարկութիւնը կը համապատասխանէ քու սրբազան զայրոյթիդ:

Ջախջախէ հմայքն այն կախարդանքներուն որոնք աղգերը կ'արբեցնեն պատերազմի ցանկութեամբ և զանոնք յառաջ կը քշեն իբր հլու գործիքներ մահուան: Շնորհէ մեզի հանդարտ և հաստատ միտք մը, երբ մեր աղգը վրէժխնդրութեան կամ յարձակումի համար աղմըկէ: Զօրացուր մեր արդարութեան զգացումը և մեր յարգանքը՝ ուրիշ ժողովուրդներու և ցեղերու հաւասար արժանիքին համար: Աղգերու իշխաններուն հաւատք չնորհէ արդարութեան ճամբով խաղաղութեան հնարաւորութեանը վրայ. և հասարակ ժողովուրդին նոր և բուռն եռանդ մը պարգեւէ խաղաղութեան զատին ի նպաստ: Օրհնէ մեր գինուորներն ու նաւաստիները՝ պարտակոչի պատասխանելու իրենց անվարան հնազանդութեան և յօժարութեանը համար. սակայն և այնպէս ներչնէ անոնց պատերազմի դէմ ատելութիւն մը, և տուր որ անձնական փառքի կամ բարձրացումի սիրոյն համար երբեք պատճառ չի տան անոր զալուստին: Տուր որ մեր երիտասարդներն իրենց հայրենիքին համար ուրախութեամբ մեռնին իրենց հայրերուն քաջութեամբ, բայց մեր սերունդին սորվեցուր մեր զօրութիւնը մըրցումի հանելու աւելի ազնիւ եղանակներ և մեր գրօշակին ծառայելու համար մեր կեանքը տալու աւելի աղու միջոցներ:

Ով դուն Հզօր Հայր բոլոր աղգերու, Քու մեծ ընտանիքդ մէկտեղ հաւաքէ մեր հասարակաց արիւնին և

ճակատագրին յարաճուն զգացումով, որպէս զի խաղաղութիւն գայ վերջապէս երկրիս վրայ, և Քու արեւդ իր զուարթ լոյսը սփռէ ժողովուրդներու սրբազան եղբայրութեան մը վրայ: Վալթըր Րաուշընպուշ:

Արքեպիսկոպոս, Եօթներորդ Օր

«Եւ այս բաներէն ետքը Յեղրայէլացի Նաբովթ Սամարիայի Աքաաթ թագաւորին պալատին քով Յեղրայէլի մէջ այգի մը ունէր: Ու Աքաաթ Նաբովթի հետ խօսեցաւ ու ըսաւ. Քու այգիդ ինծի տուր, որպէս զի ինծի բանջարի պարտեղ ըլլայ, քանզի իմ տանս մօտ է. և անոր տեղը՝ անկէ աղէկ այգի մը տամ քեզի. կամ եթէ կ'ուզես՝ անոր գինը ստակով վճարեմ քեզի: Ու Նաբովթ Աքաաթի ըսաւ, Տէրը ինծի չցուցնէ որ իմ հայրերուս ժառանգութիւնը քեզի տամ: Եւ Աքաաթ, Յեղրայէլացի Նաբովթի խօսքին համար որ ըսաւ թէ իմ հայրերուս ժառանգութիւնը քեզի չեմ տար, սիրտը կոտորած ու նեղացած իր տունը գնաց, և իր անկողինին վրայ պառկեցաւ, ու երեսը դարձուց ու հաց չկերաւ:»
Գ. Թագ. ԻՍ. 1—4:

Ենթադրելով որ Աքաաթ այդ գիշեր իր աղօթքներն ըսած ըլլար, միթէ չատ տարբերութիւն պիտի ընէր ինչ որ ըսաւ աղօթելու պահուն: Երեւակայեցէք որ ան իր մանկութեան միջոցին սորված քանի մը ձեւական աղօթքները կրկնեց. առիթա իր բուն աղօթքը պիտի ըլլար՝ Յայտնի է թէ այդ գիշեր Աքաաթի կեանքի պահանջը պարզապէս Նաբովթի այգիին համար իր ընչաքաղց բաղձանքն էր: Աստուծոյ մատուցուած ոչ մէկ ձեական, վայելուչ, բարեպաշտական աղանք կրնար աստուածային տեսութենէն ծածկել այն իրողութիւնը թէ ինչ որ Աքաաթ իրապէս կը բաղձար՝ իր գրացիին այգին էր: Նկատեցէք թէ Աստուած ո՛ր-

քան յաճախ այսպէս նայած է մեր պայմանադրականօրէն վայելուչ խնդիրքներուն, և մեր սրտերուն մէջ տեսած է մեր անբարբառ բայց տիրական բաղձանքները, երբեմն ա՛յնքան ստորին, չահամոլ և ընչաքաղց որքան Աքաբըինը: Ասոնք են մեր կեանքերուն խոր աղօթքները — մեր սրտերն անոնց վրայ հաստատուած են — և Աստուած չի խաբուիր, երբ բարեպաշտական խօսքերով ըսենք թէ իր օրհնութիւնը կ'ուզենք: Այս շաբաթ խորհինք թէ մեր սրտերն իրապէս ի՛նչ բանի վրայ հաստատուած են, ի՛նչ են մեր գլխաւոր փառասիրութիւններն ու բաղձանքները:

Աղօթք. Ով յաւիտենական Աստուած, սրբագործէ մարմինս և հոգիս, խորհուրդներս և նպատակներս, մարմնեալս ու գործերս, որպէս զի ինչ որ խորհիմ, խօսեցերս ու գործերս, որպէս զի ինչ որ խորհիմ, խօսիմ կամ ընեմ՝ իմ կողմէս սահմանուած ըլլայ Քու սիւնը փառաւորելու, և օրհնութեամբդ՝ ըստ կարի օգտակար և արդիւնաւոր ըլլայ Քու գործիդ մէջ: Տէր, իմ տակար և արդիւնաւոր ըլլայ Քու գործիդ մէջ: Տէր, իմ պէտքերս առաքինութեան վերածէ, բնութեան գործերը չնորհքի գործերու, ընելով զանոնք կարգաւոր և ձերը չնորհքի գործերու, ընելով զանոնք կարգաւոր և չափաւոր. և թող մի տար որ ունէ հպարտութիւն, անձնասիրութիւն, ընչաքաղցութիւն կամ վրէժխնդրութիւն, աննշան նպատակներ և ստորին երեւակաւութիւն, աննշան նպատակներ իմ հոգիս ու պղծեն իմ խօսյութիւններ ապականեն իմ հոգիս ու պղծեն իմ մարքերէս և գործերէս ունէ մէկը: Բայց չնորհէ որ իմ մարմինս հոգիս մէկ ծառան ըլլայ, և երկուքը միասին՝ միմեան հոգիս մէկ ծառան թիսուսի, որպէս զի հոս մարմին և հոգի՝ ծառաներ թիսուսի, որպէս զի հոս փառքիդ համար ամէն բան ընելով կարենամ մասնակից ըլլալ Քու հանդերձեալ փառքիդ, մեր Տէր թիսուս կից ըլլալ Քու հանդերձեալ փառքիդ, մեր Տէր թիսուս Քրիստոսի անունով: Ամէն: Ճէրէմի Թէյլըր (1613—1667):

Մեկնաբանութիւն Շաբաթուան Համար

Ա.

Մինչև հիմա խօսեցանք աղօթքի մասին իբր որոշապէս կրօնական գործի մը մասին: Աղօթք բառը գործածելով կը խորհէինք Աստուծոյ առջև խոնարհած սրտերու, գոց դռներու, կրկնուած ծունկերու, պատկառոտ հոգիներու վրայ: Բայց այս գրուիսն մեջ պէտք է որ իջնենք խորը մտորկայիս թաղանթի այն մտադիւն որ, անջուստ աշխատեալ զայն փոռած ովկիսնոսի մը նման, կը տարածուի մասնաւորապէս կրօնական ամեն խնդիրներու ներքէն:

Այս գլուխին սկզբնական մասին մէջ գտնէ խորհելու ենք աղօթքի վրայ իբր կրօնքէ բոլորովին բաժանելի բանի մը վրայ: Հարցնելու ենք ոչ միայն թէ ի՛նչ են մեր բաղձանքներն այն պահուն երբ կը խոնարհինք Աստուծոյ առջև, այլ և թէ ի՛նչ են մեր տիրական նպատակները մեր առօրեայ զբաղումին մէջ, ի՛նչ բան կը հետապնդենք իրապէս մեր ներքնագոյն փառասիրութիւններով, ի՛նչ է մեր պահանջը կեանքէն: Աղօթքը, իր այս աւելի բովանդակիչ իմաստով, մարդու մը սրտին հաստատ ըղձանքն է, քաւի կամ չաւ, անոր ներքին սէրը և որոշիչ բաղձանքը: Երբ Յիսուսի առակին անառակը կ'ըսէր, «Հայր, քու ստացուածքէդ ինծի ինչալու բաժինը տուր ինծի» (Ղուկ. ԺԵ. 11), ան իրական իմաստով կ'աղօթէր: Անոր ներքնագոյն փառասիրութիւնը կ'արտայայտուէր հոն: Անոր սիրտը հետամուտ էր ձեռք բերել միջոցներ որոնք ի վերջոյ իր կործանումը պիտի բերէին: Անիկա հաստատապէս իր կործանումը պիտի բերէին: Անիկա հաստատապէս զէպ ի չարութիւն ուղղուած աղօթք մըն էր, բայց զէպ ի չարութիւն իմաստով՝ Ամերիկայի համար Գոլոմպոսի խռովարկութիւնն աղօթք մըն էր. Էտիսընի հրաշող լոյսի գաղտնիքը գտնելու երկարատե ջանքը

աղօթք էր. Պօղոսի Բրիտանոնէական եկեղեցիներ հաս-
տատելու փառասիրութիւնը և Նափոլէոնի Եւրոպայի
վրայ իշխելու փառասիրութիւնը, երկուքն ալ, աղօթք-
ներ էին: Ոչ միայն այն կիներ որ արդարութիւնը կը
պաշտպանէ դժկամակ դատաւորին առջև՝ կ'աղօթէ,
այլ անառակ որդին ալ որ զուարճութեան միջոցներ
կը խնդրէ իր հօրմէն: Եւ ուէ մարդ որ յամառօրէն
կը վազէ դրամի, համբաւի կամ հաճոյքի ետեւէ՝ իր
տիրական բաղձանքին մէջ ունի իր կեանքը ձեւակեր-
պող աղօթքը: Պահ մը ընդունելու ենք արդիւնաւոր
սահմանը զոր Տիկին Պրաունինկ կու տայ մեզի. «Ամէն
քաղնակ՝ Աստուծոյ առջև՝ աղօթք է:»

Բ

Այս տեսակէտին անմիջական մէկ արդիւնքն է սա-
պարդ հասկացողութիւնը թէ առեւ մարդ կ'աղօթէ: Ա-
ղօթքը իբր Աստուծոյ մօտենալու որոշ գործ մը կրնայ
վտարուիլ ուէ կեանքէ: Բայց աղօթքն իբր բաղձանք
մը, որ ամէն մարդի մէջ և ամէն բանի համար կը գոր-
ծածուի, ամէնս ալ կը պարփակէ միանգամայն: Մենք,
այս ընդհանուր իմաստով, անդադար կ'աղօթենք: Տիե-
զերքի մէջ տեսչանքի կեդրոններ ենք: Ամէն մարդկային
կեանքի մէջ տարրական իրողութիւնը բաղձանք է:
Աղօթքի ուէ գործ ժխտող մարդու մը կրնանք պա-
տասխանել. «Ձեր կեանքը կազմակերպուած աղօթք
մըն է: Ձեր մարմինը կերակուր կ'ուղէ. ձեր միտքը՝
ծանօթութիւն, ձեր սէրը բարեկամութիւն, և ձեր հո-
գին՝ խաղաղութիւն և յոյս: Դուք չէ՞ք աղօթեր: Ամէն
մէկ գործունէութիւն և ամէն մէկ նպատակաւոր խոր-
հուրդ ներքին աղօթքներ գոհացնող ձիգեր են յաւէտ:»

Աղօթքը սովորաբար կը նկատուի իբր գործը մար-

դու մը ամենալաւ պահերուն: Բայց մարդիկ իրենց ամե-
նագիշ պահերուն մեջ ալ կ'աղօթեն այս խնամով: Աղօթ-
քը կրնայ ըլլալ երկնային կամ դիւային: Երբ մարդու
մը տիրական բաղձանքը անոր աղօթքը նկատենք ճշ-
մարտապէս, կը տեսնենք թէ Գէեզի, երբ ընչաքաղց
աչքերով կը վազէ Նէեմանի ետեւէն անոր հարստու-
թիւնը կողոպտելու համար, կ'աղօթէ. թէ Դաւիթ,
երբ ցոխացած սրտով պատերազմի ճակատին վրայ դնել
կու տայ Ուրիան, կ'աղօթէ. թէ անառակ որդին, երբ
իր կործանումին միջոցները կը խնդրէ, կ'աղօթէ: Ոչ
մէկը երբեք, հոս կամ այլուր, առանց աղօթքի (Աս-
տուծոյ և արդարութեան համար որոշ բաղձանքի մը
բարձրացում) գտաւ երկինքը: Եւ ոչ մէկը երբեք,
հոս կամ այլուր, առանց աղօթքի (չարութեան համար
սրտի մը սևեռուն և յամառ տենչը) գտաւ դժոխքը:
Մարդոց ուէ խումբի մէջ դուք չէ՞ք կրնար աղօթող-
ները չաղօթողներէն դանազանել: Ամէնքն ալ տիրական
բաղձանքի աղօթքը կը մատուցանեն: Մեծ խնդիրն է
թէ ի՞նչ բանի ետեւէ են, ի՞նչ է անոնց պահանջը
կեանքէն:

Գ

Նկատելի է նաեւ թէ աղօթքն այս խնամով ուրեւ մար-
դու նկարագրին ներքին չափանիշն է: Կենդանի էակները
գոյութեան կշիռքին մէջ իրենց աստիճանը իրենց պէտ-
քերով կը յայտնեն: Անկենդանները բանի մը պէտք
չունին: Քարերը և հողակոշտերը պակասի մը զգացու-
մէն չեն վրդովիր: Կեանքի աղօտագոյն շողը, սակայն,
ի յայտ կը բերէ պէտքի տիրապետութիւնը: Մինչեւ
անգամ միաբնիշ կազմաւորներուն մէջ, որոնք ասդին
անդին կը դառնան կեր փնտռելու համար, կեանքի ներ-

կայութիւնը կը նշանակէ անօթութիւն մը որ աղօթքի նախատարրն է: Եւ այս բնազդական պէտքի աղօտ սկզբնաւորութիւններէն մինչեւ գիտուններու և սուրբերու հոգեկան պահանջները, էակի մը պէտքերուն քանակն ու որակը լաւ չափանիշ մըն են անոր կեանքին:

Մեր նիւթական յառաջդիմութիւնը կրնայ չափուիլ այն տարբերութեամբ որ կայ մերկութիւն, յարդեայ խղիկ և զինքը գոհացնելու համար հոգի կերակուր միայն ուղղող վայրենիի մը և մեղմէ մէկուն միջեւ, որ աշխարհի չորս ծագերուն վրայ հարկեր դնող գիւրուութիւններ կը պահանջէ: Մեր մտաւորական զարգացումը կրնանք չափել այն տարբերութեամբ, որ կայ իր եղեգնադաշտին սահմաններէն անդին չի չահագրգըռող Ափրիկեան գաճաճի մը և արդի գիտնականի մը միջև, որ իր հետազոտութեան թեւերով տիեզերքի ծայրագոյն սահմաններուն կը բախի: Եւ մեր հոգեկան ընդլայնումը կը չափուի այն տարբերութեամբ, որ կայ իր կուռքը պաշտող սեւամորթ հեթանոսի մը և Պողոսի միջև, որ Քրիստոսի հետ պահուած իր կեանքին վրայ խօսելով կ'ըսէ. «Յառաջ կ'ընթանամ»: Որքան մեծ ըլլայ մարդ մը, այնքան լայն և խոր և ազնիւ կ'ըլլան անոր բաղձանքները: Անոր աղօթքը անոր անձին չափանիշն է: Ինչ որ հարկ է անոր պէտքերը բաւարարելու համար, անոր մեծութեան չափն է: Մարդիկ կեանք կը վայելեն օտար քաղաքներ փոխադրուելով, և անմիջապէս կ'սկսին աղօթել: Ոմանք կը փնտռեն քաղաքին գոհիկ զուարճութեան կամ մոլութեան վայրերը, ուրիշներ՝ ամենաբարձր երաժշտութիւն և ամենանուրբ արուեստ, ոմանք՝ ստորին ընկերակցութիւններ, ուրիշներ՝ լաւ բարեկամներ. ոմանք ալ՝ ընկերային ծառայութեան կեդրոնատեղիներ և Աստուծոյ տաճարներ: Այսպէս իւրաքանչիւր մարդ կ'աղօթէ, և մինչ կ'աղօ-

թէ՝ ի յայտ կը բերէ իր արժէքը: Ոչ մէկ մարդ կրնայ խուսափիլ տիրական քաղաքի աղօթքէն, ոչ ալ կրնայ փախուստ տալ իր աղօթքով իր կեանքին անխուսափելի չափումէն:

Դ

Այս ճշմարտութիւնը շատ լուրջ հանգամանք մը կ'ստանայ, երբ աչքի առջև ունենանք անոր ուրիշ մէկ ընդլայնումը, քե տիրական քաղաքի աղօթք միջոց կը ձգտի հասնիլ իր նպատակին: Ասիկա ճշմարիտ է նախ անոր համար որ կեդրոնական ըզձանք մը իր շուրջ կը հաւաքէ, կը կազմակերպէ մեր կեանքին բոլոր կարողութիւնները, և միտքն ու ձեռքերը գործի կը լծէ իր հրամանը կատարելու: Աստուծոյ հետ մարդոց գործակցութեան երեք միջոցներուն վրայ, որ են գործել, խորհիլ և աղօթել, հարեանցի տեսութիւն մը կրնայ թելադրել թէ աղօթելը քիչ մը աւելորդ յաւելում է, թէ միւս երկուքը գոնէ աւագ կարեւորութիւն ունին: Ընդհանրապէս, տիրական քաղաքի աղօթքը սովորաբար խորհուրդէն եւ գործէն առաջ կու գայ: Մենք կը խորհինք և կ'աշխատինք, որովհետեւ մեր սրտին խորքին մէջ նախ աղօթած ենք. վասն զի մեր ներսիդին բաղձանք մը կայ, որ մեր մտքերուն կը գոչէ, «Եկուր, այս ինչ բանը բեր ինծի» և մեր ձեռքերուն կը հրամայէ, «Գնա, այն ինչ բանը բեր ինծի»: Բաղձանքը նախնական ոյժն է մարդկային փորձառութեան մէջ:

Մարդ մը դրամի պէտք ունի: Ասիկա իր իրական պահանջն է կեանքէն, այսինքն իր աղօթքը: Ինչպէս անոր միտքն իսկոյն ծառայի հագուստ կը հագնի սպասաւորելու համար անոր տիրական բաղձանքին: Ո՛րքան արագ կը գործէ անոր խելքը, և ո՛րքան կորովի

կը դառնայ անոր խորհուրդն ի սպաս իր աղօթքին՝
Ուր որ մարդիկ իրենց կամքերը կը կեդրոնացնեն,
իրենց մտքերը կը գործածեն և աշխատանքի կը լծուին,
այս տեսանկյունի հետևողութեան ետին տիրական բաղ-
ձանք կը գտնուի: Եթէ Պիղմարք Գերման կայսրու-
թիւնը միաձուլելու համար բանի մը առջև կանգ չառ-
նէր, գործին մէջ փառասիրութիւն մը կայ: — «Իսկ
կրնաք կախել զիս,» ըսաւ ան, «որչափ ատեն որ ին-
ծի համար ձեր գործածելիք չուանը Բրուսիական դա-
հուն կը կապէ Գերմանիան:» Եւ եթէ Բոպէրթ Պլընդ
Սկովտական աննման քնարերգութիւններ կը գրէ,
անոր աշխատանքին հետքը պիտի տանի մեզ մինչև
իր աղօթքը:

«Նոյն իսկ այն ատեն բաղձանք մը վերջին,
Բաղձանք մը հըզօր իմ յեալին շունչին,
Թող վեր բարձրացնէ իմ կուրծքըս տըկար,
Որ ես խեղճ ծերուկ Սկովտիոյ համար
Թողում գիրք մը լաւ, գործ մը կարեւոր,
Եւ կամ թէ գոնէ երգեմ երգ մը նոր:»

Տիրական բաղձանքը կը հաւաքէ կարողութիւնները,
կը կեդրոնացնէ միտքը, ջիղերը, կամքը, և յառաջ կը
սուրայ դէպ ի վախճանը: Միշտ կը ձգտի կատարել իր
նպատակը, ինչպէս ձոն Պլըրրոզ կ'ըսէ. «Եթէ մտքիդ
մէջ բան մը ունիս, շատ չանցած՝ ձեռքիդ մէջ պիտի
ունենաս զայն:»

Տիրական բաղձանքի այս աղօթքը, սակայն, իր
նպատակը կատարել կը ճգնի ոչ միայն վասն զի կը կեդ-
րոնացնէ մարդուն կարողութիւնները, այլ նաեւ վասն
զի դաշնակցութեան կը հրաւիրէ մարդեկ դուրս գնալու
ոյժեր: Միջնորդին մէջ ո՛ւր որ թեթեւ ճնշում կայ՝
հովը հոն կը խուժէ պէտքը լեցնելու համար: Նոյնպէս
մարդկային լըղձանքները թեթեւ ճնշումի գետիններ

կ'ստեղծեն, և դուրսէն օգնութիւն կը խուժէ ներս ա-
նոնց լաղձանքները լեցնելու համար: Ասիկա դիւրաւ
կը լուսաբանուի ընկերային կեանքի մէջ, ինչու որ
հիմա աշխարհի վրայ ունէ ձեռնարկի մէջ մարդիկ կը
ջանան ուրիշ մարդոց բաղձանքները գոհացնել — եկե-
ղեցիներ՝ երկրպագութեան բաղձանքի, գեներալներ՝
խմելու տենչի, վարժարաններ՝ ուսման ծախսի գո-
հացում տալու համար: Ամէն մէկ կազմակերպութեան
ետին կը գտնուի տենչ մը: Մարդկային պէտքերը բաց
ծովածոցեր են, որ իրենց կը հրաւիրեն մարդկային
ջանքի ծովը:

Այս ճշմարտութիւնը նոյնքան ակնհայտ է անհա-
տին կեանքին մէջ: Երբ մարդ կը ցանկայ մոլեկան հա-
ճոյքներու, ստորին ընկերներ անխուսափելիօրէն անոր
վրայ կը խուժեն ամէն կողմէ, ստորին գիրքեր, որոնք
մաքուր մտքերու կողմէ աննկատ կը թողուին, կու գան
գոհացնել անոր խնորժակը: Անոր աղօթքը կ'ստեղծէ
կոչ մը, որուն կը պատասխանէ իր պէտքին առնչակից
ամէն բան: Ինչպէս պտուտքող մորիկը իր պտոյտին
մէջ կ'առնէ յարակից օդը, այնպէս ալ մարդու մը բաղ-
ձանքն իր մէջ կ'ընդունի իր միջավայրին համազգի ոյ-
ժերը: Տարակոյս չի կայ որ գիւղին մէջ ամէն յոռի աղ-
դեցութիւն, հոգեկան ձգողութեան ճամբով, անառակ
որդիին եկաւ անոր չար նպատակը հասունցնել, մինչեւ
որ անոր տիրական տենչը իր մեջ փաշտէ նաեւ անոր հայրը:
Հօրենական ժառանգութիւնը, որ կ'ենթադրուէր թէ
իրեն համար օրհնութիւն մը պիտի ըլլար, գործածեց
իր տիրական կիրքն յագեցնելու համար, մինչեւ որ
իրեն համար անէծք մը դարձաւ: Պատմութիւնը անմի-
ջապէս Աստուծոյ հետ մեր փորձառութեան լեզուին
փոխադրելով, տիեզերքն իսկ կը պատասխանէ մարդու
անկէ ըրած յամառ պահանջներուն: Հոգեկան աշխարհի

զօրութիւններն անգամ մարդու մը տիրական աղօթքին հետ մէկ գծի վրայ կու գան, թէեւ ակամայ: Ան կրնայ Աստուծոյ կամքին գետին մէջ յետադարձ հոսանք մը յառաջ բերել և բուն այն ջուրերը որոնք իրեն պիտի օգնէին շիտակ յառաջ երթալու՝ հիմա անոր տիրական բաղձանքին շուրջ կը պտուտօքին:

Ահա, ուրեմն, մէկը ամենէն աւելի արտայայտիչ և ուշագրաւ երեւոյթներէն, ուր կրնայ քննուիլ աղօթքի նշանակութիւնը: Ընկնալով սիրական բաղձանքի աղօթքը կ'ընենք. մեր արժանիքն անով կը չափուի. եւ, որովհետեւ ան իր ծառայութեան մէջ կ'առնէ մեր ներքին ուժերը եւ արտաքին զօրութիւններ կը կանչէ իրեն օգնելու համար, վստահաբար կը կասարէ իր նպատակը:

Ե

Երբ աղօթքն իբր այսպէս առ հասարակ բաղձանք՝ նկատելու տեղ իր աւելի սովորական իմաստով համարինք իբր հոգիին որոշ մերձեցումն առ Աստուծոյ, կ'ուսնենանք մեր նիւթին վրայ այնպիսի տեսութիւններ, զորս ոչ մէկ ուրիշ ճամբայ այնքան լաւ կը հայթայթէ: Յայտնապէս կը տեսնենք որ Աստուծոյ ուղղութեամբ մեր խօսքերէն շատերը, զորս աղօթք կոչած ենք, իրական աղօթքներ չեն բնաւ: Մեր տիրական բաղձանքը չեն անոնք: Մեր կեանքին ներքին վիճակը և զիտաւորութիւնը չեն արտայայտեր: Ինչ բանի համար որ կ'աղօթենք ներքնապահեցիկ մէջ՝ չէ այն բանը զոր ամէն օր կը փնտռենք անվատ տենչանքով: Դժուար չէ շրջանակով աղօթել նորոգուած նկարագրի և օգտակար կեանքի, ընկերային արդարութեան և Աւետարանի յաղթանակին համար: Սբ. Գիւրքը բազմաթիւ ընտանի հատուածներու մէջ մեզի ցոյց կու տայ թէ ինչ բանի հա-

մար պարտիւն աղօթել: Եկեղեցիներուն պաշտամունքի գիրքերն ալ գեղեցկօրէն պերճախօս են աղօթքներով, որոնք բխած են անկեղծօրէն տենչացող սրտերէ, և մենք շուտով կրնանք յօրինել խնդիրքներ որոնք եկեղեցական աղօթագիրքերու տառը կ'ընդօրինակեն: Մարդ մը մակերեսային այս իմաստով կրնայ հրապարակային խնդրուածքի հնարքը ձեռք բերել: Անոր աղօթքները պերճախօս են և գեղեցիկ, անոնք բառական տենչանք են ամենալաւ բաներու: Բայց, ինչպէս տաճարին նաւակատիքին առթիւ «Աղոթմանի Աղօթք»-էն կը տեսնուի, հարկու վիճակը կայ հրապարակաւ մատուցուած աղերսանքներու և աղօթողին ակներեւ բաղձանքին միջև: Այն աղօթքը, որ սիրական բաղձանք չէ, ուրեք բան կ'ստանայ: Ինչպէս զատարկապօրութեամբ ուսանող կրնայ աժանագին աղօթել որ ինք զիտական մը ըլլայ. շուկայի վրայ ուրիշ ծոյլ կրնայ աղօթել որ ինք հարուստ ըլլայ. պարտականութենէ խուսափող ուրիշ վարանամիտ մարդ կրնայ աղօթել կորովի նկարագրի համար: Բայց այս տեսակ աղօթքներ իրականապէս աղօթք չեն:

«Աղօթքն է անկեղծ բաղձանք հոգեւոյն,
Խօսքով յայտնուած, կամ առանց բառի.
Հրդեհումն է ան կրակի մը թաքուն,
Որ մաքուր կուրծքի ներքեւ կը վառի:»

Ճշմարիտ աղօթքի բնութիւնը Աստուծոյ ուղղութեամբ տիրական բաղձանք նկատելու այս գաղափարը երկու կարեւոր կէտ կը լուսաբանէ: Նախ, չի պատասխանուած աղօթքի մասին մեր մտածումին նոր նպատակ մը կը բերէ: Կը քերտի քե միւսը մարդու մը արտաքին խնդիրք կը մերժուի, անոր սիրական բաղձանքը, որ բուն իր աղօթքն է, կրնայ շնորհուի: Օրինակի համար, ծնողքներ կ'աղօթեն իրենց զաւակներուն նկարագրին

և օգտակարութեան համար: Կը խնդրեն որ բարեպաշտութիւն և այլասիրութիւն իրենց որդիներն ու դուստրերը հոգեւորապէս նշանաւոր մարդիկ և կիներ զարձանեն: Այս տեսակ աղերսանքներ գերազանցօրէն վայելուչ են. բայց խիստ յաճախ վայելուչ ըլլալով հանդերձ ծնողքներուն տիրական բաղձանքը չեն ներկայացներ: Իրական տենչը, որ որոշումները կը վարէ, որ ընտանեկան միջոցները կ'ստեղծէ և մանուկներուն նկարագիրը կը ձևակերպէ, ծնողքներուն փառասիրութիւնն է զաւակներուն հարստութեան և ընկերային յաջողութեան համար: Հո՛ն է ընտանիքին գերագոյն ցանկութիւնը: Արդ, գալով արտասանուած աղօթքին և տիրական բաղձանքին միջև կեցող տարբերութեան, միթէ պատասխանելի հարցում մը կա՞յ: Իրողութիւնն այն է որ ընտանիքին իրական աղօթքը անխուսափելիօրէն պատասխան ստանալ կը ձգտի: Շատեր պիտի խոստովանէին թէ, հակառակ իրենց զլացուած խնդիրքներուն, ստացած են ինչ որ իրենց սիրտը ներքնապէս կը հետապնդէր: Տիրական ցանկութիւնը ուէ կեանքի մէջ պատասխան կ'ստանայ, երբեմն անարկու ստուգութեամբ:

Մարդիկ կը տրտնջեն չի պատասխանուած աղօթքներու համար. բայց անենաւե՛ծ աղիքները պատասխանուած աղօթքներու արդիւնք են: Մարդոց դժուարութիւնն այն է որ այնքան յաճախ կ'ստանան իրապէս ինչ որ կ'ուզեն: Երբ անառակ որդին օտար երկրի մէջ ինքզինքին եկաւ, բարեկամներ կորսուած, պատիւ կորսուած, կամքի ուժ գրեթէ չքացած և ինք խեղճ, անօթի, խոզարած մը դարձած, պարզապէս կը տառապէր պատասխանուած աղօթքի մը, կատարուած տիրական բաղձանքի, մը հետեւանքներէն: Այսպէս Ղովտ ուզեց Սողոմը, և ունեցաւ զայն. Աքաաբ բաղ-

ձաց Նաբովթի այգիին, և յափշտակեց զայն. Յուդացանկաց երեսուն կոտոր արծաթին, և ստացաւ զանոնք: Սբ. Գիրքը լեցուն է պատասխանուած աղօթքներով, որոնք մարդիկ կործանեցին: Տիրական բաղձանքի ուժն անարկու է: Պատմութեան մէջ չարունակ կը տեսնենք որ շիտակ կ'ելլէ սա հին ճշմարտութիւնը. «Անոնց տուաւ իրենց ուզածը, թէպէտև վատուժութիւն զրկեց անոնց անձերուն վրայ» (Սաղ.ՃԶ. 15):

«Ո՛վ Տէր բարեգութ, ո՛րչափ կոյր ենք մենք,
Հետամուտ մեր իսկ կործանման.

Մեր աղօթքին Գու պատասխանդ, խնդրենք,

Զըլլա՛յ պատիժ մեզ անդարման:

Զի մերձեցողին Գեղ թախանձալիր,

Որ մեղքի մէջ կը յամառի,

Կը պարգեւես իր բաղձանքը պատիր

Իբր ուժգին կոչ մ'ազդարարի:»

Զ

Աղօթի՛ իբր տիրական բաղձանքի՛ այս ընթերցումը կը յուսարանե՛ նսեւ աղօթելու մեջ անյաջողութեան անենաւե՛ծ պատճառներէն մեկը — անկեղծութեան պակասը: Մեր Տէրը կրկին և կրկին շեշտեց աղօթքի անկեղծութեան վրայ: Ան ըսել կ'ուզէր թէ մատուցուած խնդիրքը պէտք է որ ներքին բաղձանքին իսկական արտազեղումն ըլլայ: Անկիւններու վրայ աղօթող Փարիսեցիներու սխալն այն չէր որ անարժան բաներ կը խնդրէին: Անոնց խնդիրքները, անտարբաններ կը խնդրէին Սբ. Գրական գաղափարներէ բխած կոյս, ընտիր էին Սբ. Գրական լեզուով արտայայտուած: Բայց այդ աղօթքները մարդոց ներքին, արտայայտիչ բաղձանքները չէին ներկայացներ: Խնդիրքներն անկեղծ չէին:

Փարիսեցիներուն կեանքերը պողոտով կը ծանուցանէին թէ անոնց սովորական փառասիրութիւններն իրենց պատահական աղաչանքներուն չէին համապատասխաներ: Երբ մեր Տէրը մեզի կը պատուիրէ աղօթքն առանձին ընել, աղօթքի պահուն նկատել զԱստուած իբրեւ «Հայրը որ զաղտուկը կը տեսնէ», չի գործածել աւերորդ և կրկնակ բանաձեւեր, այլ իսկոյն բուն մեր պէտքին անցնիլ (Մատ. 9. 5...), անկեղծութիւն կը ջատագովէ: Աղօթքն անոր համար սիրտն է իր ամենէն հարազատ և ամենէն արժանաւոր բաղձանքներով բոցավառ, որ վեր կ'ամբառնայ Աստուծոյ կանչելու համար: Շտապօտ խօսքերով շարք մը չէ օրուան վախճանին, սովորութեան իյարգանս պահուած ձև մը չէ, ոչ ալ խղճմտանքին մատուցուած պատառ մը՝ կրօնական թերի պարտականութեանց զգացումէն մեզ հանգըստացնելու համար: Աղօթքը մարդու մը կեանքին կեդրոնական և որոշիչ գորութիւնն է: Աղօթքը տիրական բաղձանքն է, որ դաշնակցելու կը հրաւիրէ զԱստուած:

Այս իրողութիւնը թէ մենք փողոցներուն անկիւններուն վրայ չենք կայնիր մեր աղօթքները մատուցանելու համար՝ պէտք չէ որ մեզ կուրացնէ այն նուրբ փորձութեան առջեւ, որով, նոյն իսկ առանձին, կը տարուինք թատերական կեղծ աղօթք ընել: Մենք կ'աղօթենք այնպէս, ինչպէս կը խորհինք թէ պարտինք աղօթել: Կը խնդրենք օրհնութիւններ որոնք կ'զգանք թէ կրնան վայելչօրէն խնդրուիլ, շնորհներ՝ զորս պէտք է որ խնդրենք, պէտք ունենանք անոնց թէ ոչ: Կը զիմակաւորուինք երեւակայական անձնաւորութեան մը ետին ծպտուելով պաշտական հագուստներով, և Աստուծոյ խնդրելով բաներ զորս կ'ենթադրենք թէ Ան պիտի սիրէր աղաչանքի վրայ տալ: Կ'աղաչանք, ինչպէս Սբ. Օգոստինոս աղաղակեց. «Ով Տէր,

մաքուր ըրէ՛ զիս», և յետոյ կը լսենք որ մեր բուն եսը կ'աւելցնէ, ինչպէս անոր եսը ըսած էր, «Բայց ոչ հիմա»: Ո՛րքան աղօթք կայ այս տեսակէն, և ո՛րքան բոլորովին ապաղղեցիկ, իրական չէ այն: Մենք մեր կեանքերուն կեդրոնին մէջ չունինք վարիչ բաղձանքներ այնքան արժանաւոր որ կարենանք Աստուծոյ խնդրել կատարել դանոնք, և այնքան լուրջ որ մեր աղօթքներն ինքնաբոլոր արտայայտութիւնն ըլլան անոնց անկեղծութեան:

Վերջին գլուխին մէջ խօսեցանք խնդիրներու մասին, ինչպէս «Քու թագաւորութիւնդ գայ», որ մօտաւորապէս քսան դար եկեղեցիին աղօթքն եղած է: Բայց քանի՞ հոգի իրապէս ըրած են այդ աղօթքը: Քանի՞ հոգի ի տիրական բաղձանքն եղած է այդ: Տընտեսագէտներ «իրական խնդրանք» կոչուած բան մը կը նկարագրեն: Այն է խնդրանքն անոնց որոնք ոչ միայն ապրանքի պէտք ունին, այլ և յօժար են և կարող ապրանքի պէտք ունին, այլ և յօժար են և վարող վճարել գինը: Այն ատեն միայն «իրական խնդրանք» կ'ըլլայ խնդիրքը, երբ իրական աղօթք է: Երբ մէկը կը կրկնէ բոլոր այն օրհնութիւնները զորս խնդրած է իր անձին և աշխարհի համար, կրնայ յառաջ երթալով հարցնել թէ իրապէս կ'ուզէ՞ որ իր աղօթքներն ընդունուին: Ինք յօժար է վճարել գինը: Թագաւորութեան մեծ ծառաները պատմութեան մէջ միշտ աղօթող մարդիկ եղած են: և զօրութեամբ կը հասկցուի որ աղօթելը մեզ օգտակար պիտի հանդիսանցնէ նմանապէս: Բայց պէտք չէ երբեք մոռացութեան տրուի սա էական կէտը թէ Աստուծոյ թագաւորութեան մեծ ծառաները հզօր աղօթքի մարդիկ էին, վասն զի ունէին տիրական բաղձանքներ՝ որոնց լուծմին համար յօժար էին ամէն բան զոհել: Պօղոս, Քէյրի, Լիվիւսներն և անոնց բոլոր հոգեւոր մերձաւոր-

ները, Գրիստոսի յաղթանակին համար կ'աղօթէին բո-
լոր սրտով, իրենց կեանքերը զոհելով իրենց աղօթք-
ներուն ետեւէն: Սբ. Օգոստինոս վերջապէս իրականօ-
րէն աղօթեց մաքրութեան համար, մինչեւ որ սլա-
տասխանը լուծեց անոր անցեալ կեանքին ամենասի-
րական կապերը: — Ասոնք օրինակներ են արդիւնքներ
յառաջ բերող սուղ աղօթքներու: Այս այլապէս զոհ
կեանքի մը պակասները լրացնելու համար մատուցուած
աղօթք է: արեւուն շուրջ դարձող մոլորակներուն
նման աղօթքի շուրջ ճախրող և անոր մէջ կեդրոնա-
ցող կեանք է: Աղօթքը լուրջ զբաղում կ'ըլլայ ա'յն
ատեն երբ տիրական բաղձանք դառնայ: Մենք հոն
կեանքի կեդրոնին վրայ կը կայնինք, անոր չարժա-
ոյթին աղբիւրներուն և անոր զօրութեան ակերուն
քով:

Երանութեանց հարեւանցի ընթերցում մը զար-
մանք կը պատճառէ, վասն զի աղօթք չի յիշուիր հոն:
Մեր Տէրը ի՞նչպէս կրնար հոգեւոր կեանքի երանու-
թեանց համագումարը տալ և թողուլ որ իր մտքէն
վրիպէր աղօթքը: Անգամ մըն ալ դարձէք տնոնց, ու-
րեմն, և կարդացէք աւելի ուշադրութեամբ: Մեր Տէ-
րը երանութեանց մէջ դրաւ աղօթքը Սբ. Գրոց ամե-
նամեծ նկարագրութիւններէն մէկով. «Երանի՛ անոնց
որ ակօրի ու ծարաւ են արդարութեան, վասն զի ա-
նոնք պիտի կշտանան» (Մատ. Ե. 6): Աղօթքը անօ-
թութիւն ու ծարաւ է: Աղօթքը մեր պահանջն է կեան-
քին, քարճարացած, մաքրագործուած և աստուծային դաշ-
նակցութեան գիտակից:

Մատնութի և Գննութեան Համար Թեկադրութիւններ

Ի՞նչ է առնչութիւնը աղօթքի և ակնի մը տեսլան
քաղձակներուն և դիտարկութեանց միջեւ:

Աղօթքը ո՞րքան կը ներկայացնէ մարդու մը իրա-
կան դիտարկութիւնն ու բաղձանքը:

Աղօթքի մէջ խօսուած խօսքերը ե՞րբ չեն յաջողիր
ներկայացնել իրական աղօթքները:

Մարդու մը նկարագիրը մինչև ո՞ր աստիճան կըր-
նայ չափուիլ իր աղօթքներուն միջոցաւ:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը արտաքին խնդիրքին և
կեանքի մը տիրական բաղձանքին միջեւ:

Ակնի մը տեսլան քաղձակն ի՞նչ ազդեցութիւն ունի
աղօթքի պատասխանին վրայ:

Տիրական բաղձանք չի ներկայացնող աղօթքը կըր-
նայ՞ պատասխան ստանալ: Ինչո՞ւ կրնայ կամ ինչո՞ւ
չկրնար:

Ի՞նչ բան էր որ տարբերութիւն կը դնէր տառն հա-
զար տաղանդ պարտական եղող ծառային և հարիւր չի-
լին պարտական եղող ծառային թողութեան համար
ըրած աղաչանքին մէջ: Անձ մը ե՞րբ իրաւունք ունի
ներման համար մատուցուած աղօթքի մը պատասխան
ակնկալելու:

Պողոսի առաջին առաքելական շրջանը ո՞ր աստի-
ճան արդիւնք էր աղօթքի: Ի՞նչ է տարբերութիւնը
առաքելութեանց համար աղօթք մատուցանելու և մեր
անձերը նուիրելու միջեւ:

Ե՞րբ անկեղծ է աղդի մը աղօթքը խաղաղութեան
համար: Ուրիշ դատարկարգերու և տարբեր ազդերու դէմ
նախապաշարումը մինչև ո՞ր աստիճան արգելք կ'ըլլայ
խաղաղութեան համար մատուցուած աղօթքի մը ար-
դիւնաւորութեան:

Ե՞րբ կ'արդարանանք աղօթել աղքատներու համար,
 ե՞րբ մեր բարեկամներուն համար, ե՞րբ ներողութեան
 համար, ե՞րբ տիեզերական եղբայրութեան համար և
 ե՞րբ առաքելութեանց համար:

Տիրական բաղձանք ներկայացնող ամէն աղօթք-
 ներ պատասխան կ'ստանան:

Ե՞րբ անկեղծ եւ աղօթք:

Մեր Տէրը ինչո՞ւ պարտաւեց Փարիսեցիներուն ա-
 ղօթքները:

Խորհրդածութեան համար ժամանակի պակասը ին-
 չո՞ւ կը նպաստէ աղօթքի մէջ կեղծաւորութեան:

Ե՞րբ անձ մը իրապէս կ'աղօթէ «Քու թագաւո-
 րութիւնդ դայ:»

Ի՞նչ է ձգձգումի առնչութիւնը աղօթքի անդօրու-
 թեան հետ:

Երանութիւններն ի՞նչ լոյս կը սփռեն պատասխան-
 ուած աղօթքի անհրաժեշտ պայմանին վրայ:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը Աստուծոյ մատուցուած
 խնդիրքին և անկեղծ աղօթքին միջեւ:

Ի՞նչ բան կը նպաստէ աղօթքի մէջ կեղծիքի:

Տիրական բաղձանքն ի՞նչ առնչութիւն ունի աղօթ-
 քի անկեղծութեան հետ:

Ի՞նչ կրնաւ ընել որ աղօթքներս անկեղծօրէն ներկայա-
 ցնեն իմ տիրական բաղձանքներս:

ԳԼՈՒԽ Թ

ԱՂՕԹՔԸ ՈՐՊԷՍ ՌԱԶՄԱԴԱՇՏ

Օրակսն ընթերցուածք

Փննհորդ Շաբաթ, Առաջին Օր

«Ահա դուն ճշմարտութիւն կ'ուզես երիկամունք-
 ներու մէջ, ու ծածուկ տեղը իմաստութիւն պիտի
 գիտցնես ինծի: Զոպայի մշտիկով մաքրէ զիս, ու մա-
 քուր ըլլամ: զիս լուա, ու ձիւնէն աւելի ճերմակ ըլ-
 լամ: Յնձութիւն և ուրախութիւն լսել տուր ինծի,
 թող ցնծան այն ոսկորները զորոնք կոտրեցիր: Իմ
 մեղքերէս երեսդ ծածկէ, ու բոլոր անօրէնութիւններս
 ջնջէ: Ով Աստուած, իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ, և
 իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նորոգէ: Զիս երեսդ մի ձգեր,
 ու քու Սուրբ Հոգիդ ինծմէ մի հաներ: Քու փրկութեանդ
 ցնձութիւնը ինծի ետ դարձուր, ու կամաւոր հոգի մը
 թող հաստատէ զիս: Ամբարիշտներուն պիտի սորվե-
 ցնեմ քու ճամբաներդ, ու մեղաւորները քեզի պիտի
 դառնան:» Սաղ. ԾԱ. 6-13:

Սաղմոսերգուն հոս կ'աղօթէ մաքրուած և զօրացած
 անձնականութեան մը համար: Այն առանձին տեղը, ուր
 ինք այս խնդիրքները մատուց նախ, իրեն համար ռազ-
 մադաշտ մը եղած ըլլալու է: Հոն տեղի ունեցան ներ-
 քին պայքարները, որոնց ելքէն կախում ունին բա-
 րոյական մաքրութիւն և զօրութիւն: Աղօթքը նկատա-

գրի հասկար մըռած պայխարին ամենաներքինն ձեռն ե-
 ինչպէս Կղեմէս Աղեքսանդրացի, երկրորդ դարուն մէջ,
 ըսաւ, «Աղօթքին նպատակն է ձեռք բերել բարութեան
 ունակութիւն, ոչ ևս լոկ բարի բաներ ունենալ, այլ
 յաւէտ բարի ըլլալ»։ Եւ մեր դարուն մէջ Ճորձ Մերե-
 տիթ կը հաստատէ նոյն ճշմարտութիւնը. «Ան որ իր
 աղօթքէն կ'ելլէ աւելի լաւ մարդ մը եղած, իր աղօթ-
 քին պատասխանը ստացած է»։ Աշխարհի ամենամեծ
 պիեֆն Է մաֆուր, զօրաւոր եւ նուիրուած անձնաւորութիւն։
 Մենք աղքատ ենք ոչ թէ նիւթական բարդաւաճումի,
 կազմակերպող ճարտարութեան կամ մտաւորական հնա-
 րագիտութեան կողմէ, այլ փայլուն, գրաւիչ, համոզիչ
 անձնականութեան կողմէ։ Իրական աղքատութիւնը
 նկարագրի աղքատութիւնն է, և այդ ո՛րքան մեծ չա-
 փով վերագրելի է հարազատ աղօթքի մասունքը կաղ-
 մող հոգեւոր հրահանգումներու և ընկերակցութեանց
 պակասին։ Այս շարքի մեր խորհրդածութեան նիւթ
 ընենք աղօթքի պաշտամունքը իբր ներքին ուղիւ-
 դաշտ մը, որուն վրայ ձեռք կը բերուն նկարագրի
 արդիւնքները։

Աղօթք. Ով Աստուած, Քեզի և իմ Փրկչին ու Զա-
 տադովին հանդէպ սէրս կատարեալ ըրէ. շնորհէ ինծի
 ճշմարիտ, անկեղծ սէր մը ամէն առաքինութեան և
 ազնուութեան և հանդէպ Քու ընտրեալներուդ, ո՛ւր
 ալ ցրուած ըլլան բոլոր աշխարհի վրայ։ Իմ մէջս աճե-
 ցուր զօրութիւն և յաղթութիւն ընդդէմ ամէն փոր-
 ձութեանց, և մարմինին, աշխարհին ու Սատանային
 յարձակումներուն, որպէս զի ես, Քու խոստումիդ հա-
 մաճայն, յաղթելու համար Քու ինծի տալիք զօրու-
 թենէն աւելի չի փորձուիմ երբեք։ Ինծի շնորհ տուր
 բարի խղճմտանք մը կրելու համար։ Պարգևէ ինծի
 մաքուր սիրտ, մաքուր միտք, և իմ մէջս ուղիղ հոգի
 մը նորոգէ։ Ամէն։ Քրիստոնէական Աղօթքներ (1556)։

ԻճճԵՐՈՂ ԾԱՐԱՔ, ԵՐԿՐՈՂ ՕՐ

«Ու երբ իրիկուն եղաւ, արեգակին մտած ատենը
 բոլոր հիւանդները և դիւահարները իրեն կը բերէին։
 Ու բոլոր քաղաքը դուռը ժողովուեր էր։ Եւ շատ հի-
 ւանդներ կերպ կերպ ցաւերէ բժշկեց ու շատ դեւեր
 հանեց. ու դեւերուն խօսիլ չէր տար, վասն զի զինք կը
 ճանչնային։ Եւ առաւօտուն շատ կանուխ ելլելով դեռ
 չլուսցած՝ ելաւ ու գնաց անապատ տեղ մը, եւ հոն
 աղօթք կ'ընէր։ Ու Սիմոն և իր հետ եղովները գացին
 անոր ետեւէն։ Ու երբ գտան զանիկա, ըսին անոր թէ
 Ամէնը քեզ կը փնտռեն։ Եւ ըսաւ անոնց, Եկէք եր-
 թանք մերձակայ գիւղաքաղաքները, որպէս զի հոն ալ
 քարոզեմ, քանզի այս բանին համար ելեր եմ։ Եւ ա-
 նոնց ժողովարաններուն մէջ կը քարոզէր բոլոր Գա-
 լիլեայի մէջ, ու դեւեր կը հանէր։» Մարկ. Ա. 32-39։

Մեր Տէրոջ այս առանձին աղօթքն արդեօք յարսե-
 ւելու փառքեան եւ զօրքեան հասկար մըռած պաշե-
 րազմ մը չէ՞ր։ Կախառնայումի տաժանոտ աշխատանք-
 ներուն և քարոզչական առաջակայ ուղեւորութեան
 մէջտեղը կ'իյնար այն։ Կը պատահէր ա՛յն ատեն, երբ
 Փարիսեցիներու զայրոյթին փոթորիկը կը պատրաս-
 տուէր։ Եթէ մեր Տէրը պէտք ունէր առանձին աղօթ-
 քին ընձեռած քաջութեան, կրնա՞նք մենք արդեօք
 պէտք չունենալ անոր։ Շատեր անչափելիօրէն պիտի
 զօրանային, իրենց ընթացքը անձկալից երկչոտու-
 թենէ զօրութեան պիտի փոխուէր, եթէ այս ներքին
 յարաբերութեան գաղտնիքը սորվէին։ Կը պատմուի
 թէ Նախորդուն մեծ ճակատամարտէ մը առաջ կ'առանձ-
 նանար իր վրանին տակ, և իր բանակներուն մարա-
 ջախտներն ու հրամանատարները մէկիկ մէկիկ ներս
 կը մտնէին, ձեռքը կը բռնէին լուծեամբ, և դուրս

Վերլէին, նոր քաջութեամբ մը բոցավառուած և Ֆրանսայի համար մեռնելու նոր պատրաստակամութեամբ մը օժտուած: Ասոր նման աղբիւցութիւն մը զգացած են այն հոգիները, որոնք աղօթքի զօրութեան գաղտնիքը սորված են:

Աղօթք. Ով Դուռն, որ յաւէրժ օրհնեալ Աստուածն ու աշխարհի հիմը կազմող Խաղաղութիւնն ես, և որ կ'ուզես Քու ուրախութեանդ մասնակից ընել համայն մարդկութիւնը, կը խնդրենք, խօսէ այս ծառայիդ, որուն համար կ'աղերսենք: Բռնէ անոր ձեռքէն և ըսէ անոր. «Մի վախնար, վասն զի ես քու հետդ եմ. ես քու անունովդ կանչեցի քեզ. Դուռն իմս ես»: Անոր ներսիդին վստահութեան այնպիսի հոգի մը դիր որ ամէն երկիւղ և կասկածանք անկէ վտարուին, և ուղիղ բանականութիւն ու հանդարտ վստահութիւն կարենան վարել անոր խորհուրդներն ու ձգտումները: Ծնորհէ որ անդորրութիւն և վստահութիւն անոր զօրութիւնը կազմեն: Յայտնէ անոր Քու իմաստուն և գորովալի հոգածութեամբք առաջնորդուած և կառավարուած տիեզերքի մը տեսիլքը, և ցոյց տուր որ Քու անտեսանելի բարերար զօրութիւններդ կը չըջապատեն զինք: Անոր բովանդակ էութիւնը բարձրացուր Քու կեանքիդ և խորհուրդիդ հետ հաղորդակցութեան: Տուր որ միշտ յիշէ թէ Դուռն ունէ մէկու երկիւղի հոգին չես տար, այլ զօրութեան, սիրոյ, անձնազսպումի հոգին: Ծնորհէ, ով Տէր, որ ան այս հաւատքով իր հոգիին բոլոր ոյժերը կանչէ զինք տխրեցնող նեղութիւններուն դէմ: Պարգեւէ անոր քաջութիւն, վստահութիւն, անվրդով սիրտ ու սէր մը, որ կը սիրէ բոլոր արարածները, մեծ և փոքր, Քու սիրոյդ համար: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

ՓՆՆԵՐՈՂ ԾԱՔԱՔ, ԵՐՐՈՂ ՕՐ

«Ալ ասկէ ետեւ, եղբայրներս, զօրացէք Տէրոջմով ու անոր զօրութեան կարողութիւնով: Աստուծոյ սպառազինութիւնը հագէք, որպէս զի կարող ըլլաք Սատանային բոլոր հնարքներուն դէմ դնել: Վասն զի մեր պատերազմը արիւնի ու մարմինի հետ չէ, հապա իշխանութիւններու և պետութիւններու հետ, և այս խաւար աշխարհին իշխաններուն հետ, երկնաւորներուն մէջ եղող չար ոգիներուն հետ: Ասոր համար Աստուծոյ սպառազինութիւնը առէք, որպէս զի կարող ըլլաք չարութեան օրը դէմ դնել, ու ամէն բան լինի ձեր ձեռքէ ետեւ հաստատուն կայնիլ: Ուստի ձեր տեղը կայնեցէք, ձեր մէջքը ճշմարտութեամբ ամուրցնելով, և արդարութեան զբաժնը հագնելով. ու ձեր ոտքերուն հագցնելով խաղաղութեան աւետարանին պատրաստութիւնը. և ամէն բանի վրայ հաւատքի վահանը առէք, որով կարող պիտի ըլլաք չարին ամէն կրակոտ նետերը մարել. եւ փրկութեան սաղաւարտը առէք ու Հոգիին մարել. եւ փրկութեան սաղաւարտը առէք ու Հոգիին սուրը՝ որ Աստուծոյ խօսքն է. ամէն աղօթքով ու խնդրուածքով ամէն ատեն աղօթք ըրէք Հոգիով, ու այս խնդրուածքով ամէն ատեն աղօթք ըրէք Հոգիով, ու այս քանին վրայ հսկեցէք կատարեալ յարատեւութեամբ ու աղաչանքով՝ բոլոր սուրբերուն համար:» Եփես. 2. 10-18:

Դիտեցէք այս ռազմաչունչ հատուածին ապշեցուցիչ եղբակացութիւնը: Մարդը զինուած է կռուելու համար, և անա բարձրագոյն աստիճանին վրայ կ'ըսէ. «Ամէն աղօթքով ու... աղաչանքով:» Աղօթքը Առաքեալին աչքին յայտնապէս պատերազմական երեւոյթ մը ունի: Ան այս հատուածը կը գրէ բանտի մէջ, ուր մը իր հետ հաւատաւորները պէտք ունին: Ան աղօթքի տոկոսը հաւատարմութեան պէտք ունի: Ան աղօթքի մէջ կը գտնէ ռազմապաշտը, ուր կը կռուի իր երկիւղմէն դէմ և ձեռք կը բերէ տոկացող զօրութիւն,

որպէս զի կարող ըլլայ «ամէն բան լմնցնելէ ետե հաստատուն կայնիլ»։ Ո՛րքան մարդիկ նեղութեան առջե տկարանալով տեղի կու տան, իրենց քաջութիւնը կը կորսնցնեն, իրենց իսկ աչքին արգահատելի կը դառնան, ու կը մերժեն միանալ մեծ շարքին այն ընտրեալներուն, որոնք նեղութեանց հետ վարուելու իրենց կերպով, նոյն իսկ աւելի քան իրենց տաղանդներուն հետ վարուելու իրենց եղանակով, ապացուցին թէ Աստուած ի՛նչ կրնայ ընել հաւատքի տէր մարդու մը համար։ Կ'ըսուի թէ վերջերս հնարուած օդագուրկ հնոցի մը մէջ փայտի կոճղի ջնջելի բոլոր բաները կրնան վառիլ, թողով միայն անվերածելի մասնիկ մը, զոր այրելու համար մարդկային ճարտարմտութիւնը զեռ բաւականաչափ զօրաւոր չէ։ Եւ մեզի կ'ըսեն թէ այդ անջնջելի մնացորդը զուտ բնածուխ է, որուն առեւ անկ մնաւիլը արեւի յոյսէն ստացաւ ծառը իր սերունդներուն միջոցաւ։ Շատեր աղօթքը կրնան համարիլ տոկալու համար զօրութիւն ձեռք բերելու տարօրինակ միջոց մը։ Բայց հոգիին անջնջելի տարրերը, որոնք ձախորդութեամբ չեն կրնար փչրուիլ կամ սպառիլ, Աստուծոյ հետ մեր հոգեւոր հաղորդակցութենէն կու գան անշուշտ։

Նկատողութեան առէք Լէյտի ճէյն Կրէյի սա աղօթքը, զոր իր վերջին բանտարկութեան միջոցին մատուց։

Աղօթք. Ով բարեգութ Աստուած, խոնարհաբար կը խնդրեմ, այս պահուս ինծի համար պաշտպանութեան բերդ մը եղիր։ Շնորհք տուր ինծի Քու յարմար ժամուկ սպասելու, և ինչ որ կ'ընես ինծի՝ համբերութեամբ կրելու, առանց կասկածելու կամ անվստահ ըլլալու Քու ինծի հանդէպ բարութեանդ վրայ, վասն զի Պուն ինծմէ աւելի լաւ գիտես ինչ որ լաւ է ինծի համար։ Ուստի ամէն բանի մէջ ըրէ ինծի ինչ որ կ'ու-

զես, միայն թէ, կ'աղաչեմ, զինչ զիս քու զրահովդ, որպէս զի կարենամ հաստատ կենալ, առնելով մանաւանդ հաւատքին վահանը, աղօթելով միշտ որ կարենամ լիովին անձնատուր ըլլալ Քու կամքիդ, Քու հաճութեանդ ապաւինելով և մխիթարուելով այն նեղութեանց մէջ, զորս ինծի զրկել հաճոյ կը թուի Քեզի՝ տեսնելով որ այսպիսի նեղութիւններ ինծի օգտակար են։ Եւ ես վստահաբար համոզուած եմ թէ Պուն ամէն ինչ որ կ'ընես՝ լաւ միայն կրնայ ըլլալ։ Եւ Քուկդ ըլլայ բոլոր պատիւն ու փառքը։ Ամէն։ Լէյտի ճէյն Կրէյ (1537-1554)։

Փննհրոյ Ծաբար, Զարոյ Օր

«Այն ատեն Յիսուս անապատը տարուեցաւ Սուրբ Հոգիէն, որպէս զի Սատանայէն փորձուի։ Եւ քառասուն ցորեկ ու քառասուն գիշեր ծոմ պահէին ետքը անօթեցաւ։ Եւ փորձողը անոր մօտենալով՝ ըսաւ, Եթէ դուն Աստուծոյ Որդին ես, ըսէ որ այս քարերը հաց ըլլան։ Այն պատասխան տուաւ և ըսաւ. Գրուած է թէ Ոչ միայն հացով կ'ապրի մարդ, հապա այն ամէն խօսքով՝ որ Աստուծոյ բերնէն կ'ելլէ։ Այն ատեն Սատանան անապատը զայն սուրբ քաղաքը, և կայնեցուց նախ առաւ տարաւ զայն սուրբ քաղաքը, և կայնեցուց տաճարին աշտարակին վրայ, ու ըսաւ անոր, Եթէ դուն Աստուծոյ Որդին ես, քեզ ասկէ վար ձգէ, վասն զի գրուած է թէ Իր հրեշտակներուն պիտի ապսպրէ քեզի համար, ու իրենց ձեռաց վրայ պիտի վերցնեն քեզ, որպէս զի չըլլայ թէ ոտքդ քարի զարնես։ Յիսուս ըսաւ անոր. Դարձեալ գրուած է թէ Քու Տէր Աստուածդ չը անոր. Դարձեալ գրուած է թէ Քու հանց զայն խիստ փորձես։ Սատանան նորէն առաւ հանց զայն խիստ քարձր լեռան մը վրայ, և ցուցուց անոր աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնները ու անոնց փառքը. ու ըսաւ անոր, Ասոնք ամէնը քեզի կու տամ, եթէ իյնաս ինծի երկր-

պագութիւն ընես: Այն ատեն Յիսուս ըսաւ անոր,
Ետիս գնա, Սատանայ, վասն զի գրուած է թէ՛ Քու Տէր
Աստուծոյդ երկրպագութիւն ընես, ու միայն զայն պաշ-
տես: Այն ատեն Սատանան թողուց զայն. և ահա հրեշ-
տակներ եկան ու անոր սպասաւորութիւն կ'ընէին:»
Մատ. Դ. 1-11:

Այս համարները արձանագրութիւնն են այն ներ-
քին պայքարին որուն մէջ մեր Տէրը ձեռք բերաւ իր
կեանքին նպատակը: Սուրբ Գրոց գործածութիւնը,
Յիսուսի խօսքերուն մէջ շարունակական ակնարկու-
թիւնը Աստուծոյ և այն պահանջներուն դորս Աստուած
կ'ընէ մարդէն, կը ցուցնեն նուիրումի այն մթնոլորտը
որուն մէջ մղուեցաւ այս պատերազմը: Մեկն անոյն յոր-
ձաքեանց հետ առդեօք այս ազնուական եղանակով կը
վարուին: Նկատեցէք մեր սիրական մեղքերը — սըրտ-
նեղութիւն, կիրք, ակնածանքի պակաս կամ կամա-
կորութեան ունէ ուրիշ ձեւ, որուն մէջ կրնանք այն-
քան զիւրաւ իյնալ, և խորհեցէք միջոցներուն վրայ
որոնցմով ներքին աղօթքի ունակութիւնը պիտի օգնէր
մեզի: Անվայել պատմութիւն մը կամ ստոր դատաս-
տան մը ի՞նչպէս կը չքանայ մեր շրթներուն վրայ,
եթէ պատահի որ բարեկիրթ և ազնուոգի անձնաւո-
րութիւն մը միանայ ակումբին: Եւ ի՞նչ մաքրադոր-
ծիչ ազդեցութիւն տեղի կ'ունենայ մեր կեանքերուն
մէջ, եթէ վարժուինք տեսարանին վրայ հրաւիրել
զԱստուած, երբ անմաքրութիւն կամ գէշ տրամադրու-
թիւն կամ կամակորութիւն երեւան կու գան: Այս զգա-
ցումներն ու խորհուրդները, որոնք Աստուծոյ ներկա-
յութեան չեն կրնար հանդուրժել, աստիճանաբար և
ապահովաբար կ'անհետանան: Կեանքը կը մաքրուի այն
սրտնեղութիւններէն և կեցուածքներէն որոնք սրտա-
բուխ աղօթքը անկարելի կը դարձնեն: «Այն ատեն Սա-
տանան թողուց զԱյն:»

Աղօթք. Ով Դուն որ գերիներուն ազատութիւն և
շղթայուածներուն բանտերու բացում կը հռչակես, ու-
րախ ենք որ այս Քու ծառայիչ հոգին բանտէն հանեցիր,
որպէս զի Քու անունդ փառաւորէ: Դուն անոր ներշնչ-
եցիր մաքուր բաղձանքներ: Դուն չատ անգամներ
անոր թօթափել տուիր վնասութիւնը, և զօրացուցիր
զայն ազատութեան համար պայքարին մէջ: Եւ հիմա
կ'օրհնենք Քեզ՝ անոր ջանքերը յաջողութեամբ պսակե-
լուդ համար: Դուն կեցիր անոր քով, անոր մէջ, որ-
պէս զի այսուհետեւ բարեօք կենցաղի պտուղներ բերէ:
Լեցուր զայն սիրով և սրբութեամբ, քաջութեամբ և
վստահութեամբ, որպէս զի բոլոր գալիք օրերուն մէջ
փորձութիւնն անզօր դառնայ: Թող մեռեալ անցեալն
իր մեռեալները թաղէ: Դուն գնա անոր հետ ուրախու-
թեան, խաղաղութեան և առողջութեան նոր աշխարհ:
Որոշումներն չէ անոր՝ Քու սիրոյդ համար բան մը ընել,
ուրիշ բանտարկեալ հոգիի մը պատմել թէ Դուն ի՞նչ
մեծ բաներ ըրած ես, որպէս զի, եթէ Քեզի հաճոյ է,
կրկնապատիկ ցնծութիւն ունենայ: Լսէ մեր շնորհա-
կալութեան ձայնը և օրհնէ մեզ յանուն Յիսուս Քրիս-
տոսի՝ մեր Տէրոյ: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմ:

ԻճճԵՐՈՂ ՇԱՔԱՔ, ՀԻճԳԵՐՈՂ ՕՐ

«Եթէ ձեզմէ մէկը նեղութեան մէջ է, աղօթք թող
ընէ. եթէ մէկը ուրախ է, սաղմոս թող երգէ: Եթէ
ձեզմէ մէկը հիւանդ է, եկեղեցիին երէցները թող կան-
չէ, ու անոր վրայ աղօթք թող ընեն ու Տէրոյ անու-
նով իւզով օծեն զայն. և հաւատքով եղած աղօթքը
պիտի փրկէ հիւանդը, ու Տէրը զայն ոտք պիտի հանէ:
Եւ եթէ մեղք ալ գործեր է, պիտի ներուի անոր: Ձեր
յանցանքները իրարու խոստովանեցէք, ու աղօթք ըրէք
իրարու համար, որպէս զի բժշկուիք. արդարին ջեր-

Տեսէք թէ այս աղօթքը ծանրաբեռնող մտահոգութիւնը ո՞րքան պարզապէս ժողովուրդին նկարագիրն է: Եղբայր չահագրգռութիւնը, մինչ կ'աղօթէ ինք, բարոյական է: Ան կ'ուզէ փոխակերպուած կեանք, մաքրագործուած անձնականութիւն, լիազօրուած արիութիւն, ընկերային արդարութիւն: Այս չաքաթ նկատողութեան առինք աղօթքի այս կեդրոնական նպատակին քանի մը մասնաւոր երեւոյթները: Տեսանք թէ ի՞նչպէս բարոյական քաջութիւն, հաստատամտութիւն, փորձութեան աստեղ զօրութիւն, հոգեւոր հաւասարակըչութիւն և Աստուածային կամքի յստակ տեսութիւն կրնան ձեռք բերուիլ աղօթքի ներքին ռազմադաշտին վրայ: Խորհեցէք թէ աղօթքի այս տեսակ գործածութիւն մը ի՞նչ կենսունակութիւն կը դնէ կրօնական կեանքի մէջ: Այս իրական ընկեր մը կը դարձնէ զԱստուած մեր բարոյական պայքարին մէջ. գործնական նշանակութեամբ մը կը լեցնէ մեր կրօնքը: Կլատւածն Սըթհըրլէնտի Դքսուհին ուղղած մէկ նամակին մէջ կը գրէր. «Մէկ առաջագրութիւն կայ զոր կեանքի փորձառութիւնը կը դրոշմէ հոգիիս մէջ, և այն է թէ մարդ մը զգուշանալու է թոյլ տալէ որ իր կրօնքն աւրէ իր բարոյականութիւնը: Հաղարաւոր կերպերով — ոմանք մեծ, ոմանք պզտիկ, բայց ամէնքը խորամանկ — ամէն օր կը փորձուինք այդ մեծ մեղքը գործել:» Այս գլուխին մէջ բացատրուած աղօթքի արուեստը ամենաազդու պաշտպանութիւնն է այդ չարիքին դէմ: Այն կը դարձնէ կրօնքի ողին նկարագրի պայքար մը:

Աղօթք. Ով հզօր Աստուածորդի, որ ծայրագոյն աստիճան քննուեցար ու փորձուեցար, սակայն առանց մեղքի, հիմա մօտ եկուր ինծի Քու զօրութեամբ և յաղթական ըրէ զիս այս չար բաղձանքին վրայ, որ զիս

կործանել կ'սպառնայ: Ես տկար եմ, ով Տէր, և տարակոյսներով ու վախերով լեցուն: Պահեր կան, ուր ես ինձմէ կը վախնամ, երբ աշխարհ, մարմին և Սատանայ աւելի զօրաւոր կը թուին քան բարին ոյժերը: Բայց հիմա աչքերս կ'ուղղեմ Քեզի, որուն մէջ կը բնակի բովանդակ լիութիւնը շնորհքի, զօրութեան և փրկութեան: Օրհնեա՛լ Փրկիչ, կ'ընդունիմ որ Դու ելլաս նորէն իմ ապաստանս, ապաւէնս, պաշտպանութիւնս և հաստատուն բերդս թշնամիին դէմ: Լսէ զիս և օրհնէ զիս այժմ և միշտ: Ամէն: Սամուէլ Մաք Քոմս:

Մեկնաբանութիւն Շաբբաւան Համար

Ա.

Եթէ աղօթքն իբր «Աստուծոյ հետ հաղորդակցութիւն» սահմանենք, բնականաբար կը համարինք զայն յարաբերութիւն մը բարեկամի մը հետ, և ըստ այնմ կը շեշտենք անոր խաղաղ երեւոյթը: Երբ Բոպէրթ Պըրնզ ողբաց այն իրողութեան վրայ թէ «ինք չէր կրնար ունէ մարդկային էակի առջև պարպել իր ներքնագոյն հոգին անվերապահօրէն՝ առանց օր մը իր վրասահութեան վրայ զղջալու,» արտայայտեց պէտք մը որ կը տեսնուի Աստուծոյ հետ ունակօրէն հաղորդակցողներու կեանքերուն մէջ: Աղօթքը կը նշանակէ խաղաղութիւն, հանգարտութիւն. մարդիկ աղօթելէ կը դառնան, ըսելով, «Եւ ես կը ժպտէի մտածելով թէ Աստուծոյ մեծութիւնը կ'ողողէ մեր անկատարութիւնը և Անոր խաղաղութիւնը՝ մեր վրդովումը:» Ճերեմի թէյլըրի բացատրութեան համաձայն, «Աղօթքը մեր հոգիին խաղաղութիւնն է, մեր խորհուրդներուն լռութիւնը, մեր յուշերուն հանգարտութիւնը:»

Արդ, աղօթքը այս բոլորն է, բայց ոչ ոք կրնայ հա-

մարիլ զայն իբր տիրական բաղձանք, առանց նկատելու թէ դեռ աւելի ալ է: Աղօթքը ռազմադաշտ ւնի ե: Երբ արդարութեան անօթի ու ծարաւ մարդ մը զԱստուած դաշնակցելու կը կանչէ, կը կանչէ՝ վասն զի մղելիք պայքար մը ունի: Կրնայ իր սիրտը տիրական բաղձանքով բարութեան նուիրած ըլլալ. բայց այդ բաղձանքը կը հանդիպի թշնամիներու որոնց պէտք է յաղթել: «Ոչ ոք երբեք սուրբ եղաւ քնացած ատեն:» Դուրսէն՝ աշխարհի ազդեցութիւնները կը յարձակին անոր լաւագոյն ցանկութեանց վրայ, ներսէն՝ անոր սրտին մոլոր հակումները կը պատերազմին իր ուղիղ որոշումներուն դէմ: Ամէն բաղձացող կեանքի մէջ պայքար կը մղուի: Մարդ, երբեմն մրրկայող ծովուն մէջ տեղը ըմբոստացած նաւաստիներու դիմաց գտնուող նաւակետի մը պէս, պարտի անմիջապէս կասեցնել իր ընթացքը արտաքին փորձութեանց ճիշդ մէջտեղը և ատրճանակ մը ուղղել իր ապստամբ բաղձանքներուն զլխուն: Բարութեան նախանձախնդիր ոչ մէկը յաջողած է երբեք բարութեան գործը նկարագրել պայքարի լեզուէ տարբեր լեզուով: «Մարմինը կը ցանկայ հոգիին հակառակ, ու հոգին՝ մարմինին հակառակ» (Գաղ. Ե. 17) կ'ըսէ Պօղոս, և դարձեալ «Իմ մարմինս կը ճնշեմ ու կը նուաճեմ» (Ա. Կոր. Թ. 27):

Այս բարոյական ճակատամարտին մէջ, ինչպէս ամէն ուրիշի մէջ, կոխիկն վճռական մասը հրապարակային եւ ցուցադրական չէ, այլ գաղտնի: Բաց դաշտի մէջ բանակներու ընդհարումէն շատ առաջ՝ բախում տեղի կ'ունենայ արդէն զօրավարին զրաւեցեակին մէջ, ուր թերուղէմ կարծիքներ իրարու կը զարնուին և կը տրուին որոշումներ, որոնք արտաքին պատերազմին իւրաքանչիւր շարժումին ուղղութիւն կու տան: Նոյն իսկ դատավարութեան մէջ «դատերը կամ վճիռները խուցերու

մէջ կը շահուին» նմանապէս նկարագրի կերտումին մէջ թաքուն ռազմադաշտ մը կայ, որուն վրայ կը մղուին աշխարհի վճռական պայքարները: Մեր Տէրոջ հրապարակային քարոզչութեան ետին, որու միջոցին այնքան զմայլելի հաստատամութեամբ գործեց՝ առանց կաշառքով խոտորելու, կամ երկիւղէ կասելու, կամ յողուն թեմէ վնասելու, կային անապատային պայքարներ, ուր աղօթքով ձեռք բերաւ իր կեանքին վարիչ սկզբունքները: Պիղատոսի պալատին մէջ իր համբերութեան և Գողգոթայի վրայ իր հաւատարմութեան ետին կար Գեթսեմանիի պայքարը, ուր ամբողջ խնդիրը որոշուած ու լուծուած էր Աստուծոյ առջև: Բոլոր հանրային հետեւանքները ետ կ'երթան կը յանգին գաղտնի ընդհարումներու: Նախորդոն ժամերով լուռ նստաւ ու մտածեց զէպի Ռուսիա արշաւանքի հրամանն արձակելէ առաջ: Ուաշինկթոն Վէլի Յորճի մէջ աղօթած ատեն հարկեց խնդիրներ որոնցմէ կախուած էր իր երկրին անկախութիւնը: Մենք պատմութեան մէջ մեծ տեսարաններու չողջողուն բեմադրութիւններէն կը խառուինք: Իրապէս մեծ տեսարանները քիչ անգամ տեսանելի են: Աշխարհի վճռական ճակատամարտները գաղտնի են, եւ թողոր արսափին ընդհարումները սոսկ արձագանգ են աւելի իրական եւ ներքին այն պատերազմին:

Աղօթքը, որ իր լաւագոյն ձեւին մէջ պայքար է նկարագրի համար, կրնայ, ապահովաբար, նկարագրի չլսած տալ: Որովհետեւ կարգ մը խառնուածքներ այնպէս յօրինուած են որ կրնան հանդարտ խաղաղութեան բարձր աստիճան մը և երբեմն հոգեզմայլ բերկրութիւն մը զգալ Աստուծոյ հետ երկարաձգուած հաղորդակցութեան մէջ, միտքի քաղաքի չափազանցութիւններ միշտ կարելի են: Մատամ կիւյեռն կ'ըսէ, «Ես չեմ սխալներ գործեցի՝ չափէն աւելի տարուելով ներքին

ուրախութիւններէս:» Ոչինչ այնքան կը վնասէ հարազատ բարեպաշտութեան որքան այս անհարազատ բարեպաշտութիւնը, որ իր ծայրագոյն սահմանին մէջ կ'արտայայտուի Օրհնեալն Անճեւա Գողթնիոյի հետեւեալ խօսքերով. «Այդ ատեն և Աստուծոյ կամքով մեռաւ մայրս, որ մեծ արգելք մըն էր ինծի Աստուծոյ ճամբուն հետեւելու: Մեռաւ նոյնպէս ամուսինս, և շատ չանցած՝ մեռան նաև բոլոր զաւակներս: Եւ որովհետեւ սկսեցի ինքիս հետեւիլ վերոյիշեալ ճամբուն, և աղօթեի էի Աստուծոյ, որպէս զի զիս անոնցմէ ազատէր, անոնց մահուան համար մեծ մխիթարութիւն ունեցայ, թէեւ քիչ մըն ալ ցաւ զգացի:» Աղօթքի ամենայնոյի թշնամիներն անոնք են որոնք անոր մասին այսպէս շատ կը խօսին և անով շատ կը խրախճանան, և որոնց կեանքերը սովորական յարաբերութեանց մէջ քիչ բան ցոյց կու տան այն վստահելիութենէն, «պարտականութեան պարզ նուիրումէն,» խոհական առատաձեռնութենէն և լայնաստուգութենէն, որոնք Աստուծոյ հետ ճշմարիտ հաղորդակցութեան հարազատ սրտուղներն են: Ինքն Յիսուս իր յափշտակուած աշակերտները հեռացուց Այլափերպութեան Լեռնէն, ուր կ'ուզէին երկարել իրենց լուսաշող փորձառութիւնը և զանոնք առաջնորդեց վար՝ ազատելու համար ձորին մէջ սողացող զիւահար մը (Մատ. Ժ. 2-18): Ան առաջինը պիտի ըլլար մեզ սաստեղու համար, որ կ'աղօթենք «Տէ՛ր, Տէ՛ր,» և չենք կատարեր «Անոր խօսքերը» (Մատ. Է. 21): Ծշմարիտ աղօթողները, սակայն, Աստուծոյ գրգեալ կարծուած փուճ յուզմունքի մէջ չթաւալեցան այսպէս: Այլ ռազմիկներ եղան, որոնք ներքին ռազմադաշտին վրայ արդարութեան հարցերը լուծեցին իրենց դաշնակից Աստուծոյն օգնութեամբ:

Բ

Երբ մէկը աղօթող մարդոց կենսագրութեանց մէջ ջանայ գտնել թէ իրական փորձառութեան իմաստով աղօթքն իբր ռազմադաշտ ի՞նչ կը նշանակէր անոնց համար, կը տեսնէ թէ նախ աղօթքն եղած է այն վայրը, ուր վերահասակեցին անոնք հաւասքը եւ վերահասակեցին իրենց վստահութիւնն Աստուծոյ եւ իրենց անձեռուն վրայ: Հարվըրտի ուսուցիչներէն Փրոֆ. Բոյս տուած է մեզի այս վկայութիւնը բարեկամէ մը. «Երբ խնդիրներն իմ ուժերուս համար խիստ ծանր ըլլան ու ես դժբախտ զգամ եւ ամէն բան մութ ըլլայ շուրջս, բոլորովին առանձին կ'երթամ և զլուստ կը թաղեմ ձեռքերուս մէջ: Լրջօրէն կը խորհիմ թէ Աստուած զիտէ անշուշտ այդ ամէնը և կը տեսնէ թէ խնդիրներն իրապէս ի՞նչպէս են, և կը հասկնայ զիս. և ճիշդ այս կերպով միայն, այսինքն՝ զիս հասկնալով, պիտի օգնէ ինծի: Այսպէս կը ջանամ ինքզինքս ամփոփել, և այդ ըստ իմ աղօթք է:» Սբ. Ֆրանկիսկոս Ասիղեցի սովոր էր աղօթքի նստիլ ժամերով, առանց բառ մը խկարտատանելու բաց ի երբեմնական «Աստուած» բացազանչութենէն: Տարակոյսներ յարձակած էին թերեւս անոր հաւատքին վրայ. մարմինին ազմուկը խեղդած էր հոգիին ձայնը, իրական չփոթութիւններ խոտորցուցած էին անոր կեանքը, ինք այս բոլորին մէջէն կ'երթար զօրացուցիչ ակնարկ մը ուղղել Յաւիտենականին: «Ինքզինք կ'ամփոփէր,» և կը վերադառնար՝ «տեսնուած բաները» աւելի մութ և «չտեսնուած բաները» աւելի յստակ տեսնելով: Արդեօք հզօր քանի՜ կեանքերու գաղտնիքն է այս:

«Ինչպէս հեղեղներ տօթակէզ ամրան
 Իրենց փոսերուն մէջ կիսացամաք՝
 Յանկարծ կը շարժին ու կը բարձրանան,
 Թէեւ անամպ է դեռ երկինք համակ,

Քանզի հեռուններն եկած է անձրեւ
Անոնց սեփական ակերուն վերեւ ,

Նոյնպէս ալ սրտեր նուաղած , անկենդան ,
Յանկարծ կը յորդին խանդով մը անբաւ ,
Եւ այս դիտողներն հիացած կը մընան ,
Ինչու որ անոնք չեն գիտեր բընաւ
Թէ Աստուած հեռուն ցողած է անձրեւ
Անոնց սեփական ակերուն վերեւ ։

Այս տեսակ ներքին ինքնանուաճում մը կրնայ ու-
մանց անգործնական թուիլ : Անոնք անոր մասին այնպէս
կ'զգան ինչպէս կրնայ զգալ մարդ մը , որ չի գիտնալով
թէ աստեղագիտութիւնն ի՞նչ ըրած է կեանքի համար՝
կ'երթայ դիտարան և կը նայի թէ աստեղագէտն ասող
կ'ուսումնասիրէ : Թէ աշխարհ պէտք ունի արօրի , ոս-
տայնակի հորերու և վայրաշարժներու , արեւու չափ
յատակ է : Թէ մարգոց պիտոյքը աշխարհի վրայ են և
ոչ երկինքի մէջ , այնքան ակներեւ կը թուի որ այս
պինդգլուխ ողջամիտ մարդը կրնայ ապշահարիլ թէ ի՞նչ
որ վարէն վեր կը նայի և երկինքը կը խուզարկէ : Բայց
իրողութիւնն այն է որ այդ աստեղագէտը կ'ուզէ ժա-
մացոյցը , որով կ'որոշենք մեր ամենապարզ գործերուն
ժամանակները : Ան է որ յօրինեց տարեցոյցը որով կը
չափենք մեր բոլոր օրերը : Մենք երբեք չի մտնք շոգե-
կառք , կամ ժամանակ չի նշանակեցինք պայմանագրու-
թեանց մէջ , ոչ ալ հասարակ ոեւէ պարտականութեան
ձեռնարկեցինք առանց աստեղագէտէն երախտաւորուե-
լու : Մարդիկ երբեք չի հասկցան այս աշխարհը միւ-
չեւ որ անկէ հեռունները չի նայեցան : Աշխարհ երբեք
ճշմարտապէս չի տեսնուեցաւ մինչեւ որ իր անսահման
յարաբերութիւններով չի դիտուեցաւ : Գալիլէոս և Կո-

պերնիկոս ի դուր չի թափառեցան մարդոց պէտքերէն
հեռու անգործնական պրպտումներու մէջ : Անոնք իրենց
խուզարկութիւններով յաւէտ պայքար մղեցին աշխարհը
վերաշինող ճշմարտութեան համար : Այսպէս աղօթքը
դիտարան մըն է : Թէ և մեր առանձնութիւնը նմանի
առանձնութեանն այն կնոջ , որ բնակարանին մէջ նս-
տած՝ կ'ըսէր , «Գոգնոցս գլխուս վրայ կը նետեմ» երբ
առանձնութիւն ուզեմ , և այդ բաւական է ինծի ,» ա-
ղօթքը կրնայ տակաւին մեր դիտարանն ըլլալ . և հոն
ձեռք կը բերուին տեսիլներ որոնք կեանքի գնացքը
կ'ուղղեն , հեռանկարներ կը պարզեն և ներդաշնակու-
թիւն կու տան , այնպէս որ առանձնական պայքարով
կ'ապահովուի առօրեայ ամենահասարակ պարտականու-
թեան կատարումը :

Գ.

Աղօթող մարդոյ կենսագրութիւնները մեզի կը ցու-
ցնեն նաեւ քիւսրդար բաղձանիս հաւաք անոնց պայքար-
ները մղուած եւ աղօթքի ռազմապաշտի վրայ : Վերջին
գլուխին մէջ ըսինք թէ աղօթքը ա՛յն ատեն միայն
իրական է , երբ կեանքի վրայ ազնիւ և մաքուր պար-
տականութիւն մը գնէ զԱստուած օգնութեան կանչելով :
Քայց այսպիսի աղօթք մը կը պահանջէ մեր մէջ բուն
այն բանը որ կը պակսի մեզի : Թող մէկը փորձէ , եթէ
կ'ուզէ , իր սիրտն արգարութեան տալ . այս բաղձան-
քը գիւրասահօրէն չընթանար : Արգելքի կը բախի , կը
կասի երբեմն փուլգումներու և խոտորնակ հոսանքներու
պատճառով : Նկարագիրներու մեծագոյն դժուարութիւ-
նը մեր մոլար ախորժակներն են : Վերջին Դատաստա-
նին օրը ներկայացնող հին պատկերին սարսափը կու գայ
ոչ այնքան որոտումէ , փայլակէ , երկրաշարժէ , փլչող

լեռներէ, ոչ ալ ուրիշ բանէ զոր ասոնք կը թելադրեն: Ինչ որ մեզ անպատմելի ամօթով պիտի ծածկէ՝ իրականացումն է Աբ. Գրական այն սպառնալիքին թէ «Աստուած ամէն գործ՝ ամէն ծածուկ բաներու հետ դատաստանի պիտի բերէ» (Ժող. ԺԲ. 14, Հռով. Բ. 16, Ա. Կոր. Դ. 5): Ոչ ոք կրնայ հանդարտ սրտով տանիլ ասոր: Երբ մարդ խորհի այս կարելիութեան վրայ, կը հասկնայ թէ նկարագրի մէջ ամենամեծ պէտքը ուղիղ բաղձանքն է:

Արդ, աղօթքն է եղած այն ռազմադաշտը, ուր անուղիղ բաղձանքի դէմ պայքար մղուած է: Ճորձ Ատամ Սմիթն, Եէյլի Տուայթ Հոլի մէջ ըրած մէկ բանախօսութեան ընթացքին, կը յիշեցնէր թէ ոչ մէկը «Չինացի» Կորտոնի չափ անկեղծօրէն յայտնած է աղօթքի այս իբր ռազմադաշտ գործածումը բաղձանք նուաճելու համար: Իր քրոջ ուղղուած անոր նամակներուն մէջ փնտռտուք մը երևան կը բերէ ասոր ճշմարտութիւնը: «Իմ անձիս համար կրնամ ըսել,» կը գրէ ան, «թէ չարախօսութիւն և նախանձ ինծի հաճոյք կը պատճառէին, և մինչև անգամ հիմա ստէպ կը մօլորցնեն զիս: Բայց աղօթքի մէջ յարատեւութեան շնորհիւ Աստուած վե՛ր չափով մը յաղթութիւն տուաւ ինծի: Չէի ուզեր անկէ հրաժարիլ, ուստի Աստուծոյ աղաչեցի այդ փափակ շնորհիւ ինծի. և արդարեւ շնորհեց. ու այնուհետև ունեցայ անոր կատարումին խոստումը:» Կորտոն նոյն իսկ աւելի կենդանի գոյներով երևան կը բերէ իր աղօթքի գործածումը, երբ կը խօսի Ակակի մասին, որ իր եսամոլ փառասիրութեան և հպարտութեան խորհրդանշանն էր: «Իմ անդուլ աղօթքս Ակակի դէմ է, որ անշուշտ հոս կը գտնուի, և ըստ առաջնոյն համակրանք կը շահի վարպետութեամբ:» «Այս առտու սոսկալի կոխ մը ունեցայ Ակակի հետ:» «Այս առտու սոսկալի կէս ժամ մը անցուցի՝ Ակակը կտոր կտոր ընելով Տէրոջ առջև:»

Ո՞վ կրնայ չի տեսնել թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր Կորտոն: Անոր մէջ կար անմաքուր բան մը, և ան Տէրոջ առջև քաշեց զայն, ու հոն սպաննեց: Աստուծոյ կամքին ներհակ եսամոլ փառասիրութիւն մը տարաւ ու կտոր կտոր ըրաւ Տէրոջ առջև: Աղօթքն իբր կեանքի պայքարին համար պատրաստութիւն՝ այնքան ստէպ կը յիշուի որ կ'արժէ դիտել թէ աղօթքը հոս ո՞րքան ճշմարտիւ պայքարն իսկ էր: Աղօթքը Կորտոնի համար զինավարժութիւն չէր, ուր ուշադրութիւն կ'ընծայուի ձևերու որոնք բանակին շնորհը կամ նոյն իսկ անոր ապագայ ազդեւորութիւնը կ'աւելցնեն: Աղօթքը իրական պատերազմ էր անուղիղ բաղձանքի և ուղիղ բաղձանքի միջև, Աստուած իբր դաշնակից կանչուելով: Կորտոն աղօթքի կ'երթար իբր լուրջ գործի մը, Սաղմոսերգուին հետ ըսելով, «Ով Տէր, իմ ամէն բաղձանքս քու առջևդ է» (Սաղ. ԼԸ. 9): Օրէ օր աղօթքի կը դիմէր իր անձէն դուրս նետելու համար անսուրբ տենչեր ու եսամոլ նպատակներ, և հաստատելու համար Աստուծոյ առջև ամէն ճշմարիտ փառասիրութիւն: Անոր կեանքին ըստ ակերբ, որոնցմէ կը բխի ամէն գործ, այն աստիճան մաքրագործուեցան որ Հարթլէ Գոլբրիճի ոտանաւոր պատուէրը անոր առօրեայ կենցաղին արձակը դարձաւ:

Կիրքէն,

«Ինչ որ լաւ է բաղձալու՝ խնդրէ դուս զայն երթեալ ըլլայ ինչ որ քեզ տեսնելու յոյս իսկ չի տայ. խնդրէ ըլլալ կատարեալ, թէև խնդրին նիւթեղէն թոյլ չի տայ մեր հոգիին այդպէս ըլլալ երկրի վրայ. Բայց եթէ չես կրնար զայս խնդրել իղձի մը համար, խնդրէ որ Տէրն քու սրտէդ նետէ այդ իղձն անկատար:»

Աղօթող մարդոց կենսագրութիւնները մեզի կը ցուցնեն նաեւ թէ աղօթքն այն ռազմադպրոցն էր ուր անոնք պայքարելով կը վճռէին մարդկային կեանքի վրայ ամենեւեմ շատ սիրող հակամարտ շարժառիթներու կոխիկն եղիր — աշխարհի դրուստիքը մեկ կողմէ, եւ Աստուծոյ հաւանութիւնը՝ միւս կողմէ: Բարձրագոյն հոգիներու նշանակալից մէկ յատկութիւնն է մարդոց գրուատիքն անտեսելու եւ Աստուծոյ հաճութեան միայն հետամուտ ըլլալու իրենց կարողութիւնը: Ահա Սոկրատի յայտարարութիւնը՝ մոլախինդը խմելէն առաջ. «Մենք պարտաւոր ենք հնազանդիլ ոչ թէ մարդոց, այլ Աստուծոյ»: Նոյնը կը լսենք Պետրոսէ, երբ հալածանքի կը դիմադրաւէր, «Առաւել Աստուծոյ հնազանդիլ պէտք է քան թէ մարդոց» (Գործ. Ե. 29): Այս մարդիկն այնքան խորապէս տեղեակ չէին երկրի հանրային կարծիքին որքան տիեզերքի Հանրային Կարծիքին, որուն առջեւ որոշած էին կայսիւ մաքուր եւ անբիծ: Կ'ապրէին ինչպէս Միլտոն կ'երգէր Միքայէլի մասին.

«Աշխարհներ քեզ թէն խոտոր իսկ դատէին,

Մտահոգութիւնդ ամբողջ այս էր—

Արժանանալ հաւանութեանն աստուածային»:

Ատեն ատեն կենդանի այն կերպը որով այսպիսի հոգիներ կը տեսնեն թէ ի՛նչ է Աստուծոյ կամքը իրենց նկատմամբ, եւ այն անյողգողութիւնը որով կը կատարեն զայն հակառակ իրենց ընկերներու դատապարտումին, գերմարդկային բարձունքներու կը հասցնեն զիւցազնութիւնը: Նման դպրոցական այն տղուն, որ իր կոյր հօրը մահուան յաջորդ շաբաթ օրն իր ամենալաւ գնդախաղը խաղաց, որովհետեւ, կ'ըսէր, առաջին անգամն է որ իր հայրը դիտեց իր խաղալը, այս մար-

դիկը կ'ապրին եւ կը գործեն «ծածուկը տեսնող Հօրը» գիտակցութեամբ: Անոնց տիրական շարժառիթն է զԱյն գոհ թողուլ:

Բայց այսպիսի կենցաղ մը կռիւով միայն կ'ըլլայ: Միայն Աստուած չէ զոր գոհ թողուլ կը ջանանք: Չարը իր ամենազգլխիչ ձեւերը կը հագնի, երբ այս նոյն շարժառիթին կը դիմէ — երբ թիւրամիտ բարեկամ մը կը խնդրէ բան մը, զոր բարի խղճմտանքը չի կրնար տալ, կամ երբ ժողովրդային ճաշակը կենցաղի տեսակը կ'ստորնացնէ եւ մեզի գրուատիքներ կը խոստանայ, եթէ հաւանինք երգին մասնակցիլ: Մեղքը վերացականօրէն ատելի է, բայց երբ մարդկային մարմին կը հագնի եւ կ'սպասէ որ մեր հաճութեան վրայ հաւանութեան ժպիտներ չուայլէ, սարսափելիօրէն հրապուրիչ կը դառնայ: Արքեպիսկոպիտ, պղծութիւն եւ ասոնց բոլոր համազգիներն ահարկու են տեսականին մէջ: Բայց երբ բարեկամի մը հրաւերով կ'զգեստաւորուին եւ անձի մը մէջ յանկուցիչ կերպով կը մարմնաւորուին, ի՛նչ զարհուրելի կախարդանք մը կ'ստանան: Հերովդէս միթէ Յովհաննէսը գլխատել տուած պիտի ըլլա՞ր, եթէ այդ արարքը Հերովդիայի հաճելի եղած չըլլար: Անտիպատ Յակոբոսը սպաննել եւ Պետրոսը բանտարկել տուած պիտի ըլլա՞ր, եթէ չի տեսնէր որ «Հրեաներուն հաճելի էր»: Կարո՞ւս թ' միթէ Սբ. Բարթողիմէոսի ջարդը հրամայած պիտի ըլլա՞ր, եթէ իր մօրը բաղձանքը չըլլար այն:

Ժամանակներ կան, անշուշտ, երբ Աստուծոյ հաճելի ըլլալ եւ մարդկային բարեկամի մը հաճելի դառնալ համարժէք են: Սկսելով այն ատենէն, երբ մեր պարտականութեան մասին մեր միակ հնարաւոր հասկացողութիւնը կը դառնար կը կայանար մեր ծնողաց հաւանութեան արժանանալուն մէջ, մինչեւ հիմա

ուր մեր յարգելի բարեկամներուն գովութիւնը կեանքի երկրային ամենաբարձր վայելքն է, պարտականութիւնն իր ամենահրապուրիչ ձևը ստացաւ գոհացնելիք անձի մը զգեստովը ներկայանալով: Սթոփֆորտ Պրուք մեզի կը պատմէ թէ մինչ Պրայթընցի Րոպէրթսընի կենսագրութեան համար նիւթեր հաւաքելու վրայ էր, Պրայթընցի գրավաճառատունէ մը ներս մտաւ և պատին վրայ նշմարեց Րոպէրթսընի մէկ պատկերը: «Այո», ըսաւ գրավաճառը, «ուէ ատեն որ գէշ բան մը ընել փորձուիմ, այդ դէմքին կը նայիմ, և զիս իմ լաւագոյն անձիս կը դարձնէ»:

Շատ մը կենդանի բարեկամներ այսպէս ծառայած են մեզի, և այդ բարեկամներուն մեզմէ ակնկալած գաղափարականին գոհացման մէջ կը գտնէինք ոչ թէ օրէնքի ցուրտ զգացումը, այլ անձի մը ջերմ հաճոյքը: Եւ, արդարեւ, ոչ ուղիղը, ոչ ալ ծուռը կը ներկայացուի յաճախ մեր ընտրութեան իբր վերացական պռաշարի: Գրեթէ միշտ մարմնաւորուած են անոնք. դէմք, ձեռք ունին, և արիւն կը շրջի անոնց ներսիցին: Մեզի կոչ կ'ընեն այն բոլոր հրապուրանքով զոր մարդկային մարմին և մարդկային ձայն կրնան տալ: Որովհետեւ մարդիկը դժգոհ թողուլ մեզի ամենամեծ դժբախտութիւն կը պատճառէ, և անոնց հաւանութիւնը շահիլ կեանքի ամենախոր գոհունակութիւնն է, հետեւաբար բարոյական կեանքի ամենաբուռն պայքարներէն ոմանք այս կէտին շուրջ պիտի մղուին: Եթէ Սբ. Գրոց մէջ կայ պահելու ամենադժուար պատուիրան մը, սա է այն. «Եթէ քու մօրդ տղան, քու եղբայրդ, կամ քու տղադ, կամ աղջիկդ, կամ ծոցիդ կինը, և կամ քու բարեկամդ, զոր քու անձիդ պէս կը սիրես, քեզ մոլորցնել ուզելով՝ ծածկաբար ըսէ. Երթանք և օտար աստուածներ պաշտենք... անոր հաւանութիւն չտաս, ոչ ալ անոր մտիկ ընես» (Բ 0ր. ԺԳ. 6, 8):

ԶԱՍՏՈՒԱԾ ԵՎ ՂԱՅՆ ԱՆԵՐԿԱՅԱԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԽԱՆԵՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՏԻՖԻՔ ԵՎ ԺԱՆԱՆԱԿԱԿԻՅ ԱՆՈՒՆՈՒՅՐ ԽԱՆԵՆԵՐՈՒ ԳԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅԵՆ ԱՊՈՒՐ ԱՆՏԻՔԻՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՅԲԱՐՆ ԽՐ, զՈՐ ԽԵՄԱՅԻՆ ՇԱՆԵՂԱՎ: Մենք հիմա իրեն կը նայինք դարերուն մէջէն, և իր բովանդակ կեանքը մեզի կը թուի պարզապէս հետապնդում մը զԱստուած հաճեցնելու: Իր Հայրը գոհ թողուլ իր շարժառիթն էր, զայս ընելու հնարաւորութիւնը իր բերկրութիւնը, և զայս ըրած ըլլալու գիտակցութիւնը՝ իր վարձատրութիւնը: Իր գերագոյն ժամերը, ինչպէս իր մկրտութիւնն ու այլակերպութիւնը, օրհնուեցան այն հաւաստիքով թէ ինք էր սիրեցեալ Որդին, որուն հաւանք էր Աստուած: Իր ամենօրեայ գործին գաղափարականը սանձաւորեցաւ իր իսկ բառերով. «Ես միշտ անոր հաճելի եղած բաները կ'ընեմ» (Յովհ. Ը. 29): Եւ երբ երկինքի ու վարձատրութեան վրայ խորհէր, ոսկիով սալարկուած փողոցներու և մարգարտեայ դռներու վրայ չէր երազեր — այլ կը տեսնէր միայն հաւանութիւնն իր Հօրը, որ կ'ըսէր, «Ապրի՛ս, բարի և հաւատարիմ ծառայ»: Բայց այս կեանքը նոյն իսկ մեր Տէրոջ մօտ ներքին պատեհարգմ մը ունէր իր մէջ: ԶԱՍՏՈՒԱԾ գոհացնել կը նշառակէր դժգոհացնել իր ընտանիքը, իր ազգին առաջնորդները, իր ժողովուրդին հաւատքին պատկառելի նախահայրերը: Կը նշանակէր լքում իր բարեկամներէն և զրպարտութիւն՝ իր թշնամիներէն: Կը նշանակէր թէ իր տնեցիներուն կողմէ յիմար պիտի նկատուէր, իր ազգին կողմէ դաւաճան և իր եկեղեցիին կողմէ հերձուածող:

Մեր Տէրոջ այս մեծ պատերազմը մղուեցաւ աղօթքով, նախ քան անոր արդիւնքներուն հանրութեան մէջ տեսնուելը: Շատ մը գաղտնի ընդհարումներով մղուեցաւ

կոխը մինչև որ Գեթսեմանիի մէջ «սաստիկ գոչումով և արցունքով աղօթք և աղաչանք մատուց անոր՝ որ կարող էր զինք մահուանէ ազատել» (Եբր. Ե. 7)։ Այդ կերպ աղօթելը ճշմարիտ ճակատամարտ մըն է, և ոչ թէ զօրահանդէս։ Ճերեմի թէյլըր կրնայ կոչել աղօթքը «մեր հոգիներուն խաղաղութիւնը, մեր խորհուրդներուն հանդարտութիւնը»։ Բայց երբ Տէյլիտ Պրէյնըրտ, գաղթային միսիոնար Հնդկներու մօտ, իր Գեթսեմանիներուն մէկէն կը դառնայ, ըսելով, «Յօդակապերս կը քակուէին, քրտինքը դէմքէս և մարմինէս այնպէս կը հոսէր որ կարծես պիտի լուծուէր այն», յայտնի կ'ըլլայ որ թէյլըրի սահմանումը անյարմար է։ Աղօթքը պատկերացման և Աստուծոյ կամքի տեսնելու կարողութեան եւ զայն գործադրելու քաջութեան համար միջոցն է։ Ոչ մէկուն կեանքը կրնայ այդ պայքարէն բոլորովին զերծ ըլլալ, եթէ ցոյց տայ վստահելի ուղղութիւն մը որ ոչ կըրնայ կաշառուիլ, ոչ ալ ահաբեկումի ենթարկուիլ։ Անկաշառ նկարագրի ամենալաւ երաշխիքը աղօթքի այս ուղղամտն է, ուր օր քան զօր կը վճռուի այս հարցը թէ պիտի ապրինք «ոչ թէ մարդոց հաճելի ըլլալու համար, հապա Աստուծոյ՝ որ մեր սիրտերը կը քննէ» (Ա. Թես. Բ. 4)։

Ե

Աղօթքի գործածութիւնը մեծ աղօթողներու աչքին նշանակած է այս կենսական պայքարը, որու մասին բաւական խօսեցանք։ Այդ գաղտնի ուղղամտաւորութիւնը հաւատք և վստահութիւն վերստին ձեռք բերուեցան, ուղիղ բաղձանքներ վերահաստատուեցան, և մարդիկ այդ դաշտէն գացին ապրիլ «Աստուծոյ առջեւ»։ Երբ մարդիկ կ'ըսեն թէ աղօթքը ժամանակ չունի, հա-

զիւ կրնան տեսած ըլլալ ճշմարտութիւնը թէ աղօթքը կեանքի այս ներքին գոյն և վճռական զբաղումն է։ Աղօթքի խոհական գործածութեան նուիրուած ժամանակը կրնայ արդարեւ երկար կամ կարճ ըլլալ։ Հուայթֆիլտ, Ուէսլէեանց մեծ ընկերը, սովոր էր օրն ի բուն երեսանկեալ աղօթել, և լուտեր իր կեանքի տագնապին մէջ ըսաւ, «Հիմա այնքան զբաղած եմ որ եթէ ամէն օր երկու երեք ժամ չանցնեմ աղօթելով, չեմ կրնար վերջացնել օրը»։ Իսկ Սքրիֆթը, նոյնքան լաւ Բրիտոնիայ մը, երկարաձգուած աղօթքի մասին խօսելով կ'ըսէր, «Ես չէի կրնար ընել այդ բանը, եթէ նոյն իսկ յաւիտեանականութիւնս անկէ կախուած ըլլար։ Ասկէ զատ, եթէ ես գրամատուն մը երթամ վճարագրով մը, ի՞նչ պէտք ունիմ ժամավաճառ ըլլալով այն տեղ դեղերելու, երբ գրամա գանձած եմ արդէն»։ Ժամանակի երկարութիւնը աղօթքի մէջ վճռական խնդիրը չէ։ «Ամենաշատ աղօթած կրնանք ըլլալ ամենաքիչ ըսելով», կ'ըսէր Սքրիֆթը։ Օգոստինոս, «Եւ ամենաքիչ աղօթած՝ ամենաշատ ըսելով»։ Մեզմէ շատերուն մօտ պէտք է որ բաժնուած ըլլայ ժամանակը, ինչպէս է Միացեալ Նահանգներուն հոլը։ Դաշնակցային կառավարութեան համար Ազգային ժողովի տրուած փոքր երկրամասը քանակական հիմունքի նայելով՝ ամենէն անհամաչափը պիտի ըլլար։ Թէքսաս 4,430 անգամն է Գոլքոմպիայի, և նոյն իսկ Րոտ Այլենտ քսան անգամէ աւելի պիտի պարունակէր զայն։ Այսպէս մէկը, Բրիտոնիայ մը հանդարտ աղօթքի նուիրած կարճ ժամանակը նկատելով, կրնար աղաղակել այսպիսի անհամաչափութեան մը դէմ, տեսնելով թէ ի՞նչպէս զբաղում և անհրաժեշտ հանգիստ այնքան շատ ժամեր կը գրաւեն։ Բայց պատասխանը պարզ չէ՝ արդեօք։ Երկրամասը փոքր է քանակապէս, բայց զօրաւոր է գերազանցօրէն։ Կառավարութիւնը հոյ

կը գտնուի: Այդ բոլոր նահանգներուն մէջ բացարձակապէս ոչինչ տեղի կ'ունենայ այս երկրամասին ազդեցութեանէն և հակակշիռէն դուրս: Անոր հրամանները կ'իշխեն բոլոր նահանգներուն վաճառականութեան և օրէնսդրութեան վրայ, և վիճաբանուած ամէն հարց, երբ այլուր չի լուծուի, անոր Գերագոյն Ատեանին առջև կը տարուի վերջնականապէս լուծուելու համար:

Ընդունելով, ուրեմն, որ մեր հոգեւոր Գործադիր երկրամասը տարածութեամբ աւելի փոքր ըլլալու է քան Թէքաս նահանգը, այդ ներքին երկրամասին ըրի՞նք արդեօք ինչ որ նախահայրերն ըրին Ամերիկեան ազգին մէջ: Մենք հանդիսաւոր կերպով ընտրեցի՞նք և սրբօրէն մեկուսացուցի՞նք զայն: Հոն զետեղեցի՞նք արդեօք կեդրոնական կառավարութիւնը, որպէս զի ամէն իշխանութիւն անկէ բխի և ամէն հարցեր հոն դառնան լուծուելու համար: Մեզ լաւագոյնս ճանչցողներուն յայտնի է արդեօք Թէ մենք մեր կեանքին մէջ պիտի գիշէինք որ ուրիշ ունէ տեղ գրաւուէր Թշնամիէն, բայց ոչ մեր հոգեւոր Հայրենիքին այս Մայրաքաղաքը, աղօթափայրը:

Մատնութիւն և Քննութեան Համար Թեկադրութիւններ

Ի՞նչ բան կ'որոշէ թե մարդու մը բարի դիտարկութիւնները գործի պիտի յանգին:

Բարի դիտարկութիւններն ինչո՞ւ կը ձախողին:

Մարդու մը տիրական բաղձանքին հակառակող Թշնամիներն ի՞նչ են: Անոնց ոյժը ի՞նչ բանէ կախում ունի:

Ի՞նչ կը պատահի այն մարդուն որուն բարի դիտարկութիւնները սովորաբար չեն յաջողիր գործի յանգիլ:

Ի՞նչ է յացող գործի մը նախապատասխան եւ գործադրութեան համար ժամանակի յարաբերական կարեւորութիւնը:

Կեանքի հանրային մեծ պայքարի մը մէջ տարուած յաղթանակը ո՞ր աստիճան կախում ունի թաքուն պայքարի մը մէջ ձեռք բերուած կանխագոյն յաղթանակէ:

Ճգնաժամի պահերու ուղիղ որոշումներ ո՞րչափ կախում ունին կեանքի վարիչ նպատակէն: Ո՞ւր կ'որոշուի այս նպատակը:

Ի՞նչ է զաղտնի աղօթքի յարաբերութիւնը հանրային գործի հետ:

Մեր Տէրով աղօթելու ունակութեան յարաբերութիւնն ի՞նչ էր անոր կեանքին վարիչ նպատակին հետ: Փորձութեանց պատմութեան մէջ ի՞նչ թելադրութիւններ կան:

Յիսուս իր կեանքին ճգնաժամային շրջաններուն ի՞նչ տեղ կու տար աղօթքի յատուկ ժամանակին:

Ի՞նչ եղած է աղօթող մարդոց աղօթքներուն յարաբերութիւնն իրենց հանրային գործին հետ:

Կեանքի ի՞նչ մեծ խնդիրներ առանձին աղօթքի պայքարով լուծուելու են:

Առանձին աղօթքի պահն ինչո՞ւ յաղթութեան վստահութիւն կը ներշնչէ: Մարդու մը համար ի՞նչ բան անձնական կատարեալ յաղթանակ կը կազմէ իր կեանքին պայքարներուն մէջ: Ո՞րքան կախում ունի այն՝ մէկուն նպատակներն ապահովելէն:

Այս «նախապատրաստութեան աղօթքներուն» մէջ ի՞նչ է Աստուծոյ ազնկալուած պատասխանին բնոյթը:

Ո՞րչափ ճշմարիտ է թե առանձին աղօթքի ո՞րքան երկար ժամանակ յաւանդուի, այնքան մեծ կ'ըլլան յաղթանակները գործնական կեանքի մէջ:

ԳԼՈՒԽ Ժ

ԱՂՕԹՔԻ ՄԷՋ ԱՆՇԱՀԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրակալն ընթերցուածք

Տառնեւորդ Գարաթ, Առաջին Օր

«Եւ շուտ մը աշակերտները արտորցուց որ նաւը մտնեն, և իրմէ առաջ անդիւի կողմը անցնին, մինչև որ ինք ժողովուրդները արձակէ: Եւ ժողովուրդները արձակելէն ետքը ինք լեռը ելաւ առանձին աղօթք ընելու: ու երբ իրիկուն եղաւ, հոն մինակ էր:» Մատ. Ժ. 22, 23:

Մենք, ապահովաբար, իրաւունք ունինք ըսելու թէ մեր Տէրոջը կեանքին գերիշխան շարժառիթը ծառայութիւն էր: Բայց հոս կը տեսնենք որ ան կ'արձակէ ժողովուրդները, որոնցմէ ոմանց խօսելու ուրիշ առիթ մը չէր կրնար ունենալ երբեք, ու ինք լեռներուն առանձնութեան մէջ կը քաշուի աղօթելու համար: Ասիկա շահախնդրակա՞ն էր միթէ: Արդեօք ենթադրելու չե՞նք թէ ան ժողովուրդը կ'արձակէր, առանձնութիւն կը փնտռէր, աղօթքի անձնատուր կ'ըլլար անոր համար որ կը հաւատար թէ այսպէս ընելով ամենամեծ ծառայութիւնը կը մատուցանէր ուրիշներու: Չեր մտքին մէջ իրական դարձուցէք ասոր ճշմարտութիւնը: Նկատեցէք օգտակարութեան այն անեցուն զօրութիւնը որ մեր Տէրոջ վրայ կու գար իր աղօթքի պահուն, հոգեւոր ուժաս-

պառուժէ այն կազդուումը, և աստուածային ընկերակցութեան այն թարմ զգացումը զոր հոն իսկ կ'ստանար: Միթէ մեր ծառայութիւնն յաճախ հաջեւանցի և մեր ազդեցութիւնը մակերեսային չ'ըլլար ճիշդ անոր համար որ բազմութեանէն բաւական երկար ժամանակ խոյս չենք տար՝ առանձին անշահախնդիր աղօթքի նուիրուելու համար:

Աղօթք, Ով բարեգութ Տէր, որ մարդկային բոլոր ցեղերը մէկ արիւնէ ստեղծեցիր և մէկ Փրկանքով փրկեցիր, թոյլ մի տար երբեք որ իմ սիրտս խստանայ՝ ինծի հետ նոյն բնութեան և նոյն փրկութեան մասնակցողներու դէմ, այլ շնորհէ ինծի ընդհանրական սէր ամէն մարդու հանդէպ: Ով Ողորմութեան Հայր, պարզեւէ ինծի սրտի այնպիսի փափկութիւն և կակղութիւն որ կարենամ խորապէս ազդուիլ իմ եղբայրներու արտաքին կամ ներքին թշուառութիւններէն և աղէտներէն, և շարունակ սիրել զանոնք: Շնորհէ որ իմ անձնական բաներս միայն չի փնտռեմ, այլ նաև ուրիշներունը: Ոհ, իցի՛ւ թէ ամէնուս մէջ ըլլար այս միտքը, որ Տէր Յիսուսի մէջ էր, որպէս զի ըլլանք «կարեկից, եղբայրասէր, ողորմած ու քաղցրաբարոյ, ջանալով Հոգւոյն միաբանութիւնը պահել խաղաղութեան կապով:» և շնորհաց, ողորմութեան ու խաղաղութեան Աստուածը բոլորին հետ ըլլայ: Ամէն: Թովմաս Գեմբացի (1379-1471):

Տառնեւորդ Գարաթ, Երկրորդ Օր

«Եւ ըսաւ անոնց, Չեղմէ ո՞վ է ան, որ բարեկամ մը ունենայ, ու կէսգիշերուան մէջ երթայ անոր և ըսէ անոր, Բարեկամ, ինծի երեք նկանակ փոխ տուր: Վասն զի իմ մէկ բարեկամս ճամբայէ ինծի եկաւ, ու բան մը չունիմ անոր առջեւ դնելու: Ան ալ ներսէն»

պատասխան տայ և ըսէ. Զիս մի յողնեցներ, արդէն դուռը գոցուած է, ու տղաքս իմ քովս անկողինի մէջ են. չեմ կրնար ելլել ու քեզի հաց տալ: Զեզի կ'ըսեմ, թէ և բարեկամութեան համար չելլէ տայ անոր, սակայն անոր թախանձանքին համար պիտի ելլէ ու պէտք եղածը տայ անոր:» Առկ. ԺԱ. 5-8:

Նկատի առէք մեր Տէրոջ հոս նկարագրած թելադրիչ կացութիւնը: Մէկը, որ կը խնդրէ, հաց կ'ուզէ, ոչ քե իր անձին, այլ իր բարեկամին համար: Ուրիշի մը պէտքը իրեն զգացուցած է իր կեանքին ազգատութիւնը. «Բան մը չունիմ անոր առջև դնելու»: Այսպիսի աղօթք ո՞րչափ շատ մատուցուելու էր — ծնողներու կողմէ որոնք իրենց զաւակներուն ամենամեծ պէտքերը գոհացնելու մէջ իրենց անբաւականութիւնը կ'զգան, բարեկամներու կողմէ որոնք փոխադարձ ծառայութեան նուրբ կարելիութիւնները լրջօրէն կ'ըմբռնեն, ամէն մէկ ուսուցիչի կամ քարոզիչի կամ բժիշկի կողմէ, որ սերտօրէն գործ ունի մարդկային կեանքերու հետ, և այն ամէնքին կողմէ որ համայնքի մը ընկերային կամ քաղաքական կեանքին մէջ պատասխանատու գիրքեր կը գրաւեն: Մեզմէ շատեր, առակին մարդուն նման, չեն տեսներ թէ մեր դարանները ո՞րքան դատարկ են՝ մինչեւ որ մեր մէկ բարեկամը «ճամբայէ մեզի գայ», և այն ատեն մեր ամուլ անող տակարութիւնը, մեր պարենազուրկ միտքերը, մեր նիհար հոգիները մեզ ամօթահար կը թողուն: Ասոր նման յամառ թախանձանք յիրաւի կը պատշաճի մարդու մը որ անշահախնդրաբար կ'աղօթէ, և որուն աղաղակը իր բարեկամին առջև դնելիք շատ բան ունենալու բաղձանքէն կը բխի:

Աղօթք. Ով Տէր Աստուած, շնորհէ մեզի որ զիրար անկեղծօրէն սիրենք, որովհետեւ ուր որ սէր կայ՝ Դուն հոն ես, և իր եղբայրը սիրողը Քեզմէ ծնած է,

և քու մէջդ կը բնակի, և Դուն անոր մէջ: Եւ ուր եղբայրներ միաձայնութեամբ Քեզ կը փառաւորեն, Դուն անոնց վրայ կը հեղուս Քու օրհնութիւնդ: Ուստի սիրէ մեզ, ով Տէր, և Քու սէրդ թափէ մեր սրտերուն մէջ, որպէս զի սիրենք Քեզ և մեր եղբայրները Քեզմով և Քեզի համար, ամէնքս իբր զաւակներդ, յանուն Յիսուսի Քրիստոսի մեր Տէրոջ: Ամէն: Անանուն (1578):

Տառնեռոյ Ծաբար, Երրորդ Օր

«Քանզի ինչպէս մարմինը մէկ է ու շատ անդամներ ունի, և այն մարմինին բոլոր անդամները որոնք շատ են, մէկ մարմին են, նոյնպէս ալ Քրիստոս: Վասն զի մենք ամէն մէկ Հոգիով մէկ մարմին ըլլալու միջոցով ենք, թէ՛ Հրեաներ, թէ՛ հեթանոսներ, թէ՛ ծառաներ, թէ՛ ազատներ, և ամէնա ալ մէկ Հոգիէ խմբինք: Վասն զի մարմինը մէկ անդամ չէ, հապա շատ: Եթէ ոտքը ըսէ, Որովհետեւ ես ձեռք չեմ՝ մարմինէն չեմ, ոչ թէ անով այն մարմինէն չէ: Եւ եթէ ականջը ըսէ, Որովհետեւ ես աչք չեմ՝ մարմինէն չեմ, ոչ թէ անով այն մարմինէն չէ: Եթէ բոլոր մարմինը աչք ըլլար, լսելիքը ո՞ւր պիտի ըլլար. և եթէ բոլորը լսելիք ըլլար, ո՞ւր պիտի ըլլար հոտոտելիքը: Բայց հիմա Աստուած անդամները դրաւ՝ անոնց ամէն մէկը մարմինին մէջ, ինչպէս ինք ուղեց: Ապա եթէ ամէնը մէկ անդամ ըլլար, մարմինը ո՞ւր պիտի ըլլար: Բայց հիմա անդամները շատ են, ու մարմինը՝ մէկ: Զկրնար աչքը ըսել ձեռքին թէ Դուն ինձի պէտք չես, և ոչ դարձեալ գլուխը ոտքերուն թէ՛ ինձի պէտք չէք... Եւ եթէ մէկ անդամը նեղութիւն կրէ, բոլոր անդամները կը նեղուին անոր հետ. և եթէ փառաւորուի մէկ անդամը, բոլոր անդամները կ'աւազանան անոր հետ: Արդ, դուք Քրիստոսի մարմինն էք, ու մասնաւորապէս անոր անդամները:» Ա. Կոր. ԺԲ. 12-21, 26, 27:

Ո՞չ ապաքէն այն ճշմարտութիւնը, զոր Պօղոս կը ներկայացնէ հոս մարմինի և անդամներու իր դասական օրինակով, հիմն է միջնորդական աղօթքի: «Ոչ մեկ ձևադր ամբողջութիւնն է իր անձին. իր քարեկամները մնացորդն են իր անձին»: Մարդու մը պարզ անհատականութիւնը կը նմանի աւազի փշուրի մը, որ ոստրէի մը պատեանին մէջ կը մտնէ: Բայց անոր կեանքին մարդաբիտը կը կազմուի այդ անհատականութեան շուրջ հիւսուող յարաբերութիւններէն: Թող մէկը ջանայ իր կեանքէն անջատել այն բոլոր նշանակութիւնը որ եկած է բարեկամներէ, ընտանիքէ և ընկերային յարաբերութիւններէ, և շուտով պիտի տեսնէ թէ ո՞րքան փոքր է իր անձուկ ետը, և թէ ո՞րքան իր ճշմարիտ և աւելի մեծ ետը անըմբռնելի է առանց ընկերային այն մարմնին որու անդամակցած է: «Այս տեսակ թագաւորութեան մը մէջ», կ'ըսէ երեւելի մարդ մը, այսինքն «իրերահաղորդ անձերու գործարանական ընկերակցութեան մը մէջ, աղօթքն այնքան բնականոն գործունէութիւն է որքան ձգողութիւնը նիւթի աշխարհին մէջ: Անձնական ոգիներ կ'զգան հոգեւոր ձգողութիւնը. հոգին հոգիի կը զսլի, և սրտեր զիրար կը քաշեն: Մենք այլևս կոյր ձակատագրի ցանցին մէջ չենք, ոչ ալ անանձնական զօրութեան մը իշխանութեանը տակ: Կը գտնուինք սիրոյ դրութեան մը մէջ, ուր անդամի մը տեսնէ ամբողջ խումբը կը բարձրացնէ և անդամի մը — նոյն իսկ ամենափոքրին — կարիքը կը լցուի ամբողջին, նոյն իսկ անհունին, միջոցներէն: Աստուածային-մարդկային իրական յարաբերութեան մէջ կը գտնուինք:»

Աղօթք. Ով Աստուած, ով մարդկութեան մեծ Փրկիչը, մեր սրտերը կը փափկանան երբ Քու վրադ կը խորհինք, ինչու որ մեր ցեղին բոլոր տառապանքներուն մէջ Դուն տառապեցար, և Քու Ժողովուրդիդ նե-

ղութեանց մէջ Քու մարմինդ էր որ խաչուեցաւ: Դուն վիրաւորուեցար մեր օրինազանցութիւններէն և ճշմարտեցար մեր անօրէնութիւններէն, և մեր բոլոր մեղքերը վերջապէս Քու վրադ դրուեցան: Արարչութեան հառաչանքներուն մէջ մենք Քու հոգիդ երկունքի մէջ կը տեսնենք մինչեւ որ Աստուծոյ որդիները ծնին ազատութեան և սրբութեան մէջ:

Կ'աղաչենք, ով Տէր, մաքուր և սուրբ կեանքի մը շնորհները պարգևէ մեզի, որպէս զի այլևս Քու վրադ դրուած աշխարհի մեղքին մութ ծանրութիւնը չաւելցնենք, այլ Քեզի աշխատակցինք Քու փրկագործական ձեռնարկիդ մէջ: Ինչպէս չար կիրքերով ծարաւեցանք մարդոց կործանումին, հիմա լեցուր մեզ արդարութեան անօթութեամբ և ծարաւով, որպէս զի աւելտիսներ տանինք աղքատներուն, և ազատ արձակենք կարօտութեան և մեղքի բանտերուն մէջ գանուղները: Քու հոգիդ զիր մեր մէջ, և մեզի ներշնչէ Քրիստոսավայել սիրոյ կիրք մը, որպէս զի մեր կեանքերը միացնենք տկարներուն և ճնշուածներուն, և ուժ տանք անոնց դատին՝ իրենց վիշտերը կրելով: Եւ եթէ չարք սպառնալիքի ենթարկուելով դառնայ մեզ հարուածել ու պիտի պարտաւորուինք մեղսալից զօրութեան մութ չարութիւնը ճանչնալ, սփոփէ մեզ այն մտածումով թէ այսպէս մեր մարմինին մէջ կը կրենք Յիսուսի նշանները, և թէ անոր ճիշդ հոգեւորութեան մասնակցողները միայն պիտի զգան Քու կեանքիդ լեցունութիւնը: Օգնէ մեզի համբերութեամբ կրել Քու Օծեալիդ յաւիտեական խաչը և ուրախանալ երբ մենք ալ ցորենի հատերու պէս ցանուինք աշխարհի աւուրներուն մէջ, ինչու որ արդարեւրուն հոգեվարքով միայն կու գայ փրկութիւնը: Վալթըր Բաուշընպուշ:

Տառնեւորդ Եաբար, Չարորդ Օր

«Եւ երբ աղօթք կ'ընէք, հեթանոսներուն պէս շատախօս մի ըլլաք. վասն զի կը կարծեն թէ իրենց շատ խօսելուն համար պիտի լսուին: Ուրեմն անոնց չնմանիք. վասն զի ձեր Հայրը ձեզի պէտք եղածը գիտէ՝ դեռ դուք իրմէ չխնդրած: Ուստի այսպէս աղօթք ըրէք. Ով Հայր մեր որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլլայ, քու թագաւորութիւնդ գայ. քու կամքդ ըլլայ, ինչպէս երկինքը՝ նոյնպէս երկրի վրայ. մեր ամէն օրուան հացը այսօր մեզի տուր. և մեզի ներէ մեր պարտքերը, ինչպէս մենք ալ կը ներենք մեր պարտականներուն, ու մեզ փորձութեան մի տանիր, հապա չարէն մեզ աղատէ. քանզի քուկդ է թագաւորութիւնը և զօրութիւնը ու փառքը յաւիտեանս: Ամէն: Վասն զի եթէ դուք ներէք մարդոց իրենց յանցանքները, ձեր երկնաւոր Հայրն ալ ձեզի կը ներէ: Հապա եթէ դուք չը ներէք մարդոց իրենց յանցանքները, ձեր Հայրն ալ չներեր ձեր յանցանքները:» Մատ. 2. 7-15:

«Երբ աղօթք կ'ընէք,» ըսաւ Յիսուս, «ըսե՛ք, մեր» — «Հայր մեր,» «մեր ամէն օրուան հացը,» «մեր պարտքերը,» «մեր պարտականներուն:» Նկատեցէք այն իրողութիւնը թէ այս աղօթքը տրուած է միայն հանրային գործածութեան համար երբ շատեր միասին կ'աղօթեն: Ուղղակի կցուած է սենեակը մտնելու, դուռը գոցելու և առանձին աղօթելու պատուէրին հետ (Մատ. 2. 5): Մինչեւ անգամ առանձնութեան մէջ, երբ անհատ մը Աստուծոյ հետ կը հաղորդակցի, ըսելու է ոչ թէ սոսկ ես կամ իմ, այլ՝ մեր: Աստիճանը, որով աղօթքի մէջ այս ընկերային ոգին պիտի գրաւէ մեր անձերը, կախում ունի այն կենդանութենէն որով կ'ըմբռնենք բոլոր մարդիկն իրարու կապող սերտ յարաբերութիւնները, մինչեւ որ իւրաքանչիւր անհատ տեսնուի ոչ պարզապէս

իբր ուրոյն թել, այլ անբաժանելի տարր մը՝ մարդկային կեանքի խիտ կերպով գործուած հիւսուածքին մէջ: Լատին առած մը կ'ըսէ, «Մէկ մարդը երբեք մարդ չէ:» Ամէն մէկ ծանօթութիւն յաւէտ կենսական կապակցութիւն մըն է երկու կեանքերու միջև: Ենթադրեցէք որ մեզմէ իւրաքանչիւրը հաղար ծանօթ ունենայ, և անոնց ամէն մէկը ևս հաղար, և այսպէս ամբողջ աշխարհի վրայ: Այն ատեն բոլորովին իրարու հետ կը խառնուինք: Կարելի է երկու անձ որոշել մէկը Նիւ Եորք Հինգերորդ Պողոտային վրայ ապրող և միւսը՝ Սրաբիոյ դաշտագետիններուն վրայ, որոնց միջև շատ մը անուղղակի ճամբաներով կենսական կապակցութիւններ չի կարենայ գտնել այդ գործին ընդունակ միտք մը զգալի կերպով: Նուրբ ազդեցութիւններ կը հոսին իւրաքանչիւրէն, և ուշ կամ կանուխ կը հասնին ամենքին: Ոչ մէկ օրհնութիւն և ոչ մէկ աղէտ կրնայ երբեք ճիշդ ու ճիշդ առանձնական ըլլալ. հասարակաց երբեք, հասարակաց վտանգներ և հասարակաց կապէտքեր, հասարակաց մամուլը մարդկութիւնն ի մի կը կապեն: «Երբ աղօթք կ'ընէք, ըսէք, Մեր:»

Աղօթք. Ով Հայր մեր, անհագամ մըն ալ նոր օր մը մեր առջև: Մինչ մենք դուրս կ'ելլենք մարդոց մէջ մեր գործը կատարել՝ մեր ընկերներուն ձեռքերն ու մեր կեանքերը չօչափելով, կ'ազատենք, մեզ ամբողջ աշխարհի բարեկամներն ըրէ: Զերծ պահէ մեզ ուէ սրտի թարմ ծաղիկը թարչամեցնելէ յեղակարծ զայրոյթի կամ թաժաղիկը թարչամեցնելէ մը բոցով: Թոյլ մի տար որ ուէ քուն ատելութեան մը բոցով: Թոյլ մի տար որ ուէ արհամարհանքով կամ չարութեամբ: Օգնէ մեզի տառաարհամարհանքով կամ չարութեամբ: Օգնէ մեզի տառապելները զուարթացնել մեր համակրանքով, վատեալները կաղզուել մեր յուսադրութեամբ, և ամէնուն մէջ զօրացնել կեանքի արժէքին և ուրախութեան առողջ դի-

ցութիւնը և մարդկային եղբայրութեան ցնծութիւնը։
Մեզ հաստատակամ ըրէ ճշմարտութեամբ ապրիլ և
ոչ սուտերով, մեր հասարակաց կեանքը արդարութեան
և սիրոյ յաւիտենական հիմերուն վրայ հաստատել, և
անիրաւութեան խարխուլ տունը այլևս չի պաշտպանել
օրինականացած անգթութեամբ ու բռնութեամբ։ Օգ-
նէ մեղի ամենուն բարօրութիւնը մեր երկրին գե-
րագոյն օրէնքը դարձնել, որպէս զի մեր հասարակա-
պետութիւնը հզօր և ապահով կառուցուի իր բոլոր քա-
ղաքացիներուն սիրոյն վրայ։ Կործանէ մարդոց կեանքը
շարունակ ճմլող մամոնային գահը, և կանգնեցուր Քու-
գահը, ով Քրիստոս, ինչու որ Դուն մեռար, որպէս զի
ապրին մարդիկ։ Քու մոլորեալ զաւակներուդ ցուցուր
վերջապէս Սիրոյ Քաղաքը տանող ճամբան, և մարդ-
կութեան մարգարէներուն կարօտներն իրականացուր։
Ով մեր Տէրը, անգամ մըն ալ Քու զաւանութիւնդ մեր
աղօթքը կ'ընենք, «Քու թագաւորութիւնդ գայ, Քու
կամքդ ըլլայ երկրիս վրայ»։ Վալթըր Բաուշընպուշ։

Տառնեռոյ Շաբաթ, Վեցեռոյ Օր

«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, երկրի վրայ ինչ որ կապէք,
երկինքի մէջ կապուած պիտի ըլլայ։ ու երկրի վրայ
ինչ որ արձակէք, երկինքի մէջ արձակուած պիտի ըլ-
լայ։ Դարձեալ կ'ըսեմ ձեզի, եթէ ձեզմէ երկու հոգի
երկրի վրայ միաբանին, ամէն ինչ բանի համար որ
խնդրեն, պիտի ըլլայ անոնց իմ Հօրմէս որ երկինքն
է։» Մատ. ԺԸ. 18, 19։

Միայն աղօթելու մասին Յիսուսի խօսքերն այն-
քան զրական են որքան առանձին աղօթելու մասին իր
խօսքերը։ Մենք յաճախ մէջ կը բերենք այս «երկու
կամ երեք» վկայութիւնը, իբր թէ հակադրութիւնը
քիչուորի և շատուորի միջեւ եղած ըլլար, բայց իրօք

ընկերային և առանձին աղօթքի միջեւ է։ Քրիստոսի
միտքն է շեշտել այն իրողութիւնը թէ ինք մասնա-
ւորապէս ներկայ է աղօթող խումբի մէջ։ Ուրիշի մը
հաւատ, մանաւանդ անբարեացակամ մարդու մը հա-
մար, աղօթելը քննական փորձ մըն է մեր անոր հետ
յարաբերութեան։ Բայց ուրիշի մը հետ աղօթելը — ո՞ր-
քան աւելի մտերմական և ազդու փորձ է։ Եթէ դեռ
չի ներուած վիշտ կայ, կամ անզեղջ անբարեօրու-
թիւն, կամ գաղտնի նենգութիւն, չենք կրնար ընկե-
րովի աղօթել։ Ինչպէս Յիսուս ըսաւ, պէտք է որ
«միաբանինք»։ Աղօթքը ամենէն ազդու մաքրիչն է
մեր անձնական յարաբերութեանց, երբ, օրինակի հա-
մար, ընտանեկան յարկի տակ մարդիկ կը ծնրադրեն
ամենօրեայ կեանքի ընտանի տեսարաններուն մէջ։
Դառն խօսքը և զանց առնուած ազնուութիւնը պիտի
կռուին փոխադարձ աղօթքի հետ։ Մարդիկ պարտին ի-
րարու հանդէպ իրապէս ուղղամիտ ըլլալ, որպէս զի ի-
րարու հետ լաւ աղօթեն։ Ասիկա հիմնական պատճառ-
ներէն մէկն է հրապարակային աղօթքի համար, և ըն-
տանեկան շրջանակի, վարժարանական խումբերու կամ
եկեղեցիի մէջ անոր անկեղծ և ունակական գործածու-
թիւնը պիտի օգնէ անոնց որոնք խկապէս կ'ըմբռնեն
անոր իմաստը՝ ըսել Մեր օրհնութիւնները, մեր մեղ-
քերը, մեր պէտքերը, և մեր Հայրը։

Աղօթք. Ով Յաւիտենական, Սուրբ և Ամենակալ, ու-
րուն անունը Սէր է, մենք հանդիսաւոր բաղմութեամբ
հաւաքուած ենք Քու դէմքդ փնտռել, և հողիով ու
ճշմարտութեամբ Քու անունդ պաշտել։ Խորին խոնար-
հութեամբ կու գանք, վասն զի Դուն շատ բարձր ու
փառաւոր ես, և հպարտները հեռուէն կը տեսնես։ Կու
գանք գողտր զղջումով, վասն զի ապաշխարող սիրտը
Քու միակ ընակարանդ է։ Յիսուսի անունովն ու հո-

գրով կու գանք՝ մեր կամքերը Քուկինիդ հետ մէկ ընել, մեր մենաւոր ու հասաէր ընթացքը լքելով Քեզի հետ հանդիսաւոր հաղորդակցութեան մտնել և Քու սուրբ ներկայութիւնդ մեր սրտերուն մէջ ընդունելով վերջ մը դնել մեղքի։ Մեր մինչեւ ցարդ գիտցածէն աւելի խոր մուտք մը գործէ մեր սրտերուն մէջ, ու Արարիչէ մեր հոգիներուն, և մեր մինչեւ ցարդ տեսածէն աւելի պայծառ կերպով ծագեցուր Քու փառքդ մեր տեսողութեան առջեւ։ Վառէ բոցը սեղանին վրայ, աղօթքին խունկը մէջտեղ հանէ, գովութեան երգը արթնցուր, և ինքզինքդ յայտնէ բոլորին։ Ամէն։ Ո՛ւ ի՛նչ Օրհնութիւն։

Տառերոյ Եւրաք, Եօթերոյ Օր

«Եւ Տէրը ըսաւ, Սիմոն, Սիմոն, ահա Սատանան
ձեզ փնտռեց, որ ցորենի պէս խաբրբալէ. բայց ես քեզի
համար ազօթք ըրի որպէս զի քու հաւատքդ չպակսի-
ւե զուն երբ դարձի դաս, քու եղբայրներդ ալ հաստա-
տէ: Իսկ ինք ըսաւ անոր, Տէր, ես պատրաստ եմ
քեզի հետ բանտ երթալու ալ, մեռնելու ալ: Եւ ան
ըսաւ, Պետրոս, քեզի կ'ըսեմ որ այսօր հաւը պիտի
չխօսի՝ մինչեւ դուն երեք անգամ ուրանաս, ըսելով
թէ դիս չես ճանչնար:» Դուկ. ԻԲ. 31-34:

« Լսեր էք որ լսուեցաւ, Քսւ ընկերդ սիրես ու
 թշնամիդ ա ես: Բայց ես ձեզի կ'ըսեմ, Սիրեցէք ձեր
 թշնամիները, օրհնեցէք ձեզ անիծողները, բարի ըրէք
 անոնց որ ձեզ կ'ատեն, և աղօթք ըրէք անոնց համար
 որ ձեզ կը չարչրկեն ու կը հալածեն. որպէս զի ձեր
 երկնաւոր Հօրը որդիներն ըլլաք. վասն զի իր արեւը
 կը ծագեցնէ թէ՛ չարերուն և թէ՛ բարիներուն վրայ,
 և անձրև կը զրկէ թէ՛ արդարներուն և թէ՛ մեղաւոր-
 ներուն վրայ:» Մատ. Ե. 43-45:

Այս երկու հաստատագրերուն մէջէն իբր^ք բաց պա-

տուհաններու մէջէ նայեցէք մեր Տէրոջ սովորական
բարեխօսութեանց: Մենք այս շարաթ նկատողութեան
առինք անշահախնդիր աղօթքին զգեցած ձեւերը, այն
է՝ աղօթել մեր պէտքերուն համար, որպէս զի կարե-
նանք լաւագոյնս ծառայել ուրիշներու, աղաչել հասա-
րակաց պէտքերու համար որոնք ամէնքին կը պատ-
կանին, մեր աղերսանքը մատուցանել թագաւորու-
թեան գալուստին համար, և միասին աղօթել ընկերա-
յին խումբով: Բայց ասոնց իբր յաւելուած մեր Տէրն
աղօթեց անհատ մարդոց համար, թէ՛ իր թշնամիներ-
ուն և թէ՛ իր բարեկամներուն համար: Անոր սէրը
անձնական և թանձրացեալ էր: Երբ աղօթէր, անուններ
կը գործածէր: Խորհեցէք այլազան փորձերու վրայ ու-
րոնցմով կրնանք չափել սիրոյ իրականութիւնը, ինչ-
պէս սուղ ծառայութիւն մատուցանելու պատրաստա-
կամութիւն կամ պղտիկ բաներու մէջ հանապազօրեայ
հոգածութիւն: Ապա նկատի առէք սիրոյ տեսակն ու
խորութիւնը որոնք ի յայտ կու գան այս նոր փորձով,
այն է անկեղծ և ունակական բարեխօսութեամբ ար-
տայայտուող խոր հոգածութեամբ: Երբ մարդ մը ուրիշի
մը հետեւ կ'աղօթէ առանձնակի եւ կ'աղօթէ իսկապէս,
պարտի հոգածու գտնուի իրապէս: Չեր անձը Պետրոս
սի տեղը դրէք և տեսէք թէ Տէրոջ սիրոյն յայտ-
նութիւնը, գաղտնի բարեխօսութեան մէջ երեւան ե-
կած, ի՛նչ նշանակութիւն ունեցած ըլլալու է անոր
համար: Սկովտացի քարոզիչ Բոպէրթ Մաք Չիյնի մահ-
ուան առթիւ մէկը կ'ըսէր, «Ծանրագոյն հարուածը իր
եղբայրներուն, իրեններուն, և երկրին՝ անոր բարե-
խօսութեան կորուստն է թերեւս:»

Քրոմուէլի մահէն երկու երեք օր առաջ ժամա-
նակագիրը կը պատմէ մեզի թէ անոր սիրտն ուղղուած
էր Աստուծոյ և իր ժողովուրդին, այո, արդարև ոմանց

տալ անարդ վայելք մը: Բայց չի կրնար: Ուրիշ մէկը կայ միշտ խնդրին մէջ: Ամբողջ աշխարհը կայ խնդրին մէջ, ինչու որ մարդը բարի կեանքէ մը կը զրկէ աշխարհը և ի փոխարէն վատ կեանք մը կու տայ անոր: Մեղանշումը, նոյն իսկ իր ամենազաղտնի ձեւերուն մէջ, թոյն խառնել է հանրային ջրամբարին մէջ, և ուշ կամ կանուխ ամէն մարդ կը վնասուի այդ պղծութենէն:

Մարդ մը, ուրեմն, իր ընտրութիւնը կատարելու է երկու աղօթքներու միջև: Կա՛մ պիտի աղօթէ իր բարեկամներուն և ընտանիքին համար, իր հետ ամուսնանալիք աղջկան և ունենալիք զաւակներուն համար, հասարակապետութեան և թագաւորութեան համար, որոնց կրնայ ինք օգնել կամ արգելք հանդիսանալ, որպէս զի յաղթէ իր փորձութեանց և ապրի երկիւղած, արդար և օգտակար կեանք մը: Կա՛մ օր մը պիտի հարկադրուի մատուցանել հետեւեալին նման խնդիրք մը, զոր Շէյքսպիրը դրաւ Գլարէնսի Դուքսին բերանը.

«Ով Տէր, իմ ջերմ աղօթքներ
Եթէ Բեզ չեն մեղմացներ,
Ու զեռ պատժել կը պնդես
Իմ ամէն չար գործն ու խօսք,
Գոնէ ցասումդ հայրապէս
Թափէ անձիս վրայս սոսկ:»

Վերջինը յուսահատական խնդրուածք է միշտ: Աստուած չի կրնար չնորհել զայն: Ոչ մէկ մարդ երբեք կրած է իր մեղքին բովանդակ հետեւեալները: Խաչը տիեզերական իրողութիւն է — խորհրդանիշ տառապանքի, անիրաւութիւն չի գործողներու վրայ բերուած՝ անիրաւութիւն գործողներու ձեռքով: Այս իրողութեան լոյսով, երբ մարդ իրեն համար կ'աղօթէ, անշահախնդրաբար կ'աղօթէ:

Ասկէ զատ, մինչեւ անգամ երբ որոշ մեղքի մը հետ կռիւը ուշադրութեան կեդրոնը չի գրաւեր, մարդ մը իր բարեկամներուն համար կրնայ տակաւին աղօթել ընդդէմ իր կեանքին դատարկութեան ու անպիտանութեան և ուրիշներու ըստ կարի օգտակար ըլլալու զօրութիւն փնտռել: Անշահախնդրութիւնը յայտնապէս դրդապատճառն է օրհնութեան այն աղաղակին զոր կը գտնենք վաթսուներեօթներորդ Սաղմոսին մէջ. «Աստուած ողորմի մեզի, ու օրհնէ մեզ, երեսը փայլեցնէ մեր վրայ, որպէս զի երկրի վրայ քու ճամբադ ճանչցուի, ու ամեն ազգերուն մէջ քու փրկութիւնդ:» Ուր որ ճշմարիտ բարեկամութիւն և նուիրում կը միանան, աղօթքն այս յատկութիւնը կ'ստանայ: Երբ Գուէնթին Հոկ, իր Բազմարուեստեան Հաստատութեամբ համագրաւուած, գրեց իր վերջին հիւանդութեան միջոցին, «Պիտի փափաքէի օգտակար ըլլալ տղայոցս, փոխանակ ամուլ, զօսացած, ծերացած խրտուիլակին որ եմ,» ճշմարիտ քաղցրաբարոյութեան անխուսափելի արդիւնքն այստեղ: Ըստ կարելւոյն լաւ ըլլալու իր բաղձանքը «տղայոց» հանդէպ իր սէրէն կը բխէր: Հոս մեր աղօթքներուն իրական դժուարութիւնն է որ կը ցցուի մեր զիմաց: Մեր աղօթքները ցաւաւ կ'անցնին ոչ թէ գոհացուցիչ փիլիսոփայութեան մը պակասէն, այլ սիրոյ պակասէն: Մենք մարդոց և դատերու համար այնչափ փոյթ չունինք որ անոնց ի նպաստ աղօթենք: Թող մէկը իսկական նուիրումով մը գրաւուի, և ահա ի հարկէ պիտի բարձրանայ դէպ ի սիրոյ և աղօթքի այն միութիւնը, զոր Տիկին Պրաուսինկ ներկայացուց հետեւեալ տողերով:

«Երբ Աստուծոյ

Կ'աղերսեմ ես անձիս համար, երեսանկեալ,

Կը լսէ ան քու անունդ ալ իմինիս հետ,

Եւ աչքերուս մէջ կը տեսնէ քո՛ւ արցունքդ ալ:»

Աղօթքի մէջ անշահախնդրութիւնը, սակայն, երբեք գոհացած չէ ու չի կրնար երբեք լիովին գոհանալ ի սէր ուրիշներու մեզի համար աղօթելով: Անիկա յատկապէս ուրիշներու համար աղօթել կ'ենթադրէ, և որքան խոր ու հարկադրիչ ըլլայ սէրը, այնքան բնական կ'ըլլայ մեր բարեկամներուն վրայ Աստուծոյ օրհնութիւնն հայցող որոշ աղերսանքը: Մեր Տէրը՝ մեզի օրհնակ: Յիսուսի աղօթքները, Աւետարաններուն մէջ բառապէս արձանագրուած, թիւով չափ չեն, և խօսքով քիչ են: Բայց բարեխօսելու իր սովորութեան նշանները ճոխ են և համոզիչ: Ինք կ'աղօթէ մանուկներուն համար — «Այն ատեն մանր տղայք բերուեցան իրեն, որ անոնց վրայ ձեռք դնէ և աղօթք ընէ» (Մատ. ԺԹ. 13), հիւանդներուն համար — երբ կոյր մարդ մը կար բռնկուելէ, կը գտնենք թէ մեր Տէրը երկինք կը նայի (Մարկ. Է. 34), իր աշակերտներուն համար — «Սիմոն... ես քեզի համար աղօթք ըրի, որ քու հաւատքդ չսլակար» (Ղուկ. ԻԲ. 31, 32), իր թշուառներուն համար — «Հայր, թողութիւն տուր ատոնց, վասն զի չեն գիտեր ի՞նչ կ'ընեն» (Ղուկ. ԻԳ. 34), հունձքին մշակներուն համար, որովհետեւ ինք պէտք է գործադրած ըլլայ իր յորդորը — «Ուստի հունձքին Տէրովը աղաչեցէք, որ մշակներ հանէ իր հունձքին» (Ղուկ. Ժ. 2), և մինչև վերջը իրեն հետեւողներուն անբողջ հաւանքով — «հապա անոնց խօսքովը բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար ալ» (Յովհ. ԺԷ. 20): Թէ երկրի վրայ ապրող ամէնէն անշահախնդիր կեանքը աղօթքի մէջ անշահախնդիր պիտի ըլլար, կ'ակնկալուէր անշուշտ, և ապացոյցն ալ թէ այնպէս եղաւ՝ ակներեւ է:

Երբ մէկը, որ կը ջանայ մեր Տէրով հոգին ըմբռն-

նել, այս տեսակ աղօթքէ ակնկալուած զանազան արգասիքները նկատողութեան առնէ, անմիջապէս կը տեսնէ որ անկեղծօրէն և ունակաբար ի գործ դրուած այս տեսակ բարեխօսութիւնը նշանակելի արդիւնք կ'ունենայ աղօթողին անձին մէջ: Փոխանորդական աղօթքի մասին ո՛րքան փորձառութիւն ամփոփուած է այն համարին մէջ, որով Յոբի գիրքը կը մօտենայ իր վախճանին. «Եւ Տէրը գերութենէ ազատեց Յոբը՝ իր բարեկամներուն համար աղօթք ըրած ատենը» (Յոբ. ԽԲ. 10): Այսպիսի աղօթքը կ'ազատէ: Մարդս իր անձէն դուրս կը տանի այն: Յիշել կու տայ շատ բարեկամներու անուններն ու պէտքերը, պատրաստելով սիրտը ծառայութեան, և ընդունակ դարձնելով երեւակայութիւնը՝ այլապէս մոռցուածներուն և անտեսուածներուն օգնելու միջոցներ նշմարելու: Հոգին կը կը մաքրագործէ վրէժխնդրական տրամադրութիւններէ և ամէն շնորհալի և եղբայրական ձգտում կ'արթնցնէ: Ինչպէս Ուիլիւմ Լօ կ'ըսէր, «Բարեխօսական աղօթքը ամենալաւ իրաւարարն է բոլոր տարակարծութեանց, ամենալաւ մղիչը ճշմարիտ բարեկամութեան, ամենալաւ դարմանն ու պահպանակը ամէն անբարեացակամ բարքերու, ամէն բարկութեան և ամբարտաւան կիրքերու դէմ»:

Ասկէ զատ, բարեխօսական աղօթքը յաճախ ազդեցութիւն պիտի գործէ կեանքին մէջ անոնց որոնց ի նպաստ կը մատուցուի, նոյն իսկ սա պատճառաւ թէ տեղեկութիւնը թէ բարեխօսութեան իրեն հաւաստ կ'աղօթեն մեկն եւ անեկասպառ եւ անեկահոգ ազդեցութիւններէն, որոնք կրնան ունէ մարդ շրջապատել: Պետրոսի համար գիտնալ թէ Տէրն իրեն համար կը բարեխօսէր, ըստ ինքեան ի՞նչ աղբիւր էր կազդոյրի և զօրութեան: Կը պատմուի թէ երբ Լուտեր ինքզինք մասնաւորապէս

զօրաւոր կ'զգար, կը բացագանչէր, «Այնպէս կ'զգամ թէ ինծի համար աղօթք կը մատուցուի» եւ նոյն ճշմարտութիւնը լուսաբանելու համար, ձոն ձ. Փէյթըն, Նոր Հեպրիդեան կղզիներու միսիոնարը, իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը գրէ. «Շատ երկար տարիներ յետոյ լսեցի թէ Թորթհորվալտի գիւղին ամէնազէշ կիւնը, սր այն ատեն անբարոյական կեանք մը կը վարէր, բայց յետոյ փոխուեցաւ Աստուծոյ շնորհքով, կը խոստովանէր հրապարակաւ թէ զինք յուսահատութենէ և ինքնասպանութեան դժօրինակ անկողնէ միակ բանն եղաւ սա իրողութիւնը. Երբ ինք ձմրան մութ գիշերուան մէջ հօրս պատուանին տակ կը սողոսկէր, ընտանեկան պաշտամունքի պահուն կը լսէր անոր աղաչանքը, որպէս զի Աստուած դարձի բերէ մեղաւորը չար ճամբաներու մոլորանքէն, և փայլեցնէ զայն Փրկչին պսակին յարմար գոհարի մը պէս...: 'Կը զգայի,' կ'ըսէ կիւնը, 'թէ ես բեռ մըն եմ բարի մարդուն սրտին վրայ, և գիտէի թէ Աստուած անոր յոյսը ի դերեւ պիտի չի հանէ: Այդ խորհուրդը պահպանեց զիս:»

Շատ անձեր պահպանուած են իրենց համար շարունակ մատուցուած բարեխօսութեան տեղեկանալով: Եւ մարդ կը բաւէ որ քիչ մը միայն տեղեկանայ Քրիստոնեայ առաջնորդներու մասին, թէ ի՞նչպէս իրենց բարեկամներուն աղօթքներուն օգնութիւնը կը խնդրեն ստիպողաբար, և անա պիտի տեսնէ թէ ի՞նչ խրախոյս գտած են միշտ սա վստահութեան մէջ թէ իրենց համար աղաչանքներ կը մատուցուին: Այս կէտին մէջ տիպարական է Մելանքթոն, որ կը հրճուէր երբ պատահաբար լսէր թէ մանուկներ կ'աղօթէին Բարեկարգութեան համար: Պօղոս կը գրէ. «Եղբայրներ, աղօթք ըրէք մեզի համար» (Ա. Թեա. Ե. 25), «...Մեզի համար ձեր ըրած աղօթքին օգնականութիւնով» (Բ

Պոր. Ա. 11), «Զեղի կ'աղաչեմ, եղբայրներ... որ ինծի հետ պատերազմակից ըլլաք ձեր աղօթքներուն մէջ առ Աստուած ինծի համար» (Հռով. ԺԵ. 30): Քրոմուէլ կը գրէ իր ծովակալներուն. «Դուք ունիք, ինչպէս ստուգիւ կը հաւատամ ու համոզուած եմ, ձեր միջոց մը աղօթքներու, որոնք ամէն օր ձեզի համար Վեր կը բարձրանան այս ազգին մէջ ամենալուրջ և աւանդալից եկեղեցականներու և Քրիստոնեաներու սրտերէն. և, հակառակ երբեմնակի վնասութեանց, հաւատքի խիստ շատ ոգորումներ տեղի կ'ունենան ձեզի համար, ինչ որ մեզի համար և, վստահ եմ, ձեզի համար ալ պիտի ըլլայ մեծ քաջալերութեան առիթ»

Պ

Քրիստոնեաները, սակայն, այս երկու արդիւնքներէն զատ, շատ աւելի կենսական հետեւանք մը ակնկալած են բարեխօսութենէն: Երբ ուէ կեանքի մէջ Աստուծոյ վրայ վստահութիւն եւ մարդոց համար սէր կը գոյակցին, անոնց անխուսափելիօրէն կը յաջորդէ աղօթք ուրիշներու համար: Աստուծոյ հետ խորին մտերմութիւն, ըստ ինքեան, կրնայ արտայայտուիլ խաղաղ հաղորդակցութեամբ. մարդոց հանդէպ ծաւալուն սէրը միայն կրնայ օգտակար գործերով արտայայտուիլ: Բայց այս երկուքը չեն կրնար նոյն կեանքին մէջ միասին ապրիլ առանց երբեմն միանալու փոխանորդական աւարիլ առանց երբեմն միանալու փոխանորդական աւարիլ մէջ: Արդ այսպիսի աղօթքներ միշտ մատուցուած են, ոչ իբր ձեւական արտայայտութիւն բարեացակամութեան, այլ իբր մարդոց հանդէպ Աստուծոյ բարի նպատակներուն կենսական, ստեղծագործ նպատակ մը: Իսկական բարեխօսները, որոնք իրենց անձնական սէրը Աստուծոյ սիրոյն կողքին նետած են

Թանկագին աղօթքներով և անկեղծօրէն օրհնութիւններ խնդրած են իրենց բարեկամներուն համար, զգացած են թէ իրենք խաղալիկի մը հետ չէին խաղար, այլ թէ կերպով մը անձնականութեան ստեղծագործ գորութիւնը կը գործածէին ճամբաներ բանալու համար։ Աստուծոյ առջև, որպէս զի ան իր կամքը գործադրէ։ Անոնք համոզուած են որ իրենց բարեխօսութիւններն արդիւնաւէտ եղած են իրենց բարեկամներուն համար։

Այս դարուն մէջ, սակայն, ուր խորաթափանց կասկածներ կան և առանց գիտութեան գործելու անկեղծ դժկամակութիւն, և ուր հաւատքը առանց բանաւոր պատճառի չընդունուիր, նոյն իսկ երբ սփոփիչ պիտի ըլլայ ընդունիլ, բարեխօսութեան այս յառաջաձիգ գորութիւնը կասկածելի դարձած է շատերու աչքին։ Այս կասկածին մէկ պատճառը կը գտնուի այն անբաւական եղանակին մէջ, որով ըմբռնուած ու քարոզուած է բարեխօսութիւնը։ Ոմանց կը թուի թէ այն կը նշանակէ անխորհուրդ կամ դժկամակ Աստուած մը համոզել որ բան մը ընէ ուրիշի մը համար։ Ժողովրդական նմանութիւն մը նպաստած է կանգուն պահել այս թիւր ըմբռնումը։ Աստուած շատ եղանակներով, կ'ըսէ նմանութիւնը, կը մերժէ գործադրել իր կամքը մինչև որ մարդ մը չի գործակցի իրեն հետ։ Ընտանեկան կեանքը կը մեծապէս, կառավարութիւնը կ'ապականի, ոչ-Քրիստոնեայ աշխարհը Աւետարանի լոյսէն կը զրկուի, եթէ մարդիկ Աստուծոյ օգնութեան չի հասնին։ Այս պէս բարեխօսական աղօթքը կրնայ ըլլալ ուրիշ եղանակ մը, որով Աստուած կ'սպասէ մեր աջակցութեան։ Եթէ ինք բարեկամիս համար կարգ մը բաներ ընել չուզեր մինչև որ ես չի գործեմ, կրնայ ըլլալ որ չուզէ ընել ուրիշ բաներ մինչև որ ես չաղօթեմ։

Այս նմանութեան մէջ ճշմարտութեան տարր մը

կայ, բայց բաղդատութեան սահմանափակ կիրարկումը յայտնի է։ Աստուած չի կրնար ընտանեկան կեանքս փրկել առանց իմ գործակցութեանս, ինչու որ ինք չի կրնար գրաւել իմ տեղս իբր որդի կամ իրր ամուսին կամ իբր հայր։ Ինք իմ միջոցաւ գործելու է։ Չի կրնար ազատել կառավարութիւնը՝ առանց մարդոց, ինչու որ չի կրնար քուէարկողին տեղը բռնել։ Կե՛սք է որ քաղաքացիներուն միջոցաւ գործէ։ Եւ Չինաստանի աւետարանումին համար չի կրնար ինք իբր միսիոնար երթալ։ Կէտք է որ գացող մարդ մը գտնէ։ Մարդկային գործակցութեան այս անհրաժեշտութեան շուրջ ոչինչ կայ արուեստական։ Խնդրին բնութեանը կը պատկանի այս։ Բայց թէ Աստուած Չինաստան գտնուող կանի այս։ Բայց թէ Աստուած Չինաստան գտնուող մարդու մը բացէն կը զլանայ բան մը զոր ազատ է տալ անոր, և կը շարունակէ զլանալ մինչև որ իմ միտքս իյնայ խնդրել անոր շնորհումը, կամայական գործ կ'երեւի այդ և ապացոյց է Աստուծոյ անկատար բարութեան։ Ոչ մէկ ճշմարիտ հայր իր մէկ զաւկին պիտի զլանար բարիք մը, որու իրաւուք ունի ան և զոր հայրն ազատ է տալ, պարզապէս որովհետեւ կ'սպասէ որ ուրիշ տղայ մը խնդրէ անոր շնորհումը։ Բարեխօսութեան այսպիսի գաղափարի մը անպատեհութիւնը սոսկ մտաւորական չէ, այլ և բարոյական։ Թէ անհատ մը, օրինակ՝ ես, պիտի ջանայ համոզել ուրիշ անհատ մը, զԱստուած, ընել երրորդ անհատի մը, բարեկամիս, համար բան մը զոր երկրորդ անհատը, Աստուած, մտքէն չէ անցուցած և կամ ուրիշ կերպ մտադրած է, և կամ քմահաճօրէն կը զլանայ մինչև որ անոր շնորհումը չի խնդրեմ ես, պարզապէս կ'ենթադրէ հեթանոսական տարրեր պարունակող մտածում մը աստուածութեան վրայ։ Եւ շատեր զայս զգալով լքած են բարեխօսութիւնն իբր անբանաւոր բան։

Իրականութեան այս լքումը, սակայն, արդիւնք անոր անկատար ձեւով մը արտայայտուելուն, ուսէ խնդրի լուծում չէ երբեք: Փոխանորդական աղօթքի արժանավայել կամ անարժան մեկնութիւններով անկեղծ Քրիստոնեաներ իրենց բարեխօսութեանց մէջ լուրջ և բանաւոր գործ մը կը կատարեն, որուն ակերը խոր կը թաղուին մարդկային կեանքի պէտքերուն մէջ: Բարեխօսութեան վրայ յատակ և բանաւոր հաւատք մը պէտք է սկսի երկու ճշմարտութեամբ. նախ, Աստուծոյ նկատմամբ Քրիստոնեական Աւետարանով, երկրորդ՝ անձեռն աշխարհը գործարարական անբողոքութեամբ մը ընող սերս յարաբերութիւններով:

Առաջին ճշմարտութեան գալով, Քրիստոնէից Աստուածը բովանդակ մարդկութեան բարօրութեան կը բաղձայ ամենուրեք: Անոր սէրն ընդարձակութեամբ անսահման է և կիրարկութեամբ՝ անհատական: Անոր բարի նպատակը շքեղօրէն կ'անցնի արարչութեան մէջէն, պարփակելով իր ամէն մէկ զաւակը, և աշխատելով այս չափոխուած ընկերութեան մը համար երկրի վրայ և երկինքի մէջ: Այս կ'ըլլայ, ինչպէս Պօղոս կ'ըսէ, «Իր յաւիտենական նախասահմանութեանը համեմատ, զոր ըրաւ մեր Տէրը Քրիստոս Յիսուսի ձեռքով» (Եփես. Գ. 11): Մարդու մը կամ ցեղին բարւոյն համար մեր բոլոր երազածներէն չի կայ բան մը, որ դպած ըլլայ վերարկուի քղանցքին այն բարւոյն զոր ինք կ'առաջադրէ և որուն համար ինք կը գործէ: Ինք հեթանոս աստուածոյ պէս անհատ մը չէ, զոր հարկ ըլլայ Բահաղի պէս քունէն արթնցնել և աղաչել որ բարի գործեր ընէ մարդոց: Այլ, մանաւանդ, մարդկութեան բարւոյն համար մեր սրտերուն ծանօթ աղօտ և պլպլացող մէն մի

բաղձանք Անոր յաւիտենական տենչանքին բուն իսկ ձեգրոնը կը վառի իր զաւակներուն փրկութեան համար, ինչպէս կ'երգէ Հովթիէր.

«Գութի մասին գիտցածս արդէն
Ծնունդէս առաջ Դուն գիտէիր:
Լաւ մըղումներս բոլոր Գուկդ են:
Սիրտըս սրտէդ լայն, սիրալիր
Լոկ աղօթքներ, իղձեր քաղեց:
Ով Տէր, գիտեմ որ ճիշդ պահուն
Միջոցներով ինձ անծանօթ
Պիտի ամէն ինչ ընես Դուն,
Երբ ըլլամ Քեզ ամենամօտ:»

Այսպէս է Քրիստոնէից Աստուածը:

Երբ մարդիկ փոխանորդական աղօթքով այսպիսի Աստուծոյ մը երթան, անոնց բարեխօսութիւնը պէտք է որ նշանակէ ձուլուիլ Հօրը յաւիտենական նպատակին հետ իր զաւակներուն համար, «զԱստուած բռնել» ոչ թէ զայն ծառայութեան հրաւիրելու համար իբր թէ ատոր պէտք ունենար, այլ Անոր հետ տարաբար մարդոց բարիքին ձգտող անոր բաղձանքով: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ բանի աւելի պէտք կայ քան այսպիսի բարեխօսութեան: «Տօքթ. Մօթի բանախօսութեան խոսքով իրը, «Բարեխօսներ — Առաջին Պէտքը» պարզաբար իրողութեան մը հաստատումն է: Աստուած կ'ուզէ պէս իրողութեան մը հաստատումն է: Աստուած կ'ուզէ ներքին աղօթքով զինք բռնող մարդիկ, որոնք իրենց տիրական բաղձանքները ներդաշնակին իր բաղձանքներուն հետ, մինչև որ անոնց բարեխօսութիւնը իր կամքին իրական դաշնակիցը դառնայ: Ինչպէս բաղձանքի ծանցակերպ ջրուղիներով ոռոգումի դրութեան մը մէջ սահանադուրը ջրամբարին պիտի չաղաչէ որ յիշէ քարիք գործելու իր մոռցուած կարողութիւնը, այլ քարիք գործելու իր մոռցուած կարողութիւնը, այլ յաւետ պատրաստ ջուրին ստիպումը զգալով պիտի ուզէ

ծաղրութիւնն է իր ամենաբարձր սահմաններուն մէջ : Բայց այն մայրը , այս տեսութիւնը փափա՞ծ ըլլա՞յ կամ ոչ , դեռ կը շարունակէ աղօթել : Անոր բարեխօսութիւնն իր կեանքին արտայայտութիւնն է , և երբ ինքնապէս :

Զ

Առանց աղօթքի ապրող մարդ մը , կամ մարդ մը որու համար աղօթքը մշակեալ ձգտում մը չէ , այլ սոսկ եսասիրական պէտքի մը պատահական աղաղակը , թող ինքզինք քննէ անձնուէր աղօթքի այս գաղափարականին լուսով : Ուրիշներու սիրոյն իր անձին համար աղօթել , և փոխանորդական աղաչանքով աղօթել իր բարեկամներուն , թշնամիներուն և համօրէն մարդկութեան համար — ահա այս պաշտօնը ուրացած է ինք : Բարեխօսական ոգիէ իր իրական և ներքին պակասումը թող չի ծածկէ տեսականի մասին մտքի ունէ չփոթութեան ետին : Եթէ մարդ մը ուղղամտօրէն փնտռէ պատճառը թէ ինչո՞ւ դիւրաւ չերեւակայուիր իր շրթունքներուն վրայ Մովսէսի աղօթքին նման աղօթք մը . « Ո՛հ , այս ժողովուրդը մեծ մեղք գործեց . . . Բայց հիմա եթէ անոնց մեղքերը կը ներես , ներէ . եթէ ոչ՝ կ'աղաչեմ , աւրէ՛ դիւ թու գրած գիրքէդ » (Ել. ԼԲ . 31 , 32) , կը տեսնէ թէ Մովսէսի և իր անձին միջեւ տարբերութիւնը գլխաւորաբար բարոյական կիրքի տարբերութիւնն է : Մենք չունինք այն բարձր և տիրապետող բաղձանքները զորս Մովսէս ունէր : Անորինն բաղձատմամբ մեր փափաքները կաղ , տկար և պզտիկ են : Եթէ մտաւորական ամէն չփոթութիւն վերցուէր , մեզի տակաւին պիտի պակսէր ոգին որմէ կը հոսին այսպիսի ինքնաբուխ աղօթքներ : Ենթադրելով թէ ճշդիւ գիտենք և լիովին կը յարգենք մեր Տէրոջ աղօթքի տեսարկնը , կա՞յ արդեօք

մարդ մը որուն համար աղօթելու չափ հոգ ընենք , ինչպէս Յիսուս ըրաւ Պետրոսի համար : Կա՞յ դատ մը որ մեզմէ կրնայ խել անոր աղաղակը . « Ով երուսաղէմ , երուսաղէմ » :

Բարեխօսութեան դեմ գլխաւոր արգելները շարոյակաւ են : Մենք կ'ապրինք մեր ստանալ կրցածին համար . մեր տիրական բաղձանքներն անձնասիրական են : Մեր անձերուն գլխաւոր հոսանքը մեր ճշմարիտ փառասիրութեանց ուղիներուն մէջ կը թափի , և ուրիշ մարդոց ու մեծ դատերու վրայ մեր խորհուրդները հոսանքին մակերեսին վրայ պատահական պտոյտքներ են լոկ : Մինչեւ անգամ երբ յաջողինք աղօթել մեր բարեկամներուն , մեր հայրենիքին , կամ Թագաւորութեան համար , յաճախ շրթունքի պաշտամունք մըն է զոր կը մատուցանենք պայմանադրականութեան : Կեանքէ մեր ստիպողաբար և միշտ պահանջածը չէ որ կ'արտայայտենք : Մեր աղօթքները կեղծաւոր են : Եթէ դատր , որուն համար կ'աղօթենք , յանկարծ մարմին առնէ և մեզի հարցնէ մեր աղերսանքին կատարումին մէջ մեր ունենալիք բաժինը , խոյս կու տանք և կը փախչինք : Ամէն այս կարգի բարեխօսութիւններ հնչող պղինձ են : Մալթայի Պապոք կ'ըսէր , « Պէտք է որ մեր աղօթքները մեզի համար նշանակութիւն մը ունենան , եթէ ունէ նշանակութիւն պիտի ունենան Աստուծոյ առջև » :

Ուստի մարդ մը , բարեխօսութենէ իր պակասումը մտաւորական չփոթութեանց վերադրելէ առաջ , կրնայ իր անձին հարցնել թէ , եթէ իր բոլոր հարցումներուն լրիւ պատասխանուէր , իր մէջ պիտի զգա՞ր այն ոգին որ փոխանորդական աղօթքով պիտի արտայայտուէր : Իր սիրտն իրապէս այնքան շատ լեցուած է թաքուն բարեպաշտութեամբ որ կ'սպասէ աղօթքով ելք մը գտնելու , անմիջապէս որ բարեխօսութեան բանաւորութիւնը

հաստատուի: Գերազանցօրէն հաւանական է յաւէտ որ, եթէ իր վերջին հարցանիշը զօրաւոր պատասխանով մը ջնջուի, ինք իր հիմա ըրածէն մազի չափ աւելի պիտի չի բարեխօսէ: Բարեխօսութիւնը վեկանման բարեպաշտութեան արդիւնքն է եւ ոչ՝ տրանսքանսկան վերդուծումի: Երբ այսպիսի բարեպաշտութիւն գայ Աստուծոյ խորապէս հաւատացող ունէ մարդու կեանքին մէջ, ցամաք ձորի մը մէջ բարձրացող հեղեղի մը պէս կը վերցնէ արգելքները որոնց բարձումին համար ի գուր ճգնած էր, և կը վանէ զանոնք: Տիրական բաղձանքի անշահախընդիր ազօթքը իր ուղին կը բանայ: Մենք մեր կեանքներն ուրիշ մարդոց և մեծ դատերու կը նուիրենք, և այնուհետեւ կու գան մեր ազօթքները, լեզու կու տան մեր սիրոյն, տեսութեամբ թէ առանց տեսութեան: Մենք Աստուծոյ դաշնակցութեան կը փարինք իսէր այն մարդոց որոնց համար հոգածու ենք, և նպատակներուն՝ որոնց կը ծառայենք: Այսպէս կ'ընենք, վասն զի սէրը մեզի ընեղ կու տայ, և կը շարունակենք, վասն զի մեր ազօթքին վաւերականութիւնը կ'ապացուցուի մեր փորձառութեամբ: Սբ. Անտոնիոս իրականութիւնը կը խօսէր, երբ ըսաւ, «Կ'աղօթեմք այնքան որքան կը բաղձանք, եւ կը բաղձանք այնքան որքան կը սիրենք:»

Այս կարգի բարեխօսութեան վրայ կը ճշմարտութիւն հետեւեալը.

«Ազօթքն աւելի գործ է կատարած աշխարհի վրայ Գանդոր աշխարհ ինքերբեք կ'երազէ: Զայնդ հեռուաբար Գիշեր ցորեկ ինձ համար աղբիւրի պէս թող բարձրանայ: [ոչխար ,

Ի՞նչ բանի համար մարդիկ լաւագոյն են քան այժմ, Որոնք կեանք մը կոյր իրենց ուղեղին մէջ կը սնուցանեն,

եթէ ճանչնալով զԱստուծո՝ ձեռամբարձ պիտի հաղօթեն

Իրենց և ըրոր բարեկամներուն համար առ Աստուծո՝. Ինչու որ այսպէս աշխարհս ամբողջ իր ամէն մէկ կէտէն Ոսկի չլթայով Անոր ոտքերուն շուրջ կ'ըլլայ կապուած :»

Մատնումի եւ Քննութեան Համար Թեկադրութիւններ

Մարդ մը ո՞րչափ կրնայ ըսել, «Ինչ որ կ'ընեմ՝ ուրիշին ի՞նչ հոգ:»

Կա՞յ արդեօք անձ մը այնքան հեռու որ ոչ մէկ գործս ազդէ անոր:

Կա՞յ արդեօք բան մը զոր անձ մը կրնայ ազօթքով խնդրել և որ միայն իրեն կը վերաբերի և ոչ ուրիշի:

Ե՞րբ կրնայ մէկը իրապէս մատուցանել Տէրունական Ազօթքը:

Ե՞րբ անշահախնդրական է անձնական պիտեքու համար անսուցում աղօթքը:

Ի՞նչ են անշահախնդրական աղօթքի արդիւնքները:

Ի՞նչ կ'ընէ ազօթքը ազօթող անձին:

Ինչո՞ւ կ'օգնէ մարդու գիտնալ թէ ուրիշներ իրեն համար կ'աղօթեն: Անշահախնդի ազօթքի ո՞ր աստիճան բաւարար պատճառ է այս:

«Ազօթքը կրնայ ազօթողէն անջատաբար ունէ գործ կատարել:» Ի՞նչ տեսակ պատասխաններ աւելակելու իրաւունք ունինք:

Ինչո՞ւ հարկ է սիրող Աստուծոյ մը մօտ բարեխօսեալ մարդկային պէտքերու համար:

Բարեխօսական ազօթքով ի՞նչ կը կատարուի իրապէս:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0162428

2

